

МЕРИ АН ШАФЪР & АНИ БАРОУЗ

Клуб на
любителите на книги
и най-от картофени обелки
от остров Джързи.

Насладете се
на тази книга –
нямат думи
да я препоръчам!

Елизабет Гилбърт,
авторка на *Живот се не обича*

Glibri

**МЕРИ АН ШАФЪР, АНИ БАРОУЗ
КЛУБ НА ЛЮБИТЕЛИТЕ НА
КНИГИ И ПАЙ ОТ
КАРТОФЕНИ ОБЕЛКИ ОТ
ОСТРОВ ГЪРЪЗИ**

Превод: Анелия Николова

chitanka.info

Януари 1946 г.

Докато Лондон се съвзема мъчително от травмите на Втората световна война, младата писателка Джулиет Аштън трескаво търси сюжет за нов роман, твърдо решила да загърби военните събития и да пише само за слънчевата страна на живота. И тогава получава писмо от непознат — член основател на Клуба на любителите на книги и пай от картофени обелки от остров Гърнзи, който е част от Нормандските острови. Авторът на писмото, попаднал случайно на името на Джулиет, отправя молба към останалите членове на клуба да пишат и те на младата писателка и така епистоларният кръг започва да се разширява, връщайки Джулиет обратно към военните събития, от които тя отчаяно се опитва да избяга. Така се ражда обаче един забележителен разказ за остров Гърнзи по време на германската окупация и за едно общество, забележително като името си. Книга за човешката душа, за човешките избори и междучовешките мостове — това, което нито една война не може да сломи.

Мери Ан Шафър (1934–2008) е американска писателка, издателка, библиотекаря и книжарски работник. Нейният пръв и единствен литературен опит — романът „Клуб на любителите на книги и пай от картофени обелки от остров Гърнзи“, написан с помощта на племенницата ѝ Ани Бароуз, излиза посмъртно, но вписва създателката си в златните страници на американската литература и жъне още с появата си световен успех.

М. А. Шафър

А. Бароуз

ЧАСТ ПЪРВА

8 януари 1946 г.

Сидни Старк
Издателство „Стивънс и Старк“
„Сейнт Джеймс“ 21
Лондон
Англия

Скъпи Сидни,

Сюзан Скот е същинско чудо. Продадохме повече от четирийсет екземпляра от книгата, което беше много добре, макар че мен ме зарадва повече храната. Сюзан успя да се сдобие с купони за пудра захар и с истински яйца и направи целувки. Ако всичките ѝ литературни обеда достигат подобни висоти, нямам нищо против да обикалям с нея из страната. Мислиш ли, че една щедра премия ще я стимулира да намери масло? Нека пробваме, може да удържиш сумата от моя хонорар.

Не всички новини обаче са толкова добри. Питаш ме как върви работата по новата ми книга, и отговорът, уви, е „никак“.

„Английските слабости“ изглеждаше така обещаваща в началото. В крайна сметка би трябвало да може да се изпишат томове за Дружеството срещу прославата на английското зайче. Изрових една снимка, на която Клубът за борба с вредителите марширува по „Оксфорд Стрийт“ с плакати „Долу Биатрикс Потър^[1]!“. Какво повече би могло да се добави? Абсолютно нищо!

Не ми се занимава повече с тази книга. Просто умът и сърцето ми не са в нея. Изи Бикерстаф ми беше скъпа (и все още е), но повече не искам да пиша под това име. Не

желая да ме възприемат като ведър хуморист. Давам си сметка, че по време на война да накараш читателя да се смее или поне да се усмихне, е значително постижение, но повече не искам да го правя. Напоследък, изглежда, ми липсва чувство за мяра или за хармония, а сам Господ знае, че човек не може да твори хумор без тях.

Много се радвам, че „Стивънс и Старк“ печелят от „Изи Бикерстаф отива на война“. Това облекчава съвестта ми след провала с биографията на Ан Бронте.

С благодарности за всичко и с обич:
Джулиет

П.П. Чета писмата на госпожа Монтегю. Знаеш ли какво е написала на Джейн Карлайл^[2] тази некадърница? „Скъпа моя Джейн, всеки е роден с призвание, а твоето е да пишеш очарователни писъмца.“ Дано Джейн да я е заплюла.

Сидни — Джулиет
10 януари 1946 г.

Джулиет Аштън
„Глеб“ 23
Челси
Лондон
Скъпа Джулиет,

Поздравления! Сюзан твърди, че на обяда си грабнала публиката така, както пияницата грабва бутилка ром, така че, моля те, престани да се тревожиш за предстоящата обиколка. Нито за миг не съм се съмнявал в успеха ти. Виждал съм те как декламираш „Овчарчето пее в долината на унижението“ преди осемнайсет години и знам, че за секунди ще омаеш слушателите. Един съвет

само: би било добре, ако този път се въздържиш и не замеряш хората с книги.

Сюзан няма търпение да те представи във всички книжарници от Бат до Йоркшир. Естествено, Софи настоява да включва в обиколката и Шотландия. Аз я вбесих с традиционния си надменен отговор (нали все пак съм по-голям): „Ще видим“. Знам, че ѝ липсваш, но издателството не бива да се влияе от подобни съображения.

Току-що получих данните за продажбите на „Изи...“ в Лондон и околните графства. Отлични са. Отново поздравления!

Не се притеснявай за „Английските слабости“. По-добре да загубиш ентусиазма си сега, отколкото след шест месеца писане за зайци. Търговските перспективи на идеята бяха атрактивни, но съм съгласен, че темата е ужасно досадна. Ще намериш нещо друго, което да ти хареса.

Вечеря, преди да заминеш? Само кажи кога.

С обич:
Сидни

П.П. Пишеш очарователни писъмца.

Джулиет — Сидни
11 януари 1946 г.

Скъпи Сидни,

Прекрасно! Може ли да е някъде край реката? Искам стриди, шампанско и ростбиф, ако има; ако ли не — става и пиле. Много се радвам, че продажбите на „Изи...“ са добри. Но дали са достатъчни, за да не се налага да си събирам багажа и да се изнасям от Лондон?

След като ти и издателството ме превърнахте в щогоде успешен автор, вечерята ще бъде от мен.

С обич:
Джулиет

П.П. Не съм хвърляла „Овчарчето пее в долината на унижението“ по хората. Хвърлих я по преподавателката ни по рецитиране. Искях да падне в краката ѝ, но не уцелих.

Джулиет — Софи Страхан
12 януари 1946 г.

Госпожа Александър Страхан
Фокънфарм
Оубан
Аргайл
Скъпа Софи,

Страшно ще се радвам да те видя, разбира се, но в момента съм като бездушен и безволев робот. Сидни ме кара да обикалям из Бат, Колчестър, Лийдс и всевъзможни други селца, чиито имена така и не успях да запомня. И затова не мога просто ей така да отскоча до Шотландия. Сидни ще свъси вежди, ще присвие очи и ще ме погледне лошо. А ти знаеш колко е изнервящо, когато Сидни те гледа лошо.

Как ми се иска да се измъкна и да дойда да ме поглезиш във фермата. Ще се изтегна на канапето пред камината, а ти ще ме завиеш с одеяло и ще ми донесеш чаша чай. Александър ще възрази ли, ако окупирам канапето за по-дълго? Казвала си ми, че е кротък, но постоянното ми присъствие вероятно ще го подразни.

Не знам защо съм толкова унила. Би трябвало да се радвам на перспективата да чета „Изи...“ пред очарованата

публика. По принцип обичам да говоря за книги и да получавам комплименти. Би следвало да съм въодушевена. Но истината е, че съм потисната, дори по-потисната, отколкото бях през войната. Всичко е опустошено, Софи: пътищата, сградите, хората. Особено хората.

Настроението ми сигурно се дължи на вечерята, на която бях снощи. Храната беше отвратителна, но това го очаквах. По-скоро другите гости ме разстроиха. Най-потискащата сбирщина, на която съм попадала. Разговорите се въртяха около бомбардировките и глада. Помниш ли Сара Моркрофт? Тя също беше там — кожа и кости, накокошинена от студа, с кървавочервено червило. А на времето минаваше за красавица, нали? Беше луда по онзи с конете, който след това замина за Кеймбридж. Него обаче го нямаше, оказа се, че се е омъжила за някакъв лекар с пепеляво лице, който мляскаше, преди да заговори. Но и той беше като герой от любовен роман в сравнение с моя придружител, който по една случайност беше ерген, вероятно последният на света... О, Боже, колко съм злобна!

Кълна се, Софи, мисля, че ми има нещо. Всички мъже ми се струват непоносими. Вероятно трябва да си снижа критериите. Е, не чак до нивото на пепелявия мляскащ лекар. Дори не мога да обвинявам войната — никога не ме е бивало с мъжете, нали?

Мислиш ли, че огнярят от „Сейнт Суидин“ ще си остане единствената ми истинска любов? Не е много вероятно, все пак така и не събрах смелост да го заговоря, но пък поне чувствата ми не бяха попарени от разочарования. Каква прекрасна черна коса имаше само! След това, както знаеш, дойде годината на поетите. Сидни още ми се подиграва, макар и без никакво основание, тъй като той ме запозна с тях. После идва горкият Адриан... О, няма нужда да ти изброявам ужасяващия списък... Софи, какво не ми е наред? Толкова ли съм взискателна? Не искам да се омъжа, за да съм просто омъжена. Не се сещам за нищо по-самотно от това да прекарам остатъка от

живота си с човек, с когото не мога да разговарям, или —
още по-лошо — не мога да мълча.

Какво досадно мрънкащо писмо! Видя ли? Успях да
те накарам да се зарадваш, че няма да намина през
Шотландия. Но не се знае, може пък и да стигна до теб,
съдбата ми е в ръцете на Сидни.

Целуни Доминик от мен и му кажи, че оня ден видях
плъх с размерите на териер.

Много обич за Александър, а за теб — още повече:

Джулиет

Далси Адамс — Джулиет (Гърнзи, Нормандски острови)
12 януари 1946 г.

Джулиет Аштън
„Оукли Стрийт“ 81
Челси
Лондон

Уважаема госпожице Аштън,

Казвам се Далси Адамс и живея във фермата си в
енория Сен Мартен в Гърнзи. В ръцете ми попадна една
книга, която навремето е била ваша — „Избрани есета“ на
Елия, което, оказа се, е псевдоним на Чарлс Лам^[3]. Името и
адресът ви бяха изписани от вътрешната страна на
корицата.

Ще си позволя да пристъпя направо към въпроса:
Чарлс Лам много ми хареса и затова се зачудих дали щом
есетата са „Избрани“, това означава, че той е писал и други
неща. Искам да прочета всичко от него, само че, макар
германците да си отидоха, в Гърнзи все още няма никакви
книжарници.

Затова реших да ви помоля за услуга. Бихте ли ми
изпратили името и адреса на някоя лондонска книжарница?
Мисля да поръчам по пощата другите книги на Чарлс Лам.

Също така знаете ли дали има негова биография и как бих могъл да я намеря? Струва ми се, че въпреки блестящия и повратен ум на господин Лам животът му е бил изпълнен с много тъга.

Чарлс Лам ме разсмиваше по време на германската окупация, като най-много се забавлявах на историята му за печеното прасе. И нашият Клуб на любителите на книги и пай от картофени обелки се появи покрай едно печено прасенце, приготвено зад гърба на немците, заради което Лам ми е още по-близък.

Съжалявам, че ви безпокоя, но повече щях да съжалявам, ако не се бях докоснал до него, тъй като творбите му ме превърнаха в негов приятел.

Надявам се, че не съм ви затруднил:

Далси Адамс

П.П. У една моя приятелка, госпожа Маджъри, е попаднал памфлет, който някога също е бил ваш. Казва се „Имало ли е горящ храст? Защита на Мойсей и Десетте Божи заповеди“. На нея ѝ е харесал коментарът, който сте написали отстрани в полето: „Божие слово или контрол над тълпата???“. Решихте ли кое от двете?

Джулиет — Далси

15 януари 1946 г.

Далси Адамс

Ле Воларан

Ла Буве

Сен Мартен, Гърнзи

Уважаеми господин Адамс,

Вече не живея на „Оукли Стрийт“, но много се радвам, че писмото ви стигна до мен, както и че моята

книга е стигнала до вас. Раздялата ми с „Избрани есета“ беше тъжна и болезнена. Притежавах два екземпляра от книгата, а нямах свободно място в библиотеката и въпреки това се почувствах като предател, когато я продадох. Вие успокоихте съвестта ми.

Чудно ми е как е стигнала до Гърнзи. Може би в книгите има заложен някакъв таен инстинкт за намиране на верния път, който ги отвежда до идеалните им читатели. Би било прекрасно, ако е така, нали?

Аз обичам да се ровя из книжарниците — това е любимото ми занимание, и затова веднага след като получих писмото ви, отидох в „Хейстингс и синове“. От години съм техен клиент и винаги намирам това, което търся, като след всяко посещение си тръгвам с още поне две-три заглавия, които не са били в списъка ми. Помолих господин Хейстингс да открие един запазен, хубав екземпляр на „Още есета от Елия“ и да ви го изпрати по пощата. Той се зарадва, че е попаднал на почитател на Чарлс Лам, и обеща да се опита да издири биографията му, написана от Е. В. Лукас, макар че това щяло да отнеме малко повече време.

Надявам се, че ще приемете като един скромнен подарък от мен „Избраните писма на Чарлс Лам“. От тях ще научите повече, отколкото от биографията. Е. В. Лукас е твърде надут, за да включи любимия ми пасаж от Лам:

„Бззз, бззз, бззз, бум, бум, бум, хър, хър, хър, фър, фър, прас! Накрая със сигурност ще горя в ада. Не съм спирал да пия от два дни. Алкохолът удави чувството ми за благоприличие и почти напълно угаси пламъчето на вярата ми в Бог“.

Ще го намерите в писмата (244 стр.). Те бяха първото, което прочетох от Лам; за мой срам купих книгата само защото бях чела, че той е посетил приятеля си Лий Хънт^[4], който бил хвърлен в затвора по обвинение за клевета на Уелския принц.

Лам помогнал на Хънт да боядисат тавана на килията небесносин с бели облачета. След това двамата нарисували

пълзяща роза на стената. По-късно разбрах, че Лам предложил да подпомогне финансово семейството на Хънт, макар самият той да бил беден като църковна мишка. Освен това научил най-малката дъщеря на Хънт да казва „Отче наш“ отзад напред. Как да не проявиш любопитство към такъв човек?

Ето затова обичам да чета: някоя дреболия те заинтригува и това те отвежда до нова книга, където те грабва нещо друго, стигаш до трета и така нататък. Това е една геометрична прогресия, която няма край и служи единствено на удоволствието.

Червеното петно върху корицата, което прилича на кръв, наистина е кръв. Порязах се с ножа за хартия, без да искам. Приложената картичка е репродукция на портрета на Лам, нарисуван от приятеля му Уилям Хазлит.

Ако имате време да ми пишете, бихте ли ми отговорили на няколко въпроса? Всъщност на три. Защо е трябвало да пазите в тайна печеното прасе? Как то е станало причина за сформиранието на литературен клуб? И защо клубът се казва така?

Сега живея под наем на „Глеб Плейс“ 23, Челси, Лондон. Апартаментът ми на „Оукли Стрийт“ беше бомбардиран през 1945 г. и все още страдам за него. Той беше прекрасен, виждах Темза през три от прозорците си. Знам, че съм извадила късмет, задето изобщо имам къде да живея в Лондон, но съм си такава — мрънкам дори и когато птичката на щастието е кацнала на рамото ми. Радвам се, че се обърнахте към мен, за да ви издиря още книги на Чарлс Лам.

Искрено ваша:
Джулиет Аштън

П.П. Така и не можах да взема решение за Мойсей и това още ме тормози.

Джулиет — Сидни

18 януари 1946 г.

Скъпи Сидни,

Това не е писмо, а извинение. Моля те, прости ми оплакванията за чайните и обедните представяния, които организира за „Изи...“. Тиранин ли те нарекох? Връщам си думите назад. Обичам „Стивънс и Старк“ и съм ти благодарна, че ме изпращаш извън Лондон.

Бат е великолепен град, с прекрасни бели високи къщи, наредени в полумесец. Няма нищо общо с черните мрачни сгради на Лондон, още по-малко с купчините отломки, които сега са затрупали улиците на столицата. Истинско блаженство е да вдишаш чист свеж въздух без въглищен дим и прахоляк. Времето е мразовито, но не е като усойния лондонски студ. Дори хората по улиците са по-различни, изглеждат солидни, като къщите си; не са мрачни и прегърбени като лондончани.

Сюзан твърди, че посетителите на представянето в Абът са прекарвали отлично. На мен също ми беше приятно. Съумях да си отлепя езика от небцето на втората минута и се забавлявах.

Утре потегляме към книжарниците в Колчестър, Норуич, Кингс Лин, Брадфорд и Лийдс.

С обич и благодарности:

Джулиет

Джулиет — Сидни

21 януари 1946 г.

Скъпи Сидни,

Да пътуваш с нощния влак, отново е прекрасно! Вече не стоиш с часове в коридорите, не чакаш на глуха линия да премине военната композиция, а най-хубавото е, че хората вече не затъмняват домовете си. От прозорците на къщите отново струи светлина и мога да надничам вътре. Това ужасно много ми липсваше през войната. Имах чувството, че сме се превърнали в къртици, които се лутат в собствените си тунели. Не, не съм воайор. Воайорът се интересува от спалните, докато мен ме вълнуват всекидневните и кухните. Мога да си представя целия живот на обитателите само от един поглед върху библиотеките, бюрата, запалените свещи или ярките възглавници по диваните.

В книжарницата на Тилман днес се сблъскахме с един злобен и високомерен мъж. След като свърших да говоря за Изи, попитах дали някой има въпроси. Той веднага скочи и се разкрещя: как можело някаква си обикновена жена да смее да петни името на Айзък Бикерстаф^[5]? Да осквернява прочутия публицист, святото сърце и душа на литературата на осемнайсети век, покойния Айзък Бикерстаф...

Аз се сепнах, не знаех какво да отговоря, но една жена от последния ред стана и му се сопна: „О, я стига! Не можеш да оскверниш човек, който не е съществувал! Няма как да е покойник, след като никога не е бил жив! Айзък Бикерстаф е бил псевдоним на Джоузеф Адисън за колонките му в «Спектейтър»! Госпожица Аштън може да си избере което си иска измислено име, така че си затваряйте устата!“ След тази доблестна защита онзи подвипаша и си тръгна.

Сидни, да познаваш някой си Маркам В. Рейнълдс? Ако не, би ли проверил в „Кой, кой е“, в имотния регистър или в Скотланд Ярд? В краен случай може просто да го потърсиш в телефонния указател. Той ми изпрати красив букет от пролетни цветя в хотела в Бат, дузина бели рози във влака и камара червени в Норуич. И то без бележка, само с гравираната си визитка.

И като се замисля за това, откъде ли знае къде отсядаме със Сюзан и с кой влак пътуваме? Цветята ме посрещат на пристигане. Не знам дали да се чувствам поласкана, или преследвана.

С обич:
Джулиет

Джулиет — Сидни
23 януари 1946 г.

Скъпи Сидни,

Сюзан току-що ми показва отчета по продажбите на „Изи...“ — направо не е за вярване. Смятах, че всички ще са толкова изтощени от войната, че няма да искат да им се напомня за нея, пък било то и с книга. За щастие, ти за пореден път се оказа прав, а аз сгреших (колкото и да ми е неприятно да си го призная).

Да пътуваш, да говориш пред жадната публика, да раздаваш автографи и да се срещаш с непознати, наистина е опияняващо. Жените тук ми разказаха такива истории от войната, че почти ми се доця отново да започна да си водя колонката във вестника. Вчера се запознах с една дама от Норуич с четири дъщери, миналата седмица най-голямата от тях била поканена на чай в градското кадетско училище. Нагласено с най-красивата си рокля и с бели ръкавици, момичето отишло до училището, прекрачило прага, отправило поглед към морето от грейнали кадетски лица пред себе си и припаднало. Горкото дете, никога не било виждало толкова много мъже на едно място. Помисли си само — цяло едно поколение е израснало без танци, без официални вечери и без флиртове.

Приятно ми е да обикалям по книжарници и да разговарям с продавачите. Те наистина са особен тип хора. Никой нормален човек не би се хванал да работи в

книжарница, още по-малко пък би отворил своя, тъй като печалбата е твърде малка. Явно причината е в любовта към читателите и четенето, както и в привилегията първи да се докоснеш до новите заглавия.

Помниш ли първата ни работа със сестра ти в Лондон? В антикварната книжарница на намусения господин Хок? Беше прекрасно! Той разопаковаше новопристигналите книги, подаваше ни по една и казваше: „Не ги пипайте с мръсни ръце, внимавайте да не падне пепел върху страниците и, за бога, Джулиет, никакви бележки отстрани в полетата! Софи, скъпа, не ѝ позволявай да пие кафе, докато чете“. И ние отивахме да четем.

Оттогава насам не спирам да се чудя колко много хора обикалят из книжарниците, без да знаят какво търсят. Чакат някоя книга да привлече вниманието им, а след това, тъй като не са толкова лековерни, че да се вържат на анотацията на корицата, се обръщат към продавача с трите ключови въпроса: „За какво се разказва? Чели ли сте я? Хареса ли ви?“.

Истинските книжни плъхове като мен и Софи не могат да лъжат. Лицата ни винаги ни издават. Повдигаш вежда, присвиваш устни и това е напълно достатъчно — книгата не струва. По-умните клиенти ни питат какво бихме препоръчали, а ние само това и чакаме, връчваме им някое заглавие и настояваме да го прочетат. Ако не им хареса, повече не се връщат; харесат ли го обаче, остават клиенти до живот.

Водиш ли си бележки? А трябва. Издателите трябва да изпращат по няколко рекламни екземпляра във всяка книжарница, за да може целият персонал да се запознае с книгата.

Господин Сетън днес ми каза, че „Изи Бикерстаф...“ е идеалният подарък както за хора, които харесваш, така и за такива, които не харесваш, но на които така или иначе трябва да им подариш нещо. Според него 30 % от книгите се купуват за подаръци. Трийсет процента??? Така ли е?

Сюзан похвали ли ти се, че освен обиколката ми из страната вече менажира и мен самата? Веднага щом ме видя, заяви, че гримът, дрехите и обувките ми са овехтели и опърпани. Да не би да не съм била разбрала, че войната е свършила?

Заведе ме при мадам Хелена да ми направят нова прическа. Косата ми вече не е дълга и права, а къса и къдрава. И малко по-светла. Сюзан и мадам Хелена казаха, че искали да извадят на показ златния отблясък на моите „красиви кестеняви къдрици“, но истината е, че целта беше да скрият появилите се бели косми (по мои наблюдения четири на брой). Освен това си купих крем за лице, прекрасен ароматен лосион за ръце, червило и извивачка за мигли (когато я използвам, ми се кръстосват очите).

След това Сюзан ми предложи да си взема нова рокля. Напомних ѝ, че кралицата носи дрехите си от 1939 г. и нищо не ми пречи да следвам нейния пример. А тя ми отговори, че за разлика от мен, на кралицата не ѝ се налага да впечатлява непознати. Почувствах се предател на короната и отечеството — нито една порядъчна жена няма нови тоалети. Но в мига, в който се видях в огледалото, всичко това някак си избледня. Първата ми нова рокля от четири години насам! И то каква — с цвят на узряла праскова, а платът пада на прекрасни дипли. Продавачката каза, че роклята притежава „френски шик“ и че изглеждам страхотно с нея. И аз я купих. Новите обувки ще трябва да почакат, тъй като похарчих купоните си за цяла година.

Благодарение на Сюзан, на новата прическа, роклята и грима вече не приличам на апатична, раздърпана трийсет и две годишна стара мома, а на енергична, елегантна, шикозна (има ли такова прилагателно?) млада дама.

По повод новата ми рокля и старите обувки — не е ли абсурдно сега, след войната, недостигът на стоки да е по-голям, отколкото преди? Разбирам, че стотици хиляди хора в цяла Европа трябва да бъдат нахранени, подслонени и облечени, но вътрешно негодувам, че голяма част от тях са германци.

Все още нямам идея за нова книга. Започвам да се депресирам. Някакви предложения?

По моите представи съм доста на север и затова довечера ще поръчам един междуградски разговор до Софи в Шотландия. Да имаш някакви съобщения до сестра ти, зет ти и племенника?

Това е най-дългото писмо, което съм писала някога. Не е нужно да ми отговаряш подобаващо.

С обич:
Джулиет

Сюзан Скот — Сидни
25 януари 1946 г.

Скъпи Сидни,

Не вярвайте на публикациите във вестниците. Джулиет не беше арестувана и не я отведоха с белезници. Само един брадфордски полицаи я смърри леко, а и той през цялото време се подсмиваше под мустак.

Тя наистина хвърли чайника по Гили Гилбърт, но не го е попарила, както той твърди. Чаят беше изстинал. Освен това не го уцели както трябва, по-скоро едва го закачи. Дори управителят на хотела отказа да приеме компенсация за чайника, защото бил само нащърбен. Все пак се обади на полицията, тъй като Гили не спираше да крещи.

Ето я и цялата история, като подчертавам, че отговорността за случилото се е изцяло моя. Трябваше да откажа молбата на Гили да интервюира Джулиет. Знам каква гадина е, цялото котило от лондонския „Врява и безумство“ са мазни негодници, а и ужасно завиждат на успеха на колонките на Изи Бикерстаф в „Спектейтър“, както и на самата Джулиет.

Връщахме се от представянето, което Брейди от книжарница „Буксмит“ беше организирал за Джулиет. И двете бяхме уморени, но доволни. Гили ни пресрещна във фоайето на хотела и ни покани на чай. Помоли за кратко интервю с „прекрасната госпожица Аштън, любимката на Англия Изи Бикерстаф“. Ласкателствата му трябваше да ме накарат да застана нащрек, но исках просто да поседна, да се насладя на успеха на Джулиет и да изпия един чай с мляко.

Така и направихме. Разговорът вървеше непринудено и аз се бях замислила за нещо друго, когато изведнъж чух Гили да казва: „И вие сте вдовица от войната, нали? Или по-скоро почти сте вдовица. Щяхте да се омъжвате за лейтенант Роб Дартри, нали? Дори бяхте насрочили дата?“.

Джулиет отвърна: „Моля? Не ви разбрах, господин Гилбърт“. Знаете колко е вежлива.

„Информацията ми е вярна, нали? С лейтенант Дартри сте подали документи за сключване на граждански брак. Запазили сте час за 11.00 на 13 декември 1942 г. в гражданското отделение в Челси и сте резервирали маса в «Риц» за официалния обяд, но изобщо не сте стигнали до кметството. Очевидно сте зарязали горкия лейтенант Дартри пред олтара и той, унижен и самотен, се е върнал на кораба си, отплавал е за Бирма и след няма и три месеца е загинал там.“

Аз се сепнах, от смайване си бях глътнала езика и само безпомощно гледах как Джулиет се мъчи да запази любезен тон. „Не съм го изоставила пред олтара, скъсахме предишния ден. И не е бил унижен, даже по-скоро беше облекчен. Просто му казах, че в крайна сметка не желая да се омъжвам. Повярвайте ми, господин Гилбърт, той си тръгна щастлив, че се е отървал от мен. Не се е прибрал на кораба си самотен и унил, а отиде във Военния клуб и цяла нощ танцува с Белинда Туининг.“

Това изненада Гили, но не го обезсърчи. Нищо не може да спре гадините като него. Той набързо прецени, че може да се докопа до още по-пикантна история.

„Ха! — подсмихна се многозначително той. — В такъв случай каква е била причината? Алкохол? Друга жена? Или пък влечения, ала Оскар Уайлд?“

И тогава Джулиет хвърли чайника. Можете да си представите каква суматоха настана, наоколо все пак беше пълно с хора. Сигурно от тях вестниците са разбрали за случилото се.

Заглавието на неговия материал „Изи Бикерстаф отново отива на война! Наш репортер пострада от стълкновение с нея“ е доста преувеличено, но не е чак толкова зле. Другото — „Зарязаният от Джулиет Ромео — герой, загинал в Бирма“ си е направо гнусно, дори и по стандартите на Гили Гилбърт и „Врява и безумство“.

Джулиет се притеснява, че е злепоставила „Стивънс и Старк“, но от гаврата с името на Роб Дартри направо ѝ се гади. Не успях да изкопча почти никакви подробности от нея, освен че Роб Дартри е бил добър, много добър човек, не бил виновен за случилото се и не заслужавал това отношение.

Вие познавали ли сте го? Предполагам, че намеците за пиенето и за влеченията му „ала Оскар Уайлд“ са пълни глупости, но все пак ми е любопитно защо Джулиет е отменила сватбата. Вие знаете ли? И ще ми кажете ли? Не, разбира се, защо ли си правя труда да питам.

С времето клюките ще позаглъхнат, ала едва ли е необходимо Джулиет да е в Лондон в разгара им. Дали да не удължим пътуването си до Шотландия? Признавам, че съм раздвоена: продажбите там са поразителни, но тя вложи доста усилия в представянията, не е лесно да се изправиш пред претъпкана с непознати стая и да хвалиш себе си и книгата си. Джулиет не е привикнала на тази суетня (за разлика от мен) и е доста уморена.

В неделя ще сме в Лийдс, така че ще очаквам там отговора ви за Шотландия.

Гили Гилбърт е жалък подлец и заслужава да свърши зле, но пък изтласка „Изи Бикерстаф отива на война“ в

списъка с бестселърите. Изкушавам се да му напиша благодарствено писмо.

Ваша, запъхтяна от бързане:
Сюзан

П.П. Разбрахте ли най-сетне кой е Маркам В. Рейнълдс? Днес изпрати на Джулиет наръч камелии.

Джулиет — Сидни, Телеграма

УЖАСНО СЪЖАЛЯВАМ, ЧЕ ПОСРАМИХ ТЕБ И
„СТИВЪНС И СТАРК“. С ОБИЧ: ДЖУЛИЕТ.

Сидни — Джулиет
26 януари 1946 г.

Джулиет Аштън
Хотел „Куинс“
Лийдс
Скъпа Джулиет,

Не се тревожи за Гили, не си ни посрамила. Съжалявам единствено, че чаят не е бил по-горещ и че не си уцелила негодника в слабините. Репортерите ме преследват за изявление по повод разкритията в публикацията му и аз с удоволствие ще им го дам. Не се тревожи, ще бъде за журналистиката в днешните упадъчни времена, не за теб и за Роб Дартри.

Току-що говорих със Сюзан и я уведомих, че не съм съгласен за Шотландия, макар да знам, че Софи никога

няма да ми го прости. Продажбите на „Изи...“ се покачват и според мен е по-добре да се приберете в Лондон.

От „Таймс“ искат да напишеш голям материал за притурката им. Предвиждат поредица от няколко части, които ще излязат в три последователни броя, и предлагат ти да си автор на първата. Ще ги оставя те да те изненадат с темата, но отсега мога да ти обещаая, че материалът ще бъде подписан от Джулиет Аштън, а не от Изи Бикерстаф, темата ще е сериозна, а заплащането ще ти позволи да пълниш апартамента си със свежи цветя всеки ден в продължение на година, да си купиш нова сатенена кувертюра (лорд Уолтън заяви, че вече не е нужно да си бомбардиран, за да си купиш нова покривка за легло), както и чифт обувки от истинска кожа, стига да успееш да намериш. Ще ти дам моите купони.

От „Таймс“ са предвидили статията ти да излезе чак в края на пролетта, така че ще имаме време да ти измислим идея за нова книга. С две думи, налице са основателни причини да се завърнеш, но най-голямата от тях е, че ми липсваш.

Сега за Маркам В. Рейнълдс. Знам кой е той и имотният регистър нямаше да ми помогне, защото господин Рейнълдс е американец. Син и наследник на Маркам В. Рейнълдс-старши, който преди държеше монопола над хартиените фабрики в САЩ, а сега просто притежава повечето от тях. Младият Рейнълдс е с артистичен уклон и не си цапа ръцете с производството на хартия, вместо това я използва, за да печата на нея. Издател е. Негови са „Ню Йорк Джърнал“, „Дума“, „Кръгозор“ и няколко по-малки издания. Бях чул, че е в Лондон. Официално е тук за откриването на лондонската редакция на „Кръгозор“, но се носят слухове, че е решил да започне да издава книги и е дошъл, за да примами най-добрите английски автори с представата за охолство и просперитет в Америка. Не знаех, че методите му включват рози и камелии, ала това не би трябвало да ме изненадва. Рейнълдс притежава в излишък от това, което ние

наричаме безочливост, а американците — целеустременост. Сама ще се увериш, като се запознаеш с него. Омаял е много по-непристъпни жени от теб, дори и секретарката ми. За съжаление, именно тя му е дала разписанието и адресите ти. Клетата глупачка си е изгубила ума по него, сторил ѝ се „толкова романтичен, с прекрасен костюм и ръчно изработени обувки“. Мили боже! Тя като че ли изобщо не успя да схване какво означава издаването на служебна тайна и затова се наложи да я уволня.

Не се съмнявай, Джулиет, той си те е набелязал. Да го предизвикам ли на дуел? Най-вероятно ще ме убие, така че по-добре да се въздържа. Мила моя, аз масло не мога да ти обещавам, камо ли охолство и просперитет, но нали знаеш, че си любимата авторка на „Стивънс и Старк“, особено на Старк?

Какво ще кажеш за една вечеря веднага щом се върнеш?

С обич:
Сидни

Джулиет — Сидни
28 януари 1946 г.

Скъпи Сидни,

Да, с удоволствие приемам поканата за вечеря. Ще си сложа новата рокля и ще се натъпча до пръсване.

Радвам се, че не съм ви изложила с Гили и чайника. Ужасно се притесних. Сюзан предложи да направя някакво „достойно изявление“ пред пресата за Роб Дартри и да обясня защо не сме се оженили. И дума да не става за подобно нещо! Честно казано, готова съм да ме мислят за глупачка, стига Роб да не изглежда като идиот. Той не беше идиот, но каквото и да кажа сега, хората ще го възприемат като такъв. Предпочитам да си замълча, дори и да ми

излезе име на безотговорна, вятърничава и студенокръвна кучка.

Но бих искала ти да знаеш причината. Досега не съм го споделяла с теб, защото през 1942 г. беше във флота и така и не успях да те запозная с Роб. Дори Софи не го видя, тъй като през онази есен беше в Бедфорд, а после я заклех да запази всичко в тайна. Постоянно отлагах да ти разкажа историята, тъй като от нея си личи колко съм била незряла и глупава, задето изобщо се сгодих.

Смятах, че съм влюбена (това е покъртително, каква е била представата ми за любовта!). Подготвих се да споделя дома си със съпруг и му осигурих място, за да не се чувства като дошла на гости леля. Изпразних половината чекмеджета, половината гардероб, половината аптечка, половината бюро. Изхвърлих платнените закачалки и купих от тежките дървени. Махнах куклата от леглото и я прибрах на тавана. Апартаментът ми беше готов за двама.

Следобеда преди сватбата Роб се нанесе с багажа си, а аз отидох да оставя статията на Изи в „Спектейтър“. Свърших си работата в редакцията за минути, препуснах към къщи, изкачих стълбите на един дъх, отворих вратата и видях седналия на едно ниско столче Роб, заобиколен от кашони. Тъкмо запечатваше последния с тиксо. Общо осем кашона, пълни с моите книги, готови за мазето!

Той се обърна и каза: „Здравей, скъпа. Не се тревожи за неразборията, портиерът обеща да ми помогне да ги свалим долу. — После погледна лавиците и добави: — Прекрасни са, нали?“.

Нямах думи. Направо си глътнах езика. Всички рафтове, Сидни, където стояха моите книги, сега бяха пълни със спортни трофеи: сребърни и златни купи, сини розетки, червени ленти, грамоти. Награди от всевъзможни игри: бухалки за крикет, скуош ракети, тенис ракети, гребла, стикове за голф, хилки за пинг-понг, лъкове и стрели, щеки за снукър, пръчки за лакрос, стикове за хокей и за поло. Статуетки за прескачания на препятствия, било

то сам или на кон. Грамоти в рамки: най-много отстреляни птици; първо място по бягане; последен оцелял при дърпане на въже срещу отбора на Шотландия.

Не ми идваше нищо на ума, освен да се разкрещя: „Как смееш! Какво си направил? Върни ми книгите обратно!“.

Ето така започна всичко. В яда си заявих, че никога няма да се омъжа за човек, който намира щастие в удрянето на малки топки и в стрелба по птички. В отговор Роб замърмори за опърничавите интелектуалки. Едва дето не се хванахме за гушите, но и двамата си мислехме едно и също: „За какво, по дяволите, сме си говорили през изминалите четири месеца? За какво наистина?“. Накрая той изсумтя, въздъхна и си тръгна. А аз си разопаковах книгите.

Помниш ли как миналата година ме посрещна на гарата и ми каза, че апартаментът ми е пострадал от бомбардировките, а аз се разсмях? Сигурно си го взел за истерична реакция, но всъщност се смеех на иронията на съдбата — ако бях оставила Роб да смъкне книгите в мазето, все още щяха да са при мен.

Сидни, в името на дългото ни приятелство, не е нужно да коментираш тази история. Всъщност предпочитам никога да не го правиш.

Благодаря ти, че си проучил Маркам В. Рейнълдс из основи. Засега ухажванията му са изцяло флорални и аз оставам вярна на теб и на империята. И все пак изпитвам дълбоко съчувствие към секретарката ти. Надявам се поне да ѝ е изпратил няколко рози. И аз самата едва ли щях да издържа пред вида на ръчно изработени обувки. Ако някога го срещна, ще внимавам да не поглеждам в краката му. Или първо ще се завържа здраво за някоя мачта, както е направил Одисей, та да мога спокойно да надникна.

Благословен да си, че ме викаш обратно в Лондон. С нетърпение очаквам предложението на „Таймс“. Ще се закълнеш ли в Софи, че темата няма да е повърхностна?

Надявам се да не ме карат да пиша за херцогинята на Уиндзор.

С обич:
Джулиет

Джулиет — Софи Страхан
31 януари 1946 г.

Скъпа Софи,

Благодаря ти, че долетя до Лийдс да ме видиш, не мога да ти опиша колко много имах нужда да видя някой близък. Честно казано, бях на ръба да замина за Шетландските острови и да заживея като отшелник. Радвам се, че дойде.

Карикатурата във „Врява и безумство“ как ме отвеждат с белезници е силно преувеличена. Дори не са ме арестували. Знам, че Доминик предпочита кръстницата му да е в затвора, но засега ще трябва да се примири с не толкова драматичен развой на събитията.

Казах на Сидни, че единственият отговор на грубите и лъжливи обвинения на Гили е да запазя достойно мълчание. Той отговори, че това е мое право, но издателство „Стивънс и Старк“ не можело да си го позволи.

Сидни свика пресконференция, за да защити честта на Изи Бикерстаф, Джулиет Аштън и журналистиката като цяло от боклуци като Гили Гилбърт. Вестниците в Шотландия отразиха ли я? Ако не, ето най-важното: брат ти нарече Гили Гилбърт „подла невестулка“ (е, може би не точно с тези думи, но посланието му беше ясно), обвини го, че е излъгал, защото е бил прекалено мързелив да проучи фактите и твърде глупав, за да предвиди щетите, които лъжите му нанасят върху славните традиции на журналистиката. Страхотно го нареди, нали?

Софи, възможно ли е две момичета (вече жени) да имат по-добър защитник от брат ти? Не мисля. Благородството му заслужава похвала, но мен все още ме глождат опасения. Гили Гилбърт е такава змия, че едва ли ще отстъпи, без да се опита да ни клъвне. От друга страна, Сюзан твърди, че Гили е жалък страхливец, който няма да посмее да си отмъсти. Дано да е права.

С обич:
Джулиет

П.П. Онзи мъж отново ми изпрати наръч орхидеи. Вече започвам да получавам нервни тикове — кога ли най-сетне ще се реши да се покаже? Смяташ ли, че го прави нарочно?

Далси — Джулиет
31 януари 1946 г.

Уважаема госпожице Аштън,
Книгата ви пристигна вчера! Постъпката ви е много мила и аз ви благодаря от все сърце.

Сега работя на пристанището в Сейнт Питър. Разтоварвам кораби, така че мога да чета по време на почивките. Каква благодат е да имаш истински чай и хляб с масло, а сега вече и вашата книга! Хубаво е, че е с меки корици и мога да я нося в джоба си навсякъде, макар че внимавам да не я похабя. Много ви благодаря и за портрета на Чарлс Лам. Има хубаво лице, нали?

Ще се радвам да си пишем. Ще се постарая да отговоря на въпросите ви и макар че много други биха могли да опишат тази история по-добре от мен, ще ви разкажа за вечерята с печеното прасе.

Имам малка къща и ферма, наследство от баща ми. Преди войната гледах прасета и зеленчуци за пазара на пристанището, както и цветя за Ковънт Гардън. От време на време се хващах на работа като дърводелец и поправях покриви.

Прасетата вече ги няма. Германците ги откараха, за да хранят войниците си на континента, а на мен ми наредиха да сея картофи. Нямахме право сами да решаваме какво да гледаме в градините си. В началото, преди да опозная добре германците, мислех, че ще мога да скрия няколко прасета за лична употреба, обаче интендантът, който отговаряше за селското стопанство, ги надуши и ми ги взеха. Това беше тежък удар, но реших, че все някак ще се справя, имах предостатъчно картофи и ряпа, а и още се намираше брашно. Странно е колко силно е влиянието на храната върху мисленето на човека. След шест месеца на ряпа и тук-там по някоя жила умът ми беше само в месото, през цялото време мислех единствено откъде бих могъл да си набавя някоя мръвка.

Един следобед съседката, госпожа Маджъри, ми изпрати бележка, в която пишеше: „*Ела бързо. И донеси касапския нож*“. Мъчейки се да овладея обхваналото ме вълнение, поех към имението с бърза крачка. И какво, мислите, ме очакваше там — точно това, на което се бях надявал! Тя беше успяла да скрие от германците едно прасенце и дори ме покани да се присъединя към угощението с приятелите й!

Като дете не бях от приказливите, заеквах силно и не бях свикнал да се храня в компания. В интерес на истината това беше първата ми официална покана за вечеря. Приех само заради печеното прасенце, макар да предпочитам да си отнеса порцията вкъщи и да си я изям там.

За щастие, желанието ми не се сбъдна и така присъствах на първата среща на Клуба на любителите на книги и пай от картофени обелки (за което тогава никой от нас не подозираше). Храната беше превъзходна, а компанията — ненадмината. Времето минаваше неусетно в

приказки, бяхме напълно забравили за полицейския час, докато Амелия (това е госпожа Маджъри) не чу камбаната да удря девет. Бяхме закъснели. Хубавото хапване обаче ни беше вдъхнало кураж и затова се съгласихме с Елизабет Маккена, която рече, че е по-добре, вместо да се спотайваме цяла нощ в дома на Амелия, да рискуваме и да се приберем по къщите си. Нарушаването на полицейския час си беше престъпление, имаше хора, които ги бяха пратили в лагери за това. Укриването на прасе се наказваше още по-строго и затова поехме през полето тихо-тихо, като се стараехме да не вдигаме шум.

Всичко щеше да мине добре, ако не беше Джон Букър. Той беше наблегнал на чашката, вместо на храната, и щом излязохме на пътя, изведнъж запя с цяло гърло. Сkochих да му запуша устата, но злото вече беше сторено. Шестима германци се втурнаха към нас с насочени люгери и закрещяха: „Защо сте навън след полицейския час? Къде сте ходили? Къде отивате?“.

Не знаех какво да правя. Ако побегнех, щяха да ме застрелят. Това ми беше ясно. Устата ми беше пресъхнала, нищо не ми идваше на ум, стоях като парализиран до Букър и се молах на Бога за чудо.

Тогава Елизабет си пое дъх и пристъпи напред. Елизабет не е висока, пистолетите бяха на нивото на очите ѝ, ала тя дори не мигна. Сякаш изобщо не ги виждаше. Застана пред водача на патрула и заговори. Да я бяхте чули само как лъжеше като циганка. Съжалявала, че сме нарушили полицейския час, но сме се връщали от среща на литературния клуб, където така сме се били унесли в обсъждане на „Елизабет и немската ѝ градина“^[6], че сме изгубили представа за времето. Невероятна книга, чел ли я е?

Никой от нас нямаше присъствие на духа да я подкрепи, но офицерът не се сдържа и се усмихна. Елизабет просто си е такава, въздейства на хората. Той записа имената ни и учтиво ни нареди на следващата сутрин да се явим в комендантството. След това се поклони

и ни пожела приятна вечер. Елизабет кимна любезно, а останалите закрачихме по пътя, като едва се удържахме да не хукнем като гърмяни зайци. И въпреки че почти носех Букър, който не можеше да се държи на краката си, пак се прибрах бързо.

Това е историята за печеното прасе.

Сега аз бих искал да ви задам един въпрос. Всеки ден на пристанището в Сейнт Питър пристигат кораби с доставки: храна, дрехи, семена, плугове, фураж за животните, инструменти, лекарства и най-важното след храната: обувки. По време на войната на острова не беше останал и един здрав чифт.

Някои от нещата са опаковани в стари вестници и списания. Аз и приятелят ми Кловис пригладяваме страниците и си ги взимаме вкъщи, за да ги прочетем, а после ги даваме на съседите, които също като нас са зажаждали за новини от външния свят, от който бяхме откъснати в продължение на пет години. Всеки има своите предпочитания, разбира се: госпожа Соси иска рецепти, мадам Льопел търси кройки (тя е шивачка), господин Броа чете некролозите (надява се на някого, но не казва на кого), Клаудия Рейни изрязва снимките на Роналд Колман^[7], господин Турте се интересува от кралиците на красотата по бански костюми, а приятелката ми Изола обича да чете за сватби.

По време на войната имаше истински глад за новини, но не ни беше позволено да получаваме писма и вестници. През 1942 г. германците събраха всички радиоприемници. Неколцина успяха да скрият своите и ги слушаха тайно, макар че, ако те заловяха, те пращаха в лагер. Заради това ни е малко трудно да схванем много от нещата, за които сега четем.

Така например аз попаднах на една карикатура (обичам карикатурите), която не разбирам. Беше във вестник „Пънч“ от 1944 г., на нея има десетина души, които вървят по улицата в Лондон. В средата са двама мъже с бомбета, куфари и чадъри и единият казва на

другия: „Говорят, че хората се били смахнали от тия бръмчилки. Нищо подобно! Дори не им обръщаме внимание!“. Като се загледах, видях, че на рисунката ушите на хората са различни — едното е нормално, а другото е голямо като на магаре. Ще ми обясните ли какво точно трябва да означава тази карикатура?

Искрено ваш:
Далси Адамс

Джулиет — Далси
3 февруари 1946 г.

Скъпи господин Адамс,

Много се радвам, че писмата на Лам и портретът му ви харесват. Той изглежда точно така, както си го бях представяла, и ми е приятно, че и на вас ви допада.

Благодаря ви, че ми разказахте за печеното прасе, но няма как да не отбележа, че сте отговорили само на един от въпросите ми. Изгарям от желание да науча повече за вашия литературен клуб, и то не само за да задоволя любопитството си, а и по професионални причини.

Не помня дали споменах, че съм писателка. По време на войната водех седмична колонка в „Спектейтър“ и неотдавна издателство „Стивънс и Старк“ събра материалите ми и ги публикува в един том под името „Изи Бикерстаф отива на война“. Изи е псевдонимът, който ми бяха избрали в „Спектейтър“, ала сега, слава богу, с това се приключи и вече отново мога да се подписвам със собственото си име. В момента мисля за нова книга, но все още не съм намерила тема, с която да мога да живея щастливо няколко години.

Междувременно от „Таймс“ ме помолиха да се включа в подготовката на обширен материал за практичната, моралната и философската стойност на

четенето. Той ще бъде публикуван на три части в литературната притурка, като всяка част ще бъде от различен автор. На мен ми се падна философската страна на въпроса, само че засега не ми хрумва нищо друго, освен че четенето ни пази да не полудеем. Както виждате, нужна ми е помощ.

Смятате ли, че вашият литературен клуб ще се съгласи да бъде включен в такава статия? Знам, че историята покрай създаването му ще допадне на читателите на „Таймс“, и бих желала да науча повече за сбирките ви. Не се притеснявайте, ако предпочитате да не се появявате по страниците на вестниците, ще ви разбере и пак ще се радвам да си пишем.

Спомням си много добре описаната от вас карикатура в „Пънч“. Навярно объркването ви се дължи на „бръмчилките“ — така Министерството на информацията наричаше тайното оръжие на Хитлер, явно смяташе, че тази дума не звучи толкова ужасяващо като „Фау 1“ или „безпилотна бомба“.

Бяхме свикнали с внезапните нощни атаки, както и с разрушенията след тях, но новите бомби нямаха нищо общо с това, което бяхме виждали. Те падаха денем, и то толкова бързо, че нямаше време нито да се задейства сирената, нито хората да се скрият. Виждаше се как се сипят от небето, приличаха на тънки черни моливи и издаваха глухо, задавено бръмчене, като на кола, на която ѝ свършва горивото. Докато чуваш ръмженето, си в безопасност и можеш да си кажеш: „Благодаря ти, Господи, и тази ще ме подмине“. Но спреше ли звукът, след няколко секунди бомбите избухваха. Затова всички постоянно се заслушвахме и бягахме, наострили уши да доловим спирането на моторчетата им. Веднъж една „бръмчилка“ падна недалеч от мен. Успях да скоча в канавката и залегнах. Няколко жени бяха излезли да гледат на отворения прозорец на сградата отсреща и взривната вълна ги помете.

Сега ми се струва безумие, че някой се е осмелил да нарисува карикатура на „бръмчилките“ и че всички сме се смели на нея. Но е факт. Старата мъдрост, че хуморът е единственото средство да понесем непоносимото, може би е вярна.

Господин Хейстингс намери ли ви вече биографията на Лукас?

Искрено ваша:
Джулиет Аштън

Джулиет — Маркам Рейнълдс
4 февруари 1946 г.

Маркам Рейнълдс
„Халкин Стрийт“ 63
Лондон

Уважаеми господин Рейнълдс,

Залових вашия пратеник точно когато оставяше букет розови карамфили на прага ми. Сграбчих го и изтръгнах от него адреса ви — както виждате, господин Рейнълдс, не само вие можете да се възползвате от невинните служители. Надявам се, че няма да го уволните, имаше вид на добро момче и наистина нямаше друга възможност, тъй като го заплаших с „По следите на изгубеното време“.

Сега вече мога да ви благодаря за изобилието от цветя, които ми изпрацахте. От години не бях виждала толкова много рози, камелии и орхидеи, едва ли си давате сметка как повдигаха духа ми през тази мразовита зима. Не знам с какво съм заслужила да живея в оазис, когато всички останали трябва да се задоволяват с мокри голи дървета и киша, но нямам нищо против.

Искрено ваша:
Джулиет Аштън

Маркам Рейнълдс — Джулиет
5 февруари 1946 г.

Скъпа госпожице Аштън,

Не уволних куриера. Повиших го. Той ми извоюва това, към което отдавна се стремя — запознанство с вас. Възприемам вашето писмо като един вид подаване на ръка и то слага край на играта по спазването на условностите. Надявам се, че и вие сте на същото мнение, тъй като това ще ми спести усилията да си изпрося покана за следващото парти на лейди Баскомб, на което се надявах, че и вие ще присъствате. Приятелите ви са доста подозрителни, особено онзи Старк, който заяви, че не било негова работа да обръща посоката на „Заем-наем“^[8], и отказа да ви доведе на коктейла в редакцията на „Кръгозор“.

Кълна се, че намеренията ми са чисти или най-малкото безкористни. Простата истина е, че вие сте единствената писателка, която ме разсмива. Колонките на вашата Изи Бикерстаф са най-духовитата проза от времето на войната и аз искам да се запозная с тяхната авторка.

Ако се закълна, че няма да ви отвлека, ще ми окажете ли честта да вечеряте с мен следващата седмица? Вие решете кога, аз съм изцяло на ваше разположение.

Ваш:
Маркам Рейнълдс

Джулиет — Маркам Рейнълдс
6 февруари 1946 г.

Уважаеми господин Рейнълдс,

Не устоявам на комплименти, особено по адрес на творчеството ми. Ще се радвам да вечеряме заедно. Какво ще кажете за следващия четвъртък?

Искрено ваша:
Джулиет Аштън

Маркам Рейнълдс — Джулиет
7 февруари 1946 г.

Скъпа Джулиет,
Четвъртък е ужасно далече. Понеделник?
„Кларидж“? 19:00?

Ваш:
Марк

П.П. Предполагам, че нямате телефон?

Джулиет — Маркам
7 февруари 1946 г.

Уважаеми господин Рейнълдс,
Така да бъде — понеделник, „Кларидж“, седем вечерта.

Имам телефон. Намира се на „Оукли Стрийт“ под камара отломки от апартамента ми. Тук съм само под наем и единственият телефон е при хазайката ми госпожа Олив Бърнс. Мога да ви дам номера, ако желаете да си поговорите с нея.

Искрено ваша:

Джулиет Аштън

Далси — Джулиет
7 февруари 1946 г.

Скъпа госпожице Аштън,

Убеден съм, че литературният клуб на Гърнзи няма да има нищо против да бъде включен в статията ви за „Таймс“. Помолих госпожа Маджъри да ви разкаже за сбирките ни, тъй като тя е образована дама и се изразява по-добре от мен. При все това се опасявам, че ние сме твърде далеч от стандартите на литературните клубове в Лондон.

Господин Хейстингс още не е намерил биографията на Лукас, но получих картичка от него, в която пишеше: „По следите й съм. Не се предавайте“. Той е добър човек.

В момента пренасям плочи за новия покрив на хотел „Краун“. Собствениците се надяват, че летовниците постепенно ще започнат да се връщат на острова. Работата ми допада, ала се надявам не след дълго да мога да се установя във фермата и да обработвам земята си.

Приятно е да се прибера вечер вкъщи и да намеря писмо от вас.

Желая ви успех в намирането на интригуваща тема за новата ви книга.

Искрено ваш:
Далси Адамс

Амелия Маджъри — Джулиет
8 февруари 1946 г.

Уважаема госпожице Аштън,

Току-що ме посети Далси Адамс. За първи път го виждам толкова усмихнат, от писмото и подаръка ви е на седмото небе. Тъй разпалено ме заубеждава веднага да седна да ви пиша, че дори забрави срамежливостта си. Навярно не го съзнава, но той има рядък талант да печели сърцата на хората — никога не иска нищо за себе си и затова всички са готови да изпълнят това, което е помолил за другите.

Далси ми съобщи за вашата статия и ме попита дали бих ви разказала за литературния клуб, който създадохме по време на германската окупация. С радост ще го направя, но при едно условие.

Един приятел от Англия ми изпрати книгата ви „Изи Бикерстаф отива на война“. В продължение на пет години бяхме откъснати от света и сигурно можете да си представите с какво нетърпение искаме да научим как самата Англия е преживяла тези трудни времена. Книгата ви е колкото информативна, толкова увлекателна и хумористична. Но именно хумористичният тон е това, което ме притеснява.

Давам си сметка, че нашият литературен клуб е със странно име и лесно може да се превърне в обект на подигравки. Можете ли да ме уверите, че няма да се изкушите да го направите? Членовете на клуба са ми много близки и не бих искала читателите ви да им се присмиват.

Бихте ли споделили намеренията си за статията и няколко думи за себе си? Ако отговорът ви ме удовлетвори, с удоволствие ще ви разкажа за клуба. Надявам се скоро да ми пишете.

Искрено ваша:
Амелия Маджъри

Джулиет — Амелия

10 февруари 1946 г.

Амелия Маджъри

Уиндкрос

Ла Буве

Сен Мартен, Гърнзи

Уважаема госпожо Маджъри,

Благодаря ви за писмото. С радост ще отговоря на въпросите ви.

Наистина съм осмивала много ситуации от войната. „Спектейтър“ смяташе, че по-лековатият тон ще е като противоотрова за лошите новини и че хуморът ще спомогне за поддържане на духа на жителите на Лондон. Радвам се, че „Изи...“ постигна тази цел, но нуждата да бъдеш забавен на всяка цена, слава богу, вече отмина. Никога не бих се присмяла на хора, които обичат да четат, още по-малко на Далси Адамс — искрено се зарадвах, че една от книгите ми е попаднала в неговите ръце.

Тъй като искате да научите нещо за мен, помолих преподобния Саймън Симпълс от църквата „Св. Хилда“ в Бери Сейнт Едмъндс в Съфолк да се свърже с вас. Той ме познава от дете и ме обича. Поисках препоръка и от лейди Бела Тонтън, с която заедно дежуряхме като отговорници за противопожарната отбрана по време на бомбардировките и която има изключително ниско мнение за мен. Надявам се, че благодарение на тези два източника с коренно противоположни позиции ще успеете да се сдобите с цялостна представа за личността ми.

Прилагам и написаната от мен биография на Ан Бронте, за да видите, че съм способна и на по-задълбочен подход. Тя не се превърна в голям търговски успех — честно казано, по-скоро е търговски провал, — но с нея се гордея много повече, отколкото с „Изи Бикерстаф отива на война“.

Ако има още нещо, с което да ви уверя в почтеността на намеренията си, с удоволствие бих го сторила.

Искрено ваша:
Джулиет Аштън

Джулиет — Софи
12 февруари 1946 г.

Мила ми Софи,

Маркам Рейнълдс, онзи с камелиите, най-сетне се материализира в плът и кръв. Представи се, обсипа ме с ласкателства и ме покани на вечеря, и то не къде да е, а в „Кларидж“. Аз приех величествено: „Кларидж“, а, да, разбира се“, все едно всяка вечер съм там, а после три дни се тръшках какво да направя с косата си. Добре, че си купих нова рокля и не се наложи да прахосвам ценно време в притеснения какво да облека.

Както казва мадам Хелена: „Ах, косата е беда!“. Опитах ролки — не стана. Френски букли — пълен провал. Бях на ръба да се издокарам с една огромна червена кадифена кордела, но съседката ми Еванджелин Смит, Господ да я поживи, ме спаси. Тя е същинско чудо, за нула време ми направи прическа и ме превърна в самата елегантност: прихвана къдриците ми и ги заплете някак отзад на врата (на всичкото отгоре дори можех да си мърдам главата). На излизане имах усещането, че съм ослепителна и очарователна, дори и мраморното фоайе на „Кларидж“ не можеше да ме уплаши.

Но когато там се появи Маркам В. Рейнълдс, балонът на илюзиите ми се спуска. Той е зашеметяващ. Честно, Софи, за първи път виждам такъв мъж. Огнярят не може да му стъпи и на малкия пръст. Слънчев загар, искрящи сини очи, прекрасни кожени обувки, елегантен вълнен костюм и снежнобяла кърпичка в джоба на самото. Висок, като всички американци, с ослепителна американска усмивка, от която човек настръхва, но за разлика от повечето си

сънародници, не е толкова сърдечен и общителен. Държи се властно и е свикнал да се разпорежда, прави го с лекота и хората дори не се усещат, че ги командва. Винаги е твърдо убеден в правотата си, но това не дразни, тъй като е толкова самоуверен, че не си прави труда да спори с околните.

Веднага щом ни настаниха — в отделен салон с кадифена драперия — и всички сервитьори, оберкелнери и салонни управители престанаха да пърхат около нас, аз го попитах директно защо нито веднъж не приложи бележка към цветята, с които ме отрупваше.

Той се засмя. „За да пробудя интереса ви. Ако ви бях поканил на среща, как щяхте да отговорите?“ Признах, че щях да откажа. Господин Рейнълдс вдигна вежда. Негова ли била вината, че ме е надхитрил така лесно?

Ужасно се засегнах, че съм толкова прозрачна, но той просто отново се засмя и след това заговори за войната, за викторианската литература — знае, че съм написала биография на Ан Бронте, — за Ню Йорк и купоните, и преди да се усетя, бях запленена от него и се наслаждавах на вниманието му.

Спомняш ли си как онзи следобед в Лийдс се чудехме защо Маркам В. Рейнълдс не смее да излезе на бял свят? За съжаление, всичките ни предположения са напълно погрешни. Не е женен. Със сигурност не е срамежлив. Няма обезобразяващ белег, заради който се крие от хората. Не прилича на върколак (няма косми по пръстите на ръцете си). И не е избягал нацист (щеше да има акцент).

Като се замисля, може все пак да е върколак. Представям си го как се промъква през тресавищата към пляката си, и съм убедена, че изобщо не би се подвоумил да изяде някой случайно срещнат непознат. При следващото пълнолуние ще го наблюдавам внимателно. Утре вечер ме покани на танци, май ще трябва да си сложа нещо с висока яка. Или го бъркам с вампирите?

Струва ми се, че малко ми е завъртял главата.

С обич:
Джулиет

Лейди Бела Тонтън — Амелия
12 февруари 1946 г.

Уважаема госпожо Маджъри,

Държа в ръката си писмо от Джулиет Аштън и съм изумена от неговото съдържание. Правилно ли разбирам, че иска от мен да ѝ направя характеристика? Така да бъде! Аз не оспорвам характера ѝ, а здравия ѝ разум. Каквото тя не притежава и грам.

Войната, както знаете, създава странни съюзи. С Джулиет бяхме разпределени заедно като отговорници за противопожарната отбрана по време на бомбардировките. Постовете ни бяха по покривите и задачата ни беше да бдим за запалителни бомби. Ако избухнеше пожар, трябваше да го потушим с наличните ръчни помпи и с пясък, преди да се е разпрострял. С Джулиет дежуряхме заедно. Почти не разговаряхме, както правеха другите отговорнички. Аз държах да не приспиваме бдителността си нито за миг. При все това понаучих някои неща за живота ѝ преди войната.

Баща ѝ е бил уважаван фермер в Съфолк. Майка ѝ, предполагам, е била типична фермерска съпруга, дояла е крави и е скубела пилета, но освен това е имала и книжарница в Бери Сейнт Едмъндс. И двамата са загинали в автомобилна катастрофа, когато Джулиет е била на дванайсет. След това я е взел да я отгледа чичото на баща ѝ, известен учен, който живеел в Сейнт Джон Удс. Там обаче тя нарушава покоя на академичните му занимания и на дома му и на два пъти прави опити за бягство.

Чичо ѝ вдигнал ръце от нея и я изпратил в елитен пансион. След като завършила гимназия, Джулиет

обърнала гръб на университетското образование и пристигнала в Лондон заедно с приятелката си Софи Старк. Денем работела в книжарница, а нощем пишела книга за една от ония клетници, сестрите Бронте, забравих за коя точно. Ако не се лъжа, книгата е била публикувана от фирмата на брата на Софи „Стивънс и Старк“. Предполагам, че това е станало в резултат на някакъв непотизъм, макар че по разбираеми причини, които не бих се наела да спомена, за връзка между Джулиет и Сидни Старк и дума не може да става.

Така или иначе, тя започнала да списва и за различни вестници и списания. Лековатата ѝ фриволност ѝ спечелила многобройни почитатели сред нискочелата аудитория, която, опасявам се, в наши дни е мнозинство. С парите от наследството си Джулиет закупила апартамент в Челси — свърталище на художници, модели, развратници, социалисти и хора без никакво чувство за отговорност като самата нея.

Сега ще ви разкажа и това, на което съм била свидетел с очите си.

С Джулиет бяхме разпределени на покрива на Съдебната палата. Преди всичко искам да отбележа, че бързата реакция и бистрият ум бяха от ключово значение за работата ни — човек трябваше да държи сметка за всичко, което се случва около него. За всичко.

Една нощ през май 1941 година библиотеката на Съдебната палата беше улучена от запалителна бомба. Постът на Джулиет беше доста встрани, но тя така се изплаши да не би да изгорят безценните ѝ книги, че се втурна право към огъня, сякаш можеше да изнесе на ръце цялата библиотека и да я спаси от участието ѝ! Разбира се, лудостта ѝ не доведе до нищо, освен до допълнителни щети, тъй като се наложи пожарникарите да губят ценно време, за да я спасяват.

Самата тя се отърва с няколко дребни изгаряния, но петдесет хиляди книги се възнесоха на небето в огън и дим. Съвсем основателно Джулиет беше изключена от

противопожарната отбрана. Впоследствие научих, че е предложила услугите си на доброволческите отряди, които подпомагаха спасителите след бомбени нападения, грижеха се за оцелелите, издирваха изчезнали близки, обезопасяваха временните жилища, доставяха дрехи, храна и средства. Вярвам, че се е справила добре с тези си задачи и не е предизвикала сериозни катаклизми сред чашите с чай.

Тъй като вече не беше в отрядите на противопожарната отбрана, нощите ѝ бяха свободни. Предполагам, че ги е посветила на писането, защото „Спектейтър“ започна да публикува нейни материали под псевдонима Изи Бикерстаф.

Прочетох една от статиите ѝ и прекратих абонамента си. В текста тя се подиграваше с добрия вкус на скъпата ни, уви, вече покойница, кралица Виктория. Няма как да не знаете паметника, който кралица Виктория издигна в памет на възлюбения си съпруг принц Албърт, перлата в короната на Кенсингтън Гардън, мемориал не само на покойника, но и на изтънчения вкус на кралицата. А в материала си Джулиет приветстваше решението на Министерството на храните тревните площи около паметника да бъдат разкопани и засети с грах, като подчертаваше, че в цяла Англия едва ли ще се намери по-добро плашило от принц Албърт.

Макар да се съмнявам в здравия ѝ разум и в способността ѝ да преценява кое е важно и кое — не, и да поставям под съмнение вкуса и чувството ѝ за хумор, не мога да отрека, че Джулиет притежава и едно добро качество — честна е. Щом е обещала, че ще подходи с уважение към литературния ви клуб, значи, ще го направи. Нищо повече не мога да кажа.

Искрено ваша:
Бела Тонтън

Преподобният Саймън Симпълс — Амелия

13 февруари 1946 г.

Скъпа госпожо Маджъри,

Да, можете да се доверите на Джулиет. Нямам и капчица съмнение по този въпрос. Родителите ѝ ми бяха приятели и енорияши в „Сейнт Хилда“ и дори бях в дома им в нощта, когато тя се роди.

Джулиет беше упорито, но сладко, внимателно и весело дете с невероятно силно чувство за справедливост.

Ще ви разкажа една случка, когато беше на десет. На четвърта строфа от „Той бди над врабчето“ Джулиет изведнъж хвърлила песнопойката и заявила на диригента, че химнът петни Бог и затова тя нямало повече да го пее. Диригентът не успял да я разубеди и я доведе при мен, за да я вразумя.

Признавам си, че и аз не се справих много добре. Джулиет каза: „Не е трябвало да пишат «Той бди над врабчето». И какво, като е бдял — птичето пак е паднало мъртво на земята. Какво е направил Бог за него? А и излиза, че Бог се е запилял да зяпа по птици, докато хората имат нужда от Него“.

Нямаше как да не се съглася. Чудно ми беше защо никога преди не се бях замислял за това. Така или иначе, оттогава в нашата черква спряхме да пеем „Той бди над врабчето“.

Когато Джулиет беше на дванайсет, родителите ѝ починаха и тя замина да живее в Лондон при чичото на баща си, професор Родерик Аштън. Той не беше лош човек, но до такава степен беше потънал в своите изследвания на Античността, че нямаше време да обърне внимание на момичето. Освен това му липсваше и въображение, което е фатално при отглеждането на дете.

Джулиет бяга на два пъти от дома му. Първия не стигна по-далеч от гара „Кингс Крос“, полицаите я

намерили там да чака влака за Бери Сейнт Едмъндс с натъпкана раница и въдицата на баща си. Втория път професор Аштън ми се обади по телефона, за да ме помоли да му помогна да я открием.

Знаех къде да отида — във фермата на родителите й. Намерих я в гората срещу къщата, стоеше там, без да обръща внимание на дъжда. Беше мокра до кости, но седеше неподвижно на едно паднало дърво и се взираше в стария си дом, който вече беше продаден.

Телефонирах на чичо й и на другия ден се качих с нея във влака за Лондон. Имах намерение да се прибера с първия удобен влак, но се оказа, че чичо й го нямаше на гарата, беше изпратил иконома си да я прибере. Настоях да я придружа, обезпокоих професора в кабинета му и проведохме доста разгорещен разговор. В крайна сметка той се съгласи, че ще е по-добре Джулиет да отиде в пансион, родителите й бяха оставили предостатъчно средства за това.

За щастие, имах познати в едно много добро училище, „Сейнт Суидин“, където децата получаваха отлично образование, а директорката не беше издялана от гранит. За моя радост там Джулиет направо разцъфтя, ученето я стимулираше, но според мен истинската причина за възродения й дух беше приятелството й със Софи Старк и нейното семейство. Прекарваше почти всички ваканции в дома на Софи, а двете идваха на няколко пъти на гости на мен и сестра ми в енорийското ми жилище. Беше ни приятно заедно, ходехме на излети, карахме колела, ловяхме риба. Веднъж с тях дойде и братът на Софи, Сидни Старк, който, макар да беше с десет години по-голям от момичетата и да проявяваше склонност да ги командва, беше добре дошъл в нашата жизнерадостна компания.

За мен беше истинско щастие да гледам как Джулиет расте пред очите ми и се превръща в млада жена, която се радвам, че познавам. Благодарен съм й, че ме помоли да ви пиша за нея.

Позволих си да ви разкажа историята ѝ, за да видите, че зная за какво говоря. Ако Джулиет обещае нещо, тя го прави. Ако откаже, никой не може да я накара насила да промени мнението си.

Много искрено ваш:
Саймън Симпълс

Сюзан Скот — Джулиет
17 февруари 1946 г.

Скъпа Джулиет,
Възможно ли е теб да съм зърнала да танцуваш румба с Марк Рейнълдс в последния брой на „Татлър“? Изглеждаш страхотно — почти колкото него, — но ако позволиш един съвет: скрий се в някое противовъздушно убежище, преди Сидни да е видял снимката.

Можеш да купиш мълчанието ми срещу обилни подробности.

Твоя:
Сюзан

Джулиет — Сюзан Скот
18 февруари 1946 г.

Скъпа Сюзан,
Отричам всичко.

С обич:
Джулиет

Амелия — Джулиет

18 февруари 1946 г.

Скъпа госпожице Аштън,

Благодаря ви, че се отнесохте толкова сериозно към условието ми. На снощната сбирка на клуба разказах за статията ви в „Таймс“ и предложих, който иска да участва, да ви пише за любимите си книги и за удоволствието, което намира в четенето.

Откликът беше толкова гласовит, че Изола Приби, нашата председателка, беше принудена да удари с чукчето, за да въдвори ред. (В интерес на истината на Изола й трябва съвсем малко, за да използва чукчето.) Предполагам, че ще получите доста писма, и се надявам те да са ви полезни за статията.

Далси ви е обяснил как клубът беше създаден, за да не бъдат арестувани от германците гостите ми Изола, Ебен Рамзи, Джон Букър, Уил Тисби и скъпата ни Елизабет Маккена, която измисли цялата история, Господ да благослови бързия й ум и златната й уста.

Разбира се, в онзи момент аз изобщо не подозирах за опасността, в която бяха попаднали. Веднага след като си тръгнаха, слязох в мазето, за да зароя доказателствата за нашето пиршество. За първи път чух за литературния ни клуб на сутринта, когато в седем часа Елизабет нахълта в кухнята ми с въпроса: „Колко книги имаш?“.

У дома има немалко книги, но след като ги огледа, тя поклати глава и каза: „Трябват ни още. Повечето са само за градинарство“. Беше права, разбира се, аз наистина харесвам градинарски книги. „Ето какво ще направим — продължи Елизабет. — След като минем през комендантството, ще отидем в книжарница «Фокс» и ще изкупим всичко, което е останало. Щом ще бъдем

литературният клуб на Гърнзи, трябва поне да го докараме на литературен вид.“

Целия предобед бях обезумяла от тревога. Какво ли ставаше в комендантството? Ами ако ги пратеха в затвора в Гърнзи? Или в някой концлагер на континента? Германците бяха непредвидими, човек никога не можеше да отгатне каква присъда ще получи за провинението си. Слава богу, нищо подобно не се случи!

Може и да ви се струва странно, ала германците позволяваха и дори насърчаваха артистичните и културни занимания на островите. Целта им беше да докажат на британците, че окупацията им е пример за подражание. Как това послание щеше да стигне до външния свят, не беше ясно, тъй като телефонните и телеграфните кабели между Гърнзи и Лондон бяха прерязани в деня, в който немците стъпиха тук през юни 1940 г. Но колкото и да беше извратена логиката на германците, Нормандските острови бяха третирали много по-хлабаво, отколкото останалата част от завладяна Европа — поне в началото.

В комендантството на приятелите ми било наредено да платят някаква малка глоба и да предадат списък с имената на членовете на клуба. Комендантът заявил, че и той е любител на литературата, и попитал дали може да присъства на сбирките заедно с неколцина офицери, които споделяли наклонностите му.

Елизабет ги уверила, че са повече от добре дошли. А след това тя, Ебен и аз се втурнахме към „Фокс“, наградихме колкото можем да носим книги за нашия новосъздаден клуб и хукнахме обратно към имението, за да ги наредим по рафтовете. После бавно обиколихме домовете на останалите, като се стараехме да си предадем безгрижен и спокоен вид, за да ги предупредим вечерта да дойдат да си изберат по една книга за четене. Беше истински кошмар — налагахме си да вървим бавно, спирахме се да поговорим с тоз-онзи, а отвътре ни идеше да хукнем като на пожар. Не разполагахме с много време, Елизабет се опасяваше, че комендантът може да се появи

на следващата ни сбирка, която беше само след две седмици. (Той обаче не дойде. За тези няколко години се появиха двама-трима германски офицери, които си тръгнаха доста смутени и повече, за щастие, не се върнаха.)

Ето така започна всичко. Познавах основателите на клуба, но не всички ми бяха близки. С Далси сме съседи от повече от трийсет години, но не бяхме разменяли повече от няколко думи за времето или за реколтата. Изола и Ебен ми бяха близки приятели, Уил Тисби го познавах бегло, а Джон Букър беше пристигнал приблизително по едно и също време с германците. Елизабет беше тази, която ни свързваше. Ако тя не беше настояла, и през ум нямаше да ми мине да ги поканя да споделят с нас прасето, и така Клубът на любителите на книги и пай от картофени обелки нямаше да се появи на бял свят.

Вечерта те дойдоха в дома ми, за да си изберат по някоя книга, и така хора, които до този момент бяха взимали в ръка само Библията, каталози за семена и вестник „Свинар“, видяха един различен вид четива. Тук Далси намери своя Чарлс Лам, а Изола попадна на „Брулени хълмове“. Аз си избрах „Записките на клуба «Пикуик»“, като се надявах Дикенс да повдигне духа ми, както и стана.

После всички се прибраха по къщите си да четат. Първите няколко сбирки проведохме заради коменданта, а след това продължихме да се събираме, защото ни беше приятно. Нямахме опит с литературните клубове, затова си измислихме свои правила и се редувахме да говорим за книгите, които сме прочели. В началото се опитвахме да сме спокойни и безпристрастни, но това не изтрая дълго, всеки се стремеше да убеди останалите да прочетат книгата, която му е харесала. Когато някое заглавие минеше през ръцете на няколко души, вече избухваха спорове, които ни носеха голяма наслада. Четяхме, обсъждахме, карахме се и така си ставахме все по-близки. И други хора пожелаха да се присъединят към нас и

сбирките ни се превърнаха в светли, изпълнени с оживление мигове, в които почти забравяхме за мрака навън. И сега се срещаме два пъти месечно.

За името на клуба е виновен Уил Тисби. Въпреки германците, заплаши той, кракът му нямало да стъпи на нашите сбирки, ако нямало нещо за хапване. Така храната стана задължителна част от срещите ни. Маслото и брашното бяха на свършване, в целия Гърнзи не можеше да се намери и чаша захар и затова Уил измисли нов пай, който кръсти „Картофени обелки“: картофено пюре за пълнеж, настъргано цвекло за сладост и обелки от картофи за кора. Ястията на Уил рядко стават за ядене, но тази му рецепта се превърна в любима на всички ни.

Ще се радвам да получа отговор от вас и да науча как върви подготовката на статията.

С най-искрени чувства:
Амелия Маджъри

Изола Приби — Джулиет
19 февруари 1946 г.

Скъпа госпожице Аштън,

Майчице мила, вие сте написали книга за Ан Бронте, сестричката на Шарлот и Емили! Амелия Маджъри обеща да ми я даде, защото знае колко обичам клетите момичета. Само като си помисли човек, че всичките са имали слаби гърди и са си отишли съвсем млади! Колко тъжно, нали?

Баща им е бил голям егоист. Изобщо не им е обръщал внимание. По цял ден си е седял в кабинета и само е крещял за шала си. И през ум не му е минавало да се надигне и да свърши нещо. Затварял се е вътре, а дъщерите му измирили като мухи.

И брат им Бренуел е бил същата стока. Пиел и повръщал по килимите. Госпожиците непрекъснато

трябвало да чистят след него. Хубава работа!

Ако питате мен, с тези двамина у дома и без никаква възможност да срещне други мъже, Емили е трябвало да си изсмуче Хийтклиф от пръстите! И се е справила прекрасно, нали? Мъжете в книгите винаги са по-интересни, отколкото в истинския живот.

Амелия ни каза, че искате да научите повече подробности за нашия литературен клуб и за какво си говорим на сбирките. Когато дойде моят ред, аз представих сестрите Бронте. За съжаление, не мога да ви изпратя бележките си за Шарлот и Емили, защото после с тях си разпалвах печката, тъй като вкъщи няха друга хартия. Вече бях изгорила разписанията на приливите и отливите, „Евангелието на Йоан“ и „Книгата на Йов“.

Сигурно ще ме попитате защо толкова харесвам сестрите Бронте. Обичам истории за разгаряща се страст. Самата аз никога не съм имала страстна любов, но сега вече мога да си я представя. В началото „Брулени хълмове“ не ми хареса, но когато стигнах до онази част, дето призракът на Кати дращи с кокалестите си пръсти по стъклото на прозореца, сякаш нещо ме стисна за гърлото и повече не ме пусна. Благодарение на Емили чувах жалните крясъци на Хийтклиф сред пустошта. След като човек се сблъска с една толкова добра авторка като Емили Бронте, едва ли ще изтрае отново „Онеправдана по здрач“ на Аманда Джилифлауър^[9]. Прочетеш ли една хубава книга, после вече започваш да страниш от блудкавите булевардни издания.

Сега ще ви разкажа за себе си. Имам къща и малко земя в съседство с имението на Амелия Маджъри на брега на морето. Гледам кокошки, една коза (Ариел) и зеленчуци. Грижа се и за папагала Зенобия, която не харесва мъже.

Държа сергия на седмичния пазар, продавам консерви, зеленчуци и еликсири за възвръщане на мъжката страст. Кит Маккена, дъщерята на скъпата ми приятелка Елизабет Маккена, ми помага за приготвянето на отварите.

Тя е на четири и се качва на стола, за да бърка сместа, но много добре я разбива на пяна.

На външен вид не съм първа хубост. Носът ми е голям и си личи, че е бил чупен (паднах от покрива на курника). Едното ми око все гледа нагоре, косата ми е буйна и стърчи на всички страни. Висока съм и кокалът ми е едър.

Мога пак да ви пиша, ако искате. Ще ви разкажа още за четенето и как то повдигаше духа ни, докато германците бяха тук. Единственият път, в който четенето не помогна, беше когато германците арестуваха Елизабет. Хванаха я да крие един от лагерниците, които бяха довели тук от Полша, и я изпратиха в затвор във Франция. Тогава, пък и доста време след това никоя книга не можеше да ме успокои. Едва се сдържах да не се нахвърля на всеки немец, когото срещнех. Но заради Кит успях някак си да се овладее. Тя беше съвсем мъничка и имаше нужда от нас. Елизабет още не се е върнала. Страхуваме се за нея, ала все пак си повтаряме, че още е рано, може и да си дойде някой ден. Дано се прибере, защото страшно ми липсва.

Ваша приятелка:
Изола Приби

Джулиет — Далси
20 февруари 1946 г.

Скъпи господин Адамс,

Как разбрахте, че белият люляк е любимото ми цвете? Откак се помня, умирам за него, а сега вашият букет е грейнал на бюрото ми. Прекрасен е и много ме зарадва — прелест, ухание и изненада в едно. В началото се почудих откъде, за бога, сте намерили люляк през февруари, а след това се сетих, че Нормандските острови са благословени с топлия Гълфстрийм.

Господин Дилуин се появи на вратата ми с подаръка ви рано тази сутрин. Каза, че от банката го били изпратили по работа в Лондон. Увери ме, че не е представлявала никаква трудност да ми донесе букета и че това било най-малкото, което можел да направи за вас заради сапуна, който сте дали на съпругата му през войната. Тя все още се разплаквала всеки път, щом си спомнела за това. Стори ми се много симпатичен, жалко, че нямаше време да остане за кафе.

Благодарение на любезната ви помощ получих прекрасни дълги писма от госпожа Маджъри и Изола Приби. Нямах представа, че германците не са разрешавали никакви вести от външния свят. Дори писма не са достигали до Гърнзи. Това ме изненада. А не би трябвало, защото знаех, че Нормандските острови са окупирани, макар че нито за миг не се бях замисляла какво точно означава това. Единственото възможно обяснение е, че нарочно съм си затваряла очите. Затова сега съм навън, в Лондонската библиотека, за да се образовам. Библиотеката е доста пострадала от бомбардировките, но вече и горните етажи са достъпни и спасените книги са обратно по лавиците. Тук се съхраняват всички броеве на „Таймс“ от 1900 година до вчера и възнамерявам чрез тях да направя проучване за окупацията.

Освен това ми се иска да намеря и някакъв пътеводител или история на Нормандските острови. Истина ли е, че при ясно време от брега се виждат колите по френските пътища? Така пише в моята енциклопедия, но понеже я купих от антикварна книжарница за четири шилинга, не ѝ вярвам много. От нея научих също, че Гърнзи е „седем мили дълъг и пет широк, а населението е 42 000 души“. Строго погледнато, това е важна информация, но мен ме интересуват други неща.

Госпожица Приби ми каза, че приятелката ви Елизабет Маккена е била изпратена в лагер на континента и все още не знаете нищо за нея. Направо ми секна дъхът. Откакто получих писмото ви за гощавката с печеното

прасе, си я представях сред вас. И дори — макар и по-скоро несъзнателно — очаквах един ден да получа писмо и от нея. Съжалявам. Ще се моля за скорошното ѝ завръщане.

Благодаря ви отново за цветята. Толкова мил жест!

Винаги ваша:
Джулиет Аштън

П.П. Ако желаете, приемете го като риторичен въпрос, но защо госпожа Дилуин плаче заради един сапун?

Джулиет — Сидни
21 февруари 1946 г.

Скъпи мой Сидни,
Не си се обаждал от векове. Да не би леденото ти мълчание да е свързано с Марк Рейнълдс?

Дойде ми идея за книгата. Ще напиша роман за една красива, но чувствителна писателка, чийто дух е прекършен от тираничния ѝ редактор. Харесва ли ти?

С обич:
Джулиет

Джулиет — Сидни
23 февруари 1946 г.

Скъпи Сидни,
Шегувах се.

С обич:

Джулиет

Джулиет — Сидни
25 февруари 1946 г.

Сидни?

С обич:
Джулиет

Джулиет — Сидни
26 февруари 1946 г.

Скъпи Сидни,

Наистина ли си мислиш, че няма да забележа заминаването ти? Да имаш да вземаш! След като и трите ми писма останаха без отговор, отидох на крака до „Сейнт Джеймс Плейс“ и там се сблъсках с непреклонната госпожица Тили, която заяви, че си извън града. Чудесно обяснение! Попритиснах я и тя призна, че си заминал за Австралия, а после спокойно изслуша моите пронизителни възклицания. Отказа да разкрие точното ти местонахождение, но благоволи да сподели, че обикаляш из пустошта в търсене на нови автори за каталога на „Стивънс и Старк“, както и че щяла да препрати писмото ми, стига да ѝ се стори важно.

Твоята госпожица Тили не успя да ме заблуди. Нито пък ти. Много добре знам къде си и какво правиш. Отлетял си до Австралия да намериш Пиърс Лангли и да му държиш ръката, докато изтрезнее. Или поне така се надявам. Той е невероятен приятел и великолепен поет.

Надявам се, че ще се възстанови и отново ще започне да пише. Бих добавила и да забрави за Бирма и японците, но си давам сметка, че това е невъзможно.

Знаеш, че можеш да ми се довериш. Мога да бъда дискретна, когато се постарая. (Така и не си ми простил за онзи път с госпожа Атуотър в перголата, нали? Макар че още тогава ти се извиних.)

Предишната ти секретарка ми беше по-симпатична. А ти напразно я уволни — така или иначе, с Маркам Рейнълдс се срещнахме. Добре де, беше повече от среща. Танцувахме румба. Но не побеснявай! Той не е споменавал „Кръгзор“, освен мимолетно, и нито веднъж не се опита да ме прикотка за Ню Йорк. Разговаряхме на по-извисени теми — за викторианската литература. Марк не е повърхностен профан, за какъвто се опитваш да го представиш, Сидни. Той е пълен експерт по Уилки Колинс. Знаеш ли, че Уилки Колинс е издържал две отделни домакинства с две метреси и децата им? Как ли се е оправял кой ден при коя да отиде? Нищо чудно, че е взимал опиум.

Убедена съм, че ако опознаеш Марк, ще го харесаш. Може и да ти се наложи. Но сърцето ми, наедно с дясната ръка принадлежат на „Стивънс и Старк“.

Писането на материала за „Таймс“ ми доставя невероятно удоволствие. Сдобих се с нови приятели от Нормандските острови, които са създали свой Клуб на любителите на книги и пай от картофени обелки. Прекрасно звучи, нали? Ако Пиърс има нужда да се разсее, в следващото писмо ще ти разкажа подробно как се е стигнало до това име. Иначе ще трябва да почакаш, докато се прибереш (а кога всъщност си идваш?).

Съседката ми Еванджелин Смит ще ражда през юни. Близнаци. Това не я прави особено щастлива и ще взема да я помоля да ми даде едното.

С обич за теб и за Пиърс:
Джулиет

Джулиет — Софи
28 февруари 1946 г.

Скъпа моя Софи,

И аз съм не по-малко изненадана от теб. И думичка не е обелил. Чак във вторник си дадох сметка, че не сме се чували от няколко дни, така че отидох до „Стивънс и Старк“, за да си изпрося малко внимание, и установих, че е заминал. Новата му секретарка е същинско чудовище. На всичките ми въпроси отговаряше с: „Не ми е позволено да разкривам информация от личен характер, госпожице Аштън“. Идеше ми да я халосам с чантата по главата.

Тъкмо да заподозра, че Сидни е бил вербуван от МИ-6 и е изпратен на мисия в Сибир, ужасната госпожица Тили призна, че е в Австралия. С това нещата се проясняват, нали? Отишъл е да вземе Пиърс. Теди Лукас твърдеше, че Пиърс ще се пропие до смърт в санаториума, ако някой не отиде да го спре. Не го виня, като знам през какво е преминал. Слава богу, Сидни няма да позволи да се стигне дотам.

Обожавам Сидни с цялото си сърце, но някак си се чувствам невероятно свободна, като знам, че е чак в Австралия. През последните три седмици Марк Рейнълдс беше „много настоятелен“, както би казала леля ти Лидия, само че, докато похапвах омари и се наливах с шампанско, пак се оглеждах плахо за Сидни. Брат ти е убеден, че Марк се опитва да ме открадне от Лондон и в частност от „Стивънс и Старк“, и нищо не може да го разубеди. Той просто не харесва Марк. Последния път го нарече „агресивен“ и „безскрупулен“, направо се е вживял в ролята на крал Лир. Аз съм голяма жена — макар че понякога не се държа много разумно — и мога да пия шампанско, с когото си искам.

Като изключим надничането за Сидни под покривката на масата, всъщност си прекарвах много добре. Имам чувството, че съм изпъзляла от някакъв тъмен тунел наред пътър карнавал. Не че обичам много карнавалите, но след тунела усещането е възхитително. Марк не пропуска вечер. Ако не сме на парти (а ние обикновено сме), ме води на кино, театър, нощен клуб или в някой бар с лоша репутация (той твърди, че се опитвал да ме запознае с демократичните идеали). Страшно е забавно.

Забелязвала ли си, че някои хора, предимно американци, изглеждат недокоснати от войната, сякаш тя не е оставила трайни белези върху тях? Не че Марк е изklinчил от дълга си, бил е в техните военновъздушни сили, но просто животът му не се върти около това. А когато съм с него, и аз самата също се чувствам незасегната. Давам си сметка, че това е заблуда, и честно казано, бих се засрамила от себе си, ако войната не беше оставила отпечатък върху мен. И все пак е простимо малко да се позабавлявам, нали?

Доминик голям ли е вече за палячо на пружина? Вчера видях в магазина един доста страшен, изскача от кутията с обещени очи и катраненочерен мустак, под който блестят остри бели зъби — истинско въплъщение на злодей. Сигурна съм, че на Доминик ще му хареса, стига в първия момент да не се уплаши.

С обич:
Джулиет

Джулиет — Изола
28 февруари 1946 г.

*Изола Приби
Ла Буве
Сен Мартен, Гърнзи*

Скъпа госпожице Приби,

Благодаря ви за писмото, в което ми разказахте за себе си и за Емили Бронте. Смях се, когато прочетох, че Емили ви е сграбчила за гърлото в мига, в който духът на бедната Кати почуква на прозореца. И при мен беше така.

Учителят ни беше дал да прочетем „Брулени хълмове“ през великденските празници. Бях на гости на приятелката ми Софи Старк и първите два дни само мърморехме колко е несправедливо да ни карат да четем през ваканцията. Накрая брат й Сидни ни насмете да престанем да се оплакваме и вместо това да се захващаме за работа. Започнах да чета, все така ядосана, докато не стигнах до духа на Кати на прозореца. Никога не съм изпитвала подобен ужас. Чудовищата и вампирите в книгите не ме плашат, но призраците са друго нещо.

До края на ваканцията двете със Софи само се местехме от леглото на хамака и оттам на канапето, прочетохме „Джейн Еър“, „Агнес Грей“, „Шърли“ и „Тайнствената непозната“.

Сестрите Бронте са невероятни, нали? Аз избрах да пиша за Ан, защото тя е най-малко известна, но според мен като писателка не пада по-долу от Шарлот. Един бог знае как Ан е успяла изобщо да напише книга, след като е била повлияна от религиозния фанатизъм на леля си Бренуел. За разлика от горката Ан, Емили и Шарлот са проявили здрав разум и не са обръщали внимание на строгата си леля. Представете ли си какво е да слушаш по цял ден, че Бог е създал жените да бъдат кротки, благи и леко отнесени? И то не за друго, а за да има по-малко разпавии вкъщи... Изкуфяла дърта вещица!

Надявам се, че ще ми пишете отново.

Ваша:
Джулиет Аштън

Ебен Рамзи — Джулиет
28 февруари 1946 г.

Скъпа госпожице Аштън,

Казвам се Ебен Рамзи и съм родом от Гърнзи. Предците ми са били каменоделци, майстори на надгробни плочи, прочути с агънцата си. И аз обичам вечер да седна да си поиграя с чука и длетото, но си изкарвам прехраната с риболов.

Госпожа Маджъри ни обади, че искате да ви разкажем какво сме чели по време на окупацията. Ако зависеше от мен, никога не бих отворил дума за онези дни — не искам и да си спомням за тях, — ала тя ни увери, че можем да се доверим на преценката ви какво ще напишете за нашия клуб. Щом госпожа Маджъри твърди, че може да ви се има доверие, значи, е така. Освен това вие бяхте така добра да изпратите книга на приятеля ми Далси, без изобщо да го познавате. Затова ви пиша и се надявам да ви помогна за статията ви.

Добре е да знаете, че в начало не бяхме истински литературен клуб. Като изключим Елизабет, госпожа Маджъри и вероятно Букър, повечето не бяхме имали вземане-даване с книгите, откак сме излезли от училище. Не смеехме да ги извадим от лавиците на госпожа Маджъри, за да не изцапаме бялата хартия. По това време тоя род неща хич не ме интересуваха. Само мисълта за коменданта и за затвора ме накара да отгърна корицата.

Книгата, която взех, се казваше „Избрано от Шекспир“. По-късно ми стана ясно, че и Дикенс, и Уърдсуърт са писали за хора като мен, но това важи в най-голяма степен за Уилям Шекспир. Признавам си, не схващам всичко, ала малко по малко и дотам ще я докарам.

Колкото по-малко думи използва Шекспир, толкова по-красиво звучи. Любимото ми е: „Сияйният ни ден завършва вече. За мрака да се стягаме“^[10].

Да го бях знаел в деня, когато от небето един след друг се спускаха немските самолети, а долу на пристанището акостираха корабите им! В главата ми отекваше само: „Проклети да сте, проклети да сте!“, пък ако бях прочел „Сияйният ни ден завършва вече. За мрака да се стягаме“, сигурно щях да намеря някаква утеха и да приема случващото се, вместо сърцето ми да слезе в петите и да се поддам на отчаянието.

Пристигнаха в неделя, 30 юни 1940 година, след като два дни по-рано ни бомбардираха. После обясняваха, че не било нарочно, разузнавачите им били взели камионите с домати на кея за военни. Как им е хрумнало, умът ми не го побира. При бомбардировките загинаха трийсетина души — мъже, жени и деца. Сред тях и момчето на братовчед ми. Като видял самолетите, той се скрил под камиона си, който бил улучен от бомба и изгорял като факла. Стреляха и по рибарските лодки в морето, както и по линейките с ранените. Когато никой не отвърна на огъня им, си дадох сметка, че британците са ни оставили беззащитни, и два дни по-късно дойдох отново, за да ни окупира за пет години.

В началото се държаха изненадващо добре. Бяха навирили носове, че са завладели част от Великобритания, и смятаха, горките глупаци, че и нататък ще продължат така, с един скок ще се озоват в Лондон. Когато разбраха, че тая няма да стане, вродената им жестокост се върна.

Наложиха всевъзможни правила, като постоянно ги променяха, първо се стремяха да се покажат дружелюбни, залагаха повече на моркова, отколкото на тоягата, само че ние не бяхме магарета и затова те отново ставаха строги.

Например през ден променяха вечерния час — беше ту в осем, ту в девет, понякога и в пет следобед, когато искаха да ни накажат за нещо. Не можеш да се видиш с приятелите си и дори да се погрижиш за добитъка.

В първите дни бяхме сигурни, че до шест месеца германците ще си тръгнат. Само че окупацията се проточи. Провизиите постепенно попривършиха, не останаха и

дърва за огрев. Дните минаваха в сивотата на тежката работа, а вечерите бяха почернени от досадно отегчение. От оскъдната храна няхаме сили, бяхме мрачни и посърнали, губехме надежда, че ще му се види краят. Вкопчихме се в книгите и в приятелите, защото те ни напомняха, че има и нещо отвъд скотското ни съществуване. Елизабет често рецитираше едно стихотворение, не го помня цялото, но започваше така:

*Малко ли е на слънцето да се порадваш,
на пролетна омая да се насладиш,
да обичаш, да мислиш, да правиш,
приятелство истинско да сътвориш?*^[11]

Не е. Надявам се, че не го е забравила, където и да се намира сега.

В края на 1944 година вече нямаше значение кога е вечерният час. Хората си лягаха в пет, за да не мръзнат. Дажбата ни беше по две свещи на седмица, после ги намалиха на една. Беше ужасно отегчително да лежиш буден в леглото без светлина за четене.

След десанта в Нормандия германците не можеха да изпращат провизии по кораби от Франция заради съюзническите бомбардировачи. Накрая и те изгладняха колкото нас и започнаха да изстребват кучетата и котките, за да заситят глада си. Изравяха картофите от градините ни, ядяха дори почернелите и изгнилите. Четирима войници умряха от натравяне с бучиниш, взели го за магданоз.

Офицерите издадоха заповед да се стреля по всеки, който бъде заловен да краде от градините ни. Едно войниче го хванаха да рови в нива с картофи и го подгониха. Горкото момче се покатери на едно дърво, за да се скрие, но го намериха и го застреляха. Тупна долу като круша. Но и това не ги спря, продължиха да крадат храна. Не ги виня, и от нашите някои крадяха. Гладът те води до отчаяние, когато всяка сутрин се будиш с празен стомах.

Внук ми Илай беше евакуиран в Англия. Замина на седем и се върна на дванайсет, източил се е доста. Никога няма да простя на германците, че не израсна пред очите ми.

Сега трябва да отида да издоя кравата, но ще ви пиша отново, ако желаете.

Желая ви здраве:
Ебен Рамзи

Госпожица Аделаида Адисън — Джулиет
1 март 1946 г.

Драга госпожице Аштън,

Простете дързостта ми да ви пиша, без да се познаваме. Дългът обаче ме задължава да го сторя. Разбрах от Далси Адамс, че подготвяте голяма статия за литературното приложение на „Таймс“ за стойността на четенето и че възнамерявате да представите в нея тукашния Клуб на любителите на книги и пай от картофени обелки.

Какъв смях!

Може би ще размислите, след като научите, че основателката на клуба Елизабет Маккена дори не е от острова. Колкото и да си придава важност, тя е обикновено парвеню, прислужница от дома на сър Амброуз Айвърс от Кралската академия. Предполагам, че поне името му ви е известно, той е прочут портретист, макар че така и не разбрах защо го величаят толкова. Портретът му на графиня Ламбет като Бодицея, бичуваща конете, е непростим. Така или иначе, Елизабет Маккена е дъщеря на икономката му, представете си!

Докато майка ѝ бършела праха, Елизабет обикаляла из ателието на сър Амброуз, който ѝ позволявал всякакви волности и дори плащал за училището ѝ. Когато Елизабет навършила четиринайсет, майка ѝ починала. Вместо да я

прати в сиропиталище, където момичето да получи подготовка за някоя съответстваща на положението ѝ професия, сър Амброуз я оставил в дома си в Челси и на всичкото отгоре я предложил за стипендия в училището по изящни изкуства.

Не, далеч съм от мисълта, че тя е негова дъщеря — наклонностите му са добре известни и не допускат подобна възможност, — но така или иначе, той я е разглезил и през годините е поощрявал най-големия ѝ грях: горделивостта. Заникът на нравите е кръстът на нашето време и Елизабет Маккена е типичен пример за сполетелия ни всеобщ упадък.

Сър Амброуз притежаваше къща в Гърнзи, на върха на скалите близо до Ла Буве. Той, икономката му и момичето прекарваха летата тук, когато Елизабет беше малка. Елизабет беше диво дете, обикаляше из острова рошава и с размъкнати дрехи дори и в неделя. Нямаше домашни задължения, не носеше ръкавици, нито обувки и чорапи. Качваше се в лодките на рибарите и шпионираше порядъчните хора с телескопа си. Какъв позор само!

Когато стана ясно, че войната е на прага ни, сър Амброуз изпрати Елизабет да затвори къщата. Този път тя си плати за прищевките му, тъй като германската армия я изненада, преди да е успяла да хлопне кепенците. Така или иначе, изборът да остане тук беше изцяло неин и както показват последвалите събития (които от уважение към вас и към себе си ще ви спестя), тя не е самоотвержената героиня, за каквата я мислят някои.

Така нареченият литературен клуб е срам за острова. Тук, в Гърнзи, все още се намират културни и добре възпитани хора, които обаче за нищо на света не биха взели участие в този цирк (дори и да бяха поканени). Сред тази пасмина има само двама, достойни за уважение — Ебен Рамзи и Амелия Маджъри. Погледнете какви са останалите: вехтошар, пропаднал психиатър — пияница, заекващ свинар, лакей, който се преструваше на лорд, Изола Приби — знахарка, която сама си се хвали, че

приготвя и продава разни отвари. Към тях се присъединиха още неколцина от същия сой и човек лесно може да си представи как протичат „литературните“ им вечери.

Не трябва да пишете за тези хора и за техните книги!
Един бог знае какво четат!

С християнска грижа и тревога:
(госпожица) Аделаида Адисън

Марк — Джулиет
2 март 1946 г.

Скъпа Джулиет,
Присвоих билетите за опера на музикалния си критик. „Ковънт Гардън“, 20:00, ще дойдете ли?

Марк

Джулиет — Марк

Скъпи Марк,
Тази вечер ли?

Джулиет

Марк — Джулиет

Да!

М.

Джулиет — Марк

Прекрасно! Жал ми е за горкия човечец, от когото сте взели билетите. По-лесно е да намериш от пиле мляко, отколкото да се сдобиеш с билети за това представление.

Джулиет

Марк — Джулиет

Ще трябва да се примири с местата за правостоящи. Може да пише за облагородяващия ефект на операта върху простолюдието и т.н.

Ще те взема в 19:00.

М.

Джулиет — Ебен

3 март 1946 г.

Ебен Рамзи

Ле Помие

„Кале Лейн“

Сен Мартен, Гърнзи

Уважаеми господин Рамзи,

Много ви благодаря, че ми разказахте за преживяванията си по време на окупацията. Когато войната свърши, аз също си обещах, че повече няма да говоря за нея. Шест години писах за войната и живях сред

бомбардировки, така че копнеех да насоча вниманието си към нещо друго, каквото и да е то. Само че човек не може да избяга от себе си. Войната е част от миналото ни и няма как да я извадим оттам.

Радвам се, че внукът ви Илай се е върнал. С вас ли живее, или с родителите си? Никакви вести ли нямаште от него по време на окупацията? Всички деца от Гърнзи ли си дойдоха наведнъж? Сигурно е било голям празник!

Нямам намерение да ви отрупвам с въпроси, но бих добавила още няколко, ако сте в настроение да ми отговорите. Знам, че сте присъствали на вечерята с печеното прасе, заради която е бил създаден Клубът на любителите на книгите и пай от картофени обелки, бихте ли ми казали по какъв начин госпожа Маджъри е успяла да се сдобие с прасето? Как човек може да скрие живо прасе?

Онази вечер Елизабет Маккена е проявила невероятна смелост! Изправила се е с достойнство срещу врага и това няма как да не ме изпълни с възхищение. Предполагам, че всички се тревожите, след като толкова месеци не сте получили вест от нея, ала не губете надежда. Мои познати твърдят, че Европа е като разровен мравуняк, десетки хиляди хора се опитват да се приберат у дома. Един много близък мой приятел, който се водеше за загинал в Бирма през 1943 година, преди месец се появи в Австралия — не е в най-добрата си форма, но е жив и е решен да не се предава.

Благодаря ви за писмото.

Искрено ваша:
Джулиет Аштън

Кловис Фоси — Джулиет
4 март 1946 г.

Мила госпожице,

Отначало не исках да ходя на никакви литературни събрания. Градината и животните си искат работа, а и нямам желание да си губя времето да чета за измислени хора и неща, дето не са били.

Само че през 1942 година започнах да ухажвам по-сериозно вдовицата Хюбърт. На няколко пъти я поканих да излезем на разходка, но тя все избързваше с няколко крачки пред мен и не ми позволяваше да я хвана под ръка. На Ралф Мърчи обаче му даваше и това ми подсказа, че той е спечелил благоволението ѝ.

Като обърне няколко чашки, Ралф обича да се перчи и веднъж рече на всеослушание в кръчмата: „Жените обичат поезията. Една нежна дума е достатъчна, за да паднат в краката ти“. Така не се говори за една дама и тогава разбрах, че той не иска вдовицата Хюбърт така, както аз я исках, а просто е хвърлил око на ливадите ѝ заради кравите си. Затова реших, че щом вдовицата Хюбърт желае стихове, то ще трябва да ѝ ги осигуря.

Отидох в книжарницата на господин Фокс и го помолих за някаква любовна поезия. При него почти не бяха останали книги, тъй като селяните ги купуваха, за да ги горят (малко след това той се усети каква е работата и затвори книжарницата). Господин Фокс ми даде един римски поет, Катул. Имате ли представа какви неща е писал той? След като го прочетох, си дадох сметка, че никога не бих могъл да изрека подобни думи пред една порядъчна жена.

Този Катул бил влюбен в Лесбия, която първо го приела в покоите си, но после го прогонила. Лично мен това изобщо не ме учудва, тъй като той ѝ се разсърдил, че гали някакво врабче. Ревнувал от малкото птиче. Прибрал се вкъщи и грабнал перото, за да опише колко много страдал, като я гледал как тя притиска врабчето към гърдта си. Изживял го тежко, никога повече не си намерил любима и станал женомразец.

Бил е и страшно стиснат. Сега ще ви покажа какво е написал, след като една уличница, да ме прощавате, му

взела пари. Ще ви го препиша.

*Амеана, девойка добре проработена,
цели десет хилядарки ми поиска,
същата — с грозния нос и приятелка
на оня, тунейдеца от Формия.*

*Ей, роднини, които за нея се грижите,
съвет от доктори да съберете:
не е добре със здравето момичето.
Какво ѝ е? Хронично въображение.^[12]*

Какво му е любовното на това? Рекох на Ебен, че никога не съм виждал подобна мерзост. Той отговори, че просто съм попаднал на неподходящ автор. Заведе ме в дома си и ми даде една малка книжка, стихосбирка на Уилфред Оуен. Той е бил офицер от Първата световна война и нарича нещата с истинските им имена. Аз също бях на фронта, край Пашендейл^[13], и съм го виждал с очите си, само дето не мога да го изразя с думи.

След Оуен стигнах до извода, че може би поезията не е съвсем вятър работа. Започнах да ходя на сбирките и добре стана така, иначе никога нямаше да стигна до Уилям Уърдсуърт и творбите му. А сега знам много от тях наизуст.

Както и да е, успях да спечеля ръката на вдовицата Хюбърт, моята Нанси. Склоних я една вечер да отидем на разходка около скалите и ѝ казах: „Погледни, Нанси. Небесна нежност стеле се във вълните. Чуй! Могъщото създание е будно“^[14]. Тогава тя ми позволи да я целуна. Сега е моя жена.

Искрено ваш:
Кловис Фоси

П.П. Госпожа Маджъри ми даде една книга миналата седмица — „Антология на модерната поезия 1892–1935“. Оставили са някой си Йейтс да направи подбора. А не е трябвало. Кой е той и какво разбира от поезия?

Прегледах цялата книга, но не намерих нито едно стихотворение на Уилфред Оуен, нито на Зигфрид Сасун^[15]. И знаете ли защо? Защото този Йейтс така е решил. В послеслова е написал: „Умишлено реших да НЕ включа нито един поет от периода на Първата световна война. Не ги харесвам. Пасивното страдание не е тема за поезия“.

Пасивно страдание? Пасивно страдание! Щях да получа удар. Този човек не е с всичкия си. Лейтенант Оуен е писал: „Какъв камбанен звън за тез, що мрат като скотове? Тях изпраща ги само на оръдията гръмовният лай“. Къде е тук пасивността, бих искал да знам? Точно така си умираха момчетата. Видял съм го с очите си, а Йейтс да върви по дяволите!

Искрено ваш:
Кловис Фоси

Ебен — Джулиет
10 март 1946 г.

Скъпа госпожице Аштън,

Благодаря ви за писмото, както и за любезните въпроси за внука ми Илай. Той е дете на дъщеря ми Джейн. Джейн и новороденото ѝ умряха в болницата на 28 юни 1940 година — деня, в който германците ни бомбардираха. Бащата на Илай загина в Северна Африка през 1942 година, така че сега Илай е при мен.

Илай напусна Гърнзи на 20 юни заедно с хиляди други деца, които бяха евакуирани в Англия. Знаехме, че германците ще нахлуят, и Джейн се тревожеше за неговата

безопасност. Лекарят не ѝ позволи да отплава с него, тъй като ѝ предстоеше всеки момент да роди.

През първите шест месеца няхахме никакви новини за децата. После получих картичка от Червения кръст, в която пишеше, че Илай е добре, но не се посочваше къде е. Не ни казваха къде са децата ни и ние само се молехме да не са в някой голям град. Мина още повече време, преди да мога да му отговоря. А и не знаех какво да му пиша. Как да му кажа, че майка му и бебето са починали? Сърцето ми изтръпваше, като си представях как четете тези вледеняващи думи на гърба на някаква картичка. Но бях длъжен да го сторя, няхах друг избор. После, няколко месеца по-късно, се наложи да му пиша и за смъртта на баща му.

Илай се прибра чак след края на войната. Всички деца се върнаха наведнъж. Какъв празник беше само! Радвахме се повече, отколкото в деня на освобождението, когато нашите войници стъпиха на Гърнзи. Илай беше от първите, които изтичаха по мостика — за тези пет години се е източил доста, — и като го сграбчих, сигурно никога нямаше да го пусна, ако Изола не ме беше избутала, за да го прегърне и тя.

Слава богу, той е бил разпределен у едно семейство в Йоркшир. Хората са се държали много добре с него. Илай ми даде писмо от тях, в което ми разказваха за всичко, което съм пропуснал — за училището, за това как е помагал във фермата, как е преглъщал сълзите си, когато е получил картичките ми.

Сега Илай излиза в морето с мен и ми помага да се грижа за кравата и градината, но най-много му харесва да си дялка разни неща от дърво. С Далси се опитваме да го научим на дърворезба. Миналата седмица направи една доста сполучлива змия. Каза, че бил взел материала от един счупен стобор, макар че според мен е по-вероятно да е от плевнята на Далси. Попитах Далси, а той само ми се усмихна. На острова почти не може да се намери парче хубаво дърво, принудихме се да изсечем дори и овошките, много хора изгориха старите си мебели, перилата и

паркета, когато свършиха въглищата и парафинът. С Илай сме се хванали да садим нови дървета, но ще мине много време, докато пораснат. Как ни липсват листакът и сенките на старите дъбове!

Да ви обясня за прасето. Германците държаха под строг контрол животните. Прасетата и кравите бяха под отчет. Гърнзи трябваше да изхранва германските войници тук и във Франция, а за нас бяха остатъците.

Германците водеха стриктно счетоводство. Не изпускаха от очи нито един галон издоено мляко, претегляха каймака, записваха чувалите с брашно. В началото не закачаха кокошките, но когато стана трудно да се снабдяваме с фураж, ни наредиха да изколим по-старите, за да има достатъчно храна за носачките.

От нас, рибарите, прибираха по-голямата част от улова. Причакваха ни на пристанището и си взимаха каквото си харесат. През първите няколко месеца доста хора се опитаха да избягат с рибарските си лодки, някои се удавиха, други успяха да стигнат до Англия. Затова германците измислиха ново правило: на всеки с роднини в Англия му забраниха да влиза в морето. Страх ги беше да не избягаме. Тъй като Илай беше в Англия, се принудих да дам моята лодка под наем и отидох да работя в оранжериите на господин Прайвът. Научих се да гледам зеленчуци, но тъгувах по лодката и морето.

Германците следяха най-строго за животните, правеха всичко по силите си, за да не позволят месото да стигне до черната борса, вместо да отиде за изхранване на войниците. Ако свинята ти се опраси, интендантът идва, преброява малките, отбелязва ги в тефтера си и издава свидетелство за всяко от тях. Ако някое прасе умре, си длъжен да съобщиш, интендантът идва, преглежда трупа и пише смъртен акт.

От време на време правеха и внезапни проверки дали броят на прасетата отговаря на вписаното в регистрите. За едно прасе по-малко те глобяват, а ако те хванат втори път в нарушение, те затварят в Сейнт Питър Порт. Ако се

окажеше, че липсват повече прасета, решаваха, че ги продаваш на черния пазар, и те пращаха в трудов лагер в Германия. Човек никога не можеше да бъде сигурен какво ще им щукне на германците, те си правеха каквото им скимне.

В началото обаче не беше трудно да излъжеш интенданта и да скриеш едно прасенце за лична употреба. Ето как Амелия се сдоби със своето:

Уил Тисби имаше едно болнаво прасенце, което умря. Интендантът дойде, написа му акта и остави Уил да зарови трупа. Вместо това обаче Уил свърна по пътеката през гората и го занесе на Амелия. Тя скри своето, на което нищо му нямаше, и се обади на интенданта, че прасето ѝ бере душа.

Той пристигна тутакси и го видя вирнало копита. Изобщо не му мина през ума, че е същото, което му бяхме показали заранта, и вписа в тефтера си още едно умряло прасе.

После Амелия даде трупа на един друг съсед, който повтори номера на следващия ден. По този начин можехме да лъжем германците, докато трупът не се вмиришеше. В крайна сметка обаче те се усетиха и започнаха да жигосват прасетата и телетата още при раждането и така сложиха край на прехвърлянето.

След като по този начин се сдоби с едно здраво, охранено прасенце, Амелия помоли Далси да отиде да го заколи, без да вдига шум. Беше важно всичко да мине тихо, тъй като близо до къщата ѝ имаше разположена германска батарея и ако войниците дочуеха квиченето, веднага щяха да дотърчат.

Прасетата харесват Далси — когато той влезе в кочината, те се втурват към него и му дават да ги чеше по гърба. Ако е някой друг, вдигат врява, разтичват се, започват да квичат и да грухтят. Далси обаче ги укротява някак си, а освен това знае къде точно да забие ножа и те рухват на земята, без да издадат и звук.

Веднъж му подхвърлих, че прасетата имат време само да го погледнат изненадано, а той ми отговори, че не съм прав, те били много умни и усещали предателството, излишно било да украсявам нещата.

Прасето на Амелия ни устрои добра вечеря, намерихме и картофи и лук за гарнитура. Почти бяхме забравили какво е да си с пълен стомах, ала си го припомнихме. С пердетата на прозорците, които скриваха германската батарея, и с приятелите на масата се върнахме към годините преди окупацията, все едно нищо не се беше случило.

Права сте, Елизабет наистина е смела. Такава си е от малка, още от първия път, когато пристигна от Лондон с майка си и сър Амброуз Айвърс. Тогава и двете с моята Джейн бяха на по десет години и станаха неразделни приятелки.

През пролетта на 1940 година Елизабет дойде да затвори къщата на сър Амброуз, но се задържа повече, за да е до Джейн. Дъщеря ми не беше добре, откакто мъжът ѝ Джон замина за Англия да се запише доброволец — това беше през декември 1939 година — и трябваше да лежи, за да запази бебето. Доктор Мартин ѝ нареди да не става от леглото и затова Елизабет остана да ѝ прави компания и да наглежда Илай. Той много обичаше да си играе с нея. Дватама вършееха като хуни из къщата, но на човек му ставаше приятно, като ги чуе как се смеят. Веднъж отидох да ги извикам за вечеря и когато влязох вътре, ги заварих проснати на камара възглавници пред стълбището. Бяха лъснали хубавите дъбови перила на сър Амброуз и се пързаляха по тях!

Елизабет подготви заминаването на Илай с евакуационния кораб. Имахме само един ден, за да свършим всичко, тъй като ни предупредиха в последния момент за изпратените от Англия кораби. Тя не се спря цял ден, изпра и закърпи дрехите му, обясни му защо не може да вземе любимото си зайче със себе си. В двора на училището, където събираха децата, Джейн извърна лице,

за да не я види Илай, че плаче, а Елизабет го хвана за ръката и се опита да отвлече вниманието му, каза му, че времето е тъкмо за морско пътешествие.

През следващите дни, когато всички търсеха начин да напуснат Гърнзи, Елизабет пак отказа да замине. „Не — каза тя, — ще изчакам, докато се роди бебето и когато то поукрепне, с Джейн ще отидем заедно в Лондон. Там ще разберем къде е Илай и ще го приберем при нас.“ А тя, освен че е хубавица, е и голям инат. Вирне ли Елизабет брадичка, човек си дава сметка, че няма смисъл да спори с нея. Дори и след като видяхме пушека над Шербур, където французите изгаряха цистерните си с гориво, за да не попаднат в ръцете на германците, тя пак повтори, че няма да тръгне без Джейн и бебето. Мисля, че сър Амброуз й беше обещал да дойде с яхтата на някакъв приятел до Сейнт Питър Порт и да ги отведат от Гърнзи, преди да се появят германците. Честно казано, радвам се, че не ни остави. Беше с мен в болницата, когато дъщеря ми и бебето умряха. Седя до Джейн и здраво стискаше ръката й.

След това, когато с нея стояхме като вцепенени в коридора, през прозореца видяхме как над пристанището се спускат седем германски самолета. Решихме, че са дошли на разузнаване, но в следващия миг от тях полетяха бомби, посипаха се надолу като камъни.

Не промълвихме и дума, но и двамата си мислехме едно и също — слава богу, че Илай е далеч и е в безопасност. Елизабет беше опора за мен и за Джейн в трудни времена, а аз не можах да й помогна, когато трябваше, но благодаря на Бога, че дъщеря й Кит е на сигурно място при нас, и се моля Елизабет скоро да се върне.

Радвам се, че приятелят ви е бил намерен в Австралия. Надявам се, че ще пишете отново на мен и на Далси, понеже и на него му е много приятно да получава писма от вас.

Искрено ваш:
Ебен Рамзи

Далси — Джулиет

12 март 1946 г.

Скъпа госпожице Аштън,

Радвам се, че белият люляк ви е харесал.

Ще ви разкажа за сапуна на госпожа Дилуин. Някъде към средата на окупацията се появи недостиг и на сапун. Германците ни отпускаха по един калъп месечно на човек, но той беше направен от някаква френска хума и потъваше като камък във водата. Не правеше никаква пяна, просто трябваше да търкаш и да се надяваш, че ще свърши работа.

Да се поддържа чист не беше лесно и малко по малко свикнахме да си ходим мръсни и да не обръщаме внимание на дрехите си. Получавахме и по чашка прах за пране, който също не се пенеше. Някои жени не можеха да се примирят с това и госпожа Дилуин беше една от тях. Преди войната тя си купуваше роклите от Париж и скъпите ѝ тоалети се захабяваха по-бързо от обикновените дрехи.

Един ден свинята на господин Скоуп умря от родилна треска. Никой не смееше да яде от месото и затова той ми даде целия труп. Помнех, че майка ми правеше сапун от маста, и реших да опитам. Получи се нещо като желирана помия, само че с още по-неприятна миризма. Стопих я отново и започнах отначало. Букър се притече на помощ и предложи да сложа червен пипер за цвят и канела за аромат. Амелия ни даде по малко и ги прибавихме към сместа.

Когато сапунът се втвърди, го нарязвахме на кръгчета с ножа за бисквити на Амелия. Увих парчетата в тензух, а Елизабет им завърза панделка от червена прежда и на следващата сбирка на клуба направихме подарък на всички дами. За седмица-две добихме по-спретнат вид.

Сега освен на пристанището работя и по няколко дни в седмичата в каменоломната. Изола реши, че имам уморен

вид, и забърка специален балсам срещу болки в мускулите, казва се „Ангелски пръсти“. Тя има един сироп за кашлица, който е кръстила „Дяволско сукане“, дано никога не се налага да прибегвам до него.

Вчера Амелия и Кит дойдоха на вечеря, а след това слязохме долу на брега с едно одеяло да наблюдаваме изгрева на луната. Обикновено Кит заспива, преди луната да се покаже, и аз я пренасям до къщата на Амелия. Тя смята, че когато навърши пет, ще успее да остане будна цяла нощ.

Разбирате ли от деца? Аз — не. Уча се, но става доста бавно. Преди, когато Кит още не говореше, беше много по-лесно, но пък не беше толкова забавно. Сега ме отрупва с въпроси и докато измисля какво да ѝ отговоря, вече ме пита за нещо друго. Освен това познанията ми не са достатъчни, за да задоволят любопитството ѝ. Не знам как изглежда мангустата например.

Обичам да получавам писма от вас, макар че често имам чувството, че няма какво ново да ви кажа. Затова може да продължите с риторичните въпроси, с радост ще ви отговарям.

Ваш:
Далси Адамс

Аделаида Адисън — Джулиет
12 март 1946 г.

Уважаема госпожице Аштън,

Явно не сте се вслушали в съвета ми. Преди малко видях Изола Приби на пазара, изплезила език, тя ви пишеше ново писмо! Насилих се да продължа спокойно по пътя си, но пред пощата се натъкнах на Далси Адамс, който пускаше писмо до вас! Кой ще бъде следващият?

Това не може повече да се търпи и аз хващам писалката, за да ви спра.

В предишното си писмо не бях напълно откровена. Опитах се да проявя деликатност и забулих истинската същност на тази организация и на основателката ѝ Елизабет Маккена. Сега обаче виждам, че се налага да ви разкрия всичко.

Членовете на клуба са се заели да отгледат незаконно роденото дете на Елизабет Маккена и капитан Кристиан Хелман. Да, точно така, бащата е немски войник! Изненадата ви е съвсем понятна.

Ще се убедите, че всичко, казано от мен, е самата истина. Не твърдя, че Елизабет е била, както се изразява простолюдието, „немска флърца“, която се умилква на всеки войник, от когото може да изкрънка нещо. Не съм виждала Елизабет да носи копринени чорапи и нови рокли (тя никога не се е обличала порядъчно и спретнато), да ухае на френски парфюми, да се черпи с шоколад и вино и да пуши като другите улиčníци на острова.

Но истината е достатъчно ужасна сама по себе си.

Ето ги и тъжните факти: през април 1942 година НЕОМЪЖЕНАТА Елизабет Маккена роди момиче в дома си. На раждането присъстваха Ебен Рамзи и Изола Приби, той, за да вдъхва кураж на майката, а Изола — да поддържа огъня. Докато доктор Мартин успее да пристигне, бебето се роди в ръцете на Амелия Маджъри и Далси Адамс (Неженен мъж! Срамота!). А къде беше бащата? От него нямаше и следа! Малко преди това той напусна острова. „Преместен е на континента“ — или поне така твърдяха. Случаят е пределно ясен: когато се появи неоспоримо доказателство за незаконната им връзка, капитан Хелман обърна гръб на любовницата си и я остави сама да понесе заслужената си участ.

Аз лично бях сигурна, че ще се стигне до подобен скандал. На няколко пъти срещях Елизабет с любовника ѝ, двамата се разхождаха, разговаряха, беряха коприва за супа

или събираха дърва за огрев. Веднъж дори го видях как вдига ръка към лицето ѝ и плъзва палец по скулата ѝ.

Знаех, че няма да бъда посрещната с разбиране, но бях длъжна да я предупредя какво я очаква. Казах ѝ, че порядъчното общество ще я отхвърли, ала тя не ме послуша. Даже ми се присмя. Преглътнах го. След това ме изгони от дома си.

Не се гордея, че предреченото от мен се сбъдна. Не би било християнско.

Да се върнем към бебето, което беше кръстено Кристина, на галено — Кит. Година по-късно Елизабет с обичайната си безотговорност извърши престъпление, изрично забранено от германските окупационни власти: помогна с храна и подслон на избягал затворник. За деянието си беше арестувана и изпратена в лагер на континента.

След като отведоха майката, госпожа Маджъри прибра детето в дома си и оттогава насетне членовете на литературния клуб го отглеждат като свое, като постоянно си го прехвърлят един на друг. За него основно се грижи Амелия Маджъри, а останалите го взимат — като книга от библиотека — за по няколко седмици.

Ужасно разглезиха това нещастно дете и сега, след като то вече проходи, обикаля навсякъде с тях, държи ги за ръка или пък те го носят на раменете си. Какво падение! Нямате право да величавате подобни хора в „Таймс“!

Повече няма да ви безпокоя. Направих каквото можах. Оттук нататък отговорността е ваша.

Аделаида Адисън

Сидни — Джулиет, Телеграма
20 март 1946 г.

СКЪПА ДЖУЛИЕТ, ПЪТУВАНЕТО КЪМ КЪЩИ СЕ
ОТЛАГА. ПАДНАХ ОТ КОН, СЧУПИХ КРАК. ПИЪРС СЕ
ГРИЖИ ЗА МЕН. С ОБИЧ: СИДНИ.

Джулиет — Сидни, Телеграма
21 март 1946 г.

О, БОЖЕ! КОЙ КРАК? ТОЛКОВА СЪЖАЛЯВАМ! С
ОБИЧ: ДЖУЛИЕТ.

Сидни — Джулиет, Телеграма
22 март 1946 г.

ДРУГИЯТ. НЕ СЕ ТРЕВОЖИ, ПОЧТИ НЕ БОЛИ.
ПИЪРС Е ЧУДЕСЕН БОЛНОГЛЕДАЧ. С ОБИЧ: СИДНИ.

Джулиет — Сидни, Телеграма
22 март 1946 г.

ДОБРЕ, ЧЕ НЕ Е ОНЗИ, КОЙТО АЗ СЧУПИХ.
ИМАШ ЛИ НУЖДА ОТ НЕЩО? КНИГИ, ПЛОЧИ,
ЧИПОВЕ ЗА ПОКЕР? ЗНАЕШ, ЧЕ СЪМ ГОТОВА ДА СИ
ПРЕРЕЖА ВЕНИТЕ, АКО ТИ ТРЯБВА КРЪВ.

Сидни — Джулиет, Телеграма
23 март 1946 г.

НИКАКВА КРЪВ, НИКАКВИ КНИГИ, НИКАКВИ
ЧИПОВЕ ЗА ПОКЕР. ИЗПРАЩАЙ ДЪЛГИ ПИСМА ДА
НИ ЗАБАВЛЯВАШ. С ОБИЧ: СИДНИ И ПИЪРС.

Джулиет — Софи
23 март 1946 г.

Скъпа Софи,

Аз получих само телеграма, така че ти знаеш повече от мен. Но каквито и да са обстоятелствата, не си и помисляй за пътуване до Австралия. Ами Александър и Доминик? А агнетата ти? Та те ще залинеят без теб!

Спри се и поразсъждавай трезво: излишно е да се тревожиш. Първо, Пиърс може да се погрижи за Сидни. Второ, по-добре до него да е Пиърс, отколкото ние — спомни си колко противен пациент беше Сидни предишния път. Трябва да сме доволни, че е на хиляди километри от нас. Трето, от години Сидни е на ръба на изтощението. Има нужда от почивка и това, че си счупи крака, е идеална възможност да си я позволи. И най-важното от всичко, Софи: той не ни иска там.

Напълно съм убедена, че Сидни предпочита да напиша нова книга, отколкото да се мотая около леглото му в Австралия. Затова имам намерение да остана тук, в мрачния си апартамент, и да си търся нова тема. Всъщност вече имам една смътна идея, но тя е все още току-що родена и е твърде крехка и немощна, за да рискувам да я обсъдя дори и с теб. В чест на крака на Сидни ще се

опитам да я поотхраним и поотгледам и от нея може да излезе нещо.

А сега за Маркам В. Рейнълдс. Деликатността, с която задаваш подмолните си въпроси за него, е равносилна на удар с чук по главата. Влюбена ли съм в него — що за въпрос?! Нахлуваш като слон в стъкларски магазин. Не съм очаквала от теб подобно нещо. Първото правило на завирането на носа в чуждите работи е да подходиш заобиколно. Когато започна да ми пишеш шеметни писма за Александър, аз не те питах дали си влюбена в него, а кое му е любимото животно. И от отговора ти разбрах всичко, което ме интересуваше. Колко мъже биха си признали, че обичат патици? (Тук стигаме до нещо важно: нямам представа кое е любимото животно на Марк, но не ми се вярва да са патиците.)

Да ти помогна ли малко? Може да ме питаш кой е любимият му писател (Дос Пасос! Хемингуей!!). Или любимият му цвят (син, но не съм сигурна кой точно, вероятно турскосин). Дали е добър танцьор. (Да, много по-добър от мен, никога не ме настъпва, но не приказва, нито си тананика, докато танцува. Даже изобщо не си тананика.) Има ли братя и сестри. (Да, две по-големи сестри, едната е женена за някакъв захарен магнат, а другата е овдовяла миналата година. Плюс един по-малък брат, който бил лентяй и развейпрах.)

Сега, след като изцяло ти свърших работата, може би сама ще си отговориш на смехотворния си въпрос. Аз не мога. Когато съм с него, се чувствам странно, което може да е любов, но може и да не е. Ако не друго, то поне със сигурност съм на нокти през цялото време. В момента например се притеснявам за довечера. Очаква ни поредното лъскаво парти, увлечени в приказки мъже и размахващи маниерно цигаретата си жени. Да знаеш само как бих искала да си се свия на канапето и да не си подавам носа навън, но трябва да ставам и да си обличам официалната рокля. Не знам за любовта, ала Марк е голямо изпитание за гардероба ми.

И не се тревожи за Сидни, миличка. За нула време пак ще започне да вилнее наоколо.

С обич:
Джулиет

Джулиет — Далси
25 март 1946 г.

Скъпи господин Адамс,

Получих дълго писмо (всъщност две!) от госпожица Аделаида Адисън, която настоява да не споменавам за Клуба на любителите на книги и пай от картофени обелки в статията си за „Таймс“. Направя ли го, заплашва тя, щяла да ме остави после сама да си сърбам попарата. Ще се опитам да понеса това страдание с достойнство. Защо толкова фучи по адрес на „немските флърци“?

Получих писма и от Кловис Фоси за поезията, и от Изола Приби за сестрите Бронте. Освен че ме зарадваха, те ми дадоха нови идеи за статията. Благодарение на тях, на вас, на господин Рамзи и на госпожа Маджъри Гърнзи сам пише материала ми вместо мен. Дори госпожица Аделаида Адисън изигра своята роля, за мен ще е удоволствие да я опровергая.

Не знам за децата толкова, колкото би ми се искало. Кръстница съм на прекрасно тригодишно момченце, Доминик, син на приятелката ми Софи. Те живеят в Шотландия, близо до Оубан, и нямам възможност да ги посещавам често. Всеки път ми прави впечатление колко бързо той се превръща в самостоятелна личност — тъкмо свикнах да държа в ръцете си малкото пухкаво вързопче, а при следващото ми гостуване Доминик вече препускаше самичък насам-натам. Не минаха и шест месеца и когато отново се видяхме, той вече можеше да говори! Софи

твърди, че си приказвал сам, което на мен много ми харесва, тъй като и аз често го правя.

Кажете на Кит, че мангустата е нещо като невестулка с остри зъби и лош нрав. Тя е единственият естествен враг на кобрата и е неподатлива към змийската отрова. Ако змиите не ѝ достигат, похапва си и скорпиони. Може да ѝ вземете една мангуста да си я гледа у дома.

Ваша:
Джулиет Аштън

П.П. Поколебах се за миг дали е редно да пратя това писмо — ами ако Аделаида Адисън ви е приятелка? След това реших, че е малко вероятно, и затова го пускам така.

Джон Букър — Джулиет
27 март 1946 г.

Уважаема госпожице Аштън,

Амелия Маджъри ме помоли да ви пиша, защото съм един от основателите на Клуба на любителите на книги и пай от картофени обелки, макар че от самото начало досега съм прочел една-единствена книга — „Писма“ на Сенека. Сенека и литературният клуб ме спасиха от ужасния живот на пияница.

От 1940 до 1944 година се преструвах пред германските власти на лорд Тобиас Пен-Пиърс, бившия ми работодател, който избяга в Англия след бомбардировките над Гърнзи. Аз бях негов камериер, но предпочетох да остана. Истинското ми име е Джон Букър и съм роден и израснал в Лондон.

Бях с другите от групата, когато немците ни заловиха навън след вечерята с печеното прасе. Историята малко ми се губи, тъй като, както обикновено, бях пийнал повечко.

Спомням си как някакви войници крещяха и размахваха пистолети, а Далси ме крепеше да не падна. После се намеси Елизабет, разправяше нещо за някакви книги и това още повече ме обърка. След това Далси ме повлече устремено през полето и накрая ме хвърли в леглото. Това е всичко.

Както и да е, вас ви интересува влиянието на книгите върху живота ми, а както вече споменах, книгата е само една. „Писма“ на Сенека. Знаете ли кой е той? Римски философ, който пише писма до въображаеми приятели и ги поучава как да се държат. Сигурно ви звучи отегчително, но не е. Писмата му са страшно духовити, а според мен със смях човек се учи по-добре.

Думите на Сенека важат за всички хора и епохи. Ще ви дам жив пример: пилотите от Луфтвафе^[16] и техните прически. По време на войната техните самолети излитаха от Гърнзи и се присъединяваха към големите бомбардировачи на път за Лондон. Летяха само нощем, така че прекарваха дните в Сейнт Питър Порт. И какво правеха? Обикаляха из салоните за красота, лакираха си ноктите, масажираха си лицата, скубеха си веждите, навиваха си косите. Когато ги видях да вървят по улицата петима един до друг с мрежички на главите и да избутват хората настрани, се сетих за думите на Сенека за преторианците. Кой от тях, пита той, не би предпочел да види в безпорядък Рим, нежели косата си?

Сега ще ви разкажа как стана така, че се престорих на бившия си работодател. Лорд Тобиас искаше да се скрие на някое безопасно място, докато мине войната, и затова купи имението Ла Форт в Гърнзи. Беше прекарал Първата световна война на Карибите, но там му се видяло много горещо.

През пролетта на 1940 година заминахме за Ла Форт с голяма част от вещите му, включая лейди Тобиас. Икономът му Чоси обаче се беше заключил в килера в къщата в Лондон и отказа да тръгне с нас. Затова аз, камериерът на негова светлост, трябваше да наглеждам

поставянето на мебелите, окачването на драпериите, полирането на сребърните прибори и сервизи и най-вече запасяването на винарската изба. Собственоръчно и с изключително внимание — все едно слагах бебе в креватчето му — положих всяка бутилка в малкото й отделение.

Тъкмо закачихме и последната картина на стената и германците бомбардираха Сейнт Питър Порт. Шумотевицата стресна лорд Тобиас, той извика капитана на яхтата си и му заповяда да я приготви за отплаване. Искаше да натоварим обратно на борда сребърните прибори и сервизи, картините и дрънкулките, а ако останеше достатъчно място — и лейди Тобиас, и да потеглим незабавно за Англия.

Когато дойде време да се качваме, аз останах последен на кея. Лорд Тобиас вече беше на яхтата и оттам крещеше: „По-бързо, по-бързо! Немците идат!“.

И в този момент, госпожице Аштън, получих просветление. Изведнъж разбрах какво трябва да направя. Ключът от избата на негова светлост все още беше у мен. Представих си бутилките с вино, шампанско, бренди и коняк, които не бяхме успели да върнем на яхтата, и как се разполагам сам-самичък сред тях! Край на звънците, ливреите и лорд Тобиас. Край на досадната служба!

Обърнах му гръб и закрях обратно по кея. Хукнах по пътя за Ла Форт, а яхтата отнесе навътре в морето кресливия лорд Тобиас. Влязох в къщата, запалих огъня и слязох в избата. Извадих една бутилка червено вино и изтеглих корковата тапа. Оставих виното да подиша малко, настанях се в библиотеката, отпих и разтворих първото списание за любители на вино, което ми попадна.

Четях за гроздето, грижех се за градината, спях в копринени пижами и пиех вино. Така си прекарвах дните до септември, когато в имението пристигнаха Амелия Маджъри и Елизабет Маккена. С Елизабет бяхме разменяли по някоя дума на пазара, но госпожа Маджъри изобщо не я познавах. Уплаших се, че може да ме издадат,

ала се оказа, че са дошли, за да ме предупредят. Комендантът на Гърнзи бил заповядал всички евреи да се явят в хотел „Гранж Лодж“, за да бъдат регистрирани. Уж щели само да отбележат в документите ни, че сме евреи, и след това да ни пуснат да си вървим. Елизабет знаеше, че майка ми е еврейка, бях ѝ го споменал веднъж. И сега двете идваха да ми кажат в никакъв случай да не припарвам до хотел „Гранж Лодж“.

Но това далеч не беше всичко. Елизабет беше обмислила внимателно положението ми (много по-внимателно от мен самия) и беше съставила цял план. След като германците така или иначе издаваха нови лични карти на всички, защо да не се представя за лорд Тобиас Пен-Пиърс? Съвсем спокойно можело да заявя, че съм си оставил документите в сейф в банката в Лондон. Амелия беше убедена, че господин Дилуин с радост ще подкрепи думите ми, и той наистина го направи. Двамата дойдоха с мен в комендантството и там декларирахме под клетва, че аз съм лорд Тобиас Пен-Пиърс.

Накрая Елизабет добави финалните щрихи. Германците изземаха големите къщи в Гърнзи за своите офицери и едва ли щяха да подминат резиденцията в Ла Форт, която напълно отговаряше на нуждите им. И когато пристигнеха, рече Елизабет, аз трябвало да ги посрещна като лорд Тобиас Пен-Пиърс. Да си придам вид на дошъл на почивка в имението си благородник и да се държа спокойно. Честно ви казвам, разтрепериха ми се картинките.

— Стига глупости! — заяви Елизабет. — Докарвате го идеално на външен вид, Букър. Висок сте, смугъл, привлекателен, а и всички прислужници знаят как да гледат отвисоко.

За всеки случай тя реши да ме нарисува, като портретът трябваше да мине за някой от прадедите ми от XVI век. Позирах, подobaващо издокаран в кадифена мантия с яка, седнал на фона на тъмни гоблени и неясни

сенки с кинжал в ръка. Изглеждах благороден, мрачен и коварен.

Това беше брилянтен ход: не минаха и две седмици и орда германски офицери (общо шестима) нахлуха в библиотеката ми, без да чукат. Посрещнах ги с отворена бутилка „Шато Марго“ от 1893 година и с поразителна прилика с моя „прародител“ от портрета над камината.

Те ми се поклониха и засвидетелстваха цялото си уважение, но това не им попречи да ми вземат къщата и да ми заповядат да се преместя в пристройката на пазача. През нощта Ебен и Далси се промъкнаха след вечерния час и ми помогнаха да изнесем част от съдържанието на избата и да скрием бутилките зад дървата за огрев, в кладенеца, в комина, под купата сено и над навеса. Ала въпреки че бутилките хич не бяха малко, в началото на 1941 година виното ми свърши. Беше тъжен ден, но имах приятели да ме разсеят, а след това открих Сенека.

Започнах да харесвам литературните ни сбирки, те ни помагаша да понесем окупацията. Някои книги ми се видяха интересни, но аз си останах верен на Сенека. Имах чувството, че ми говори лично на мен, и лековатата му хапливост ми допадаше. Благодарение на писмата му преживях всичко, което ми се струпаше на главата.

И сега продължавам да ходя на срещите на клуба. На всички им е писнало от Сенека и ме умоляват да прочета нещо друго, само че аз няма да го направя. Освен това участвам в театрални пиеси — с превъплъщението си в лорд Тобиас открих, че актьорската игра ме привлича, а плюс това съм висок и гръмогласен и ме чуват и на последния ред.

Радвам се, че войната свърши и отново съм си Джон Букър.

Искрено ваш:
Джон Букър

Джулиет — Сидни и Пиърс
31 март 1946 г.

Сидни Старк
Хотел „Монреал“
„Броудмидълс Авеню“ 79
Мелбърн
Австралия
Скъпи Сидни и Пиърс,

Добре, ще си спестя кръвта, но пък останах без пръсти да ви препиша писмата от новите ми приятели в Гърнзи. Те са невероятни, за нищо на света не бих ги изпратила в другия край на света да ги изядат дивите кучета.

Знаех, че Нормандските острови са окупирани от германците, ала някак си не съм обръщала внимание на този факт по време на войната. През последните седмици прегледах цялото течение на „Таймс“ за периода и изчетох всичко, което можах да намеря за окупацията в Лондонската библиотека. Сега ми трябва и един хубав пътеводител за Гърнзи, с повече описания, а не само с разписания и препоръки за хотели, за да добия усещане за атмосферата на острова.

Като оставим настрана моя интерес към техния интерес към книгите, мога да заявя, че съм влюбена в двама от тях: Ебен Рамзи и Далси Адамс. Харесвам Кловис Фоси и Джон Букър. Мечтая си Амелия Маджъри да ме осинови, а аз да осиновя Изола Приби. Ще ви оставя сами да отгатнете чувствата ми към госпожица Аделаида Адисън, след като прочетете писмата ѝ. Истината е, че в момента живея по-скоро в Гърнзи, отколкото в Лондон — преструвам се, че работя, наострила уши за тупването на писмо в пощенската кутия, и час по час се втурвам презглава надолу по стълбите, за да проверя дали не е пристигнала поредната част от историята. Сигурно така са

се чувствали хората, скупчили се пред вратите на печатницата, за да грабнат новия подлистник с продължението на „Дейвид Копърфийлд“.

Убедена съм, че писмата ще ви допаднат, но не съм толкова сигурна, че историята ще ви заплени и ще копнеете с нетърпение да научите какво е станало след това. За мен тези хора и преживяванията им през войната са трогателни и завладяващи. Права ли съм? Мислите ли, че от това може да излезе книга? Не увъртайте, държа да чуя искреното ви мнение (и на двама ви). Не се притеснявайте, дори и да ме откажете от идеята за книга за Гърнзи, пак ще продължа да ви изпращам техните писма. Не съм от хората, които си откъщават на дребно (в повечето случаи).

След като пожертвах пръстите си за вашето удоволствие, искам в замяна някое от последните стихотворения на Пиърс. Толкова се радвам, че пишеш отново, приятелю!

С обич и за двама ви:
Джулиет

Далси — Джулиет
2 април 1946 г.

Скъпа госпожице Аштън,

Забавлението е най-черният грях в библията на Аделаида Адисън (след него се нарежда горделивостта) и не съм изненадан, че ви е писала за „немските флърци“. Единственото, което крепи Аделаида на този свят, е гневът.

В Гърнзи не бяха останали кой знае колко неженени мъже и никой от нас не „хващаше око“. Ние бяхме изморени, опърпани, угрижени, изпосталели, боси и мръсни, бяхме победени и точно така и изглеждахме. Нямахме сили, време и пари за забавления. За разлика от нас немските войници имаха блясък. Както казваше един

приятел, „те са високи, руси, загорели от слънцето красавци, същински богове“. Устройваха пищни празненства, бяха весели и забавни, имаха коли и пари, танцуваха по цели нощи.

Но някои от момичетата, които излизаха с войниците, носеха цигари на бащите си и хляб на семействата си. Прибираха се с чанти, пълни с кифлички, пастет, плодове, шницели и месо, за да не гладуват на другия ден близките им.

Тукашните хора като че ли не отдават дължимото на отегчението като причина за сприятеляването с врага. Скуката трудно се издържа, а ако си млад, не можеш да устоиш на изкушението за забавления.

Мнозина категорично отказваха да общуват с германците. Според тях и един поздрав с „добро утро“ беше предателство. Само че предвид обстоятелствата нямаше как да се придържам към това правило по отношение на капитан Кристиан Хелман, военен лекар и мой приятел.

В края на 1941 година останахме без сол, а от Франция не ни пращаха нови доставки. Без сол не можеш да свариш супа, нито да сготвиш зеленчуци — стават абсолютно безвкусни, — затова германците измислиха начин да я набавят чрез морската вода. Напълниха една голяма цистерна и я оставиха на площада в Сейнт Питър Порт. Всеки можеше да си наточи няколко кофи от нея и да си ги отнесе у дома. После да сложи водата да изври и да използва останалата на дъното утайка вместо сол. Тази идея обаче не даде никакъв резултат, защото нямаше достатъчно дърва, за да поддържаме силен огън, докато се изпари водата. Затова решихме направо да готвим с морска вода.

В общи линии това реши проблема, само че много възрастни хора не можеха да стигнат пеша до града, камо ли да мъкнат на връщане тежките кофи. Просто нямаша сили за това. Аз накуцвам леко — след едно счупване кракът ми не зарасна правилно — и макар това да ме

освободи от военна служба, не ми пречи особено. Иначе съм як мъж и затова се хванах да разнасям вода.

Замених една лопата и кълбо канап за старата бебешка количка на мадмоазел Лъопел, а господин Соумс ми даде две дъбови буренца с канелки. Отрязах им горната част, за да ги пълня по-лесно, и ги привързах към количката. Няколко плажа не бяха минирани и не беше трудно да сляза, да напълня буретата с морска вода и да ги занеса горе на пътя, където оставях количката.

През ноември тук духа силно и веднъж, след като напълних първото буре, ръцете ми се вкочаниха от студ и докато стоях до количката, мъчейки се да раздвижа пръсти, се зададе Кристиян. Спря колата и предложи да ми помогне. Отказах, но въпреки това той излезе и ми помогна да вдигна бурето върху количката. След това, без да продума, се спусна с мен по стръмното, за да ми помогне да напълним второто.

Не бях забелязал, че почти не може да движи едната си ръка, но заради това, както и заради моето накуцване и ронливия сипей, както се катерехме, се подхлъзнахме и се свлякохме по склона. Бурето прелетя покрай нас, стовари се върху камъните, пръсна се и ни измокри от главата до петите. Един бог знае защо това ни се стори адски смешно, но и двамата едновременно избухнахме в смях. Стояхме на брега и не можехме да си поемем дъх. В един момент от джоба ми паднаха подгизналите есета на Елия и Кристиян се наведе да ги вдигне. „А, Чарлс Лам — каза той и ми ги подаде. — Той не е от хората, които обичат да стоят на сухо.“ Изненадата ми сигурно си е проличала, защото Кристиян добави: „У дома често си го четях. Завиждам ви за преносимата ви библиотека“.

Изкачихме се обратно до колата му. Той ме попита дали мога да намеря друго буре. Отговорих му, че знаая откъде да взема, и му обясних, че доставям вода на всичките си съседи. Кристиян кимна и аз потеглих, бутайки количката. Но след няколко крачки се спрях, обърнах се и му казах: „Ако искате, може да ви дам да

прочетете книгата“. Все едно му бях предложил да му подаря луната. Представихме се и си стиснахме ръцете.

След този случай често ми помагаше да пълня буретата, после ми предлагаше по цигара и там, на пътя, разговаряхме за красотата на Гърнзи, за история, книги, земеделие, но не и за настоящите времена, винаги за неща, далеч от войната. Веднъж край нас мина Елизабет с колелото си. През целия ден, а вероятно и през по-голямата част от предишната нощ се беше грижила за болни и като всички ни, дрехите ѝ бяха кръпка до кръпка. Но Кристиан прекъсна изречението си по средата, сепна се и впи поглед в нея. Елизабет дойде до нас и спря. И двамата мълчаха, но като ги гледах, се досетих, че е по-добре да ги оставя сами. Тогава разбрах, че се познават.

Кристиан е бил полеви хирург, но след като го ранили на Източния фронт, го преместили в Гърнзи. В началото на 1942 година го пратиха в болницата в Каен. Корабът, с който отплава, беше потопен от съюзническите бомбардировачи и Кристиан загина. Доктор Лоренц, директорът на немската болница, знаеше, че сме приятели, и дойде да ми съобщи за смъртта му, за да предам тъжната новина на Елизабет.

С Кристиан се запознахме при странни обстоятелства, но приятелството ни беше истинско. По време на окупацията много от нашите също се сближиха с немски войници. Понякога си мисля за Чарлс Лам и се чудя как е възможно един човек, роден през 1775 година, да ме свърже с хора като вас и Кристиан.

Ваш:
Далси Адамс

Джулиет — Амелия
4 април 1946 г.

Скъпа госпожо Маджъри,

Слънцето се показва за първи път от месеци насам и ако стана от писалището и протегна врат, мога да видя проблясъците му в реката. Отмествам поглед от камарите отломки на улицата и си представям предишния красив Лондон.

Получих едно тъжно писмо от Далси Адамс, в което той ми разказва за добротата и смъртта на Кристиан Хелман. Войната няма край. Такъв прекрасен човек, а е мъртъв. Смъртта му е била страшен удар за Елизабет. Добре, че е можела да разчита на вашата помощ, на господин Рамзи, на Изола и Далси след раждането на детето.

Пролетта наближава. Когато застана на слънце, почти не усещам студа. Отсреща — вече не отмествам поглед — един мъж с къrpена куртка боядисва вратата на къщата си в небесносиньо. Две момчета, които допреди малко се дуелираха с пръчки, му се молят да им позволи да му помогнат и той им дава да подържат четката за малко. Може би все пак някога ще дойде и краят на войната.

Ваша:

Джулиет Аштън

Марк — Джулиет

5 април 1946 г.

Скъпа Джулиет,

Уклончивият ти отговор не ми харесва. Не искам да ходя на театър с друг, искам да отида с теб. Даже изобщо не ми пука за театъра. Просто се опитвам да те измъкна навън. Вечеря? Чай? Коктейли? Плаване? Танци? Ти избираш, аз изпълнявам. Рядко съм толкова покорен, не пропускай тази възможност да облагородиш характера ми.

Твой:
Марк

Джулиет — Марк

Скъпи Марк,
Искаш ли да дойдеш с мен в Британския музей?
Запазила съм си място в читалнята в два следобед. После
може да разгледаме мумиите.

Джулиет

Марк — Джулиет

Читалнята и мумиите да вървят по дяволите. Ела да
обядваш с мен.

Марк

Джулиет — Марк

Това покорство ли е според теб?

Джулиет

Марк — Джулиет

Покорството също да върви по дяволите.

М.

Уил Тисби — Джулиет

7 април 1946 г.

Уважаема госпожице Аштън,

Аз съм член на Клуба на любителите на книги и пай от картофени обелки. Иначе съм антиквар, ако и на някои хора да им доставя удоволствие да ме наричат вехтошар. Освен това съм изобретател, последното ми изобретение са електрически щипки за пране, които развяват прострените дрехи, като така спестяват изцеждането и щадят китките на жените.

Донесе ли ми утеха четенето? Да, макар и не веднага. В началото само кротко си седях в ъгъла, слушах останалите и си хапвах от пая. Един път обаче Изола настоя да си избира книга, да я прочета и да я представя на другите. Даде ми „Минало и настояще“ на Томас Карлайл^[17]. Каква досада беше само, направо ме заболяваше главата от нея, докато не стигнах до главата за религията.

Не бях силно вярващ, ако и да се опитвах да стана. Както пчелата обикаля от цвят на цвят, така и аз сновях от параклиса до черквата и обратно. Само че не можех да усетя вярата, докато Карлайл не ми представи религията по един съвсем различен начин. Веднъж, както си се разхождал сред руините на манастира в Бери Сейнт Едмъндс, му дошло наум следното (и после го написал в книгата си):

Замисляли ли сте се някога, че едно време хората наистина са имали душа — душата е била за тях не просто някаква дума, която сме свикнали да използваме, а нещо

реално, което са познавали и с което са се съобразявали! Да, тогава светът е бил различен... но при все това е жалко, че сме загубили уменията да се вслушваме в гласа на душата... трябва да я намерим, без нея ни чака неминуемо падение.

Вижте какво нещо — душата не е просто някаква дума, която сме свикнали да използваме, а е нещо реално, в чийто глас трябва да се вслушаме! Защо да оставя някакъв си свещеник да ми казва имам ли душа, или не? Ако повярвам, че имам душа, тогава сам бих чувал гласа ѝ.

Изнесох беседа за Карлайл в клуба и това породило разпален спор за душата. Има ли я? Няма ли я? Може би я има... Доктор Стъбинс беше най-гласовит, надвика останалите и ни накара да го изслушаме.

Томпсън Стъбинс е човек, който разсъждава задълбочено и внимателно. Бил е психиатър в Лондон, но през 1934 година си изпуснал нервите на ежегодната вечеря на Клуба на приятелите на Зигмунд Фройд. Веднъж ми разказа цялата история. Членовете на клуба били добри оратори и речите им продължавали с часове, докато останалите дремели като коне пред празни ясли и чакали изказванията да свършат, за да поднесат храната. В крайна сметка ястията били сервирани и в залата настъпила тишина, тъй като психиатрите започнали да се хранят. Томпсън съзрял шанса си, ударил с лъжица по чашата и извисил глас: „Хрумвало ли му е на някого, че точно когато се е заговорило за понятието душа, се е появил Фройд и го е заменил със своето его? Уцелил е точния момент! И за миг не се е спрял да се замисли! Безотговорен глупак! Аз съм убеден, че хората бълват тия глупости за егото, защото се страхуват, че нямат душа! Помислете върху това!“.

След този изблик го изхвърлили от клуба и той се преместил в Гърнзи да отглежда зеленчуци. Понякога се качва в каруцата ми и разговаряме за човека, Бога и всичко останало. Това нямаше да ми се случи, ако не беше Клубът на любителите на книги и пай от картофени обелки.

А вие какво мислите по този въпрос, госпожице Аштън? Изола смята, че трябва да посетите Гърнзи, и ако дойдете, може да се качите при нас в каруцата ми. Ще ви взема възглавничка.

С най-добри пожелания за крепко здраве и щастие:
Уил Тисби

Клара Соси — Джулиет
8 април 1946 г.

Уважаема госпожице Аштън,

Чух за вас и за вашата статия. Навремето и аз членувах в този клуб, макар че надали някой ви е споменавал за мен. Аз не се занимавах с отдавна умрели писатели, а четях от моята книга с готварски рецепти. И най-отговорно смея да заявя, че тя е предизвикала повече сълзи, отколкото всичките романи на Чарлс Дикенс, взети заедно.

Четях им как се приготвя печено прасенце. „Намазваш с масло малкото му телце — започнах аз, — после оставяш мазнината да се стече и огънят да зацвърчи.“ И така четях, че в стаята се усети ароматът на печено, чу се как месото цвърчи! Обяснявах им за моята пететажна торта с дузина яйца, за захарния ми памук, за шоколадовите бонбони с ром, за пандишпановия кейк със сметана... За сладкиши, направени с качествено бяло брашно, а не с булгур и ярма, от които месехме хляба тогава.

И те не го понесоха, госпожице. Прекрасните ми рецепти ги влудиха. Изола Приби, която никога не е притежавала кой знае какво възпитание, закрещя, че това било мъчение, и ме заплаши, че ще ми прокълне тенджерите. Уил Тисби каза, че ще горя в ада, тъй както горят моите фламбирани череши. Томпсън Стъбинс ми се

нахвърли с ругатни и добре, че Далси и Ебен бързо ме изведоха навън и ме изпратиха до дома.

На другия ден Ебен дойде да се извини за лошото им държане. Опита се да ги оправдае с аргумента, че повечето от присъстващите били дошли на срещата след вечеря от супа от ряпа или запечени на жар картофи (на острова не беше останала никаква мазнина за пържене). Помоли ме да бъда толерантна и да им простя.

Но аз няма да го сторя. Те ме обидиха. Сред тях няма нито един, който истински да обича литературата. Защото точно това беше моята готварска книга — чиста поезия, поднесена в тиган. Убедена съм, че те просто бяха отегчени — заради вечерния час и другите глупави ограничения на нацистите — и само си търсеха извинение да излязат вечер, четенето беше само претекст.

Настоявам да разкриете истината за тях в статията си. Тези хора никога не биха отворили книга, ако не беше окупацията. Заставам категорично зад думите си, може да ме цитирате дословно.

Името ми е Клара С-О-С-И. Като сос с едно „и“ накрая.

Клара Соси

Амелия — Джулиет
10 април 1946 г.

Скъпа моя Джулиет,

Аз също имам чувството, че войната няма край. Когато синът ми Йън загина в Ел Аламейн — там беше рамо до рамо с бащата на Илай, Джон, — хората идваха да поднесат съболезнованията си и в желанието си да ме успокоят казваха: „Животът продължава“. Що за глупост, мислех си, разбира се, че не продължава. Животът свършва, смъртта продължава. Йън е мъртъв, ще бъде

мъртъв и утре, и догодина, завинаги. За смъртта няма край. Дано поне за скръбта да има. Тя е заляла света като потопа от Библията и ще отнеме време, докато водите ѝ се оттеглят. Но тук-там вече има малки островчета на... надежда? Щастие? На нещо хубаво. Стана ми приятно, като си представих как се надигате от стола, за да уловите слънчевите лъчи, и извъртате поглед от руините.

Най-голямата ми радост е, че вече отново мога да излизам вечер да се разхождам по брега. Бодливата тел я няма и погледът не се блъска в огромни надписи *VERBOTEN*^[18]. Мините са отстранени и мога да се разхождам когато, където и колкото си искам. Ако застана на скалите и се обърна с лице към морето, не виждам грозните бетонени бункери и голата обезлесена земя зад гърба ми. Дори и германците не можаха да поругаят морето.

През лятото около бункерите ще порасне прищип и до догодина къпинаците напълно ще ги скрият от погледа. Дано стане по-скоро. Дори и да извърна очи и да не ги гледам, не мога да забравя как бяха изградени.

Построиха ги работниците от „Тод“^[19]. Сигурно сте чували за нацистките лагери на континента, но знаете ли, че Хитлер изпрати над шестнадесет хиляди поробени работници тук, на Нормандските острови? Той беше твърдо решен да укрепи островите, така че Англия да не може никога да си ги върне. Говореше се, че дори и генералите му наричали тази му мания „лудост“. Така или иначе, по негова заповед изградиха укрития за оръдия, противотанкови ограждения по плажовете, стотици бункери и скривалища, складове за оръжия и муниции, подземни тунели, изцяло оборудван подземен лазарет, както и железопътна линия, пресичаща целия остров, за да пренасят по нея материали. Строителството по брега взе абсурдни размери, островите бяха по-добре укрепени от Атлантическия вал, предназначен да възпре нахлуването на силите на съюзниците. Над всеки залив се извисяваха

бункери. Третият райх трябваше да издържи хиляда години — в бетон.

За тази цел, разбира се, Хитлер се нуждаеше от хиляди поробени работници — войници, арестанти, обикновени мъже и младежи, взети направо от улицата, от опашките пред кината, от кафенетата, от междуселските пътища и нивите в окупираните от германците територии. Имаше дори и политически затворници от Гражданската война в Испания. Най-лошо се отнасяха към пленените руснаци, вероятно заради победата на Съветския съюз над Германия на Източния фронт.

По-голямата част от лагерниците ги докараха през 1942 година. Държаха ги в бараки, в землянки, в обори, някои ги настаняваха в опразнени къщи. Вървяха под строй до обектите из острова — кожа и кости, облечени в парцаливи панталони, през които надничаше голата им плът, често без връхна дреха, която да ги защити от студа. Нямаха нито обувки, нито ботуши, нозете им бяха омотани с кървави парцали. Имаше млади момчета на по петнайсет-шестнайсет години, които бяха толкова изтощени и изнемощели от глад, че едва се крепяха на краката си.

Когато колоната се зададеше по пътя, местните хора излизаха пред портите си и предлагаха храна или дрехи, кой каквото можеше да отдели. Понякога пазачите позволяваха на работниците да дойдат да вземат храната, друг път ги пребиваха с прикладите на пушките си.

Хиляди от тях умряха тук, а неотдавна разбрах, че бруталното отношение е била умишлена стратегия на Химлер. Той наричал плана си „Смърт чрез изтощение“ — усилна работа, оскъдна храна и пълно безразличие към броя на жертвите. И наистина го осъществи. Лесно можеше да набере нови работници от окупираните европейски държави.

Един от лагерите беше долу на ливадата, ограден с бодлива тел. Хората бяха бледи като призраци, от главата до петите бяха покрити с циментов прах. В лагера имаше само една чешма за повече от стотина души.

Понякога децата ходеха там, за да ги видят. Промушваха през бодливата тел орехи, ябълки, картофи. Един от мъжете нито веднъж не взе от храната, той идваше заради децата. Протягаше ръка през телта, за да ги погали по лицата и по главичките.

Германците им даваха по половин почивен ден на седмица — в неделя. Тогова изпразваха септичните ями в океана през една широка тръба. Около отпадъците се събираше риба, а работниците, потопени до гърди в мръсотията, се мъчеха да хванат някоя риба с ръце, за да се нахранят.

Цветята и къпинаците не могат да скрият тези спомени, нали?

Разказах ви най-страшната история от войната, Джулиет. Според Изола трябва да дойдете да напишете книга за германската окупация. Тя самата била готова да седне да го направи, но не й стигали уменията за това. Колкото и да обичам Изола, като си помисля, че може да си купи една тетрадка и да започне да пише, ми се изправя косата.

Завинаги ваша:
Амелия Маджъри

Джулиет — Далси
11 април 1946 г.

Скъпи господин Адамс,

След като се закле, че никога повече няма да ми пише, Аделаида Адисън ми изпрати още едно писмо. В него бълва огън и жупел срещу всичко, което буди справедливото ѝ възмущение, в това число и срещу вас самия, редом с Чарлс Лам.

Била се отбила в дома ви, за да ви остави априлския брой на енорийския вестник, а вас ви нямало. Не сте доели

кравата, не сте копаели в градината, не сте си чистели къщата, не сте правели нищо, което би правил един порядъчен мъж в този час. Осмелила се да надникне в двора и какво да види — проснали сте се на сеното и четете! И то какво — Чарлс Лам! Така сте се били унесли в „тоз пияница“, че дори не сте я забелязали.

Каква напаст е тази жена! Знаете ли защо е такава? Аз бих заложила на зла орисница.

Във всеки случай, като си ви представих как сте се излегнали в сламата и четете Чарлс Лам, ми стана страшно приятно. Припомних си детството в Съфолк. Баща ми беше фермер и аз му помагах, скачах от колата, за да отворя портата, събирах яйцата, плевях в градината и се въргалях в сеното, когато бях в настроение.

Спомням си как лежа в нашата плевня и чета „Тайната градина“. Час по час подрънквах с едно звънче, което бях свалила от кравата, за да ми донесат чаша лимонада. Накрая на госпожа Хътчинс, готвачката, ѝ писна и каза на майка ми, с това номерът със звънчето приключи, но аз пак продължих да си чета в сеното.

Господин Хейстингс е намерил биографията на Чарлс Лам от Е. В. Лукас. Освен това е решил да не ви пита дали цената ви устройва, а направо да ви изпрати книгата, защото, цитирам: „Почитателите на Чарлс Лам не бива да чакат“.

Завинаги ваша:
Джулиет Аштън

Сюзан Скот — Сидни
11 април 1946 г.

Скъпи Сидни,
Не съм коравосърдечна, проявявам състрадание, доколкото ми е по силите, но ако не си дойдете скоро,

Чарли Стивънс ще стигне до психиатрията. Той не е свикнал да работи, свикнал е да харчи с лека ръка, а вие да вършите всичко. Вчера за първи път се появи в издателството преди десет сутринта, но това усилие едва не му докара нервен срыв. Към единайсет вече беше пребледнял като мъртвец и в единайсет и половина си сипа първото уиски. На обяд една от новите девойки му занесе корица за одобрение. Господин Стивънс се оцъкли ужасено и започна да подръпва притеснено ухото си (отвратителен навик, някой ден направо ще го откъсне, помнете ми думата). После си тръгна, а днес още не се е мяркал (четири следобед е).

Ето и останалите събития от черната хроника: Хариет Мънфрис е обезумяла, иска да „съгласува“ по цвят целия детски каталог. Всички книги трябвало да бъдат в розово и червено. Не, изобщо не се шегувам. Младежът, който отговаря за пощата (вече не си правя труда да им помня имената), се напил и изхвърлил всички писма, адресирани до хора, чиято фамилия започва със С. (Няма смисъл да ме питате защо го е направил, нямам обяснение.) Госпожица Тили се държа толкова грубо с Кендрик, че той се опита да я удари с телефона. Разбирам го много добре и не го виня, само че сега е толкова трудно човек да намери телефонен апарат, че не можем да си позволим да използваме нашия за саморазправа. Трябва да я уволните веднага щом се върнете.

Ако имате нужда от още мотиви да си купите самолетен билет, мога да ви кажа също така, че снощи видях в кафене „Париж“ Джулиет и Марк Рейнълдс. Стори ми се, че те вече са доста близки. Масата им беше горе, зад кордона, опасващ частта за отбрани посетители, но от моето място сред простолюдието се виждаха издайнически знаци за романтична връзка: той ѝ шепнеше в ухото, докосваше я небрежно по рамото, за да ѝ посочи някакъв познат, ръката ѝ лежеше в неговата до коктейлите. Реших, че е мой дълг (като ваш верен служител) да сложа край на това, така че смело прекрачих през кордона и поздравих

Джулиет. Тя беше готова да ме покани да се присъединя към тях, но усмивката на Марк ясно показваше, че той не желае компания. Затова се оттеглих. Колкото и изискани да са му вратовръзките, той не е от хората, които човек би искал да настрои срещу себе си, тънката му усмивчица недвусмислено го потвърждава, а на горката ми майчица ще ѝ се пръсне сърцето от мъка, ако някоя сутрин намерят безжизненото ми тяло да се носи по Темза.

С други думи, грабвайте инвалидна количка, патерици, яхвайте магаре, ако трябва, но се прибирайте веднага.

Ваша:
Сюзан

Джулиет — Сидни и Пиърс
12 април 1946 г.

Милички Сидни и Пиърс,

Претършувах лондонските библиотеки за историята на Гърнзи. Дори си изкарах картон за читалнята в Британския музей, което говори красноречиво за отдадеността ми към служебните задължения, тъй като от това място ме побиват тръпки.

Открих немалко неща. Спомняте ли си една глупава поредица от двайсетте години „Един скитник в...“, дето авторът обикаля с яхтата си из Скай, Линдисфарн, Шийпхолм и къде ли още не. През 1930 година той е стигнал и до Сейнт Питър Порт и е написал книга за Гърнзи (като е прескочил за по ден до Сарк, Хърм, Олдърни и Джърси, където го нападнал един паток и нашият авантюрист бързо си тръгнал към дома).

Истинското име на „скитника“ е Си Си Мередит. Пълен идиот, който се мислел за поет, но бил достатъчно богат да обикаля по моретата, да описва преживелиците си

в книги, да плаща за отпечатването им и после да ги раздава на всичките си приятели, които не смеели да му откажат. Си Си не си правел труда да се занимава със скучните факти, предпочитал да се разположи в най-близката лъка, плаж или поляна с цветя и да се прехласва по музата си. Тъй или иначе, Господ да го благослови, неговият пътеводител „Един скитник в Гърнзи“ беше точно това, от което имах нужда, за да добия представа за острова.

Си Си слязъл на брега в Сейнт Питър Порт, като оставил майка си Дороти да се клатушка в яхтата на пристана и да повръща в каютата си. По време на престоя си в Гърнзи написал няколко стихотворения за фрезии и нарциси. Възпял и домати. Полудял от възхита по местните крави и чистокръвните бикове и дори съчинил песничка за чановете им („дрън-дрън-дрън, какъв прекрасен звън...“). Малко по-долу от кравите според Си Си се нареждали „простите хорица, които все още говорят на нормандски и вярват във феи и вещици.“ Толкова се вживял в тази си измислица, че видял фея в сумрака.

След като описва подробно къщите, плетовете и магазините, Си Си най-накрая стига до морето, или както той пише: „МОРЕТО! То е навсякъде! Водата е лазурна, изумрудена, сребриста, но понякога изглежда заплашителна и свъсена като буреносен облак“.

Слава богу, скитникът си имал и съавтор, Дороти, която не се разнежвала толкова лесно и освен това изпитвала искрена неприязън към Гърнзи. На нея ѝ се паднала задачата да разкаже историята на острова и тя ни я предава без недомлъвки и глезотии, които биха могли да прикрият мнението ѝ:

... Що се отнася до историята на Гърнзи, по-добре да запазим пълно мълчание. В началото островите са били владение на херцога на Нормандия, но след като херцог Уилям става Уилям Завоевателя, той ги присъединява към Англия и им дава специални привилегии. Впоследствие към тези привилегии се добавят нови от крал Джон и от

Едуард III. ЗАЩО? С какво са ги заслужили местните? С нищо! По-късно, когато болнавият Хенри VI изгубил по-голямата част от Франция, жителите на Нормандските острови предпочели да останат под властта на британската корона (както би постъпил всеки здравомислещ човек).

Нормандските острови са се присъединили по своя воля към короната, но — обърнете внимание на това, скъпи читатели, — и до ден-днешен кралят няма право да се разпорежда с тях!

... Гърнзи се управлява от Ръководно събрание, наричано най-често просто Събранието. Важните въпроси се решават от неговия председател, който се избира от самото Събрание. За председател може да бъде избран всеки, кралят изобщо няма думата. За какво е монархът, ако не да назначава управниците, моля ви?

... Единственият представител на короната в тази отворителна сбирщина е губернаторът. Той има право да участва в заседанията на Събранието, да се изказва и да дава съвети, но **НЯМА** право на глас. Поне му е позволено да живее в резиденцията, единствената щогоде струваща си постройка в Гърнзи, ако не се брой голямата къща в имението Сомарез, което аз не правя.

... Британската корона не може да налага данъци на островите, нито военна повинност. Трябва да призная все пак, че на местните хора не им трябва военна повинност, за да се сражават за скъпата ни Англия. Те участват като доброволци във войните срещу Наполеон и кайзера и се отличават като смели и безстрашни воини. Тази самоотверженост обаче не компенсира факта, че жителите на Нормандските острови не плащат подходящи данъци на британската хазна. Нито шилинг! На човек му идва направо да излезе от кожата си от яд!

Това са най-милите й думи, останалите ще ви ги спестя, схващате основната й идея.

Някой от вас да седне веднага да ми пише или най-добре го направете и двамата. Искам да разбера как я карат

и пациентът, и болногледачът. Сидни, какво казва докторът за крака ти? За толкова време вече можеше да ти порасне нов.

Целувки:
Джулиет

Далси — Джулиет
15 април 1946 г.

Скъпа госпожице Аштън,

Не знам какво ѝ е на Аделаида Адисън. Изолатвърди, че е такава, защото ѝ харесва — това придавало смисъл на живота ѝ. И все пак Аделаида ми е направила услуга, описала е по-добре от мен как се отнасях в книгите на Чарлс Лам.

Биографията пристигна. Прочетох я на един дъх, нямах търпение да стигна до края. Сега ще започна отначало и този път ще чета по-бавно, за да не пропусна и най-малката подробност. Много ми допадна това изречение на Лукас: „Лам е в състояние да превърне и най-обикновеното и до болка познато нещо в ново и красиво“. Заради неговите книги имам чувството, че в тогавашния Лондон съм си у дома в по-голяма степен, отколкото сега в Сейнт Питър Порт.

Не мога да си представя как Чарлс, прибирайки се вкъщи от работа, заварва майка си мъртва, баща си прободен, а сестра си Мери с кървав нож в ръка. Как е успял да прекоси стаята и да ѝ вземе ножа? Как е убедил съдията да я пуснат от лудницата под негова опека? Та тогава е бил само на двайсет и една години!

Обещал е да се грижи за Мери до края на живота си и не се отмята от думата си. Жалко, че е престанал да пише стихове, макар да е обичал поезията, а се е захванал с критика и есета, които не е ценял толкова, заради парите.

Цял живот е работил като чиновник в Източноиндийската компания и е пестял пари за деня (който неизменно настъпвал през определени периоди), в който Мери отново полудявала и той се принуждавал да я настави в частен приют за душевноболни.

И дори и в тези мигове му е липсвала. Били са много близки приятели. Представете си ги само: той не я е изпускал от поглед, следял е за появата на ужасяващите признаци, а тя е усещала приближаването на лудостта, но не е можела да направи нищо. Това е било най-тежкото и за двамата. Представям си го как седи и я наблюдава под вежди, а Мери усеща погледа му върху себе си. Колко ли са ненавиждали начина, по който другият е бил принуден да живее!

Но когато Мери е била с всичкия си, не е имало поразумен човек от нея. Нито пък по-добра компания, нали? Така поне са смятали Чарлс и всичките му приятели — Уърдсуърт, Хазлит, Лий Хънт и Колридж. В деня на смъртта на Колридж намерили бележка в книгата, която четял. Тя гласяла:

„Чарлс и Мери Лам, скъпи на сърцето ми, доколкото някой може да бъде скъп на чуждото сърце“.

Май малко се поувляхох, но исках вие и господин Хейстингс да разберете колко храна за размисъл ми дадоха вашите книги, както и какво удоволствие ми доставиха.

Хареса ми историята със звънчето и сеното от вашето детство. Представих си ви съвсем ясно. Животът на село допадаше ли ви? Липсвал ли ви е понякога? Тук, в Гърнзи, дори и в Сейнт Питър Порт сме като на село, така че не мога да си представя какво е да живееш в голям град като Лондон.

Кит се отказа от мангустите, след като разбра, че ядат змии. Надява се, че ще намери боа удушвач под някоя скала. Изола намина за малко тази вечер, праща ви поздрав. Щяла да ви пише, след като си оправи разсада от розмарин, копър, мащерка и буника.

Ваш:

Джулиет — Далси

18 април 1946 г.

Скъпи Далси,

Радвам се, че повдигнахте темата за Чарлс Лам. Винаги съм смятала, че именно злочестината на Мери го е превърнала във велик писател, макар че заради нея е трябвало да се откаже от поезията и да стане чиновник в Източноиндийската компания. Той е бил изключително състрадателен човек, никой от прочутите му приятели не е можел да се сравнява с него в това отношение. Когато Уърдсуърт го смъмрил, че не се интересува достатъчно от природата, Чарлс отговорил: „Не ме вълнуват горички и полянки. Стайте, в които съм израсъл, мебелите, които са били пред очите ми през целия ми живот, куфарът с книги, който ме е следвал като вярно куче, познатите столове, улици, площади, на които съм се припичал, старото ми училище — те ми стигат, за какво са ми вашите планини? Не ти завиждам. Даже бих те съжалявал, ако не знаех, че умът може да превърне всяко нещо в приятел“. Умът, който превръща всяко нещо в приятел — често съм си мислела за това по време на войната.

Днес случайно се сетих за още една случка, свързана с него. Чарлс пиел много, даже твърде много, но пиянството му не било лошо. Веднъж икономът на домакина му трябвало да го занесе на гръб до вкъщи. На следващия ден Чарлс написал на домакина си толкова смешно извинително писмо, че онзи го завещал на сина си. Надявам се, че Чарлс е писал и на иконома.

Някога правило ли ви е впечатление, че когато умът ви бъде пробуден или привлечен от някой нов човек, името му започва да се появява навсякъде? Приятелката ми Софи

го нарича съвпадение, а отец Симпълс му вика Божия милост. Той смята, че ако някой истински обича някого или нещо, започва да излъчва нещо като енергия около себе си и така привлича „благодатта“.

Завинаги ваша:
Джулиет

Изола — Джулиет
18 април 1946 г.

Скъпа Джулиет,

Сега, след като вече сме приятелки, искам да ти задам няколко въпроса. Ама са лични. Далси каза, че няма да е учтиво, но според мен има разлика между мъжете и жените по отношение на това кое е неучтиво и грубо. Далси го познавам от петнайсет години, а нито веднъж не ме е попитал нещо лично. Не че това би ме оскърбило, ама той си е такъв, мълчалив. Не мога да променя нито него, нито себе си. Но виждам, че се интересуваш от нас, и затова предполагам, че би се радвала и ние да те поопознаем, нали?

Така, първо, от твоята снимка на корицата на книгата ти за Ан Бронте съдя, че си под четирийсетте, но на колко точно си? Заради слънцето ли си примижала, или си леко кривогледа? Нелечимо ли е? Вероятно е духало доста, когато са те снимали, защото косата ти стърчи на всички страни. Не можах да определя какъв точно е цветът ѝ, личи си, че не е рус, за щастие (аз не харесвам блондинките).

До реката ли живееш? Дано да е така, хората, които живеят до течаща вода, са по-добри. Ако живееш далеч от брега, сигурно щях да съм зла като скорпион. Имаш ли сериозен ухажор? Аз не.

Апартаментът ти малък ли е, или голям? Опиши ми го подробно, искам да си го представя. Ще ни дойдеш ли

на гости в Гърнзи? Имаш ли домашно животно? Какво?

Твоя приятелка:

Изола

Джулиет — Изола

20 април 1946 г.

Скъпа Изола,

Радвам се, че искаш да научиш повече за мен, и съжалявам, че самата аз не се сетих да ти разкажа за себе си по-рано.

Първо, за настоящето: на трийсет и три години съм и си права — заслепило ме е слънцето. Когато съм в добро настроение, определям косата си като кестенява със златисти отблясъци. Иначе си е пепелявокафява. Не, не духаше вятър, просто тя винаги си стърчи така. Къдравата коса е проклятие, каквото и да казват другите. Очите ми са пъстри. Слаба съм, но не съм толкова висока, колкото ми се иска.

Вече не живея до Темза и от предишния ми апартамент това ми липсва най-много. Обичах шума от реката и гледката към нея. Сега живея под наем на „Глеб Плейс“. Апартаментът е малък и е претъпкан с мебели, но ще се разполагам сама в него чак до ноември, когато хазайката ми ще се върне от САЩ. Искам да си взема куче, но управата на сградата не разрешава домашни животни. „Кенсингтън Гардънс“ не е много далеч и когато усетя, че се задушавам между четирите стени, излизам да се разходя из парка, наемам си шезлонг за шилинг, настанявам се под дърветата, гледам минувачите и играещите деца и ми минава. Поне за малко.

Сградата на „Оукли Стрийт“ 81 пострада при бомбардировка преди година. Къщите отзад бяха напълно унищожени, от взривната вълна се срути и част от моята

кооперация и сега апартаментът ми представлява купчина отломки. Надявам се собственикът, господин Гранд, да я изгради отново, защото си искам предишното жилище или поне нещо подобно с изглед от прозорците към крайбрежната алея „Чейни“ и реката.

За щастие, бях в Бери по време на бомбардировката. Сидни Старк, мой приятел и издател, ме посрещна вечерта на гарата и заедно отидохме да видим планината от изпочупени тухли и мазилка, както и крепящите се по чудо части от сградата.

Фасадата беше изцяло паднала и виждах как пердетата ми се полюшват на вятъра, писалището ми, останало с три крака, лежеше на една страна на силно наклонения под. Книгите ми бяха подгизнали и покрити с прахоляк, почернялата от дима снимка на мама все още висеше на стената, но нямаше как да стигна до нея. От вещите ми беше оцеляло единствено голямото кристално преспание с надпис *Carpe Diem*^[20], което принадлежеше на баща ми. Лежеше си цяло-целеничко на върха на камара изпотрошени тухли и греди. Искях на всяка цена да си го прибера и затова Сидни се покачи върху отломките да го вземе.

До дванайсетата си година, когато родителите ми починаха, бях добро и мило дете. След това напуснах Съфолк и отидох да живея при чичото на баща ми в Лондон. Бях сърдита и гневна на целия свят. На два пъти бягах, като докарах на чичо ми безкрайни главоболия. Тогава това ми носеше някаква наслада, а сега ме е срам, като си помисля как съм се държала с него. Той почина, когато бях на седемнайсет, така че не успях да му се извиня.

След като навърших тринайсет, ме пратиха в пансион. Там ме посрещна директорката, която не успя да изкопчи и дума от мен в отговор на любезните си въпроси, след което ме заведе в столовата и ме настани на една маса с още четири момичета. Аз седнах, скръстих ръце и ги огледах свирепо като ястреб. Търсех на кого да си го

изкарам. Погледът ми се спря на Софи Старк, най-малката сестра на Сидни.

Тя имаше златни къдрици, големи сини очи и мила, сладка усмивка — идеалната ми жертва! Опита се да ме заговори, но аз мълчах като пукел. „Надявам се, че тук ще ти хареса“ — каза тя. Отвърнах, че няма да се задържа толкова дълго, че да разбере. „Само да намеря разписанието на влаковете и изчезвам.“

През нощта се качих на покрива на спалното, за да си се цупя в тъмното. След няколко минути Софи допълзя при мен, носеше ми разписанието на влаковете.

Повече от ясно е, че не избягах. Останах със Софи, с която бързо се сприятелихме. Майка ѝ често ме канеше в дома им за празниците и така се запознах със Сидни. Той беше с десет години по-голям и за мен беше като бог, разбира се. По-късно започна да ме командва като по-голям брат, а накрая се превърна в един от най-скъпите ми приятели.

След като завършихме училище, със Софи заминахме за Лондон, академичният живот не ни привличаше, искахме да вкусим от „истинския живот“. Сидни ни намери квартира, за кратко работихме заедно в една книжарница, а аз нощем пишех разкази и на сутринта ги изхвърлях.

После „Дейли Мирър“ обяви конкурс за есе на тема „От какво най-много се страхуват жените“. Не беше трудно да се досетя какво целях, но аз се страхувам повече от кокошки, отколкото от мъже, и затова писах за кокошките. Членовете на журито, на които явно им беше писнало да четат за войната между половете, ми присъдиха първа награда. За мен по-важен от петте лири беше фактът, че за първи път мой текст щеше да бъде публикуван. След това във вестника се получи толкова възторжени писма от читатели, че от „Дейли Мирър“ ми поръчаха да напиша нова статия, а след нея и още една. Започнах да пиша и за други вестници и списания. Избухна войната и от „Спектейтър“ ме помолиха да списвам два пъти седмично колонката „Изи Бикерстаф отива на война“. Софи среща

един военен пилот, Александър Страхан, и се влюби в него. Ожениха се и сега живеят във фамилната му ферма в Шотландия. Аз съм кръстница на сина им Доминик, не съм го научила на нито една молитва, но при последното ми гостуване заедно свалихме вратата към мазето от пантите, за да направим капан за преследващите ни келти.

Вероятно може да се каже, че имам ухажор, но още не съм го приела изцяло. Той е невероятно чаровен и ме води по луксозни заведения, но понякога си мисля, че предпочитам ухажорите от книгите, отколкото тези край мен. Ако наистина е така, излиза, че съм ужасно страхлива, незряла и с изкривена психика, нали?

Сидни събра статиите на Изи Бикерстаф, издаде ги в книга и аз потеглих из страната, за да я представя. А след това започнах да си пиша с хора от Гърнзи, които изобщо не познавах, но постепенно се сприятелих с тях и наистина бих се радвала да ги посетя.

Завинаги твоя:
Джулиет

Илай — Джулиет
21 април 1946 г.

Уважаема госпожице Аштън,
Благодаря ви за дървените блокчета. Прекрасни са. Не можах да повярвам на очите си, като отворих кутията. Всичките в различна големина и нюанси, от светло до тъмно.

Как сте успели да намерите толкова различни видове? Сигурно сте обиколили доста места, за да ги съберете. Няма начин да не е било така. Не знам как да ви се отблагодаря. Но дойдоха точно навреме. Любимото животно на Кит е змия. Видя я в една книга. И на мен ми беше лесно да я издълбая, понеже е дълга и тънка. Сега

иска пор. Обеща да не си играе повече с длетата ми, ако ѝ направя пор. Едва ли ще е много трудно. Порът също е с издължено тяло. Благодарение на вас разполагам с дърво, за да се упражнявам.

Имате ли си любимо животно? Искам да ви направя подарък. Но да е нещо, което харесвате. Какво ще кажете за мишка? Правя много хубави мишки.

Искрено ваш:
Илай

Ебен — Джулиет
22 април 1946 г.

Скъпа госпожице Аштън,

Колетът ви за Илай пристигна в петък. Трогнат съм от жеста ви. Сега той е седнал и разглежда дървените блокчета, сякаш вижда нещо скрито в тях, което може да изкара на бял свят с длетото си.

Питате дали всички деца от Гърнзи са били евакуирани в Англия. Не, някои останаха и когато ми станеше мъчно за Илай, беше достатъчно да ги погледна, за да се зарадвам, че него го няма. На децата тук им беше много тежко, защото нямаше храна. Спомням си, че веднъж вдигнах момчето на Бил Лъопел, което беше на дванайсет, а тежеше като седемгодишен.

Никому не пожелавам да се изправи пред такъв избор — да изпратиш децата си да живеят далеч сред непознати, или да ги оставиш при себе си и да ги изложиш на опасност. Може би германците нямаше да дойдат, но ако дойдеха, как щяха да се държат с нас? Ами ако превземеха и Англия — как щяха да се справят децата ни без семействата си?

Не знам дали можете да си представите в какво състояние се намирахме при нахлуването на германците.

Аз бих го нарекъл пълен шок. В интерес на истината не вярвахме, че те ще проявят интерес към нас. Те се стремяха към Англия и ние не им трябвахме. Не смятахме, че имаме място на сцената, мислехме, че по-скоро ще сме сред публиката.

През пролетта на 1940 година Хитлер пресече Европа като горещ нож през масло. Нищо не го спря и няхаме време да се подготвим. Прозорците в Гърнзи се тресяха от експлозиите във Франция, а на нас ни беше ясно като бял ден, че Англия няма да хаби хора и кораби, за да ни защитава. Съвсем скоро щяха да ѝ потрѣбват, за да се отбранява самата тя. Бяхме оставени сами да се оправяме.

В средата на юли, когато вече и слепите виждаха, че няма да ни се размине, нашето Събрание помоли Лондон да изпрати кораби за евакуация на децата. Не се решавах да ги натоварят на самолети, за да не ги свалят германците. От Лондон се съгласиха, но поставиха условие всички деца да са готови да тръгнат наведнѣж. Корабите трябвало веднага да отплават обратно, докато все още имало време. Хората не бяха на себе си от притеснение, суетяха се насам-натам, човек направо можеше да напипа във въздуха усещането, че всяка секунда е ценна.

Джейн беше останала без сили, не ставаше от леглото, но беше категорична, че Илай трябва да замине. Другите майки се колебаеха, бяха пощурели от претеглянето на „за“ и „против“, само за това говореха. Джейн обаче каза на Елизабет да ги държи настрана. „Не искам да ги слушам как се вайкат — рече тя, — не е добре за бебето.“ Джейн смяташе, че бебетата разбират всичко, което се случва около тях, още преди да се родят.

Няхаме много време за обмисляне. Решението трябваше да бъде взето за един ден, а след това родителите пет години живяха с последиците от него. Първи заминаха най-малките и майките с бебета, на 19 и 20 юни. От Събранието отпуснаха джобни пари на децата, чиито родители не можеха да отделят. Най-малките се радваха, че ще могат да си купят нещо сладко с тях. Някои мислеха, че

отиват на училищна екскурзия и до вечерта ще се върнат. Те бяха късметлии. По-големите деца като Илай разбираха какво ги очаква.

Не мога да изтрия от ума си една картина от онзи ден: две момиченца с розови празнични рокли, тесни пелерини и лъскави сандали, майка им ги беше нагласила, все едно отиваха на рожден ден. Как ли са измръзнали, докато са пресичали Ламанша!

Родителите трябваше да се сбогуват с децата и да ги оставят в училището. Оттам малките щяха да бъдат превозени с автобуси до пристанището, където щяха да ги чакат корабите, които допреди дни бяха участвали в евакуацията на Дюнкерк. Нямаха време дори да организират конвой, нито да ги оборудват с достатъчно спасителни лодки и жилетки.

Първо минахме през болницата, за да може Илай да си вземе довиждане с майка си. Той не успя да продума, така беше стиснал зъби, за да не се разплаче, че само кимна. Джейн го прегърна, а след това с Елизабет го съпроводихме до двора на училището. Там се разделихме и го видях отново цели пет години по-късно. Аз си тръгнах, а Елизабет остана да помогне за организацията при превозването на децата.

Докато вървах обратно към болницата, си спомних една случка с Илай. Беше на пет-шест годинки, водех го към Ла Кубиер да гледаме връщането на рибарските лодки. Насред пътя видяхме захвърлена стара платнена обувка. Илай се спря и се загледа в нея вторачено. Накрая каза: „Тази обувка е съвсем сама, дядо“. Отговорих му, че е така. Той я погледа още малко и продължихме. След десетина крачки Илай рече: „Дядо, аз пък никога не се чувствам така“. „Как?“ — попитах го, и той отвърна: „Сам“.

Ето! Все пак имаше какво да река на Джейн за утеха, макар да можех само да се надявам, че внукът ми наистина никога няма да се почувства сам.

Изола ще ви разкаже какво е било вътре в училището, според нея това щяло да ви е от полза като писателка. Тя

твърди, че там е видяла как Елизабет зашлевила Аделаида Адисън и я изгонила. Имате късмет, че не познавате госпожица Адисън, тя е от хората, с които по-добре да нямаш вземане-даване.

Изола спомена, че може да посетите Гърнзи. С Илай с радост ви предлагаме гостоприемството си.

Ваш:
Ебен Рамзи

Джулиет — Изола, Телеграма

ЕЛИЗАБЕТ НАИСТИНА ЛИ Е ЗАШЛЕВИЛА
АДЕЛАИДА АДИСЪН? О, ЗАЩО НЕ СЪМ БИЛА ТАМ!
МОЛЯ, ДАЙ ПОДРОБНОСТИ. С ОБИЧ: ДЖУЛИЕТ.

Изола — Джулиет *24 април 1946 г.*

Скъпа Джулиет,

Да, зашлеви я точно през лицето. Беше прекрасно!

Бяхме в „Сейнт Бриок“ (това е нашето училище), за да помогнем на децата да се приготвят за автобусите, които щяха да ги закарат долу на пристанището. Беше взето решение да не присъстват родители, за да не настане суматоха и да се избегнат сърцераздирателните сцени. По-добре беше да се сбогуват отвън. Едно дете само да ревнеше, останалите щяха да го последват.

Затова ние, чужди хора, връзвахме обувките, бършехме носове, слагахме на врата на всяко дете

медальон с името, зашивахме копчета и измисляхме игри, докато дойдат автобусите.

Децата от моята група се надпреварваха кой може да се изплезе дотолкова, че да докосне с език носа си, а тези при Елизабет играеха на онази игра, дето да не мигат, когато лъжат, забравих как се казва. В един момент в стаята влезе Аделаида Адисън с кахърната си физиономия — ревностна набожност и ни грам здрав разум.

Тя събра един кръг от деца около себе си и занарежда „За изложените на опасност в морето“ над малките им главички. Но „да не ги споходят бури“ не ѝ беше достатъчно, трябваше Господ да ги пази и от бомби и подводници. Наставляваше горките дечица всяка вечер да се молят за родителите си, защото кой можел да каже какво щели да им сторят немците. После им заръча да бъдат изключително добри момиченца и момченца, така че мама и тате, като ги гледат от рая, да се гордеят с тях!

Казвам ти, Джулиет, тия деца ревноха и заподсмърчаха, все едно идваше краят на света. Аз стоях като цапната с мокър парцал, бях напълно изгубила ума и дума. Елизабет обаче се стрелна като змия, сграбчи Аделаида за ръката и ѝ се сопна да млъкне.

Аделаида изкрещя: „Пусни ме! Аз говоря словото Божие!“.

Елизабет я изгледа така, все едно Аделаида беше самият дявол, а след това я зашлеви рязко, та чак главата ѝ се отметна, сграбчи я, избута я в коридора и заключи вратата. Оная почна да тропа отвън, но никой не ѝ обърна внимание. Не, излъгах, глупачката Дафни Пост понечи да ѝ отвори, ама аз я стиснах за врата и набързо я укротих.

Това спречкване като че ли прогони страха на децата и те спряха да плачат. След малко дойдоха автобусите да ги вземат. С Елизабет не си тръгнахме веднага, останахме на пътя и махахме, докато колоната не се скри от погледа ни.

Дано не доживея друг такъв ден, дори и шамарът за Аделаида не го прави по-поносим. Като ги гледа, горките дечица, как тръгват сам-сами... Добре, че си нямах мои.

Благодаря ти, че ми разказа за себе си. Преживяла си много мъка заради майка ти и баща ти и заради дома ти край реката, за което съжалявам. Но освен това се радвам, че имаш толкова добри приятели като Софи, майка ѝ и Сидни. Този Сидни ми се струва добър човек, само дето обича да командва — типичен за мъжете недостатък.

Кловис Фоси поръчва да изпратиш екземпляр от отличеното ти есе за кокошките. Според него ще е добре да го прочетем на следващата сбирка на клуба. После можело да го сложим в архива (ако някога си направим такъв).

Аз също искам да го прочета, тъй като именно заради кокошките паднах от курника. Те ме подгониха и за да се спася, трябваше да се кача отгоре му. Как само ме погнаха, гадините проклети, с острите си клюнове! Хората нямат представа какво е да ти се нахвърли ято кокошки, като бесни кучета са. Допреди войната няхах пилета и кокошки, ала след това ми се наложи да взема. Но все още не ми е спокойно, когато са около мен. Предпочитам Ариел да ме блъсне по задника — поне е открито и честно, не като подлото пиле, което се прокрадва да те клъвне.

Ще се радвам да ни дойдеш на гости. На Ебен, Амелия, Далси и Илай също ще им е приятно. Кит още се двоуми, но това не бива да те притеснява. Сигурно ще размисли. Може да дойдеш да си починеш, след като отпечатат статията ти във вестника. Току-виж тук намериш някоя история, за която да напишеш книга.

Твоя приятелка:
Изола

Далси — Джулиет
26 април 1946 г.

Скъпа Джулиет,

Временната работа в кариерата приключи и сега Кит е при мен за известно време. В момента се е свила под масата, на която пиша, и си шепне нещо. Попитах я какво си шепне, но тя не отговори. Дълго мълча, после отново зашепна и този път тук-там долавям името си сред останалите звуци. Ето на това му викат „война на нерви“ и аз знам кой ще я спечели.

Кит не прилича на Елизабет, като се изключат сивите очи и видът, който добива, когато се замисли дълбоко. Но иначе е същата като майка си, крайна в чувствата си. Още като бебе беше такава. Ревнеше ли, стъклата на прозорците задрънчаваха, а когато сграбчеше пръста ми в малкото си юмруче, той побеляваше. Аз не разбирах нищо от бебета, но Елизабет ме научи. Твърдеше, че съм призван да бъда баща, а тя била длъжна да се погрижи да съм подготвен. Кристиян ѝ липсваше и заради Кит.

Кит знае, че баща ѝ е мъртъв. С Амелия решихме, че е по-добре да ѝ го съобщим, ала за Елизабет не можехме да измислим какво да ѝ обясним. Накрая рекохме, че майка ѝ е била принудена да замине далече и се надяваме скоро да се върне. Кит ни погледна сериозно и не каза нищо. После излезе и се скри в плевнята. Не съм сигурен дали постъпихме правилно.

Толкова много искам Елизабет да се завърне, че в някои дни не съм в състояние да мисля за нищо друго. Научихме, че сър Амброуз Айвърс е загинал при една от последните бомбардировки над Лондон и Елизабет е единствената му наследница. Изпълнителите на завещанието му са започнали да я издирват. Те трябва да имат по-надеждни начини да я открият, така че се надявам скоро господин Дилуин да получи информация от или за нея. Ако я намерят, ще е истинско щастие не само за Кит, но и за всички нас.

В неделя целият клуб ще ходи на театър. Ще гледаме „Юлий Цезар“ в постановка на самодейната трупа на Гърнзи. Джон Букър е Марк Антоний, а Кловис Фоси е Цезар. Изола е репетирала с Кловис и твърди, че той ще ни

смае, особено когато се просва на земята и в предсмъртна агония просъсква: „Ще се видим във Филипи!“. Просъскването му така й въздействало, че три нощи не била спала. Изола доста преувеличава, но не го прави със зла умисъл, а само колкото да се забавлява.

Кит замълча. Надникнах под масата и видях, че е заспала. Не съм усетил колко късно е станало.

Ваш завинаги:
Далси

Марк — Джулиет
30 април 1946 г.

Скъпа,

Току-що пристигам. Цялото пътуване можеше да бъде избегнато, ако Хендри беше телефонира, но аз пришпорих когото трябва и освободиха доставките от митницата. Имам чувството, че ме е нямало година. Да се видим още тази вечер? Трябва да говоря с теб.

С обич:
М.

Джулиет — Марк

Разбира се. Искаш ли да дойдеш у дома? Имам наденица.

Джулиет

Марк — Джулиет

Наденица? Колко съблазнително!
„Сузет“? В 20:00?

С обич:
М.

Джулиет — Марк

Помоли учтиво.

Д.

Марк — Джулиет

Най-учтиво ще те чакам в 20:00 в „Сузет“.

С обич:
М.

Джулиет — Марк

1 май 1946 г.

Скъпи Марк,
Все пак не съм ти отказала, нали? Обясних, че имам
нужда от малко време да помисля. Ти така се беше унесъл
в тирадата си за Сидни и Гърнзи, че явно не си обърнал

внимание. Казах единствено, че имам нужда от време. Познавам те от два месеца. За теб може да е достатъчно, но за мен не е, за да съм сигурна, че искам да прекарам остатъка от живота си с теб. Веднъж направих ужасна грешка и едва не се омъжих за човек, когото почти не познавах (вероятно си го прочел във вестниците), но тогава войната беше смекчаващо вината обстоятелство. Повече няма да изглупявам така.

Помисли си само: не съм виждала дома ти, дори не знам къде се намира. Да, в Ню Йорк, но на коя улица? Как изглежда? Какъв цвят са стените? Диванът? По азбучен ред ли си подреждаш книгите? (Надявам се, че не.) Шкафовете ти подредени ли са, или са разхвърляни? Тананикаш ли си понякога? Какво? Котки ли предпочиташ, или кучета? Или рибки? Какво, за бога, си приготвяш за закуска? Или си имаш готвач?

Разбираш ли? Не те познавам достатъчно, за да се омъжа за теб.

И за твое сведение — Сидни не ти е съперник. Не съм влюбена в Сидни и никога не съм била. Нито пък той в мен. И никога няма да се омъжа за него. Това стига ли ти?

А ти сигурен ли си, че не предпочиташ да си намериш някоя по-хрисима от мен?

Джулиет

Джулиет — Софи

1 май 1946 г.

Скъпа моя Софи,

Как ми се ще да беше тук! Все още да живеем заедно в прекрасната ни малка стаичка, да работим в книжарницата на стария господин Хок и да вечеряме сухари и сирене. Имам отчайваща нужда да поговоря с теб.

Трябва ми съвет дали да се омъжа за Марк Рейнълдс, или не.

Снощи ми предложи в един романтичен френски ресторант. Не, не падна на колене, но пък диамантът беше колкото гълъбово яйце. Не съм много сигурна, че тази сутрин все още иска да се ожени за мен, защото не приех веднага и Марк ужасно се вбеси. Опитах се да му обясня, че не го познавам достатъчно и имам нужда да помисля, но той изобщо не ме изслуша. Убеден е, че му отказвам, защото тайно съм била влюбена в... Сидни! Тези двамата наистина са обсебени един от друг.

Слава богу, по това време вече бяхме в апартамента му. Той започна да ругае Сидни, проклетите острови и изобщо жените, които се интересуват повече от някакви си непознати, отколкото от мъжете до себе си (има предвид Гърнзи и новите ми приятели там). Аз продължих да се опитвам да му обясня, а Марк продължи да крещи, докато накрая не се разревах от безсилие. Това пробуди толкова нетипични за него угризения и загриженост, че едва не промених решението си и не приех предложението му на мига. Но после си представих как цял живот ще трябва да плача, за да го накарам да се държи мило с мен, и везните отново наклониха към отказа. Изпокарахме се, той ми изнесе дълга лекция, аз отново се разревах, тъй като няхах сили за нищо повече, и накрая той повика шофьора си да ме закара вкъщи. Изпрати ме до колата, наведе се да ме целуне и каза: „Ти си пълна идиотка, Джулиет“.

И може би е прав. Спомняш ли си онези блудкави романи на Чеслейн Феър, които четохме през лятото, когато бяхме на тринайсет? Любимият ми беше „Господарят на Блекхийт“. Чела съм го поне двајсет пъти (както и ти, не се преструвай). Спомняш ли си как Рансъм мъжествено скри любовта си към Юлали, за да я остави да избере свободно, без да знае, че тя е луда по него още от първата им среща, когато, дванайсетгодишна, пада от коня си? Е, Марк Рейнълдс е същият като Рансъм. Висок, красив, с потайна усмивка и изящна брадичка. Буен и

привлекателен. Изпъква сред тълпата, но е безразличен към погледите, които го следват. Когато отида да си напудря носа, чувам как другите жени го коментират, точно както Юлали в музея. Хората го забелязват. Той не полага никакви усилия за това, но е неизбежно.

Навремето при мисълта за Рансъм ми се разтреперваха коленете. Понякога и с Марк ми се случва, ама не мога да прогоня чувството, че не съм Юлали. Ако някога падна от кон, ще е прекрасно Марк да е наоколо и да ме вдигне, но не ми се вярва подобно нещо да се случи в близко бъдеще. Далеч по-вероятно е да отида в Гърнзи и да напиша книга за окупацията, а Марк категорично отказва да приеме тази възможност. Той иска да остана в Лондон, да ме води по ресторанти и театри и да се омъжа за него като една разумна жена.

Пиши ми и кажи какво да правя.

Целувки за Доминик и за теб и Александър, разбира се:

Джулиет

Джулиет — Сидни

3 май 1946 г.

Скъпи Сидни,

Дългото ти отсъствие може и да не ме е тласнало чак до ръба на пълната разруха, където по тази причина в момента се намира „Стивънс и Старк“, но наистина ми липсваш и се нуждая от твоя съвет. Моля те, остави всичко и най-накрая ми пиши.

Искам да се махна от Лондон и да отида в Гърнзи. Знаеш, че се сблизих с хората там и преживяното от тях по време на окупацията и след нея силно ме заинтригува. Ходих до комисията за бежанците от Нормандските острови и прегледах архива ѝ. Прочетох и докладите на

Червения кръст. Събрах информация за работниците от организация „Тод“. Разговарях с войници, участвали в освобождаването на Гърнзи, както и със сапъори, обезвредили минните полета на острова. Сдобих се с всички данни, които не са обявени за секретни — за здравословното или по-скоро за нездравословното състояние на местните жители, за щастието им или по-скоро за неговата липса; за наличието или по-скоро недостига на храна. Но това не е достатъчно. Искам да науча историите на хората, които са били там, а това няма как да стане, ако си седя в някоя библиотека в Лондон.

Ето ти пример: вчера прочетох една статия за освобождението. Репортерът пита някакъв мъж от Гърнзи кой е бил най-трудният момент по време на окупацията, и после се подиграва на отговора му, който обаче на мен ми се струва напълно логичен. Човекът казва: „Още в първите дни германците прибраха всички радиоприемници. Ако хванеха някого със скрито радио, го изпращаха в лагер на континента. Ние обаче имаме радио и чухме за десанта в Нормандия. Само че трябваше да се държим така, все едно не знаем нищо! Можете ли да си представите колко трудно ми беше на 7 юни да вървя по улиците на Сейнт Питър Порт, без да се усмихвам, без да показвам по какъвто и да било начин на германците, че краят им приближава? Ако разбяха, че ние знаем, щяха да ни накарат да си платим за това. Ето това беше най-трудното: да се преструвам, че не зная за десанта в Нормандия“.

Ето с такива хора трябва да разговарям (макар че сега този човечец вероятно не желае и да чуе за среща с журналисти), да събера техните преживелици от войната и това, което на мен ще ми е интересно да чета, а не статистики за зърното. Не съм сигурна що за книга би излязло, нито дали ще ми е по силите да я напиша. Но бих искала да отида в Сейнт Питър Порт и да разбера.

Даваш ли ми благословията си?

Целувки за теб и за Пиърс:
Джулиет

Сидни — Джулиет, Телеграма

10 май 1946 г.

ИМАШ БЛАГОСЛОВИЯТА МИ! ГЪРНИЗИ Е
ПРЕКРАСНА ИДЕЯ ЗА КНИГА И ЗА ТЕБ. РЕЙНЪЛДС
ЩЕ ТИ ПОЗВОЛИ ЛИ ДА ЗАМИНЕШ? С ОБИЧ: СИДНИ.

Джулиет — Сидни, Телеграма

11 май 1946 г.

БЛАГОДАРЯ. КОЙ Е МАРК РЕЙНЪЛДС, ЧЕ ДА
МИ ЗАБРАНИ? С ОБИЧ: ДЖУЛИЕТ.

Амелия — Джулиет

13 май 1946 г.

Скъпа моя,

Толкова се зарадвах, като получих телеграмата ти
вчера, че най-сетне идваш да ни посетиш!

Изпълних молбата ти и веднага разпространих
новината, която предизвика истински ураган от
въодушевление. Членовете на клуба проявиха желание да
те снабдят с всичко необходимо: легло, маса, познанства,
комплект електрически щипки за пране. Изола е на седмото
небе и вече се е заловила за работа. Предупредих я, че
идеята ти за книга все още не е доизбистрена, но тя е
твърдо решена да ти осигури достатъчно материал.

Помолила е (и най-вероятно, доколкото я познавам, е придружила молбите си със заплахи) всичките си познати от пазара да ти разкажат за окупацията; според нея с техните писма по-лесно ще убедиш издателя си, че темата си заслужава да бъде разработена. През следващите няколко седмици едва ли ще имаш основания да се оплакваш, че пощенската ти кутия стои празна.

Освен това днес Изола отиде при господин Дилуин в банката и го помоли да ти разреши да отседнеш в къщата на Елизабет. Тя е на много хубаво място, долу в равното, малка е и се поддържа лесно. Елизабет се премести там, след като немските офицери конфискуваха имението. Изола е казала на господин Дилуин, че от него се иска единствено да изготви договор за наем, тя щяла да се погрижи за всичко останало — да проветри, да измие прозорците, да лъсне пода и да изстреби паяците.

Не се тревожи, тези приготовления не представляват никаква трудност за нас, а и без това господин Дилуин възнамеряваше да дава имота под наем. Изпълнителите на завещанието на сър Амброуз вече са започнали издирването на Елизабет. Установили са, че е била качена на влак от Франция за Франкфурт, но не са намерили данни за пристигането ѝ в Германия. Дано усилията им да дадат резултат и Елизабет да се завърне при нас, ала докато това се случи, господин Дилуин смята да дава под наем имението, което след смъртта на сър Амброуз вече е собственост на Елизабет, за да осигури някакви доходи на Кит.

Понякога си мисля, че сме длъжни да издирим и роднините на Кит в Германия, ала все не мога да се насия да го сторя. Кристиан беше рядка птица и не одобряваше действията на своята държава, за разлика от повечето си сънародници, които вярваха в идеята за хилядолетния райх. А и дори да открием роднините ѝ, нима можем да изпратим нашата Кит в чужда — и напълно опустошена — страна? Та ние сме единственото семейство, което тя познава.

Когато Кит се роди, Елизабет запази бащинството ѝ в тайна от властите. Не защото се срамуваше, а защото се страхуваше, че може да ѝ отнемат бебето и да го изпратят в Германия. Носеха се ужасяващи слухове за подобни неща. След като я арестуваха, се питах дали Елизабет не може да се отърве, ако разкрие истината за смесената кръв на Кит. Но щом тя беше предпочела да замълчи, нима можех аз да се обадя?

Извинявай, че те натоварих. Тревогите кръстосват из ума ми по отъпканите си пътеки и за мен е облекчение да ги излея на хартия. Минавам към по-ведри теми, ще ти разкажа за снощната сбирка на клуба.

След като се поуталожи въодушевлението, предизвикано от новината за твоето пристигане, прочетохме статията ти за книгите и четенето в „Таймс“. Хареса ни, и то не само защото става дума за нас, а защото ни даде различен поглед върху четенето. Доктор Стъбинс изрази мнение, че си превърнала „развлечение“ от дума, обозначаваща слабост, дори порок, в нещо достойно за уважение. Статията ти е прекрасна и всички сме много горди и щастливи, че сме споменати в нея.

Уил Тисби иска да организира празненство в твоя чест. Щял да приготви пай „Картофени обелки“ със специална шоколадова глазура. Снощи беше решил да поднесе десерт изненада, фламбирани череши, но за щастие те изгоряха и залепнаха за дъното на тигана, така че не се наложи да ги ядем. Според мен ще е по-добре Уил да остави готвенето на мира и да се върне към търговията.

Чакаме те с нетърпение. Разбрах, че имаш да напишеш няколко рецензии, преди да тръгнеш, но ние ще се радваме да те видим колкото се може по-скоро. Само ни предупреди кога пристигаш. Със самолет ще е по-бързо и по-удобно, отколкото с пощенския кораб (Кловис Фоси заръча да те предупредя, че в самолета поднасят джин на пътниците, а в пощенския кораб не давали нищо). Ако не те хваща морска болест, бих препоръчала следобедния кораб от Уеймът. Това е най-добрият начин да дойдеш в

Гърнзи, независимо дали пристигаш по залез, сред обагренни в златисто буреносни облаци, или пък в гъста мъгла, от която островът внезапно изплува пред очите ти. Така видях Гърнзи за първи път като младоженка.

С обич:
Амелия

Изола — Джулиет

14 май 1946 г.

Скъпа Джулиет,

Хванах се да ти приготвя къщата. Помолих неколцина приятели от пазара да ти пишат за своите преживелици, надявам се, че ще го направят. Ако господин Тейтъм ти поиска пари, не му давай и пени. Той е лъжец и измамник.

Да ти разкажа ли за първата си среща с германците? Ще използвам прилагателни, за да е по-живописно. Обикновено си ги спестявам, предпочитам голите факти.

Беше четвъртък и Гърнзи изглеждаше невероятно спокоен. Ние обаче знаехме, че те вече са тук. Пристигнаха предишния ден със самолети и кораби. Приземиха се няколко огромни юнкера^[21] и след като войниците слязоха от тях, излетяха отново. Олекнали и по-маневрени, те се издигаха високо в небето и после рязко се спускаха, изпоплашиха кравите по ливадите на целия остров.

Елизабет беше вкъщи, приготвих ѝ балсам за коса с бял равнец, ама той нещо се пресече. Нищо не ни се подхващаше, щурахме се като мухи без глави. Накрая Елизабет отсече:

— Няма да седя да чакам враговете ни да дойдат тук. Отивам в града.

— И какво ще правиш там? — троснах ѝ се аз.

— Ще ги огледам — отвърна тя. — Не ние сме като затворени в клетка животни в зоопарка, а те. Заклещени са на острова и трябва да живеят с нас, както и ние с тях. Хайде, да вървим да ги огледаме.

Идеята ми допадна, сложихме си шапките и излязохме. Няма да повярваш какво видяхме в Сейнт Питър Порт!

Там беше пълно с германски войници, които пазаруваха! Разхождаха се по „Фаунтин Стрийт“, ухилени до уши, смееха се на глас, надничаха към витрините, влизаха в магазините и излизаха с пълни ръце, шегуваха се. По крайбрежната алея беше същото. Някои просто се излежаваха, други ни отдаваха чест и дори се покланяха вежливо. Един от тях ми каза: „Островът ви е много красив. Скоро ще потеглим към Лондон, но дотогава ще се радваме на това хубаво слънце“.

Един друг глупак пък си мислеше, че е в Брайтън. Навсякъде ги следваха тълпи деца и войниците им купуваха сладолед. Смееха се и си личеше, че се забавляват. Ако не бяха в униформи, щях да си помисля, че е пристигнал кораб с туристи от Уеймът!

Завихме към парка и изведнъж всичко се промени, все едно от пътър карнавал бяхме попаднали в черен кошмар. Първо се чу шум, тропот на ботуши, маршируващи по каменната настилка. След това иззад завоя се показва отряд войници, лъснати от главата до петите, дори копчетата, ботушите, каските, дето приличат на цукало, блестяха. Не поглеждаха настрана, очите им бяха вперени право напред. Това ме уплаши повече от праметнатите на гърдите им автомати и втъкнатите в коланите ножове и гранати.

Господин Фере, който вървеше зад нас, ме сграбчи за ръката. Той е участвал в битката при Сом. Лицето му беше мокро от сълзи, без да го съзнава, замачка дланта ми и заповтаря: „Как е възможно отново да се стигне до това? Победихме ги, а те пак са тук. Как го допуснахме?“.

Накрая Елизабет каза: „Стига ми толкова гледане. Имам нужда от питие“.

У дома винаги си имам запаси от джин и затова отидохме вкъщи.

С това приключвам, радвам се, че скоро ще те видя. Ще дойдем да те посрещнем, разбира се, но си мисля, че на пощенския кораб сигурно ще има и други пътници, как ще те познаем? Снимката на корицата на книгата е много малка и неясна, а пък не бих искала да разцелувам някоя друга жена. Затова най-добре си сложи голяма червена шапка с воал и носи букет лилии, става ли?

Твоя приятелка:
Изола

Любител на животни — Джулиет
Сряда вечерта

Драга госпожице,

Аз също съм член на Клуба на любителите на книги и пай от картофени обелки. Досега не съм ви писал, защото съм прочел само две книги — юношески романи за верни и смели кучета. Изола каза, че идвате насам да пишете за окупацията, и затова според мен трябва да знаете истината как постъпи с животните нашето Събрание. Не мръсните германци, а нашето собствено Събрание! Другите ги е срам да говорят за това, но аз ще го направя.

Не ме е грижа особено за хората, никога не ме е било и няма и да стане. Имам си причини за това. Не познавам човек, наполовина верен, колкото куче. Бъди добър с кучето и то ще бъде добро с теб, ще ти прави компания, ще ти бъде приятел, няма да ти досажда и да те разпитва. Котките са други, но и с тях се разбирам.

Когато хората тук се уплашиха, че ще дойдат германците, мнозина избягаха, отлетяха или отплаваха за

Англия и изоставиха кучетата и котките си. Зарязаха ги да скитат по улиците без храна и вода!

Прибрах у дома толкова кучета, колкото успях да събера, но навън пак останаха още. Събранието също се намеси, уж за да реши проблема, а всъщност само влоши нещата. Във вестниците излезе обръщение, че заради войната вероятно ще се появи недостиг на храна и тя няма да е достатъчно за хората, камо ли за животните. Затова всеки можел да задържи по един домашен любимец, а останалите щели да бъдат приспани, тъй като уличните кучета и котки представлявали заплаха за децата.

И го направиха! Събраха животните в камиони и ги закараха в приюта „Сейнт Андрюс“, където сестрите и докторите ги приспаха. Изпразнеше ли се един камион, на негово място веднага пристигаше друг, пълен.

Видях всичко, събирането, разтоварването в приюта, заравянето на телата. Пред очите ми една сестра излезе от сградата, като жадно поглъщаше свежия въздух. Изглеждаше зле, сякаш всеки миг щеше да повърне. Изпуши една цигара и се върна вътре да продължи избиването. За два дни ликвидираха всички животни.

Ето това исках да ви разкажа. Непременно го включете в книгата си, непременно!

Любител на животните

Сали Ан Фробишър — Джулиет

15 май 1946 г.

Уважаема госпожице Аштън,

Госпожица Приби ми каза, че ще идвате в Гърнзи да събирате материали за войната. Надявам се тогава да се срещнем, но ви пиша сега, защото обичам да пиша писма и като цяло въобще обичам да пиша.

Може би ще ви е интересно да научите за моето голямо унижение по време на войната. През 1943 година, когато бях на дванайсет, хванах нещо като краста.

В Гърнзи нямаше достатъчно сапун, за да поддържахме чисти дрехите, къщите и самите нас. Всички страдаха от някакви кожни заболявания — циреи, обриви, въшки. Самата аз имах струпеи по главата, под косата, и каквото и да правех, те не минаваха.

Накрая доктор Ормънд каза, че трябва да отида в болницата да ми обръснат главата и да отрежат върховете на циреите, за да изтече гнойта. Дано никога не изпитате този срам. Идеше ми да умра.

В болницата обаче се запознах с Елизабет Маккена, която ми стана приятелка. Тя помагаше на сестрите на моя етаж. Сестрите бяха внимателни, но госпожица Маккена, освен че беше внимателна, беше и забавна. Чувството ѝ за хумор много ми помогна в този тежък момент. След като ми обръснаха главата, тя дойде в стаята ми с леген, бутилка риванол и остър скалпел.

„Няма да боли, нали? — попитах аз. Едва се сдържах да не се разплача. — Доктор Ормънд каза, че няма да боли.“

„Излъгал е — отвърна госпожица Маккена. — Но майната ѝ на болката! Само че не казвай на майка ти, че съм ти говорила така.“

Разсмях се и тя направи първия срез, преди да имам време да се уплаша. Наистина болеше, но не чак толкова. После измислихме една игра — при всяко клъцване изкрещявахме името на жена, паднала под ножа. „Мери, кралица на шотландците — ряз! Ан Болейн — храс! Мария-Антоанета — прас!“ И така приключихме.

Болеше, но беше забавно, защото госпожица Маккена го превърна в игра.

Тя проми главата ми с риванол и още същия следобед ми дойде на свиждане. Донесе ми един копринен шал и ми го върза като тюрбан. „Готово“ — рече тя и ми подаде огледалото. Погледнах се — шалът беше прекрасен, но

носът ми изглеждаше твърде голям, както винаги. Попитах госпожица Маккена дали някога ще стана красива.

Когато зададох на майка ми същия въпрос, тя отвърна, че нямала време за подобни глупости, а и важното било човек да е красив отвътре. Госпожица Маккена обаче ме огледа внимателно, помисли малко и каза: „Много скоро, Сали, ще бъдеш неотразима. Имаш прекрасни скули, а с този елегантен нос ще си като Нефертити. Трябва още отсега да започнеш да се упражняваш да се държиш величествено.“

Когато госпожа Маджъри мина на следващия ден, аз я попитах коя е Нефертити и дали е мъртва. Не знам защо подозирах, че няма да е жива. Госпожа Маджъри отвърна, че наистина била мъртва, но в известен смисъл била и безсмъртна. По-късно ми показа един портрет на Нефертити, за да видя как е изглеждала. И тъй като не знаех как да се държа величествено, просто се опитвах да приличам на нея. Носът ми все още ми се струва твърде дълъг, но съм сигурна, че ще се промени, госпожица Маккена така каза.

Другата тъжна история от окупацията е на леля ми Лети. Тя притежаваше голяма стара къща на скалите близо до Ла Фонтенел. Германците заявиха, че била на огневата линия на големите им оръдия и им пречела, и затова я взривиха. Сега леля Лети живее с нас.

Искрено ваша:
Сали Ан Фробишър

Мика Даниелс — Джулиет
15 май 1946 г.

Уважаема госпожице Аштън,
Изола ми даде адреса ви, защото смята, че заради книгата си ще искате да видите моя списък.

Ако днес ме заведете в Париж и ме настаните в изискан френски ресторант с бели колосани покривки, свещи по стените и сребърни похлупаци върху чиниите, пак ще ви кажа, че това е нищо в сравнение с моята кутия от „Вега“.

В случай че не знаете, „Вега“ е корабът, с който Червеният кръст достави храна на Гърнзи на 27 декември 1944 година. След това направи още пет курса и така ни спаси живота до края на войната.

Да, наистина ни спаси живота! Бяхме останали съвсем без храна. Ако не броим черноборсаджиите, никой на острова нямаше и лъжица захар. В началото на декември 1944 година свърши и брашното. И германските войници гладуваха като нас, коремите им бяха подути и все им беше студено, ама от глад.

На мен ми беше писнало от варени картофи и ряпа и до пролетта сигурно щях да обърна петалата, ако „Вега“ не беше акостирал в пристанището ни.

После разбрах, че Чърчил не позволявал на корабите на Червения кръст да ни донесат храна, защото според него германците щели да я приберат за себе си. На вас това може да ви се струва умен ход — да уморим от глад гадовете!, — но за мен означава, че него не го е било еня дали и ние няма да ритнем камбаната заедно с тях.

Така или иначе, накрая явно нещо му е трепнало в сърцето и е решил, че може да сложи край на гладуването ни. Дал благословията си и „Вега“ потеглила към нас.

Представете си, госпожице Аштън, в трюмовете на „Вега“ имаше по ДВЕ КУТИИ с храна за всеки мъж, жена и дете в Гърнзи! После корабът достави и други неща: пирони, семена за посев, свещи, олио, кибрит, дрехи и обувки. Дори пелени за новородените.

Донесоха ни и брашно, и тютюн — Мойсей с неговата манна небесна не е и сънувал такова нещо! Сега ще ви кажа какво точно имаше в кутията, защото съм записал всичко в дневника си.

СПИСЪК

Шест унции шоколад
Четири унции чай
Шест унции захар
Две унции кондензирано мляко
Петнайсет унции мармалад
Пет унции сардини
Шест унции сушени сливи
Една унция сол

Двайсет унции бисквити
Двайсет унции масло
Тринайсет унции свинско месо
Осем унции стафиди
Десет унции съомга
Четири унции сирене
Една унция чушки
Калъп сапун

Аз подарих сушените сливи, но за всичко останало бях безкрайно благодарен. Когато умра, ще оставя цялото си имущество на Червения кръст. Вече им писах и им го казах.

И още нещо искам да споделя. За немците ми е думата, може и да са немци, ама едно не може да им се отрече: разтовариха пратките от „Вега“ и ни ги раздадоха, без да вземат и една кутия за себе си. Комендантът ги беше предупредил, че храната е за нас, и дори ги беше заплашил, че ако някой посмее да я пипне, ще го разстрелят на място. Казват, че след това дали на войниците по една чаена лъжичка, за да съберат захарта и брашното, разпилени по земята. Това оставало за тях.

Истината е, че тогава те се бяха докарали дотам, че на човек жал му ставаше за тях. Крадяха от градините, обикаляха по къщите и молеха за огризки. Веднъж видях как един войник хвана котка, удари я в дувара да я

зашемети, преряза й гърлото и я скри под куртката си. После тръгна към полето, аз го проследих. Там одра котката, свари я в едно котле и я изяде.

Как да не ти стане жал? Чак се отвратих, ама и си помислих: „Ей това е Третият райх на Хитлер — да превърнеш хората си в лешояди!“, и се разсмях... Сега ме е срам, като се сетя, но така беше.

Това е всичко засега. Желая ви успех в писането на книгата.

Искрено ваш:
Мика Даниелс

Джон Букър — Джулиет
16 май 1946 г.

Скъпа госпожице Аштън,

Амелия ни каза, че идвате в Гърнзи да събирате истории за книгата си. Ще се радвам да ви видя, но няма да мога да ви разкажа за моите преживелици, защото целият се разтрепервам, като се сетя за тях. По-добре да се опитам да ги напиша, за да не се налага да говорим. Така или иначе, не става дума за Гърнзи, защото не бях тук. Бях в немския концентрационен лагер Нойенгам.

Нали си спомняте, че в продължение на три години се преструвах на лорд Тобиас? Дъщерята на Питър Дженкинс, Лиза, излизаше с немски войници. С всеки, който ѝ подаряваше чорапи или червило. После обаче се събра със сержант Вили Гурц, един ужасно злобен дребосък. Двамата си бяха лика-прилика, като ги видеше човек заедно, направо да му се доплаче. Та тази Лиза ме издаде на коменданта.

През март 1944 година Лиза отишла на фризьор да си направи кок и там попаднала на стар брой на „Татлър“ отпреди войната. В него на 124 страница имало цветна

снимка как лорд и лейди Тобиас Пен-Пиърс се наливат с шампанско и похапват стриди на някаква сватба в Съсекс. В текста се обсъждали нейната рокля, диаманти и обувки, както и неговото богатство. Споменавало се, че били собственици на имение на остров Гърнзи.

От един поглед ставало ясно — дори и за Лиза, която далеч не е от най-умните, — че аз не съм лорд Тобиас Пен-Пиърс. Тя не изчакала да я срещат, хукнала да покаже снимката на Вили Гурц и той я занесъл на коменданта.

Немците се почувстваха като пълни глупаци, че толкова време са се подмазвали на някакъв си камериер, и за да ми го върнат тъпкано, ме изпратиха в лагера Нойенгам.

Първата седмица си мислех, че ми е дошъл краят. Нас, затворниците, ни изпращаха по време на въздушните нападения да обезвреждаме неизбухналите бомби. Какъв избор само — да лъкатушиш между падащите бомби или да се оставиш да те застрелят за неизпълнение на заповедта! Щурах се като подгонен плъх, хвърлях се на земята, щом чуех свистене наблизо, и някак си все оцелявах. Това си й казвах: „Добре, още си жив“. Като се събудехме сутрин, всички това си повтаряхме: „Добре, още съм жив“. Само че не бяхме. Не бяхме мъртви, но не бяхме и живи. Бях жив само по няколко минути на ден, докато сутрин лежах на нара. Тогава си мислех за нещо хубаво, приятно, не чак любимо, защото, ако си позволих да си спомня нещо любимо, ми ставаше по-тежко. Трябваше да е някаква дреболия, училищен излет или как се спусках с колело по нанадолнището например — само толкова можех да понеса.

Имах чувството, че са минали трийсет години, а всъщност там изкарах само една. През април 1945 година комендантът на Нойенгам събра всички, дето все още можехме да си стоим на краката, и ни изпрати в Белзен. Пътувахме няколко дни в голям открит камион, без храна и вода, без одеяла. И все пак се радвахме, че не вървим пеша. Локвите край пътя червенееха.

Сигурно сте чували за Белзен и знаете какво беше там. Когато слязохме от камиона, ни дадоха лопати. Задачата ни беше да изкопаем огромни трапове за умрелите. Докато пресичахме лагера, се уплаших, че съм се побъркал — струваше ми се, че наоколо виждам само мъртъвци. Дори и живите приличаха на мъртви, а на всяка крачка лежаха трупове, кой където беше паднал. Не можех да си обясня защо изобщо си правят труда да ги заравят. После разбрах — руснаците вече се приближаваха от изток, съюзниците напиреха от запад и германците ги беше страх какво ще заварят тук.

Крематориумът не можеше да поеме толкова много тела, затова ние копаехме дълги ровове, завличахме труповете до тях и ги хвърляхме вътре. Не знам дали ще ми повярвате, но есесовците накараха затворническия оркестър да ни свири, докато копаехме. Дано горят в ада под музикален съпровод! После поливаха телата с бензин и ги палеха. Когато поизгоряха, ние ги покривахме с пръст... сякаш подобно нещо можеше да бъде скрито.

Британците пристигнаха на следващия ден. Мили боже, как им се зарадвах! Надигнах се и тръгнах към тях, видях как танковете помитат порталите, зърнах изрисуваното на броните английско знаме. Обърнах се към един мъж, който седеше, подпрян на оградата, и извиках: „Спасени сме! Това са нашите!“. После се оказа, че е мъртъв. Не ги беше дочакал. Свлякох се до него в калта и се разридах, сякаш беше най-добрият ми приятел.

Танкистите също плачеха, дори и офицерите. Нахраниха ни, дадоха ни одеяла, прегледаха ни. И слава богу, изгориха Белзен до основи.

Прочетох във вестника, че сега на същото място са издигнали бежански лагер. Тръпки ме побиват, като си помисля за новите бараки, дето са ги сложили там, макар и с добри намерения. Според мен тази земя трябва да остане пуста завинаги.

Няма повече да пиша за това и се надявам да проявите разбиране, че не желая да говоря на тая тема.

Както казва Сенека: „Леката скръб е бърлива, силната е безмълвна“.

Сещам се за нещо, което може да ви послужи за книгата. Случи се в Гърнзи, когато още се преструвах на лорд Тобиас. Понякога вечер с Елизабет излизахме да се разходим, гледахме как излитат самолетите, които отиваха да бомбардират Лондон. Като знаехме накъде са се насочили и какво ще правят, сърцата ни изтръпваха. По немското радио твърдяха, че Лондон е изравнен със земята. Не вярвахме напълно на немската пропаганда, ала все пак...

Една нощ, обикаляйки из Сейнт Питър Порт, минахме покрай къщата на Макларън. Хубава, голяма къща, в която се бяха настанили немски офицери. Прозорецът отпред беше отворен и се чуваше приятна музика. Спряхме да послушаме, като си мислехме, че това е програма от Берлин. Но когато песента свърши, чухме ударите на Биг Бен и говорителят обяви: „Слушате Би Би Си Лондон“. Наистина беше Биг Бен, неговият звук не може да се сбърка. Значи, Лондон все още съществуваше! Все още... С Елизабет се прегърнахме и затанцувахме на пътя. Ето за такива моменти не можех да си мисля в Нойенгам.

Искрено ваш:
Джон Букър

Далси — Джулиет
16 май 1946 г.

Скъпа Джулиет,

Всичко е готово, остана само вие да пристигнете. Изола изпра и колоса пердетата, изгони прилепите от комина, изми прозорците, оправи леглата и проветри стаите.

Илай ви е приготвил подарък, Ебен събра дърва, а Кловис окоси ливадата, като тук-там остави островчета маргаритки, за да им се радвате. Амелия организира празненство във ваша чест.

Сега най-важното е да опазя Изола жива, докато пристигнете. На нея ѝ се вие свят от високото, ала въпреки това вчера решила да се качи на покрива на къщата на Елизабет, за да претърси за спукани керемиди. За щастие, Кит я видяла навреме и дотича да ме повика, за да я придумам да слезе.

Има ли още нещо, което бих могъл да направя за вашето пристигане, което, надявам се, ще е скоро? Радвам се, че ще бъдете при нас.

Ваш:
Далси

Джулиет — Далси
19 май 1946 г.

Скъпи Далси,

Пристигам вдругиден! Страх ме е да летя и въпреки че се изкушавам от джина в самолета, ще пътувам с вечерния пощенски кораб.

Би ли предал на Изола, че нямам шапка с воал и не мога да нося лилии, защото кихам от тях. Имам обаче червена плетена шапка и ще си я сложа.

Не, няма какво повече да се направи, за да се почувствам по-добре дошла в Гърнзи, това е напълно достатъчно. Още не мога да повярвам, че най-сетне ще ви видя на живо!

Поздрави:
Джулиет

Марк — Джулиет

20 май 1946 г.

Скъпа Джулиет,

Помоли ме да ти дам време и аз се подчиних. Помоли ме да не отварям дума за сватбата и аз си замълчах. Но сега ми сервираш, че заминаваш за проклетия Гърнзи! И колко ще останеш там? Седмица? Месец? Завинаги? Мислиш ли, че ще скръстя ръце и ще те оставя да си тръгнеш ей така?

Това е абсурдно, Джулиет. И най-големият идиот ще види, че се опитваш да избягаш. Само че едва ли някой може да разбере защо го правиш. Добре ни е заедно, споделяме общи интереси, с теб съм щастлив, не ме отегчаваш... Мисля, че същото важи и за теб, нали? Ние сме създадени един за друг. Досещам се колко ти е неприятно да ти обяснявам, че знам кое е най-доброто за теб, но в този случай наистина е така.

Хайде, забрави за глупавия остров и се омъжи за мен. Ще те заведа там на меден месец, щом толкова държиш.

С обич:

Марк

Джулиет — Марк

20 май 1946 г.

Скъпи Марк,

Вероятно си прав, но въпреки това утре заминавам за Гърнзи и не можеш да ме спреш.

Съжалявам, че не мога да ти дам отговора, който искаш. Наистина.

С обич:

Джулиет

П.П. Благодаря за розите.

Марк — Джулиет

По дяволите! Искаш ли да те закарам до Уеймът?

Марк

Джулиет — Марк

Обещавах ли, че по пътя няма да ме поучаваш?

Джулиет

Марк — Джулиет

Обещавам. Но ще използвам всички други средства,
за да те склоня да промениш решението си.

Марк

Джулиет — Марк

Няма да ме уплашиш. Какво толкова можеш да
направиш, докато шофираш?

Джулиет

Марк — Джулиет

Ще видиш. До утре.

[1] Английска писателка (1886–1943), автор на „Зайчето Питър“. — Б.пр. ↑

[2] Съпруга на есеиста Томас Карлайл. Известна е със своите писма, които имат висока литературна стойност (1801–1866). — Б.пр. ↑

[3] Английски писател (1775–1834), известен с „Есета на Елия“ и „Приказки от Шекспир, преразказани за деца“. — Б.пр. ↑

[4] Английски публицист (1784–1859), лежал в затвора заради критиките си срещу Джордж IV. — Б.пр. ↑

[5] Името Айзък Бикерстаф е използвано като псевдоним и от писателя Джонатан Суифт. — Б.пр. ↑

[6] Роман от родената в Австралия британска писателка Елизабет фон Арним (1866–1941). — Б.пр. ↑

[7] Популярен актьор от нямото кино (1891–1958). — Б.пр. ↑

[8] Механизъм за оказване на помощ от страна на САЩ в замяна на предоставяне на военни бази. — Б.пр. ↑

[9] Псевдоним, използван от няколко автори на булевардни розови романи; посоченото в текста заглавие е измислено. — Б.пр. ↑

[10] „Антоний и Клеопатра“, действие V, сцена II, превод В. Петров. — Б.пр. ↑

[11] Откъс от монолога на Емпедокъл от пиесата „Емпедокъл на Етна“ на английския писател и драматург Матю Арнолд (1822–1888). — Б.пр. ↑

[12] Превод Яна Букова. — Б.пр. ↑

[13] Битката при Пашендейл е едно от най-големите сражения в Първата световна война, отнело живота на повече от половин милион души. — Б.пр. ↑

[14] У. Уърдсуърт, сонет 261 (Красива вечер е, спокойна и свободна...). — Б.пр. ↑

[15] Английски поет (1886–1967). — Б.пр. ↑

[16] Luftwaffe (нем.) — въздушно оръжие. Название на германските военновъздушни сили. — Б.пр. ↑

[17] Английски писател, историк, философ и медиевист (1795–1881). — Б.пр. ↑

[18] Забранено (нем.). — Б.пр. ↑

[19] Нацистка организация, използваща насилствено мобилизирана от окупираните територии работна ръка; носи името на основателя си Фриц Тод. — Б.пр. ↑

[20] Улови мига (лат.). — Б.пр. ↑

[21] Германски транспортни самолети от Втората световна война. — Б.пр. ↑

ЧАСТ ВТОРА

Джулиет — Сидни

22 май 1946 г.

Скъпи Сидни,

Толкова много имам да ти разказвам. В Гърнзи съм от няма и едно денонощие, но тези часове бяха така изпълнени с нови лица и идеи, че мога да напиша няколко тома. Виждаш ли колко благоприятен за работа е животът на острова? Виктор Юго е достатъчен пример — ако се задържа тук по-дълго, може и да го надмина по брой книги.

Пътуването от Уеймът беше противно, пощенският кораб скърцаше и се полюляваше, сякаш всеки миг ще се разпадне на парчета. По едно време почти се надявах да се случи, че да се сложи край на мъките ми, ала исках да видя Гърнзи, преди да умра. А след като островът се появи, изцяло се отказах от тази възможност, защото слънцето проби облаците и от лъчите му скалите заблещукаха в сребристо.

Когато корабът зави към пристанището и видях Сейнт Питър Порт да се издига на тераси от морето, увенчани най-отгоре с една черква, кацнала на върха като черешката на тортата, сърцето ми се разтупка и краката ми се подкосиха. Колкото и да се опитвах да се самозалъгвам, че вълнението ми се дължи на невероятната гледка, знаех, че не е така. На брега ме очакваха хора, които опознах и дори обикнах. И аз трябваше да сляза при тях, без да мога да се скрия зад думите на белия лист. Давам си сметка, че през изминалите две-три години живях по-скоро в писането си, отколкото в реалността. В текстовете си съм очарователна и забавна, ала това е илюзия, няма нищо

общо със самата мен. Ето това си мислех, докато пощенският кораб се приближаваше към пристана. Прииска ми се като най-големия страхливец да захвърля червената си шапка във водата и да се направя на някой друг.

Долепихме се до кея, видях лицата на посрещачите и вече нямаше връщане назад. Разпознах ги от писмата им. Най-отпред беше Изола с безумна шапка и лилав шал, прихванат с блестяща брошка. Усмиваше се широко на някой в другия край на кораба и веднага ми стана безкрайно симпатична. До нея стояха мъж с набраздено лице и високо слабичко момче. Ебен и внукът му Илай. Магнах на Илай, той целият грейна и сръчка дядо си. Тук срамежливостта ми надделя и се скрих в тълпата, която напираше към мостчето.

Изола първа се добра до мен, прескочи една каска с омари, сграбчи ме, повдигна ме във въздуха и ме залюля, крещейки: „Ах, съкровище!“.

Сладка е, нали? Страстната ѝ прегръдка изкара дъха от дробовете ми, но заедно с него си отиде и цялото ми напрежение. Останалите бяха по-сдържани, ала не помалко сърдечни. Ебен разтърси ръката ми и се усмихна. Личи си, че навремето е бил едър мъж, но сега е ужасно слаб. Изглежда едновременно строг и приветлив. Как го прави? И освен това някак си те предразполага да се мъчиш да му се харесаш.

Илай се приближи с Кит на раменете си. Кит е с малки пухкави крачета, тъмни къдрици и големи сиви очи. Гледа сериозно и не ми обърна грам внимание. Пуловерът на Илай беше обсипан с дървени стърготини. Носеше ми подарък — прекрасна мишка с извити мустачки, издялкана от орех. Целунах го по бузата и Кит едва не ме уби с поглед. Доста е ревнива за четиригодишна, нали?

После дойде Далси. В представите ми той приличаше на Чарлс Лам и между тях наистина има леко сходство — и двамата излъчват спокойствие. Той ми връчи букет карамфили от Букър, който не можел да присъства, защото

паднал по време на репетиция и го закарали с мозъчно сътресение в болницата, тази нощ трябвало да остане там за наблюдение. Далси е тъмен и жилав, изглежда леко вглъбен, докато не се усмихне. Като изключим сестра ти, той има най-сладката усмивка, която някога съм виждала. Спомням си как в първото си писмо Амелия спомена, че Далси притежава рядък талант да убеждава — сега вече напълно разбирам какво е имала предвид. Също като Ебен и всички останали, и той е слаб, дрехите му висят. Косата му е започнала да побелява, очите му са кафяви, но толкова тъмни, че чак чернеят. Въпреки бръчиците около очите, заради които изглежда сякаш всеки момент ще се разсмее дори и когато е напълно сериозен, едва ли е над четирийсет. Съвсем малко е по-висок от мен и накуцва леко, ала е як — натовари багажа ми в каруцата си без никакво усилие, а след това помогна на мен, Амелия и Кит да се качим.

С него се ръкувахме (не помня дали каза нещо) и след това той отстъпи място на Амелия. Тя е от онези жени, които на шейсет са по-красиви, отколкото са били на двайсет (дано някой ден говорят така и за мен!) — дребна, с изпито лице, прекрасна усмивка и посребрена коса, сплетена на плитка. Стисна ръката ми здраво и каза: „Джулиет, радвам се, че най-сетне си тук. Дай да ти съберем нещата и да вървим у дома“. Звучеше прекрасно, сякаш наистина се прибирах у дома.

Докато стояхме на кея, усетих, че нещо ми блести в очите и ме заслепява. Изола обясни, че Аделаида Адисън стои на прозореца с оперния си бинокъл и ни наблюдава. Изола размаха юмрук срещу отблясъка и той изчезна.

Докато се смеехме на тази случка, Далси товареше багажа ми и пазеше Кит да не падне във водата. Като цяло се опитваше да бъде полезен. Това му се удава лесно, а и забелязах, че всички разчитат на него.

Четиримата — Амелия, Кит, Далси и аз — потеглихме с каруцата му към къщата на Амелия, а останалите тръгнаха пеша. Не беше далече, но като

излязохме от Сейнт Питър Порт, пейзажът бързо се промени. Извън града се простират тучни пасища, които изведнъж свършват в скалите, а всичко наоколо е пропито с влажния солен аромат на морето. Докато пътувахме, слънцето залезе и се спусна мъгла. Нали знаеш как в мъглата звуците стават по-силни? Имах чувството, че с чуруликането си птичките искат да ми кажат нещо. Над брега се носеха облаци, докато стигнем до имението, полетата потънаха в здрач, но въпреки това мярнах мрачните силуети на бетонните бункери, построени от доведените от германците работници.

Кит седеше до мен в каруцата и от време на време ме стрелкаше косо с поглед. Не бях толкова глупава, че да я заговоря, а направих онзи номер с отделянето на палеца, нали се сещаш, дето все едно палецът изчезва. В първия момент не последва реакция и го повторих небрежно, без да я поглеждам, макар да усещах как тя ме следи хищно като малко ястребче. Така или иначе, привлякох вниманието ѝ, но Кит все още се сдържаше и дори не се усмихна, а само каза: „Покажи ми как го правиш“.

На масата за вечеря се настани срещу мен и когато ѝ подадох чинията със спанак, протегна ръка с вдигната длан, както правят регулировчиците, за да спрат движението. „Не искам“ — заяви категорично и аз изобщо не се и опитах да ѝ противореча. Кит издърпа стола си до Далси и подпря лакът на рамото му, сякаш го пазеше да не ѝ избяга. На него това като че ли изобщо не му пречеше, макар да му беше трудно да си нареже пилето, а след като той се нахрани, тя веднага се качи в скута му. Личеше си, че е свикнала да се разполага там, и макар Далси да участваше в разговора — обсъждахме липсата на храна по време на окупацията, — в същото време ѝ сгъваше корабчета от салфетка. Представяш ли си, не е имало никакво брашно и са си месили хляб от смляно просо, докато не са го свършили и него.

В крайна сметка се оказва, че явно съм издържала някакво изпитание, на което дори не знаех, че съм била

подложена, защото Кит ме помоли да я сложа да спи. Поиска да ѝ разкажа приказка за порове, много ги харесвала. Попита ме дали и аз ги харесвам и дали бих целунала плъх по устата. Възмутеният ми отрицателен отговор ми спечели още няколко точки, очевидно бях страхливка, но не и лицемерка. Разказах ѝ приказка, а след това Кит ми позволи да я целуна.

Заболя ме ръката от писане, а ти разказах само за първите четири часа от престоя си тук. За останалите шестнайсет ще трябва да почакаш.

С обич:
Джулиет

Джулиет — Софи
24 май 1946 г.

Скъпа моя Софи,

Да, пристигнах. Марк направи всичко по силите си да ме спре, но аз устоях благодарение на ината си. Винаги съм смятала упорството си за една от най-непривлекателните си черти, ала последната седмица го оцених по достойнство.

Чак когато корабът се оттласна от брега и видях отдалеч Марк на кея — висок, навъсен и неясно защо копнеещ да се ожени за мен, — си помислих, че може и да е прав. Може би наистина съм пълна идиотка. Знам поне за три жени, които са луди по него и ще го налапат на мига, а аз ще прекарам последните си години, куцукаща и беззъба, в някоя мърлява гарсониера. Направо си го представям: никой няма да купува книгите ми, но аз ще затрупвам Сидни с парцаливи нечетливи ръкописи и той от съжаление към мен ще ми обещава да ги издаде. Ще си говоря сама, ще мърморя, ще обикалям по улиците с мрежеста торбичка с някоя и друга повехнала рипа и с

натъпкани стари вестници в обувките. Ти ще ми изпращаш мили картички по Коледа (обещаващ, нали?), а аз ще досаждам на всеки срещнат с историите си как навремето съм била почти сгодена за големия издател Маркам Рейнълдс. Хората ще поклащат глава и ще си казват: „Горката старица, напълно е изкукуригала, но поне е безобидна“.

О, боже! Ето така се полудява.

Гърнзи е красив, новите ми приятели ме посрещнаха топло и сърдечно и допреди миг, когато си се представих като беззъба бабичка, няхах никакво съмнение, че постъпих добре, като дойдох тук. Не, няма да мисля повече за зъбите си. Ще изляза на обсипаната с маргаритки поляна отпред и ще се втурна към скалите. Там ще се излегна на земята, ще гледам небето, което този следобед блещука като перла, ще вдишам топлия аромат на тревата и ще се престоря, че Маркам В. Рейнълдс не съществува.

Току-що се прибрах. Изминал е час и залязващото слънце обагри облаците в златисто, морето стене в подножието на скалите. Марк Рейнълдс? Този пък кой беше?

С обич:
Джулиет

Джулиет — Сидни
27 май 1946 г.

Скъпи Сидни,
Къщата на Елизабет явно е строена за високопоставени гости, защото е доста просторна. На първия етаж има голяма всекидневна, баня, килер и огромна кухня. Горен има три спални и вана. А най-хубавото

е, че е с много прозорци и във всяка стая се усеща морският бриз.

Изтиках писалището до големия прозорец във всекидневната. Единственият недостатък на тази подредба е постоянното изкушение да изляза и да отида до скалите. Морето и облаците се променят през пет минути и имам чувството, че ако остана вътре, ще изпусна нещо. Сутринта цялата повърхност искреше от слънцето, а сега изглежда като покрита с жълтеникавозелен воал. Писателите трябва да живеят навътре в сушата или до градското бунище, за да могат да свършат някаква работа. Или просто да са дисциплинирани от мен.

Ако се нуждаех от още основания, за да харесам Елизабет, вещите ѝ щяха да ми предложат предостатъчно. Когато дошли да изземат голямата къща, немците дали на Елизабет само шест часа, за да си събере нещата. Изола ми разказа, че тя взела със себе си няколко тенджери, тигани и чинии (германците си присвоили сребърните сервизи, кристалните чаши, стария порцелан и виното), принадлежностите си за рисуване, един стар раздрънкан грамофон и няколко плочи. Всичко останало било книги. Те са толкова много, Сидни, че още не съм успяла да ги разгледам, изпълват полиците във всекидневната и в килера. Една голяма купчина до дивана играе ролята на масичка. Оригинално, нали?

На всяка крачка се натъквам на дреболии, които ми говорят за нея. Също като мен, Сидни, Елизабет има набито око, по полиците са подредени миди, птичи пера, сушени водорасли, морски камъчета, черупки от яйца и дори някакъв скелет, май на прилеп. Нещица, които всеки друг би подминал или настъпил, ала тя ги е видяла и си ги е донесла вкъщи. Може би ги е рисувала, а? Някой ден ще се поразтършувам да намеря скиците ѝ. Първо обаче трябва да свърша малко работа, макар да умирам от любопитство, все едно е Бъдни вечер.

Елизабет си е донесла и една от картините на сър Амброуз — неин портрет, когато е била на седем-осем.

Седнала е на люлка, готова е всеки миг да се оттласне и да се залюлее, ала е трябвало да мирува, за да може сър Амброуз да я нарисува. Личи си, че не я е свъртало на едно място. Гневният поглед явно се предава по наследство, понякога и Кит гледа по същия начин.

Къщата е непосредствено след портата (истинска селска порта като на пасище, три кола един върху друг). Поляната е изпъстрена с маргаритки, които изчезват към скалите и там има само прецип.

„Голямата къща“ (не знам как иначе да я нарека) е онази, която Елизабет е трябвало да зазими. Тя е малко по-нагоре по пътя и е възхитителна: двуетажна, във формата на Г, от красив синьо-сив камък. Покрита е с плочи, прозорците са с капандури, а по цялото протежение на дългата част има тераса. В единия край се издига кула с прозорци към морето. Старите дървета са били изсечени за огрев, но господин Дилуин е поръчал на Ебен и Илай да посадят нови — кестени и дъбове. Възнамерявал да сложи и редица праскови покрай тухлената ограда към зеленчуковата градина, след като я възстановят.

Отдалеч къщата изглежда страшно елегантна с високите си прозорци, които гледат към терасата. Моравата отново е зелена, тревата бързо покрива коловозите от гумите на германските коли и камиони.

През изминалите пет дни с Ебен, Илай, Далси и Изола обиколихме и десетте енории на острова; Гърнзи е изключително красив, многообразие от поляни, гори, живи плетове, долчинки, имения, долмени, стръмни скали, дъбрави, тюдорски плевни и нормандски селски колиби. Освен това ми разказаха какви ли не истории за бурното му минало.

Пиратите от Гърнзи са имали добър вкус, построили са красиви домове и впечатляващи обществени сгради. Сега те са доста позападнали и плачат за ремонт, но добрата архитектура си личи. Далси ме заведе в една малка черквичка, в която всеки сантиметър е покрит с мозайка от натрошен порцелан и грънци. Някакъв свещеник го бил

направил навремето, сигурно е обикалял по домовете на енориашите си с чук в ръка.

Водачите ми не падат по-долу от забележителностите, които ми показват. Изола ми говори за прокълнати пиратски ковчежета със съкровища, изхвърлени на брега заедно с избелели кости, и какво криел в обора си господин Халет (той твърдял, че е теле, но тя знаела, че лъже). Ебен описва как са изглеждали нещата преди войната, а Илай изчезва внезапно и после се връща със следи от прасковен сок по лицето и с ангелска усмивка. Далси е най-мълчалив, но ме развежда из невероятни места (с него отидохме до черквичката), като ме оставя да им се наслаждавам колкото си искам. Той е най-неприпреният човек, когото някога съм срещала. Вчера, докато вървахме по пътя край скалите, забелязах една пътечка, която се спускаше надолу към брега. Попитах го дали тук се е запознал с Кристиан Хелман. Далси се сепна, после кимна. „Как изглеждаше?“, попитах, защото исках да си го представя. После си дадох сметка, че въпросът ми е безсмислен, защото мъжете по принцип не обръщат внимание на външността и не могат да описват, ала Далси се справи. „Беше типичен германец — отвърна той, — висок, рус, синеок... Но можеше да чувства болка.“

На няколко пъти с Амелия и Кит ходихме да пием чай в града. Си Си е имал основания да се прехласва по Сейнт Питър Порт. Пристанището с разтеглените стъпаловидно нагоре до небесата къщи трябва да е едно от най-красивите в света. Витрините на магазините по „Хай Стрийт“ и „Поле“ искрят от чистота и постепенно се запълват с нови стоки. Като цяло сега Сейнт Питър Порт изглежда доста запуснат, повечето сгради се нуждаят от възстановяване и освежаване, но не излъчва потискащата до смърт атмосфера на горкия Лондон. Вероятно причината е в ярката светлина, кристалночистия въздух и растящите навсякъде цветя — по поляните, край пътя, в пролуките между камъните и стените.

За да видиш напълно тази красота, най-добре е да си висок колкото Кит. Тя е ненадмината в откриването на съкровища, които иначе бих пропуснала — пеперуди, паяци, малки цветенца сред тревата, които се забелязват трудно, когато си изправен срещу ослепителна стена от фуксии и бугенвиллии. Вчера изненадах Кит и Далси в храсталака край портата, бяха се спотаили като крадци. Но не крадяха, гледаха как един кос дърпа червей от земята. Червеят се съпротивляваше здравата, а тримата стояхме там и не смеехме да гъкнем, докато косът накрая не го извади и не го глътна. За първи път виждах как птица яде червей. Беше отвратително.

Понякога, когато отиваме в града, Кит носи малка мукавена кутия, привързана с връвчици и с дръжка от червена прежда. Държи я в скута си дори и на масата, докато прием чай, и не я дава на никого. По кутията няма дупки за въздух, така че вътре едва ли има жив пор. Или пък да е мъртъв? Много ми е любопитно, но не мога да я попитам направо, разбира се, няма да ми отговори.

Тук наистина ми харесва и разполагам с всичко необходимо, за да се захвана най-сетне за работа. Ще го направя веднага след като се върна от риболова с Ебен и Илай.

Целувки за теб и за Пиърс:
Джулиет

Джулиет — Сидни
30 май 1946 г.

Скъпи Сидни,

Помниш ли как в гимназията ми изнесе серия от петнайсет лекции за своя метод за „перфектно запаметяване“? Заяви, че писателите, които си водят бележки по време на разговор, са невъзпитани, мързеливи

и некомпетентни, и искаше да си сигурен, че аз никога няма да те изложа така. Беше ужасно високомерен и страшно ме засегна, но може би точно заради това запомних всичко, което ми каза, и сега можеш да береш плодовете на труда си.

Снощи отидох на първата си среща с Клуба на любителите на книги и пай от картофени обелки. Тя се проведе във всекидневната на семейство Кловис и Нанси Фоси (с няколко отскачания до кухнята). Един от новите членове, Джонас Скийтър, говори за „Към себе си“ на Марк Аврелий.

Господин Скийтър излезе решително отпред, изгледа ни гневно и оповести, че нямал никакво желание да бъде тук, бил прочел глупавата книга на Марк Аврелий само защото неговият стар и скъп — но вече бивш — приятел Удроу Кътър го бил накарал. Всички се обърнаха към Удроу, който седеше със зяпнала уста, като пернат с мокър парцал.

— Удроу — заобяснява Джонас Скийтър — дойде на нивата ми, където пръсках тор. Държеше тази малка книга в ръка и каза, че току-що я бил прочел. Искал и аз да я прочета, защото била „много задълбочена“. Отговорих му, че нямам време да се задълбочавам. „Трябва да намериш — рече той. — Ако я прочетеш, ще можем да си говорим за по-смислени неща в «Лудата Ида». А не да си чешем езиците за глупости, докато си пием бирата.“ Няма да си кривя душата, засегнах се. Приятелят ми от детинство се имаше за нещо повече от мен, и то само защото покрай вас четеше някакви си книги. Дотогава си бях затварял очите; както казваше мама, всеки има право на избор. Но този път прекали. Обиди ме. В кръчмата съм си бил чешел езика за глупости и не съм говорил за смислени неща! Аз, най-добрият му приятел!

„Джонас — продължи да ме навива Удроу, — Марк е бил римски император и силен воин. Тази книга разказва какво си е мислел, докато е бил долу при квадите. Квадите са варвари, дебнели в горите да избиват римляните. А

Марк, въпреки че постоянно водел сражения с тях, намерил време да опише в тази малка книга мислите си. Разсъждавал е надълго и широко върху какво ли не, разсъждавал е задълбочено и това може да ни е от полза, Джонас.“

Преглътнах обидата и взех проклетата книга. И тази вечер дойдох да кажа пред всички: Срамота, Удроу! Как не те е срам да поставиш една книга над приятеля си от детинство!

Въпреки това я прочетох и ще ви кажа какво мисля: Марк Аврелий е като бабичка, дето през пет минути си мери кръвното, само че той, вместо да си мери кръвното, рови и дълбае в мислите в главата си; от първата до последната страница нищи какво бил направил, ама защо го направил и защо не било иначе. Правилно ли бил постъпил? Или може би е сгрешил? Дали все пак всички останали не грешат? И накрая все стига до извода, че е бил прав и другите грешат, и започва да ги поучава. Едно си баба знае, едно си бае, за каквото и да се хване, все той бил прав, а другите — грешат. Обзалагам се, че не е можел да се изпикае, без да почне да обяснява как той го прави правилно, а другите...

— Стига! Не се говори така пред дамите! — извика някой.

— Накарайте го да се извини! — обади се друг.

— За какво да се извини? Нали сме се събрали тук, за да говорим това, което си мислим, независимо дали на другите им харесва, или не!

— Удроу, как си могъл да го обидиш така?

— Засрами се, Удроу!

Удроу стана и всички притихнаха. Той пристъпи напред, Джонас протегна ръка, Удроу я пое, после го потупа по рамото и двамата заедно излязоха, навярно към „Лудата Ида“. (Реших, че това е името на местната кръчма, а не на някоя жена. Дано да съм права.)

С обич:
Джулиет

П.П. От всички присъстващи единствено Далси се забавлява искрено на тази сценка. Той е добре възпитан и не се разсмя на глас, но забелязах, че раменете му потрепваха. От разговорите с другите членове на клуба после останах с впечатлението, че това е била една напълно обикновена тяхна среща.

С обич още веднъж:
Джулиет

Джулиет — Сидни
31 май 1946 г.

Скъпи Сидни,
Моля те, прочети писмото, което ти препращам.
Намерих го подпъхнато под вратата тази сутрин.

*Уважаема госпожице Аштън,
От госпожица Приби разбрах, че събирате истории
за доскорошната окупация, и затова ви пиша.*

*Аз съм още малък и майка ми казва, че не ставам за
нищо, ама това не е вярно. Тя просто не знае. Аз съм
ненадминат в свиренето с уста. Печелил съм сума ти
надпревари с другите момчета, винаги ги бия, и по време
на окупацията използвах уменията си за борба с врага.*

*След като мама заспеше, аз се измъквах от къщи и
незабелязано се промъквах до немския бардак (простете за
думата) на „Сомарез Стрийт“. Скривах се в сенките и
чаках да се появи някой войник. Не знам дали дамите са
наясно, но мъжете не са във върховна форма след подобни
занимания. Повечето войници, като си тръгнаха към
казармите или към мястото, където бяха*

разквартирувани, започваха да си подсвиркват. И когато видех някой свирукащ си немец, поемах след него, подсвирквайки си същата мелодия (но далеч по-добре). Той спираше и се заслушваше, аз обаче продължавах и постепенно на него му просветваше, че това не е ехо, а друг човек, който го следи в мрака. Обръщаше се да погледне, ама аз хлътвах в някой вход и немецът, след като не видеше никого, продължаваше по улицата, само че, без да си свирука. Пак тръгвах след него, подсвирквайки. Ако спреше, и аз спирах. Забързаше ли се, и аз ускорях крачка, като не спирах да подсвирквам. Накрая повечето хукваха да бягат и се прибираха, останали без дъх, а аз се връщах пред бардака да чакам следващата си жертва. Смятам, че благодарение на мен много войници не бяха в състояние да изпълняват задълженията си на другия ден. Разбирате ли?

Сега, ако ме извините, ще кажа още няколко думи за бардака. Според мен онези момичета не бяха там по своя воля. Бяха ги докарали от окупираните територии в Европа също като работниците от „Тод“. Грозна работа. И не може да се отрече, че войниците настояха пред германските власти да им отпуснат допълнително храна, така че жените в бардака получаваха колкото работниците на острова. Освен това някои от тях даваха от нея на лагерниците, когато немците ги пуснеха вечер да обикалят навън да си търсят нещо за ядене. Това съм го виждал с очите си.

Сестрата на майка ми живее в Джърси. Сега, когато войната свърши, тя може пак да ни идва на гости, за съжаление. Леля ми е от хората, дето само злословят за другите, но от нея разбрах следната история.

След десанта в Нормандия германците решили да изпратят момичетата от бардаците обратно във Франция, натоварили ги на един кораб и той потеглил за Сен Мало. Само че морето тук е доста бурно, има подводни течения и е опасно. Корабът се разбил в скалите и всички на борда се удавили. Представете си как морето

ги е изхвърлило на брега, горкичките — бледи, с разпилени красиви коси („изрусени уличници“ — така ги нарича леля ми). „Така им се пада, мръсни курветини“ — заяви накрая леля ми и с майка ми се разсмяха.

Не издържах, скочих от стола и нарочно прекатурих масата, така че чаят да ги залее. Казах им, че са дърти кранти.

Леля ми се закле, че кракът ѝ повече няма да стъпи тук, а оттогава майка ми не ми говори. Това не ми пречи, радвам се на спокойствието.

Искрено ваш:
Хенри А. Тусан

Джулиет — Сидни
6 юни 1946 г.

Сидни Старк
Издателство „Стивънс и Старк“
„Сейнт Джеймс“ 21
Лондон
Скъпи Сидни,

Снощи не можах да повярвам, че ми се обаждаш от Лондон! Добре, че не си ми казал за намерението си да се завърнеш най-сетне, знаеш колко ме е страх от самолетите, дори и когато не пускат бомби. Радвам се, че вече не си на пет океана разстояние, а само от другата страна на Ламанша. Кога ще дойдеш да ни видиш?

Изола се оказа ненадминат агитатор. Покрай нея още седем души ми разказаха историите си за окупацията, записките ми вече са цяла камара. Но засега това е всичко, все още не съм сигурна дали от тези бележки може да излезе книга и как ще изглежда тя.

Напоследък Кит прекарва предобедите с мен. Носи си камъчета и миди и кротко си се занимава с тях — е,

относително кротко, — докато работя. Когато приключа, слизаме да обядваме на брега. Ако е мъгливо, оставаме вътре и играем на фризьорски салон (решим си косите, докато от тях не започнат да прехвърчат искри), или на „Мъртвата булка“.

„Мъртвата булка“ е по-лесна от „Не се сърди, човече“. Булката се увива в дантелено перде и се напъхва в коша за пране, където лежи като умряла, докато изтерзаният младоженец я издирва. Накрая, когато открие погребаното ѝ в коша за пране тяло, той избухва в силни ридания. Тогава булката изскача, крещейки: „Изненада!“, и го прегръща. Радост, усмивки и целувки. Между нас казано, не възлагам големи надежди на този брак.

Знам, че всички деца харесват страшни истории, но не съм сигурна дали трябва да я насърчавам. Страх ме е да попитам Софи дали „Мъртвата булка“ не е неподходяща за едно четиригодишно момиче. Ако потвърди опасенията ми, ще трябва да престанем, а аз не искам. Обичам да играя на „Мъртвата булка“.

Когато около теб има дете, постоянно се сблъскваш със страшно много въпроси. Например: ако някой обича да си кръстосва очите, може ли да остане кривоглед завинаги, или това е само слух? Майка ми твърдеше, че е вярно, и аз го приемах за чиста монета, но Кит не е толкова лековерна и се съмнява.

Мъча се да си спомня как родителите ми са ме възпитавали навремето, но тъй като всъщност аз съм била обектът на тяхното възпитание, едва ли съм добър съдник. Помня единствено, че веднъж ме нашляпаха, защото плюех грахчета по масата на госпожа Морис. Може пък тя да си го е била заслужила, нали? Засега не забелязвам никакви отрицателни последици от това, че Кит е израснала по домовете на членовете на клуба. Със сигурност не е станала страхлива и затворена. Споменах го вчера на Амелия, а тя се усмихна и отбеляза, че няма как дете на Елизабет да бъде страхливо и затворено. След това ми разказа една прекрасна история за сина си Йън и Елизабет

като малки. Когато му обяснили, че възнамеряват да го пратят на училище в Англия, Йън решил да избяга от къщи. Посъветвал се с Джейн и Елизабет и Елизабет го убедила да купи лодката ѝ, за да стигне до континента. Тя обаче изобщо нямала лодка и затова през следващите три дни се хванала да си направи. На уговорения следобед довели скъпаната от нея лодка на брега, Йън отплавал, а Елизабет и Джейн му махали с кърпички. Само че не след дълго лодката започнала да потъва. Джейн настояла да извикат баща ѝ, но Елизабет заявила, че нямат време, а и след като всичко било по нейна вина, тя трябвало да го спаси. Изритала обувките си, гмурнала се във вълните и доплувала до Йън. Двамата заедно избутали останките от лодката на брега, след което отишли в дома на сър Амброуз да се подсушат. Елизабет върнала парите на Йън и докато седели пред огъня, за да се стоплят, унило измърморила: „Просто ще трябва да откраднем една лодка, това е“. После Йън казал на майка си, че след всичко това му се струвало по-лесно да замине за училището.

Знам, че ще си адски зает, докато наваксаш с работата. Ако намериш един свободен миг обаче, ще потърсиш ли някоя книжка с хартиени кукли? С прекрасни рокли на принцеси, ако обичаш.

Кит започва да ме харесва — като минавам покрай нея, ме потупва по коляното.

С обич:
Джулиет

Джулиет — Сидни

10 юни 1946 г.

Скъпи Сидни,

Току-що получих прекрасна изненада от новата ти секретарка. Наистина ли се казва Били Бий Джоунс^[1]?

Няма значение, тя е невероятна. Намерила е за Кит две книги, и то не какви да е, а с Грета Гарбо и героите от „Отнесени от вихъра“, с прекрасни рокли, перуки, шапки, кожени яки... Прекрасни са! Освен това Били Бий е изпратила и ножици за деца със специално притъпен връх, страшно е съобразителна, на мен никога не би ми хрумнало. Кит в момента ги използва.

Това не го броим за писмо, просто исках да ти благодаря. Ще пиша и на Били Бий. Откъде намери толкова оправна секретарка? Представям си я пълничка и мила. Добавила е и бележка, в която пише, че от кръстосването на очите не се става кривоглед, това били бабини деветини. Кит е страшно доволна, щяла да седи с кръстосани очи до вечеря.

С обич:
Джулиет

П.П. Бих искала да отбележа, че противно на нетактичните ти забележки, в това писмо няма нито дума за господин Далси Адамс. Не съм го виждала от петък следобед, когато дойде да вземе Кит. Завари ни нагиздени с всичките ни бижута да дефилираме под енергичните звуци на *Pomp and Circumstance*^[2] от грамофона. Кит му върза на главата една кърпа и го накара да марширува с нас. Подозирам, че някъде назад в рода му се крие истински аристократ — Далси притежава рядката способност да рее поглед в нищото като същински херцог.

Писмо, получено в Гърнзи на 12 юни 1946 г.

До Ебен, Изола или някой друг от Клуба на книгата, Гърнзи,
Нормандските острови, Великобритания
(доставено на Ебен на 14 юни 1946 г.)

Скъпи членове на Клуба на книгата,

Обръщам се към вас като близки на приятелката ми Елизабет Маккена. Пиша ви, за да ви съобщя за нейната смърт в концентрационния лагер Равенсбрюк. Елизабет беше екзекутирана през март 1945 година.

В дните преди пристигането на Съветската армия есесовците пренесоха с камиони всички документи до крематориума и ги изгориха. Заради това се боях, че може никога да не разберете за заточението и смъртта на Елизабет.

Елизабет говореше често за Амелия, Изола, Далси, Ебен и Букър. Не си спомням фамилията, но ми се струва, че имената Ебен и Изола са необичайни, и затова се надявам лесно да ви открият.

Тя ви имаше за свое семейство и ви беше благодарна, че се грижите за дъщеря ѝ Кит. Затова ви пиша, за да узнаете не само вие, но и детето някой ден, колко силна беше Елизабет и как успяваше да ни накара, макар и за малко, да забравим къде се намираме. Елизабет беше моя приятелка, а там приятелството беше единственото, което те пазеше да останеш човек.

В момента се намирам в приюта „Ла Форс“ в Лувие, Нормандия. Не знам добре английски и затова сестра Тувиел дооправя изреченията, които ѝ диктувам.

Сега съм на двайсет и четири години. През 1944 година Гестапо ме залови в Плуа, Бретан, с пакет фалшиви купони. Бях разпитвана, бита и изпратена в концентрационния лагер Равенсбрюк. Настаниха ме в Единайсети блок и там се запознах с Елизабет.

Ще ви разкажа как се случи. Една вечер тя дойде при мен и ме повика по име. Не мога да ви опиша какво изпитах, когато чух някой да произнесе името ми. „Реми — рече тя, — ела. Имам една прекрасна изненада за теб.“ Нямах представа за какво говори, но изтичах с нея до дъното на бараката. Там имаше един счупен прозорец, вместо стъкло беше залепена хартия. Елизабет я свали, промушихме се навън и излязохме на главната улица.

Спряхме се в средата и веднага видях каква беше нейната прекрасна изненада. Над оградата небето пламтеше като запалено, ниските облаци бяха червено-лилави, а залезът зад тях ги осветяваше в златисто. Носеха се устремено, променяйки формите и цвета си. Стояхме там, ръка за ръка, докато се стъмни.

Човек, който не е бил в лагер, едва ли може да си даде сметка какво означаваше за мен този спокоен миг, който прекарахме заедно.

В нашата барака бяхме почти четиристотин жени. Отпред имаше засипана със сгур площадка, където ни правеха проверка два пъти дневно — в пет и половина сутринта и вечер след работа. Подреждахме се в блокове по сто, десет жени в десет редици. Тези блокове се простираха от двете ни страни толкова надалеч, че понякога последните не се виждаха в мъглата.

Спахме върху нарове на три етажа. Сламниците воняха и бяха пълни с бълхи и въшки. Нощем по краката ни пробягваха огромни жълти плъхове. Надзирателите мразеха плъховете и зловонието, така че поне нощем ни оставяха на мира.

В една такава нощ Елизабет ми разказа за вашия остров Гърнзи и за литературния ви клуб. За мен това бяха истории от рая. В бараката вонеше на повръщано и мръсотия, но когато Елизабет заговореше, си представях прекрасния чист морски въздух и аромата на огрени от слънцето плодове. Знам, че няма как да е вярно, но не помня и един слънчев ден в Равенсбрюк. Хареса ми историята за създаването на литературния ви клуб. Едва се сдържах да не се разсмея, докато тя ми разказваше за печеното прасенце, хапех си ръцете, за да не се издам, тъй като смехът докарваше неприятности.

В бараката имаше няколко крана със студена вода за миене. Веднъж седмично ни водеха на баня и ни даваха по парче сапун. Най-големият ни страх беше да не пипнем някоя инфекция. Стараехме се да не се разболяваме,

защото тогава нямаше да можем да работим, нямаше да сме полезни и германците щяха да ни убият.

Всяка сутрин в шест с Елизабет отивахме пеша до завода на „Сименс“, където работехме. Той се намираше извън стените на лагера. Там бутахме вагонетки по релсов път и разтоварвахме тежки метални листове. За обяд получавахме каша и грах, в шест се връщахме за вечерната проверка и после вечеряхме супа от ряпа.

Понякога ни възлагаха и други задължения. Веднъж ни накараха да изкопаем яма за картофи. Приятелката ни Алина се опита да открадне един картоф, но го изтърва на земята. Заповядаха ни да спрем, за да открият крадеца.

Алина имаше възпаление на роговицата, което криехме от немците, защото те можеше да решат, че тя ще ослепее. Елизабет излезе напред и каза, че тя е взела картофа. Наказанието ѝ беше една седмица в карцера.

Карцерът беше под земята, беше разделен на малки килии. Един ден, докато Елизабет била там, надзирателката отворила вратите и започнала да облива със силна струя затворничките. Водата съборила Елизабет, но, за щастие, не достигнала до сгънатото ѝ одеяло. Тя успяла да се изправи и да се завие, за да се стопли. В съседната килия имало младо момиче, което било бременно. То не извадило този късмет или пък просто нямало сили да се надигне. На сутринта го намерили вкочанено на пода.

Едва ли искате да четете за тези неща. Мой дълг е обаче да ви ги разкажа, за да знаете как се държеше Елизабет и с каква твърдост отстояваше добротата и куража си. Дъщеря ѝ трябва да го знае.

Сега стигам и до причината за смъртта ѝ. След няколко месеца престой в лагера при повечето жени менструацията спираше. Но не на всички. Лекарите не полагаха никакви грижи за хигиената на затворничките през този период, не ни осигуряваха превръзки, нито пък сапун. Нямахме друг избор, освен да оставяме кръвта да се стича по краката ни.

На надзирателките това им допаднаше, даваше им повод да ни крещят и да ни бият. Една от тях, Бинта, на вечерната проверка се нахвърли на едно кървящо момиче. Беснееше, заплашваше я, накрая започна да я удря с палка.

Елизабет изскочи отпред, стрелна се като светкавица, грабна палката от ръката ѝ и удари Бинта няколко пъти. Пазачите се втурнаха към тях и повалиха Елизабет с прикладите на автоматите си. Натовариха я в един камион и отново я хвърлиха в карцера.

Един от тях после ми разказа, че на следващата сутрин са я извели от килията ѝ. До лагера имаше ясенова горичка. Клоните на дърветата оформяха нещо като тунел, Елизабет навлязла в него сама. След няколко крачки паднала на колене на земята и немците я застреляли в главата.

Приключвам вече. Докато бях болна, често имах чувството, че Елизабет е до мен. В унеса си представях, че заедно с нея плаваме в малка лодка към Гърнзи. В Равенсбрюк си бяхме обещали, че някой ден ще живеем заедно в къщичката ѝ, аз, тя и малката Кит. Вечер си мислех за това и така заспивах.

Надявам се, че и вие ще усетите Елизабет до себе си. Силата и умът ѝ не я напуснаха до края, ала повече не можеше да понася жестокостта.

Моля, приемете най-добрите ми пожелания:
Реми Жиро

Бележка от сестра Сесил Тувие, приложена към писмото на Реми

Пише ви сестра Сесил Тувие. Реми заспа. Диктуването на писмото я изтощи; колкото и да я умолявах да спрем да си почине, тя настояваше да го завърши.

Тъй като тя не отваря дума за това, аз трябва да ви предупредя колко тежко е състоянието ѝ. Няколко дни преди руснаците да стигнат до Равенсбрюк, немците прогонили от лагера всички, които все още се държали на краката си. Отворили портите и ги пуснали сред опустошените околности. „Вървете — заповядали — и намерете войските на съюзниците.“

Оставили са тези изтощени, гладни жени да вървят десетки мили без храна и вода. Дори баберки нямало по нивите. Чудно ли е тогава, че всяка тяхна крачка е била крачка към смъртта? Стотици жени са загинали на пътя.

След няколко дни краката и тялото на Реми толкова отекли от глад, че не можела повече да върви. Паднала на земята и там и щяла да умре, ако не я били намерили американски войници. Опитали се да ѝ дадат храна, но тялото ѝ не могло да я приеме. Закарали я в полева болница, където от тялото ѝ източили литри вода. След няколко месеца укрепнала достатъчно, за да я изпратят в нашия приют в Лувие. Когато пристигна, тежеше по-малко от трийсет килограма.

Вярвам, че сега, след като ви написа това писмо, ще може да остави приятелката си да почива в мир и ще съсредоточи волята си в оздравяването си. Ако решите да ѝ отговорите, моля ви, не я разпитвайте за Равенсбрюк. За нея най-добре ще е да го забрави.

Искрено ваша:
сестра Сесил Тувие

Амелия — Реми Жиро

16 юни 1946 г.

*Реми Жиро
Приют „Ла Форс“
Лувие*

Франция

Скъпа мадмоазел Жиро,

Изключително сме ви благодарни за писмото. Благодарни и дълбоко задължени. Не ви е било лесно да се върнете към ужасните си спомени, за да ни разкажете за смъртта на Елизабет. Молахме се тя да се върне при нас, но е по-добре да знаем истината, отколкото да живеем в неизвестност. Зарадвахме се, като научихме за приятелството ви с Елизабет и за утехата, която сте намирали една в друга.

Може ли с Далси Адамс да дойдем в Лувие? Бихме искали да ви видим, стига посещението ни да не ви обезпокои. Желая да се срещнем с вас и да ви направим едно предложение. Но ако все пак предпочитате да не нарушаваме спокойствието ви, ще проявим разбиране.

Бог да ви благослови за добрината и куража ви.

Искрено ваша:
Амелия Маджъри

Джулиет — Сидни

16 юни 1946 г.

Скъпи Сидни,

Едва ли подозираш каква утеха ми донесе твоето: „По дяволите, о, по дяволите!“. Това е единствената нормална реакция на тази новина. Смъртта на Елизабет е мерзост, която нищо не би могло да заличи.

Сигурно е странно да скърбиш за човек, когото никога не си познавал. Но аз скърбя. Откак съм тук, на всяка крачка усещам присъствието ѝ, тя е във всяка стая, в която вляза, и не само в къщата, а и в библиотеката на Амелия, която Елизабет е напълнила с книги, в кухнята на Изола, където ѝ е помагала с отварите. Всички говореха за

нея в сегашно време и аз някак си повярвах, че ще се върне. Толкова много исках да я опозная.

За другите ударът е още по-тежък. Вчера видях Ебен, за една нощ се е състарил с години. Добре, че си има Илай до себе си. Изола пък изчезна. Амелия казва, че не бивало да се тревожим, това бил нейният начин да се справи със скръбта.

Далси и Амелия решиха да отидат в Лувие, за да се опитат да убедят мадмоазел Жиро да дойде тук. В писмото си тя сърцераздирателно споделя как с планове си за съвместното им бъдеще в Гърнзи Елизабет ѝ помагала да заспи в лагера. За нея островът бил като рая. Горкото момиче, наистина има нужда от малко рай, вече е минало през ада.

Аз ще се грижа за Кит, докато тях ги няма. Мъчно ми е за нея, тя ще познава майка си само от разказите на други хора. Освен това се притеснявам какво ще стане с нея сега, тъй като вече официално е сираче. Господин Дилуин каза, че не бива да се избързва с решението. „Нека първо се посъвземем малко“, рече той. Господ да го поживи, изобщо не прилича на банкерите и попечителите от книгите.

С цялата си обич:

Джулиет

Джулиет — Марк

17 юни 1946 г.

Скъпи Марк,

Съжалявам, че разговорът ни снощи приключи зле. Трудно е да изразиш чувствата си, когато крещиш по телефона. Истината е, че предпочитам да не идваш през тези почивни дни. Това няма нищо общо с теб. Току-що приятелите ми понесоха тежък удар. Елизабет е била сърцето и душата на клуба и вестта за смъртта ѝ разтърси

всички ни. Колко странно — представям си те как, докато четеш това изречение, се чудиш по какъв начин смъртта на една напълно непозната жена може да има нещо общо с мен, с теб или с плановите ни за почивните дни. Има. Чувствам се така, сякаш съм загубила някой близък. Скърбя.

Сега вече по-ясно ли ти е?

Твоя:
Джулиет

Далси — Джулиет
21 юни 1946 г.

*Джулиет Аштън
Ла Буве
Сен Мартен, Гърнзи
Скъпа Джулиет,*

Вече сме в Лувие, но още не сме успели да видим Реми. Пътуването изтощи Амелия и тя иска да си почине една нощ, преди да отидем в приюта.

От преминаването през Нормандия може да ти настръхне косата. В градовете си личи къде са минавали улиците само по купчините отломки и подаващите се от тях арматури. Между сградите зият огромни кратери, оцелелите къщи стърчат като почернели нащърбени зъби. Тук-там целите фасади са паднали и се виждат цветните тапети и килнатите легла вътре. Сега си давам сметка какъв късмет всъщност е извадил Гърнзи през войната.

Хиляди хора все още спят под открито небе, през деня събират тухли и камъни в ръчни колички и каруци. Опънали са нещо като пътеки от здрави метални мрежи над отломките, а долу минават влекачи. Полята са обезобразени от бомбардировките, в земята зият дупки, плетовите са съборени.

Сърцето ти се свива, като видиш дърветата. Няма и следа от високите тополи, брястове и кестени. На тяхно място стърчат жалки черни стебла, които не хвърлят сянка.

Мосю Пиаже, съдържателят на тукашната странноприемница, каза, че немците докарали стотици войници, за да изсекат горите наоколо. После одялкали клоните, намазали стволите с креозот и ги забили да стърчат в полетата. Викали им „аспержите на Ромел“; целта им била да не позволяват приземяването на съюзническите пилоти и парашутисти.

Амелия си легна веднага след вечеря, а аз излязох да се разходя из Лувие. Личи си, че градът е бил хубав, но голяма част от него е била бомбардирана и германците са го подпалили при отстъплението си. Не виждам как ще успеят да го възстановят.

Прибрах се и поседях на терасата, докато се стъмни, размишлявах какво ни очаква утре.

Прегърни Кит от мен.

Вечно твой:
Далси

Амелия — Джулиет

23 юни 1946 г.

Скъпа Джулиет,

Вчера се видяхме с Реми. Някак си ми беше притеснено да застана пред нея, слава богу, че Далси също беше там. Той спокойно извади няколко шезлонга под сянката на едно дърво, настани ни и помоли сестрите да ни донесат чай.

Исках Реми да ни хареса, да се почувства в безопасност с нас. Надявах се да ни разкаже повече за Елизабет, ала не исках да я притискам, нали сестра Тувиет ни беше предупредила колко е крехко състоянието ѝ. Реми

е дребна и ужасно слаба. Къдравата ѝ черна коса е подстригана късо, очите ѝ са огромни и призрачни. Преди е била красива, но сега е като от стъкло. Ръцете ѝ постоянно треперят и тя се мъчи да ги скрие в скута си. Поздрави ни, опита се да се държи любезно, но като цяло беше нащрек, докато не стана дума за Кит. Попита ни дали тя е заминала при сър Амброуз в Лондон.

Далси ѝ обясни, че сър Амброуз е загинал и сега ние отглеждаме Кит. Извади от портфейла си снимка на Кит с теб и ѝ я показа. Реми се усмихна и рече: „Прилича на Елизабет. Силна ли е?“. Аз не бях в състояние да отговоря, мислите ми бяха при горката Елизабет, ала Далси кимна и ѝ разказа за страстта на Кит по поровете. Това накара Реми да се усмихне отново.

Реми е съвсем сама на света. Баща ѝ е починал преди войната. През 1943 година майка ѝ била изпратена в Дранси за укриване на дейци на Съпротивата и по-късно умряла в Аушвиц. Двамата братя на Реми се водят за безследно изчезнали. Тя смята, че е видяла по-големия на една гара в Германия, докато пътувала към Равенсбрюк, но когато го извикала, той не се обърнал. Другият е в неизвестност от 1941 година. Реми предполага, че и двамата са мъртви. Добре, че Далси не се страхуваше да я разпитва, на Реми като че ли ѝ беше приятно да ни разкаже за близките си.

Накрая се осмелих да ѝ предложа да дойде да ми погостува известно време в Гърнзи. Тя отново застана нащрек и рече, че скоро щяла да напусне приюта. Френското правителство отпускато пенсии за оцелелите от концентрационните лагери като компенсация за изгубеното време там, за причинените неизличими травми и като възмездие за страданието им. Освен това предоставяло стипендии на онези, които искали да възобновят образованието си.

В допълнение към държавната стипендия Association Nationale des Anciennes Déportées et Internées^[3] щяла да ѝ помогне да си наеме стая или да си поделител апартамент с

друг оцелял, така че Реми смятала да отиде в Париж и да си потърси работа като чирак в някоя пекарна.

Стори ми се твърдо решена да осъществи тези си планове и не посмях да настоявам, но Далси едва ли ще остави нещата така. Той смята, че в името на Елизабет сме длъжни да подслоним Реми, и може би е прав или пък просто това е начин да избягаме от чувството си на безпомощност. Така или иначе, той се уговори утре да се върне и да изведе Реми на разходка покрай реката, а на връщане да се отбият в някаква сладкарница, която бил видял в Лувие. Понякога се чудя къде отиде предишният срамежлив Далси.

Вече съм по-добре, ала изпитвам невероятна умора. Може би тя се дължи на това, че видях колко опустошена е любимата ми Нормандия. Ще се радвам да се върна вкъщи, скъпа моя.

Целувам ви с Кит:
Амелия

Джулиет — Сидни
28 юни 1946 г.

Скъпи Сидни,

Подаръкът ти за Кит е страхотен! Откъде намери тези червени сатенени обувки с пайети? За мен няма ли?

Амелия се върна от Франция доста уморена и затова решихме, че е по-добре Кит да остане засега при мен, особено ако Реми пристигне тук, след като напусне приюта. Слава богу, на Кит идеята също ѝ допада. Тя вече знае, че майка ѝ е починала, Далси ѝ каза. Не съм много сигурна какво изпитва. Не казва нищо, а аз не искам да я притискам. Старая се да не се натрапвам, нито пък да се държа по-различно. След смъртта на мама и татко готвачката на господин Симпълс ми донесе огромно парче

кейк и ме гледаше с просълзени очи как се мъча да преглъщам. Явно си мислеше, че едно парче кейк може да компенсира загубата на родителите ми. Разбира се, на дванайсет години аз бях едно невъзможно дете, а Кит е само на четири, което ме навежда на мисълта, че вероятно би се зарадвала на един кейк, ала така или иначе, ясно ти е какво имам предвид.

Сидни, закъсала съм го с книгата. Събрала съм достатъчно данни за окупацията от архива на Събранието и от разговорите с местните хора, но не мога да ги структурирам така, че да ми допадне. Линеината хронология е твърде скучна. Да ти пратя ли готовите страници? Те се нуждаят от по-вещ и безпристрастен поглед. Ще имаш ли време да им хвърлиш едно око, или още наваксваш след пътуването си до Австралия?

Ако е така, не се притеснявай, така или иначе продължавам напред и може да ми хрумне някоя гениална идея.

С обич:
Джулиет

П.П. Благодаря ти за прекрасната изрезка на Марк в обятията на Урсула Фент. Ако си се надявал да побеснея от ревност, дълбоко си се излъгал. Марк вече ми се оплака по телефона, че Урсула го следва навсякъде като влюбена хрътка. Виждаш ли? С него наистина имате нещо общо: и двамата искате да съм нещастна. Може да си основете клуб.

Сидни — Джулиет
1 юли 1946 г.

Скъпа Джулиет,

Не ми пращай готовите страници, предпочитам аз да дойда в Гърнзи. Какво ще кажеш за почивните дни в края на тази седмица, удобно ли е?

Искам да видя теб, Кит и Гърнзи — в този ред. Нямам намерение да ти чета нещата, докато крачиш нервно напред-назад край мен, ще взема ръкописа в Лондон.

Мога да хвана самолета в петък следобед и да остана до понеделник. Ще ми запазиш ли хотел? Ще те помоля да организираш и една вечеря, искам да се запозная с Ебен, Изола, Далси и Амелия. Виното е от мен.

С обич:
Сидни

Джулиет — Сидни
Сряда

Скъпи Сидни,

Чудесно! Изола не ще и да чуе да спиш в странноприемницата (намекна за дървеници). Предлага да те настани в дома си и пита дали шумът рано сутрин ще ти пречи. Козата й Ариел се будела призори, но папагалът Зенобия спял до късно.

Ще те посрещнем с каруцата на Далси. Нямам търпение да дойде петък и да те видя!

С обич:
Джулиет

Изола — Джулиет (подпъхнато под вратата на Джулиет)
Петък призори

Миличка, нямам време да се отбия, бързам за пазара. Радвам се, че приятелят ти ще остане при мен. Сложих лавандула в чаршафите му. Искаш ли да капна от някой от моите еликсири в кафето му? Само ми посочи с поглед шишето на сергията.

Целувки:
Изола

Сидни — Софи

6 юли 1946 г.

Мила ми Софи,

Най-сетне съм в Гърнзи с Джулиет и мога да отговоря на някои от десетките въпроси, с които ме обсипа.

Първо, най-важното: струва ми се, че Кит обича Джулиет не по-малко от нас. Тя е немирно, обичливо и сдържано дете (което не е толкова парадоксално, колкото звучи), готово веднага да се усмихне, когато зърне някого от осиновителите си от литературния клуб.

На външен вид е същинска прелест: кръгли бузки, кръгло лице и кръгли очи. Човек едва се сдържа да не я гушне, но това ще е под достойнството ѝ, а и аз не съм достатъчно смел, за да се пробвам. Когато зърне някого, когото не харесва, го стрелка с поглед, който би смразил и Медея. Според Изола пазела тези си погледи за жестокия господин Смит, който биел кучето си, и за злата госпожа Гилбърт, която нарекла Джулиет „любопитна досадница“ и ѝ казала да си върви в Лондон.

Ще ти опиша една случка с Кит и Джулиет. Далси (повече за него след малко) се отби да вземе Кит, за да отидат да посрещнат рибарската лодка на Ебен. Кит веднага хукна навън, след миг обаче се втурна обратно, дотича при Джулиет, повдигна полата ѝ със сантиметър,

целуна коляното ѝ и отново изхвърча. В първия момент Джулиет се вцепени като ударена от гръм, а след това на лицето ѝ се изписа такова щастие, каквото нито ти, нито аз сме виждали някога.

Беше ми писала, че при последната ви среща миналата зима Джулиет ти се е сторила уморена, съсипана, капнала и бледа. Едва ли си даваш сметка колко изтощително е обикалянето по книжарници и говоренето с хора. Сега изглежда здрава като бик и отново кипи от енергия, дори си мисля, Софи, че може никога повече да не поиска да живее в Лондон, макар че тя вероятно още не го осъзнава. Морският въздух, яркото слънце, зелените поля, дивите цветя, постоянно променящото се небе, бушуващият океан и най-вече хората тук са я прилгали да забрави за града.

И аз я разбирам напълно. Тук е толкова уютно, че няма как да не се почувстваш като у дома. Изола е от онези домакини, на които винаги си мечтаеш да попаднеш в провинцията, но никога не ти се случва. Първата сутрин ме измъкна от леглото, за да ѝ помогна със сушенето на листенца от рози, биенето на масло, забъркването на някаква отвара в голяма тенджера на печката, а накрая ме прати да нахраня Ариел и да отида до рибния пазар да купя змиорка. И всичко това с папагала Зенобия на рамото ми.

Сега за Далси Адамс. Огледах го внимателно, както ми заповяда. И останах доволен от това, което видях. Кротък, умен, можеш да му имаш доверие — боже мой, все едно говоря за куче! — и има чувство за хумор. С две думи, няма нищо общо с досегашните ухажори на Джулиет. На първата ни среща не говори много — като се замисля, май и след това не стана по-приказлив, — но влезе ли в стаята, всички започват да дишат по-спокойно. Аз никога не съм имал подобен ефект върху хората, не знам защо. Когато той е наоколо, Джулиет изглежда леко притеснена — мълчанието му наистина може да те изнерви понякога — и вчера едва не изпотроши чашите за чай, когато той се отби да вземе Кит. Само че тя винаги е била истинско бедствие

за порцелана — нали помниш как унищожи сервиза на мама? — и вероятно това не означава нищо. Що се отнася до него, той внимателно я следи с тъмните си спокойни очи, ала когато тя го погледне, веднага се извърща (дано да оцениш наблюдателността ми).

Едно е сигурно: Далси струва повече от дузина маркрейнълдовци. Знам, че според теб не бива да говоря така за Рейнълдс, ала ти не го познаваш. Той е чаровен ласкател, свикнал да получава всичко, което поиска. Това е един от малкото му принципи. И сега иска Джулиет, защото е красива и в същото време „интелектуалка“. Смята, че двамата ще бъдат идеална двойка. Ако Джулиет се омъжи за него, той ще я влачи по театри и заведения, за да се перчи с нея, и тя никога няма да напише друга книга. Като издател подобна перспектива ме плаши, като приятел — направо ме ужасява. Това ще е краят на нашата Джулиет.

Трудно ми е да преценя какво мисли тя за Рейнълдс, ако изобщо се сеща за него. Попитах я дали ѝ липсва, а Джулиет отговори: „Марк ли? Предполагам“, сякаш става дума за някой далечен чичо, не за възлюбен. Бих се радвал, ако го забрави, но той едва ли ще го позволи.

Връщам се към по-маловажните теми от рода на окупацията и книгата на Джулиет. Днес следобед бях поканен да я придружа на срещите ѝ с неколцина от местните жители, за да ѝ разкажат за освобождението на Гърнзи на 9 май миналата година.

Било е невероятен празник. Всички се били изсипали на пристанището в Сейнт Питър Порт. Притихнали и онемели, гледали приближаващите се към кея кораби на Кралския флот. А когато британските войници стъпили на сушата, настанала небивала суматоха — прегръдки, целувки, крясъци, плач.

Голяма част от войниците били родом от Гърнзи. Мъже, които пет години не били получавали вест от семействата си. Можеш да си представиш как, докато марширували, погледите им шарели сред тълпите да зърнат близките си.

Господин Лъобрюн, пенсиониран пощальон, ни разказа чудна история. Няколко кораба се отделили от флотилията в Сейнт Питър Порт и отплавали на север към пристанището Сейнт Сампсън. Там също се били насъбрали стотици хора, които със затаен дъх гледали как десантните кораби разбиват германските заграждения и стигат до брега. Когато първият спуснал рампата обаче, от него не слезли войници в униформа, а един-единствен мъж, изтупан като карикатура на английски джентълмен с кариран панталон, фрак, цилиндър, чадър и с вчерашния брой на „Таймс“ в ръка. За около част от секундата се възцарила тишина, след което тълпата схванала шегата и избухнала, наобиколили мъжа, тупали го по гърба, целували го и накрая го вдигнали на раменете си и триумфално го понесли към центъра на града. Някой изкрещял: „Новини, новини от Лондон!“, и грабнал вестника от ръката му. Който и да е бил този войник, заслужава медал за гениалната си идея.

След него на брега слезли и останалите войници, те носели шоколади, портокали, цигари и пакетчета чай. Генерал Сноу заявил, че кабелът до Англия е поправен и скоро всички ще могат да говорят с евакуираните си близки в Англия. С корабите пристигнала и храна, тонове храна, както и лекарства, парафин, фураж за животните, дрехи, платове, семена и обувки.

Има десетки други подобни истории, предостатъчно да се напишат и три книги, дори и ако случките се пресеят внимателно. Но не се притеснявай, ако Джулиет звучи изнервена от време на време, това е нормално. Очаква я сизифовски труд.

Трябва вече да приключвам, за да се облека за вечерята у Джулиет. Изола се е издокарала с три шала плюс една дантелена кърпа за глава и аз не бива да оставам по-назад.

Целувки на всички:
Сидни

Джулиет — Софи

7 юли 1946 г.

Скъпа Софи,

Само да ти кажа, че Сидни е тук и можем да спрем да се тревожим за него и за крака му. Изглежда прекрасно: почернял от слънцето, стегнат и без видимо накуцване. Вчера изхвърлихме бастуна му в океана, сигурно вече е на половината път до Франция.

Днес давам вечеря в негова чест, лично аз приготвих храната и даже става за ядене. Уил Тисби ми подари „Готварски наръчник за начинаещи“. Точно от такова нещо имах нужда. Авторът изхожда от презумпцията, че си съвсем бос в областта на готвенето, и дава полезни съвети: „За да сложите яйцата, първо счупете черупката“.

Сидни си прекарва чудесно у Изола. Снощи са стояли и са си говорили до късно. Изола не си пада по празните приказки, тя разчупва леда, като скача с двата крака върху него.

Попитала го дали сме сгодени и няма ли да се женим. На всички им било пределно ясно, че сме влюбени един в друг.

Сидни отговорил, че е луд по мен, но сме си били дали сметка, че не бихме могли да се оженим, тъй като той е хомосексуален.

Изола не припаднала, както той се боял, дори не й трепнало окото, изгледала го изпод вежди и попитала: „А Джулиет знае ли?“.

Той потвърдил, че винаги съм знаела, и Изола скочила, спуснала се към него, целунала го по челото, и заявила: „Прекрасно, точно като милия Букър! И думичка няма да обеля, можеш да разчиташ на мен“.

После се настанила обратно на стола и заговорила за пиесите на Оскар Уайлд. Било е трогателно, нали, Софи?

Какво не бих дала, за да бъда там!

Сега със Сидни отиваме да ѝ купим подарък като благодарност за гостоприемството ѝ. Опитах се да го убедя, че е най-добре да ѝ вземе един дебел шарен шал, но той си е наумил да ѝ купи часовник с кукувичка. Някакво предположение защо?

С обич:
Джулиет

П.П. Марк не пише, той телефонира. Обади ми се преди една седмица. Връзката беше ужасно, само се прекъсвахме и крещяхме: „Какво? Не чувам? Повтори!“. Доколкото разбрах, същината беше да съм се прибираща в Лондон да се омъжа за него. Отказах му учтиво. Това ме разстрои далеч по-малко, отколкото би ме разстроило преди месец.

Изола — Сидни

8 юли 1946 г.

Скъпи Сидни,

Ти си много добър гостенин. Беше ми приятно с теб. Зенобия също те харесва, иначе нямаше да кацне на рамото ти и да се гуши там толкова време.

Радвам се, че обичаш да седиш до късно и да си приказваме. И на мен това ми допада. Сега ще отида до имението да намеря книгата, за която ми каза. Как така Джулиет и Амелия не са ми споменавали досега за Джейн Остин?

Надявам се, че отново ще дойдеш в Гърнзи. Хареса ли ти супата на Джулиет? Беше вкусна, нали? Скоро ще стигне до точенето на кори и до правенето на сосове, в

готвенето човек трябва да навлиза стъпка по стъпка, иначе се получават буламачи.

След като замина, ми стана самотно и вчера поканих Далси и Амелия на чай. Да беше видял как и дума не обелих, когато Амелия рече, че според нея ти и Джулиет сте един за друг. Дори кимнах и присвих очи многозначително, за да ги отклоня от следата.

Благодаря ти за часовника. Кукувичката е страхотна. Всеки път, като се обади, тичам до кухнята, за да я видя. За съжаление, Зенобия ѝ изкълва главата, ужасно е ревнива. Илай обеща да ми направи нова, щял да я издяла досущ като предишната. Часовникът обаче си върви, на всеки час отвятр се показва обезглавеното телце.

С обич:
твоята домакиня Изола Приби

Джулиет — Сидни
9 юли 1946 г.

Скъпи Сидни,

Страхотно! Бях сигурна, че ще се влюбиш в Гърнзи. Добре направих, че дойдох тук, и много се радвам, че и ти успя да отскочиш до острова, макар и за малко. Щастлива съм, че вече познаваш всичките ми приятели. А най-хубавото е, че ти допадна компанията на Кит. Може и да ти стане неприятно, но истината е, че част от привързаността ѝ към теб се дължи на подаръка ти фъфлещото зайче Елспет. Елспет направо я плени, тя дори започна да фъфли като него и за съжаление се справя много добре.

Далси току-що я доведе, беше я завел да ѝ покаже новото си прасенце. Кит попита дали пиша на „Фидни“ и след това заръча: „Кази му, че ишкам да ше върне шкоро“. Докога ще продължи да се прави на Елспет?

Фъфленето ѝ накара Далси да се усмихне, което ме зарадва. Боя се, че не го видя в най-добрата му форма, беше необичайно тих на вечерята у дома. Може би е било заради супата ми, но по-вероятно е прекалено угрижен за Реми. Той смята, че ако тя дойде в Гърнзи, ще се почувства по-добре.

Радвам се, че взе да прочетеш ръкописа ми. Не мога да кажа какво точно не му е наред, но съм сигурна, че му има нещо.

Какви си ги наговорил на Изола, за бога? Мина през къщи да вземе „Гордост и предразсъдъци“ и ми се скара, че не съм ѝ била казала за Елизабет Бенет и Дарси. Защо никой не я бил светнал, че има и по-приятни любовни романи, в които историите не се въртели около неуравновесени герои, страдания, смърт и гробища? Какво друго сме били криели от нея?

Извиних ѝ се за този пропуск и потвърдих, че си напълно прав. „Гордост и предразсъдъци“ е една от най-великите любовни истории и човек може да полудее от напрежение, докато стигне до края ѝ.

Изола се оплака, че Зенобия тъгува по теб, била спряла да се храни. И на мен ми е мъчно, но съм ти ужасно благодарна, че можа изобщо да дойдеш.

С обич:
Джулиет

Сидни — Джулиет
12 юли 1946 г.

Скъпа Джулиет,

Прочетох ръкописа няколко пъти, права си — не става. Низ от анекдоти не правят книга.

Джулиет, текстът ти се нуждае от средоточие, от център. Не говоря за по-задълбочени интервюта, а за един

човек, който да разказва историята от своята гледна точка. Така, както си ги написала, случките, макар да са интересни, приличат на хаотични изстрели в мрака.

Щеше да ми е ужасно трудно да ти кажа всичко това, ако не беше фактът, че ти вече разполагаш с основния си персонаж, макар че явно още не го осъзнаваш.

Става дума за Елизабет Маккена. Не ти ли е направило впечатление, че всички, с които си говорила, рано или късно споменават Елизабет? Господи, Джулиет, та кой е нарисувал портрета на Букър, кой е спасил живота му и е танцувал по улицата с него? Кой е измислил лъжата за литературния клуб и после я е превърнал в реалност? Елизабет е била чужда за Гърнзи, но някак си е привикнала към него и към загубата на свободата си. Как? Сър Амброуз и Лондон сигурно адски са ѝ липсвали, но тя никога не се е оплаквала от това. Погрижила се е за един от работниците на „Тод“ и затова са я пратили в Равенсбрюк. Виж как и за какво е жертвала живота си.

Джулиет, как така една млада жена, студентка по живопис, която никога не е работила, става медицинска сестра и поема дежурства в болницата шест дни в седмицата? Да, имала е добри приятели, но в началото е била чужд човек. Влюбила се е във вражески офицер и го е загубила. Родила е дете по време на войната. Сигурно се е чувствала ужасно, въпреки приятелите си. Няма как да разчиташ на околните за всичко.

Изпращам ти ръкописа и писмата ти, прочети ги отново и виж колко често в тях става дума за Елизабет. Помисли защо е така. Поговори с Далси и Ебен, с Изола и Амелия. Срещни се с господин Дилуин и с всеки, който я е познавал.

Ти живееш в дома ѝ. Огледай се, виж книгите и вещите ѝ.

Мисля, че трябва да изградиш книгата си около Елизабет. Кит също би го оценила, това ще ѝ даде нещо, на което по-късно да се опре. С две думи, или се откажи напълно от идеята, или се захвани с Елизабет.

Помисли хубаво и ми кажи дали Елизабет би могла да бъде сърцето на книгата ти.

С обич за теб и Кит:
Сидни

Джулиет — Сидни
15 юли 1946 г.

Сидни,

Няма какво да му мисля, веднага щом прочетох писмото ти, осъзнах, че си прав. Толкова съм глупава! Откакто съм тук, ми се ще да бях познавала Елизабет, усещам липсата ѝ така, сякаш наистина сме били приятелки, а не ми мина през ума да пиша за нея!

Още утре започвам. Първо ще поговоря с Далси, Амелия, Ебен и Изола. С тях тя е била най-близка и имам нужда от тяхната благословия.

В крайна сметка Реми реши да дойде в Гърнзи. Далси ѝ е писал и е успял да я убеди. Той е в състояние да изкуши и ангел от рая, ако си отвори устата, но, за жалост, не го прави често. Реми ще отседне при Амелия, така че аз ще се грижа за Кит.

С любов и благодарности:
Джулиет

П.П. Мислиш ли, че Елизабет си е водила дневник?

Джулиет — Сидни
17 юли 1946 г.

Скъпи Сидни,

Нямала е дневник, но пък е рисувала до последен лист. Открих няколко картонка в една голяма папка на най-долната лавица на библиотеката. Набързо надраскани щрихи, които на мен ми се струват превъзходни портрети: Изола, уловена да разбива нещо с дървена лъжица; Далси копае в градината; Ебен и Амелия разговарят, допрели глави.

Докато седях на земята и ги разглеждах, дойде Амелия. Заедно извадихме няколко скици на Кит: спи, пълзи, седи в скута на Амелия, съзерцава унесено пръстчетата на краката си, радва се на балончето слюнка в устата си. Може би всяка майка се вглежда толкова съсредоточено в бебето си, но Елизабет го е изразила на хартия. Имаше и една рисунка на сбръчканата малка Кит, според Амелия е била направена в деня след раждането.

Намерих и една на мъж с красиво, силно, доста широко лице; изглежда спокоен, усмихва се през рамо на художника. Досетих се, че това е Кристиан, той и Кит имат лизнато в косата на едно и също място. Амелия взе рисунката и дълго я гледа. С нея не бяхме говорили за него и затова я попитах дали го е харесвала.

„Горкото момче — рече тя, — толкова бях настроена срещу него. Изборът на Елизабет ми се виждаше пълна лудост, той беше враг, германец, страхувах се за нея. И за нас също, признавам си. Тя беше прекалено доверлива, боях се, че Кристиан ще ни предаде, и затова ѝ казах, че трябва да престане да се вижда с него. Бях много строга.

Елизабет стисна челюст и не отговори. На другия ден той дойде у дома. Няма да ти казвам колко се изплаших. Отворих вратата и пред мен се извиси огромен германец в униформа. Бях сигурна, че са решили да ми вземат къщата, и понечих да възразя, а Кристиан измъкна иззад гърба си букет цветя, клюмнали от здравето стискане. Забелязах, че е притеснен, попитах го как се казва. «Капитан Кристиан Хелман» — отговори той и се изчерви като момче. Аз обаче продължавах да тая съмнения за целта на

посещението му и го попитах какво иска. Той се изчерви още повече и меко отвърна:

— Дойдох да ви уведомя за намеренията си.

— По отношение на къщата ли? — изстрелях аз.

— Не. По отношение на Елизабет.

Все едно бях строгият ѝ баща, а той кандидат за ръката ѝ. Седна на ръба на канапето и обясни, че след края на войната възнамерявал да се върне на острова, да се ожени за Елизабет, да отглежда фрезии, да чете и да забрави за битките. Докато свърши да говори, самата аз бях малко влюбена в него.“

Очите на Амелия се насълзиха, така че прибрахме рисунките и ѝ приготвих чай. После Кит връхлетя с едно счупено яйце на чайка, искаше да го залепим и това, слава богу, ни разсея.

Вчера Уил Тисби се отби да ми донесе кейк със сушени сливи и го поканих да влезе. Оказа се, че искал да се допита до мен, колебаел се между две жени, коя от тях съм щяла да избира, ако съм била мъж, макар че със сигурност не съм била, и дума не можело да става (не разбрах съвсем какво точно искаше да каже с това).

Госпожица Х била непораснало плашливо дете. Когато разбрала за нахлуването на германците, заровила сребърния чайник на майка си под един бряст, а сега не можела да си спомни къде точно е било дървото. Копaelа дупки по целия остров, била се зарекла, че няма да спре, докато не го намери. „Такава упоритост — отбеляза Уил. — Да не повярва човек.“ (Уил се опитваше да бъде потаен, но госпожица Х е Дафни Поуст. Гледа отнесено с големи, влажни кравешки очи и е известна с вибриращото си сопрано в църковния хор.)

Другата, госпожица У, била шивачка. Германците били пристигнали на острова само с едно знаме, което развели над щаба си, но искали да закачат още едно на висок пилон на пристанището, за да напомня на местните жители, че са покорени. Затова отишли при госпожица У и ѝ заповядали да им ушие. И тя го направила — сложила

черна грозна свастика върху лайнянокафяв кръг на фона не на алена коприна, а на розов бархет от бебешки пелени. „Как ѝ е хрумнало да си отмъсти по този начин! — възхити се Уил. — Толкова е изобретателна!“ (Госпожица У е шивачката Лъороа, кльоцава като игла, с остра челюст и присвити устни.)

Та въпросът беше коя според мен би била по-подходяща за компания на един мъж в залеза на дните му. Казах му, че ако човек изобщо се пита, отговорът е: нито едната, нито другата. „Ха! — отвърна той. — Точно това ми рече и Далси. С абсолютно същите думи. Изола пък смята, че госпожица Х ще ме отегчи до смърт, а госпожица У ще ме влуди. Както и да е, благодаря ти. Ще продължа да търся. Тя е някъде там.“

Взе си шапката, поклони се и си тръгна. Сигурно беше обиколил всички наоколо, за да ги пита за мнението им, но въпреки това страшно се поласках, че е включил и мен. Почувствах се като тукашна, не като чужд човек.

С обич:
Джулиет

П.П. Интересно, не предполагах, че Далси има възгледи за брака. Любопитно ми е да науча повече подробности.

Джулиет — Сидни
19 юли 1946 г.

Скъпи Сидни,

Елизабет е на всяка крачка, сблъсквам се с истории за нея навсякъде, не само сред членовете на клуба. Слушай само: днес следобед с Кит излязохме да се разходим до черквата. Докато тя си играеше в двора, аз се настаних на

гроба на Едуин Мълис, той е покрит с голяма плоча, вдигната на четири крака, прилича малко на маса. По някое време Сам Уидърс, старият гробар, спря до мен. Каза ми, че му напомням за госпожица Маккена. Като малка тя все се била припичала тук, ставала черна като циганче.

Веднага скочих и го заразпитвах дали е познавал добре Елизабет.

— Е, не бяхме близки, но я харесвах. Тя и момичето на Ебен, Джейн, често идваха тук. Мятаха едно одеяло и си ядяха сандвичите върху кокалите на покойния господин Мълис.

Двете момичета били страшни терци, постоянно замисляли разни пакости. Веднъж решили да се опитат да призоват духове и изкарали ангелите на жената на пастора. После той погледна към Кит, която беше стигнала до вратата на черквата, и каза:

— Туй, малкото, е одрало кожата на майка си, макар да е взела нещо и от капитан Хелман.

Наострих уши. Попитах го дали е познавал капитан Хелман и дали го е харесвал.

Сам ме погледна гневно и отговори:

— Да, познавах го. За немец беше свястно момче. Това няма да промени отношението ви към момиченцето на госпожица Маккена, нали?

— В никакъв случай — рекох аз.

Той размахна пръст към мен:

— Не си го и помисляйте, госпожичке! Първо научете истината за някои неща, а след това сядайте да пишете книга за окупацията. И на мен не ми харесваше. Като се сетя какво беше, още ме хващат бесовете. Някои от ония мерзавци бяха като зли кучета, обикаляха по къщите, мачкаха народа. Обичаха да се налагат, ама щото не е имало кой да им покаже дебелия край навремето. Но не всички бяха такива, в никакъв случай!

Кристиян бил от другите. Сам го харесвал. Веднъж Кристиян и Елизабет го заварили да копае нов гроб в двора на черквата, било студено, земята била замръзнала, Сам се

бил вкочанил „досуц като мъртвец“. Кристиян взел лопатата и си плюл на ръцете. „Той беше силен мъж и свърши за нула време — рече Сам. — Казах му, че ако си търси работа, веднага ще го взема, и той се разсмя.“

На следващия ден Елизабет дошла с термос с горещо кафе. Истинско кафе, Кристиян ѝ го бил дал. Донесла му и един от топлите пуловери на Кристиян.

— В интерес на истината — продължи Сам, — по време на окупацията се сблъсках с доста читави германски войници. В продължение на пет години се срещаме на улицата, нямаше как да не почнем да се поздравяваме накрая. На мен ми беше жал за тях, бяха длъжни да стоят тук, а знаеха, че бомбардират близките им у дома. В такива моменти няма значение кой първи е започнал. Поне според мен е така.

Ето, да ви разкажа, на камионетката, дето превозваха храната, имаше по двама войници охрана. След нея винаги тичаха деца и ако паднеше нещо, го прибираха. Войниците ги гледаха строго, но от време на време побутваха някой картоф от камарата да се търколи на земята. Така правеха и с портокалите. И с въглищата също. Боже, какво ли не бяхме готови да дадем за малко въглища! Имаше много такива случаи. Попитайте госпожа Годфри за момчето ѝ. Беше го хванала пневмонията, а тя, горката, какво да стори, нито можеше да го стопли, нито да му даде да яде. Един ден на вратата ѝ се потропало, тя отворила и какво да види — един от санитарите от германската болница. Нищо не казал, дал ѝ шишенце сулфонамид, кимнал и си тръгнал. Бил го откраднал специално за нея от амбулаторията. После го хванаха, пак пипал из лекарствата, и го пратиха в затвор в Германия. Може и да са го обесили, кой знае.

Погледна ме строго и добави:

— Та искам да кажа, че ако някой британски сноб реши да нарече човештината колаборационизъм, първо да дойде да поговори с мен и с госпожа Годфри!

Опитах се да го успокоя, че нямам подобни намерения, но той ми обърна гръб и си тръгна. Прибрах

Кит и си отидохме вкъщи. Благодарение на клюмналите цветя за Амелия и кафето за Сам Уидърс имам чувството, че образът на бащата на Кит вече ми е по-ясен, и разбирам защо Елизабет го е обикнала.

Другата седмица пристига Реми. Далси ще замине в четвъртък за Франция, за да я доведе.

С обич:
Джулиет

Джулиет — Софи
22 юли 1946 г.

Скъпа Софи,

Изгори това писмо, не искам някой ден да се появи в мемоарите ти.

Разказвала съм ти за Далси, естествено. От него тръгна цялата история, от този почитател на Чарлс Лам, който помага за отглеждането на Кит и когото тя обожава.

Това, което не знаеш, е, че още първата вечер, когато пристигнах на острова, в момента, в който Далси протегна ръце към мен да ми помогне да сляза от мостчето, през цялото ми тяло премина някаква необяснима тръпка. Далси е толкова тих и сдържан, че няхах представа дали само аз се чувствам по този начин, заради което от два месеца насам полагам неимоверни усилия да съм благоразумна, да се държа както обикновено и изобщо да се държа. И се справях много добре. До тази нощ.

Далси се отби да вземе един куфар за пътуването си до Лувие, отива да доведе Реми. (Как може да няма дори един куфар?) Кит беше заспала, затова, след като той натовари куфара в каруцата, тръгнах да го поизпратя. Луната беше изгряла и небето искреше като седефено, все едно гледаш вътрешността на мидена черупка. Морето по изключение беше спокойно, едва-едва се къдреха

сребристи вълнички. Нямаше вятър. За първи път се сблъсках с такава тишина. Дадох си сметка, че Далси също е притихнал и мълчи. Вървах близо до него, оглеждах ръцете му и изведнъж усетих, че ми се иска да ги докосна. Прималя ми. Направо ми се подкосиха краката, нали знаеш как става в такива моменти.

И тогава Далси се обърна. Лицето му беше в сянка, но очите му — тъмните му очи — ме гледаха очаквателно. Кой знае какво щеше да последва — целувка? Погалване по главата? Нищо? — но в следващия миг чухме файтонът на Уоли Бийл (местното ни такси) да спира пред къщата и пътникът се развива: „Изненада, скъпа!“.

Това беше Марк! Маркам В. Рейнълдс, неотразим в шития си по поръчка костюм и с букет червени рози в ръка.

Идеше ми да го удуша, Софи, честна дума.

Но какво можех да направя? Отидох да го посрещна, а когато ме целуна, една-единствена мисъл ми мина през ума: „Недей! Не пред Далси!“.

Набута розите в ръцете ми и се усмихна надменно на Далси. Нямаше как да не ги запозная, макар че предпочитам да потъна в земята, и аз не знам защо. Гледах занемяла как Далси се ръкува с него, след което ми подаде и на мен ръка и каза: „Благодаря за куфара, Джулиет. Лека нощ“, а после се качи в каруцата си и потегли. Замина, без да каже и дума повече, без да се обърне.

Едва не ревнах. Вместо това поканих Марк да влезе и се опитах да се направя на приятно изненадана. Файтонът и гласовете ни бяха събудили Кит, тя изгледа подозрително Марк и попита къде е Далси, не я бил целунал за лека нощ. „Нито пък мен“ — помислих си аз.

Сложих я пак да си легне и убедих Марк, че репутацията ми ще пострада непоправимо, ако не отиде веднага в хотел „Роял“. Той се подчини неохотно, като заплаши, че ще се появи на прага ми сутринта в шест.

А аз вече трети час седя и си гриза ноктите, не знаейки какво да правя. Да отида ли до дома на Далси, за да продължим оттам, докдето бяхме стигнали? Но докде

всъщност бяхме стигнали? Не съм сигурна. Не искам да изглеждам като глупачка. Ами ако ме погледне изненадано или още по-зле — със съжаление?

А и къде ми е здравият разум? Марк е тук. Марк, който е богат, привлекателен и иска да се ожени за мен. Марк, без когото се справях прекрасно. Защо не мога да спра да мисля за Далси, който вероятно не дава и пет пари за мен? Или се лъжа? Може би тази вечер щях да разбера какво се крие зад неговото мълчание.

По дяволите, по дяволите, по дяволите!

Два през нощта е, не ми останаха нокти, приличам на дърта вещица. Може пък Марк да се отвори от мен, като ме види. И да ме изостави. Но дори и да го направи, не съм сигурна, че от това ще страдам особено.

С обич:
Джулиет

Амелия — Джулиет (подпъхнато под вратата на Джулиет)
23 юли 1946 г.

Скъпа Джулиет,

Малините ми са натежали от плод. Мисля да ги оберат и да направя пай. Искате ли с Кит да дойдете на чай (с пай) този следобед?

С обич:
Амелия

Джулиет — Амелия
23 юли 1946 г.

Скъпа Амелия,
Съжалявам, не мога, имам гост.

С обич:
Джулиет

П.П. Кит се съгласи да ти донесе бележката с надеждата да получи малко пай. Би ли я наглеждала до довечера?

Джулиет — Софи
24 юли 1946 г.

Скъпа Софи,
Вероятно ще трябва да изгориш и това писмо. Отказах на Марк окончателно и безвъзвратно, а от връхлетялото ме въодушевление сигурно е редно да се засрамя. Ако бях една добра, възпитана млада дама, щях да спусна завесите и да се отдам на пълно униние, ала не мога да го направя. Свободна съм! Отръсках се от лошото настроение като куче от вода и с Кит прекарахме сутринта в надбягване по ливадите. Тя победи, но само защото не играе честно.

Вчера беше кошмар. Знаеш какво ми беше при появата на Марк, на следващата сутрин беше още по-зле. Той цъфна на вратата ми в седем, изглеждаше самоуверен и напълно сигурен, че до обяд ще сме уговорили датата на сватбата. Не прояви и капчица интерес към острова, окупацията, Елизабет и заниманията ми тук, дори не попита за това. После Кит слезе за закуска. Той се изненада, явно не й беше обърнал внимание предната нощ. Държа се мило с нея — разговориха се за кучета, — но след няколко минути стана ясно, че я чака да се махне.

Предполагам, че според него бавачката трябва да се намесва и да отвежда децата, преди те да са започнали да досаждат на родителите. Опитах се да игнорирам раздразнението му и да приготвя закуската на Кит както обикновено, ала усещах как отегчението му се носи на талази из цялата стая.

Накрая Кит излезе да играе и веднага щом вратата се затвори зад нея, Марк каза: „Новите ти приятели са големи хитреци, за няма и два месеца са успели да прехвърлят всичките си отговорности върху теб“. И поклати глава, съжаляваше ме, задето съм толкова наивна.

Аз го гледах смаяно.

„Хлапето е сладко, но не може нищо да иска от теб. Трябва да проявиш твърдост. Купи й една хубава кукла и си я прати обратно, преди да е решила, че ще се грижиш за нея до края на живота й.“

Онемях от бяс. Така стисках купичката с овесени ядки на Кит, че кокалчетата ми побеляха. На косъм бях да я метна по него. След секунда-две се посъвзех и изсъсках:

— Махай се!

— Моля?

— Не искам да те виждам повече!

— Джулиет?

Той наистина нямаше представа за какво говоря, така че се наложи да му обясня. С всеки изминал миг се чувствах все по-добре. Накрая заявих, че за нищо на света няма да се омъжа за човек, който не обича Кит, Гърнзи и Чарлс Лам.

— Какво общо има Чарлс Лам, по дяволите? — излая той (или поне на мен така ми прозвуча).

Отказах да го просветля. Марк се опита да спори, после да ме убеждава, след това да ме целуне, после отново да спори, но това беше краят и той го осъзнаваше. За първи път от дълго време — по-точно от февруари, когато се запознахме — бях напълно убедена, че постъпвам правилно. Как изобщо ми е минало през ума да се омъжа за него? Само след една година щях да се превърна в една от

онези жалки, разтреперани женици, които поглеждат към мъжете си всеки път, когато някой ги попита нещо. Винаги съм ги презирала, но едва сега си дадох сметка как са станали такива.

Два часа по-късно Марк замина за аеродрума, твърдо решен (надявам се) никога повече да не стъпи тук. А аз без грам угризения и с леко сърце похапвах малинов пай у Амелия. През нощта спях блажено цели десет часа, а тази сутрин се чувствам отново на трийсет и три вместо на сто.

С Кит ще прекараме следобеда на брега, ще търсим ахати. Какъв прекрасен ден!

С обич:
Джулиет

П.П. Нищо от това няма общо с Далси. Не знам откъде се появи този Чарлс Лам в устата ми. Далси дори не дойде да си вземе довиждане, преди да тръгне. Колкото повече си мисля за това, толкова по-вероятно ми се струва, че онази вечер на скалите той се е обърнал към мен не за друго, а да ме попита дали мога да му дам и чадъра си.

Джулиет — Сидни
27 юли 1946 г.

Скъпи Сидни,

Знаех, че Елизабет е била арестувана, защото е укрила беглец от немския трудов лагер, но не бях разбрала, че е имала и съучастник, до миналия ден, когато Ебен спомена Питър Сойер, който бил задържан заедно с нея. „Какво?“ — сепнах се аз, а Ебен отвърна, че най-добре било Питър сам да ми разкаже цялата история.

Сега Питър живее в дом за стари хора близо до Гранд Авър във Вейл. Обадох му се по телефона и той каза, че ще

се радва да ме види, особено ако му занеса малко бренди.

— Разбира се — отвърнах.

— Прекрасно. Чакам ви утре — отговори той и затвори.

Питър е на инвалидна количка, но как само я управлява! Препуска като обезумял, сече завоите и може да обърне на място колкото носна кърпичка. Излязохме навън, седнахме под едно дърво и докато си приказвахме, той си пийваше. Този път си водих бележки, не желях да изпусна и дума.

Питър вече бил в инвалидна количка, но все още живеел в дома си в Сейнт Сампсън, когато намерил избягалия от лагера работник, шестнайсетгодишния поляк Луд Ярузки.

Вечер пазачите пускали лагерниците да обикалят свободно из острова, за да си намерят храна, като единственото условие било сутрин да са налице по време на проверката. По този начин се стремели да не допуснат работниците да гладуват и едновременно с това да спестят от своите и без това оскъдни запаси.

Почти всяко семейство на острова имало зеленчукова градина, някои гледали дори кокошки и зайци, които представлявали желана плячка за гладните разбойници от лагерите на „Тод“. Затова повечето хора нощем дежурели край градините си, въоръжени с колове и тояги, за да опазят реколтата си.

Вечер Питър също излизал навън и се спотайвал в сенките край курника. Не носел тояга, а голям железен тиган, по който в случай на опасност започвал да удря с голяма лъжица, за да му се притекат съседите на помощ.

Една нощ той видял Луд да пропълзява през дупка в плета. Питър не вдигнал веднага тревога, решил да изчака. Момчето се опитало да се надигне, но не успяло, останало да си лежи на земята и той се приближил да го погледне.

„Беше дете, Джулиет. Дете, проснато с лице в калта. Ужасно слаб, кожа и кости, мръсен, целият в дрипи, въшлясал. Въшките излизаха от косата му и пълзяха по

лицето, по клепачите. Горкото момче, не ги усещаше, не потрепваше дори. Беше дошло да засити глада си с някой къорав картоф, а нямаше сили да си го изрови. Как е възможно да сториш такова нещо на едно хлапе? Проклети германци, намразих ги от дъното на душата си!

Не можех да се наведа, за да чуя дали диша, но някак си успях да го обърна и да го издърпам в скута си, ръцете ми още са силни. След това се дотъркалях до кухнята и там го пуснах да се свлече на пода. Запалих огън, взех одеяло и стоплих вода. Поизмих го и се помъчих да избия въшките и гнидите.“

Питър не се решил да потърси помощ от съседите си, можело да го издадат на германците. Комендантът бил заплашил, че ако хванат някого да подслонява избягал работник, ще го изпратят в концентрационен лагер или ще го застрелят на място.

На другия ден обаче трябвало да дойде Елизабет, която като медицинска сестра в болницата го посещавала поне веднъж седмично. Той я познавал добре и бил напълно сигурен, че тя ще му помогне да спасят момчето и няма да се разприказва.

„Пристигна на следващия ден по обед. Посрещнах я на вратата и я предупредих, че ако не иска неприятности, по-добре да не влиза. Тя веднага се досети за какво става дума, но кимна и смело прекрачи прага. Коленичи до Луд, видях как сбърчи нос — той вонеше — и се захвана за работа. Срязва дрехите му и ги изгори. Изкъпа го и изми косата му с катранен сапун. Беше забавна неразбория, на която дори се смяхме. Дали от шума, или пък от студената вода, но той дойде в съзнание. В първия момент се сепна, беше уплашен, ала после явно си даде сметка какво се случва. Елизабет му говореше нежно и макар че момчето очевидно не разбираше английски, се поуспокои. Преместихме го в спалнята, да не би случайно да мине някой съсед и да го види. Елизабет пое грижата за него. Не можеше да набави лекарства, но свари бульон от кокали и купи истински хляб от черната борса. Аз имах яйца и

малко по малко, ден след ден, той поукрепна. Спеше по много. Понякога Елизабет идваше по тъмно, но преди вечерния час, за да не я видят. Имаше хора, които бяха готови да издадат съседите си в замяна на храна или за да си изпросят благоволенieto на германците.

И все пак на някого му е направило впечатление, че тя идва твърде често вкъщи, и е съобщил на немците. Те пристигнаха във вторник през нощта. Елизабет беше сварила малко пилешко месо и хранеше Луд. Аз седях до леглото му.

Обградиха къщата, без да ги усетим. После нахлуха и ни хванаха на местопрестъплението, дето се вика. Нас ни прибраха, един бог знае какво са сторили с момчето. На другия ден ни качиха на кораб за Сен Мало. Там ни разделиха и за последно видях Елизабет, когато един немец я отведе. Тя изглеждаше невероятно спокойна. Мен ме тикнаха в затвора в Кутанс, но не знаеха какво да ме правят заради инвалидната количка и след една седмица ме върнаха вкъщи с думите, че трябвало да им бъда благодарен за снизхождението.“

Питър каза, че Елизабет оставяла Кит при Амелия, когато идвала в дома му. Никой не знаел, че тя помага на избягал работник. Според него приятелите ѝ смятали, че просто изпълнява задълженията си на медицинска сестра и затова го навестява толкова често.

Ето това успях да установя, Сидни. Накрая Питър ме попита дали ще го посетя отново някой път. Отговорих, че ще го направя с радост и той ми каза, че вече нямало нужда да мунося бренди. Вместо това ме помоли за някое илюстрирано списание, било му любопитно да види как изглежда Рита Хейуърт.

С обич:
Джулиет

Далси — Джулиет

27 юли 1946 г.

Скъпа Джулиет,

След малко тръгвам към приюта да взема Реми, използвам последните минути тук, за да ти пиша.

Реми изглежда по-добре, но все още е много немощна. Сестра Тувие ме предупреди, че трябва да се погрижим да ѝ осигурим достатъчно храна, да стои на топло и да не се разстройва. Освен това било хубаво да е сред хора, които да я развеселяват.

Сигурен съм, че храната ще е на ниво и Амелия няма да остави Реми да мръзне, но какво ще правим с развеселяването? Не съм сладкодумен и шегите не са ми в характера. И тъй като не знаех какво да отговоря на сестра Тувие, само кимнах и се опитах да се престоря на веселяк. Май обаче не се справих, защото тя присви очи и ме изгледа странно.

Ще направя всичко по силите си, разбира се, ала ти си благословена със слънчев нрав и ведро сърце и ще си по-добра компания за Реми от мен. Сигурен съм, че тя ще те хареса, както и ние веднага те харесахме, и ти ще ѝ повлияеш благотворно.

Прегърни и целуни Кит от мен. Ще се видим в четвъртък.

Далси

Джулиет — Софи

29 юли 1946 г.

Скъпа Софи,

Моля те, забрави какво съм ти говорила за Далси Адамс досега.

Аз съм пълна идиотка.

Току-що получих писмо от него, възвеличаващо „слънчевия ми нрав и ведрото сърце“.

Слънчева природа? Ведро сърце? Такава обида! За мен да ти кажат, че имаш „ведро сърце“, е равносилно да те нарекат „лекомислена глупачка“ в очите. Далси ме мисли за някоя кудкудякаща кокошка, чиято цел е да развлича околните.

И освен че съм обидена, съм и оскърбена — докато тръпнех в сладостна възбуда до него по време на разходката ни под лунна светлина, той очевидно е въздишал по Реми и си е правел сметка как празноглавите ми дрънканици ще я разведрят.

Не, ясно е, че съм се заблудила и Далси не дава и пукната пара за мен.

Толкова съм ядосана, че не мога да напиша и ред повече.

С обич:
Джулиет

Джулиет — Сидни

1 август 1946 г.

Скъпи Сидни,

Реми най-сетне пристигна. Тя е дребничка, ужасно слаба, с къса тъмна коса и с почти черни очи. Представях си, че изживяното от нея ще е оставило неизличими белези по външността ѝ, но ако изключим лекото накуцване, което се проявява като едва доловима колебливост в походката, и малката скованост в движението на врата, на пръв поглед Реми си е съвсем наред.

Говоря за нея като за някое клето сираче, но не съм права. Отдалече може и да изглежда така, ала отблизо излъчва строга вгълбеност, която лесно може да отблъсне

повечето хора. Не е студена и със сигурност не е неприветлива, само че е подозрителна към спонтанността. Предполагам, че на нейно място и аз щях да съм същата — отчуждена от рутинния живот.

Когато е с Кит обаче, нищо от гореспоменатото не важи. В началото само я следеше с поглед и като че ли не смееше да я заговори, но после Кит ѝ предложи да я научи да фъфли. В първия момент Реми се сепна, после се съгласи и двете отидоха в зимната градина на Амелия. Фъфленето не ѝ се получава много заради акцента, но Кит не ѝ се кара, а великодушно я напътства и поправя.

Амелия организира официална вечеря в чест на Реми. Всички се постараха да дадат най-доброто от себе си. Изола пристигна с голяма бутилка „тонизираща напитка“, ала след като видя Реми, бързо я прибра в джоба на палтото си с думите: „Това може да я убие“. Илай се здрависа с нея притеснено и после избяга някъде, според мен се уплаши да не би неволно да я нарани. За щастие, на Реми ѝ е добре с Амелия — и на двете ще им е приятно да си правят компания, — но нейният безспорен любимец е Далси. Когато той влезе в гостната — пристигна малко по-късно от останалите, — тя видимо се отпусна и дори му се усмихна.

Въпреки че вчера беше студено и мъгливо, с Реми и Кит направихме пясъчен замък на малкия плаж на Елизабет. Отне ни доста време, ала в крайна сметка се получи внушителен. Докато чакахме да дойде приливът и да срути творението ни, пихме по чаша какао, което носех в термоса.

Кит тичаше нагоре-надолу по брега, подканяше водата да атакува по-бързо и по-агресивно. Реми ме докосна по рамото, усмихна се и рече: „Сигурно и Елизабет е била същата навремето: повелителка на морето“. Все едно ми направи скъпоценен подарък, този дребен жест говореше за доверие и ми стана приятно, че тя се чувства в безопасност с мен.

Докато Кит се надбягваше с вълните, Реми ми разказа за Елизабет. Възнамерявала да си кротува, да съхрани силите си и да се прибере у дома веднага след края на войната. „Смятахме, че не остава много. Носеха се слухове за десанта, над лагера прелитаха съюзнически бомбардировачи. Знаехме какво се случва край Берлин. Надзирателите не можеха да скрият страха си. Нощем лежахме будни и чакахме да чуем приближаването на танкове. Шепнешком споделяхме планове какво ще правим, ако утре се видим свободни. Не вярвахме, че ще умрем.“

Не знаех какво да ѝ отговоря. Но нямаше как да не си помисля, че ако Елизабет беше стиснала зъби само още няколко седмици, щеше да се прибере вкъщи при Кит. Защо, защо се беше нахвърлила на надзирателката толкова близо до края?

Реми се взираше в морето. Пое си дълбоко дъх, изпусна го с въздишка и рече: „За нея щеше да е по-добре сърцето ѝ да не беше толкова голямо“.

Да, но за всички нас щеше да е по-зле, нали?

След няколко минути нахлу приливът, викове, писъци и край със замъка.

С обич:
Джулиет

Изола — Сидни

1 август 1946 г.

Скъпи Сидни,

От тази седмица съм секретар на литературния клуб. Знам, че се вълнуваш от всичко, което вълнува Джулиет, затова си мисля, че сигурно ще ти е интересно да видиш първия ми протокол. Ето го и него:

30 юли 1946 г., 19:30 ч.

Времето е студено, морето е бурно. Срещата се провежда в дома на Уил Тисби. Чисто е, ала пердетата се нуждаят от пране.

Госпожа Уинслоу Дабс прочита една глава от автобиографията си „Животът и любовите на Дилайла Дабс“. Публиката слуша съсредоточено, но накрая никой не иска да вземе думата за мнение. Изключение прави Уинслоу, който заявява, че ще подаде молба за развод.

За да разпръснат тягостната атмосфера, Джулиет и Амелия поднасят десерт, прекрасен мраморен кейк в истински порцеланови чинии, каквито рядко използваме.

Госпожица Майнър задава въпроса дали оттук нататък ще четем собствените си текстове и може ли следващия път да представи своите разсъждения, събрани в „Лексикона на Мери Маргарет Майнър“.

Макар всички да знаят какво мисли Мери Маргарет по всяка тема, предложението ѝ е прието единодушно, тъй като я харесваме. Уил Тисби подмята, че може би няма да е толкова непоносимо, надявал се Мери Маргарет да е проявила сдържаност в писането си, каквато рядко проявявала в приказките си.

Предложение от мен за извънредна среща следващата седмица, защото нямам търпение да говоря за Джейн Остин. Далси ме подкрепя и предложението се приема единодушно. Край на заседанието.

Изола Приби,
секретар на Клуба на любителите на книги и пай от
картофени обелки

П.П. Сега, след като съм секретар на клуба, мога да те направя негов член, ако желаеш. Това е против

правилата, защото не живееш на острова, но никой няма да разбере.

Твоя приятелка:
Изола

Джулиет — Сидни

3 август 1946 г.

Скъпи Сидни,

Някой от „Стивънс и Старк“ — кой ли може да е? — е изпратил подарък на Изола — книга, публикувана в средата на XIX век — „Нов илюстриран самоучител по френология и психиатрия с таблици с размери и форми и с над сто илюстрации“. На всичкото отгоре има и подзаглавие: „Френология: наука за тълкуване на неравностите по черепа“.

Снощи с Кит, Далси, Изола, Уил, Амелия и Реми бяхме на вечеря у Ебен. Изола пристигна с таблици, скици, разграфена хартия, шивашки метър, шублер и нова тетрадка. Прочисти гърлото си и прочете рекламата от първа страница: „Вие също можете да се научите да разчитате неравностите по черепа! Изненадайте приятелите и смайте враговете си с безспорни познания за способностите и недостатъците им“.

Хвърли книгата на масата и заяви: „До есенния панаир ще я изуча от кора до кора!“.

Вече била казала на пастор Елстоун, че повече няма да се забулва с шалове и да се преструва, че гледа на ръка. Не, отсега нататък щяла да предсказва бъдещето по научен метод, като разчита издутините по главите. Така църквата щяла да спечели много повече пари от неравностите по черепите, отколкото от лотарията, при която можеш да спечелиш целувка от Сибил Бедос.

Уил вметна, че е напълно права; и без това Сибил Бедос не се целувала добре и на него му било писнало да се мляска с нея, та дори и в името на благотворителността.

Сидни, даваш ли си сметка какво отприщи в Гърнзи с тоя подарък? Изола вече била разчела черепа на господин Сингълтън, чиято сергия е до нейната на пазара, и му казала, че хълмчето, обозначаващо „любовта към божиите твари“, имало малка вдлъбнатина точно в средата и може би точно заради това недохранвал кучето си.

Съзнаваш ли докъде може да доведе това? Някой ден тя ще срещне човек с издутина върху точката „латентен убиец“ и той ще я застреля, ако госпожица Бедос не го изпревари.

От друга страна, благодарение на подаръка ти се случи и нещо прекрасно. След десерта Изола се захвана да разчете черепа на Ебен, като ми диктуваше данните. В един момент хвърлих поглед към Реми, чудех се как ще реагира на ровичкането на Изола в косата на Ебен. Реми се опитваше да прикрие усмивката си, но не успя и избухна в звънък смях. Аз и Далси направо подскочихме!

Тя е толкова тиха, че изобщо не сме очаквали от нея подобен смях. Ромолив като водопад. Надявам се да го чуя отново.

С Далси нещата не вървят както преди, макар че той продължава да се отбива често да види Кит или да разходи Реми до нас. При смеха на Реми се погледнахме в очите за първи път от две седмици. Но най-вероятно той просто се радваше на въздействието на слънчевия ми нрав върху нея. Ако искаш да знаеш, Сидни, според някои хора аз имам „слънчев нрав“, представяш ли си?

Били Бий ми изпрати списание „Скрин Гемс“ за Питър. Вътре има снимки на Рита Хейуърт. Питър беше възхитен, макар да му беше трудно да повярва, че госпожица Хейуърт е позирала по нощница, коленичила в леглото! Накъде отива този свят?

Сидни, на Били Бий не й ли омръзна да я товариш със задачи от личен характер заради мен?

С обич:
Джулиет

Сюзан Скот — Джулиет
5 август 1946 г.

Скъпа Джулиет,

Знаеш, че Сидни не държи писмата ти скрити до сърцето си, а ги оставя отворени на бюрото, където всеки, най-вече аз, може да ги прочете.

Да те успокоя по отношение на задълженията на Били Бий. Сидни не я товари, а тя самата се натиска да върши дребни услуги за него, за теб или „за горкото детенце“. Още малко и ще започне да му гука като гълъбица и тогава вече ще ѝ извия врата. Сутрин пристига в редакцията с плетена шапчица с връвчици, вързани под брадичката, като на Соня Хени^[4]. Има ли нужда да продължавам?

Освен това, противно на мнението на Сидни, тя не е ангел от рая, изпрати ни я една компания за набиране на персонал. Беше назначена временно, но така се окопа тук, че сега е на постоянна длъжност и минава за незаменима. Защо не кажеш, че Кит копнее за някакво животно от Галапагос? Били Бий ще отплава натам със следващия отлив и ще отсъства поне няколко месеца. А може и никога да не се завърне, ако извадим късмет и някой от тамошните зверове се излъже да я изяде.

Всичко най-добро за теб и за Кит:
Сюзан

Изола — Сидни

5 август 1946 г.

Скъпи Сидни,

Знам, че ти си изпратил „Нов илюстриран самоучител по френология и психиатрия с таблици с размери и форми и с над сто илюстрации“. Благодаря ти, много е полезен. Изучавам го прилежно и вече мога да разчета даден череп, без да се налага постоянно да надничам в книгата. Надявам се, че на есенния панаир ще събера доста пари за църквата, защото кой не би желал да научи най-съкровенията си същност — била тя девствено чиста или опетнена тук-там — с помощта на френологията? Никой, разбира се.

Тази наука за френологията ми донесе невероятно просветление. През последните три дни научих повече, отколкото през целия си живот досега. Винаги съм смятала госпожа Гилбърт за непоносима, ала вече знам, че не тя е виновна за това. Областта на добротата при нея е силно вдлъбната. Като малка госпожа Гилбърт била паднала в каменоломната и сигурно тогава е спукала „добротата“ си.

Дори приятелите ми са пълни с изненади. Оказа се, че Ебен е със силно изразени наклонности към речта и словото. И през ум не би ми минало, но торбичките под очите му не оставят място за съмнение. Казах му го внимателно, за да не се стресне. В началото Джулиет не искаше да ѝ разчета черепа, но като ѝ казах, че възпрепятства науката, се съгласи. При нея подчертано развити са сластолюбието и любовта. Рекох ѝ, че е истинско чудо, че още не се е омъжила, а Уил се обади: „Господин Старк ще излезе късметлия, Джулиет!“. Тя се изчерви като домати, а аз аха да го срежа да не се прави на много умен, щото господин Старк не се интересува от такива неща, ама в последния момент се сдържах и опазих тайната ти, както обещах.

След това Далси стана и си тръгна, така че не успях да стигна до неговия череп, ала няма да ми се измъква дълго. Той е странен човек, трудно ми е да го разбера

понякога. Беше станал доста приказлив по едно време, а тези дни и дума не обелва.

Благодаря ти отново за книгата.

Твоя приятелка:
Изола

Сидни — Джулиет, Телеграма
6 август 1946 г.

КУПИХ МАЛКА ГАЙДА ЗА ДОМИНИК. КИТ
ИСКА ЛИ? ОТГОВОРИ БЪРЗО, ОСТАНАЛА Е САМО
ЕДНА. КАК ВЪРВИ ПИСАНЕТО? ЦЕЛУВКИ ЗА ТЕБ И
ЗА КИТ: СИДНИ.

Джулиет — Сидни
7 август 1946 г.

Скъпи Сидни,
Кит би искала гайда. Аз — не.

Струва ми се, че напредвам добре, но ми се ще да ти изпратя първите две глави, няма да се успокоя, докато не ги прочетеш. Имаш ли време?

Биографът трябва да е съвременник на човека, за когото пише, така че той все още да е жив в спомените на хората. Помисли си какво бих направила с Ан Бронте, ако можех да говоря със съседите ѝ. Току-виж се оказало, че тя не е била скромна и меланхолична, както смятаме сега, а е имала буен нрав и е замеряла с чинии прислугата поне веднъж седмично.

Всеки ден научавам по нещо ново за Елизабет. Какво не бих дала да я познавах лично! Улавям се да си мисля за нея като за близка приятелка и докато описвам някоя случка, имам чувството, че все едно съм била там — Елизабет изглежда толкова изпълнена с живот, че забравям, че е мъртва, и после, като се сетя, отново ме връхлита болката от загубата.

Днес чух поредната история, от която ми идеше да легна и да се разрева с глас. Вечеряхме с Ебен, а след това Илай и Кит отидоха да вадят червеи (това се правело задължително на лунна светлина). С Ебен излязохме да изпием кафето навън и той отвори дума за Елизабет.

Било в училището, когато Илай и другите деца чакали евакуационните кораби. Ебен не присъствал, защото на близките им било забранено да останат с децата, но Изола видяла всичко и му разказала още същата вечер.

Стаята била пълна с деца. Когато Елизабет отишла да закопчае палтото на Илай, той й казал, че го е страх да се качи на кораба и да замине далеч от майка си. Ами ако по пътя ги бомбардират, попитал той, как ще се сбогува с близките си? Елизабет не му отговорила веднага, размишлявала. После бръкнала под пуловера си и откачила от блузата отдолу медала на баща си от Първата световна война, с който никога не се разделяла.

Показала го на Илай и му обяснила, че медалът е вълшебен, нищо лошо не можело да се случи на човека, който го носи. За да проработи магията, накарала детето да плюе два пъти върху него. После Изола споделила с Ебен, че в онзи момент лицето на Илай засияло с онази детска красота, която после, когато разумът надделее, изчезва.

Това определено е бил най-тежкият миг през войната — да изпратиш децата си далеч от теб, за да ги предпазиш. Не знам как са го понесли хората тук. То противоречи на животинския инстинкт да защитиш малките си. Напоследък си давам сметка, че съм започнала да бдя като орлица над Кит. Дори когато не я гледам, пак я виждам. Ако я грози някаква опасност (често се случва заради

склонността ѝ да се катери), косъмчетата на врата ми настръхват — преди изобщо не знаех, че имам косъмчета там — и хуквам да я спасявам. Веднъж племенникът на пастора я замери със сливи и аз го подгоних. Поради някаква необяснима за мен интуиция винаги знам къде се намира, точно както знам къде са ми ръцете. А ако не знам, направо полудявам от притеснение. Така са оцелявали видовете, предполагам, но войната е променила всичко. Как са живели майките на Гърнзи, без да знаят къде са им децата? Не мога да си го представя.

С обич:
Джулиет

П.П. Защо не флейта?

Джулиет — Софи
9 август 1946 г.

Скъпа Софи,

Прекрасна новина — ново бебе! Поздравления! Надявам се, че този път няма да се налага да дъвчеш сухари и да смучеш лимони. Знам, че не ви интересува какво ще е, но ако питаш мен, ще се радвам да е момиче. Ще ѝ изплета розова жилетка и шапка. Предполагам, че Александър е на седмото небе, а Доминик как го приема?

Споделих с Изола добрата новина и тя вероятно ще ти изпрати бутилка от своята специална отвара за подсилване на бременни. Моля те, не я пий и я изхвърли по-далеч, така че и кучетата да не я намерят. Възможно е и да не е отровна, ала по-добре не рискувай.

Въпросите ти за Далси са погрешно адресирани. Изпрати ги на Кит или на Реми. Виждам го рядко и през повечето време той мълчи. И то не романтично и вгълбено

като господин Рочестър, а мрачно и строго, неодобрително. Не знам какъв е проблемът, наистина не знам. Когато пристигнах в Гърнзи, Далси ми беше приятел. Разговаряхме за Чарлс Лам, разхождахме се из острова и ни беше приятно заедно. Но след онази отвратителна вечер на брега той престана да ми говори. Чувствам се страшно разочарована. Липсва ми усещането за предишното разбирателство между нас, макар че вече започвам да си мисля, че през цялото време само съм си го въобразявала.

Аз не мога да мълча така, изгарям от любопитство за същността на хората. След като Далси не говори за себе си — а с мен изобщо, — стигнах дотам, че се хванах да разпитам Изола какво показва разчитането на черепа му. Тя обаче е започнала да се съмнява в достоверността на научния си метод, защото — това ѝ беше аргументът — според нейните таблици склонността към насилие у Далси не била силно изразена, а въпреки това той една не пребил Еди Миърс!!! Удивителните са от мен. На Изола това ѝ изглеждаше в реда на нещата.

Въпросният Еди Миърс бил здравеняк и подлец, доносничел на немците срещу пари. Всички го знаели, но това не го притеснявало, съвсем спокойно обикалял по кръчмите да се перчи с възнаграждението си от бял хляб, цигари или копринени чорапи, за които, по неговите думи, всяко момиче на острова било готово да легне с него.

Седмица след арестуването на Елизабет и Питър Еди Миърс се похвалил с нова сребърна табакера и намекнал, че това му била наградата, задето занесъл на немците информация за Питър Сойер.

На следващата вечер Далси отишъл в „Лудата Ида“, сграбчил Еди за яката на ризата, вдигнал го от стола и заблъскал главата му в бара. Нарекъл го негодяй, мерзавец и т.н., като при всяка дума последвал нов удар. Еди се свлякъл на пода и там двамата се вкопчили в ръкопашна схватка.

Изола твърди, че накрая Далси не приличал на нищо: носът и устата му кървели, едното му око било затворено

от оток, имал спукано ребро. Еди Миърс бил още по-зле — с две посинени очи, две счупени ребра и шевове. Далси получил присъда от три месеца затвор, но след като излежал един, го пуснали. Германците имали нужда от места в затвора за по-сериозни престъпници като черноборсаджиите и крадците на бензин от военните камиони.

„И сега Еди, като види, че Далси влиза в «Лудата Ида», погледът му започва да играе, ръката му се разтреперва, та чак си разлива бирата и след някоя и друга минута тихомълком се изнизва през задната врата“ — каза Изола.

Съвсем естествено, това изобщо не утоли жаждата ми за информация, а още повече я разпали. И тъй като изпъкналостите по черепа я бяха разочаровали, Изола се насочи към фактите от миналото му.

Детството на Далси не било много щастливо. Когато бил на единайсет, баща му умрял, а майка му, която открай време не била съвсем наред, съвсем се смахнала. Било я страх да ходи в града, после не смееела да стъпи и на двора, а накрая напълно отказвала да излезе от къщата. Седяла си по цял ден в кухнята и зяпала в нищото. Починала малко преди войната.

Заради всичко това — майка му, грижата за стопанството и силното заекване — Далси бил срамежлив и нямал никакви приятели, освен Ебен. С Изола и Амелия се поздравявали, но не били близки.

Така било, докато не дошла Елизабет. Тя се сприятелила с него и насила го вкарала в литературния клуб. А след това той направо разцъфтял. Вече не говорел за чумата по свинете, а за книги. И колкото повече говорел, толкова по-малко заеквал.

Странен мъж, нали? Може би и той като господин Рочестър крие някаква своя тъга. Или пък луда съпруга в мазето. Кой знае, макар да ми се струва невъзможно да изхраниш и луда съпруга с купоните по време на войната.

О, Софи, така ми се иска отново да станем приятели! (С Далси, не с теб, с теб още сме, нали?)

Нямах намерение да отделя на Далси повече от едно-две изречения, а виждам, че съм изписала две страници. Трябва да тичам да се наглася за сбирката на клуба довечера. Имам цифром и словом само една хубава пола и това ме потиска. Реми, въпреки че е толкова крехка и слаба, успява да изглежда стилна всеки път. Как го правят този номер французойките?

Толкова засега.

С обич:
Джулиет

Джулиет — Сидни
11 август 1946 г.

Скъпи Сидни,

Радвам се, че напредъкът ми с биографията на Елизабет те удовлетворява. Ще се върна към този въпрос след малко, първо трябва да ти кажа нещо, което не търпи отлагане. На мен самата ми е трудно да повярвам, но е истина. Видях го със собствените си очи!

Ако съм права, „Стивънс и Старк“ ще направят издателския удар на века. Ще се пишат статии, ще се раздават научни степени, а учени, университети, библиотеки и възлясали от пари частни колекционери от Западното полукълбо ще се трупат пред вратите на Изола.

Ето за какво става дума: снощи на срещата на клуба Изола трябваше да говори за „Гордост и предразсъдъци“, само че козата ѝ Ариел изяла записките ѝ. Така, вместо да ни просвещава за Джейн Остин, Изола решила да ни прочете писмата на милата си баба Фин (галено от Жозефин), които били по-интересни и от роман.

Тя ги извади от джоба си и Уил Тисби, като ги видя увити в розова коприна и завързани със сатенена панделка, извика: „Любовни писма, нали! Пълни с тайни и въздишки! Може би са неподходящи за мъжките уши и е по-добре да напуснем стаята?“.

Изола му се сопна да млъкне и да си седне на мястото. Писмата били писани от някакъв непознат, но много мил господин, когато баба й Фин била малко момиче. Баба Фин ги пазела в кутия от бисквити и често й ги четяла като приказка за лека нощ.

Сидни, писмата са осем и аз не бих рискувала да ги преразкажа, тъй като със сигурност ще се проваля.

Изола обясни, че когато баба Фин била на девет години, баща й удавил котката й Мъфина. Мъфина се била качила на масата и ближела маслото от чинията. На жестокия баща на Фин му кипнало, пъхнал я в един чувал, добавил няколко камъка, завързал го и го метнал в океана. На връщане срещнал Фин, която си идвала от училище, и доволно й разказал какво е направил. После продължил към кръчмата, като оставил бабата на Изола да плаче на пътя. Тя до такава степен не била на себе си, че една карета за малко да я прегازی. Кочияшът се развикал и започнал да ругае, но отвътре скочил един едър мъж с черно палто с кожена яка. Наредил на кочияша да млъкне, надвесил се над Фин и я попитал какво е станало и има ли нужда от помощ.

Баба Фин отвърнала, че никой не може да й помогне. Котката й била мъртва. Баща й бил удавил Мъфина и сега Мъфина била мъртва.

Мъжът казал: „Не, Мъфина не е мъртва. Нали знаеш, че котките имат по девет живота?“ Фин през сълзи измърморила, че така казвали хората, ама тя не била сигурна. Онзи отвърнал: „Да, но аз със сигурност знам, че това беше третият живот на Мъфина и й оставаха още шест.“ Тя го попитала откъде го знае, и той отговорил, че просто го знаел, по рождение имал тази дарба. Няма да представя как и защо ставало така, но котките се появявали

в главата му и си говорили с него. Е, не с думи, разбира се, а с картини.

След това седнал на пътя до нея и ѝ казал да мирува, изобщо да не мърда, щял да се опита да се свърже с Мъфина. Двамата застинали един до друг и след миг-два мъжът изведнъж сграбчил ръката на Фин и зашепнал: „Ето я! Току-що се е родила! В едно имение... не, в дворец. Мисля, че е във Франция. Да, във Франция е. Едно момченце я гали, заровило е пръсти в козината ѝ. От пръв поглед се е влюбил в нея и ще я кръсти... колко странно, ще я кръсти Соланж! Странно име за котка, но така е решил. Очаква я дълъг, прекрасен живот, изпълнен с приключения. Отсега си личи, че тази Соланж притежава невероятен размах и страхотен дух!“.

Баба Фин така се прехласнала по новата съдба на Мъфина, че спряла да плаче. Но въпреки това казала, че пак щяло да ѝ бъде мъчно за нея. Мъжът я повдигнал и рекъл, че така и трябвало, било напълно редно да тъгува за прекрасна котка като Мъфина и не бивало да я забравя. След това обещал, че от време на време ще навестява Соланж, за да следи как е и с какво се занимава. Попитал баба Фин как се казва и къде живее, записал си със сребърен молив името на фермата в един малък бележник и се заклел, че ще ѝ пише. После ѝ целунал ръката, качил се в каретата и заминал.

Колкото и невероятно да звучи, Сидни, баба Фин наистина получила няколко писма. Осем дълги писма в рамките на година, в които се разказвало за живота на Мъфина като френската котка Соланж. Соланж била нещо като котешки мускетар. Не била от мързеливците, които се излежават по възглавниците и ближат сметана, а се мятала от едно приключение към друго и накрая станала единствената котка, наградена с червената розетка на Ордена на Почетния легион.

Този мъж измислил за Фин страхотна история — жива, духовита, пълна с драма и напрежение. Седяхме като

омагьосани и слушахме със затаен дъх, дори Уил не се обаждаше.

И сега стигам до това, заради което имам нужда от някой здравомислещ човек с трезва преценка. Когато Изола свърши (последваха бурни аплодисменти), аз я помолих да погледна писмата и тя ми ги подаде.

Авторът ги беше подписал с големи заврънкулки:

Много истински твой:

О. Ф. О'Ф. У. У.

Какво ще кажеш, Сидни? Възможно ли е Изола да е наследила осем писма от Оскар Уайлд? О, боже, направо не съм на себе си!

Вярвам го, защото така ми се иска, но дали може да се намерят сигурни сведения, че Оскар Уайлд е стъпвал в Гърнзи? Благословена да е Сперанца, че е дала на сина си това абсурдно име Оскар Фингъл О'Флеърти Уилс Уайлд.

Набързо, с любов и с молба за незабавен отговор:
твоя Джулиет

Сидни — Джулиет, Среднощно писмо

13 август 1946 г.

Нека вярваме! Били направи малко проучване и откри, че Оскар Уайлд е посетил Джърси за седмица през 1893 година, така че е възможно да е стигнал и до Гърнзи. Известният графолог сър Уилям Отис ще пристигне в петък заедно с няколко писма на Оскар Уайлд от колекцията на университета. Запазих му стая в хотел „Роял“. Той е доста претенциозен тип и не ми се вярва да му е приятно Зенобия да му дреме на рамото.

Ако Уил Тисби намери Свещения граал сред вехториите си, не ми казвай. Сърцето ми няма да издържи.

Целувки за теб, Кит и Изола:
Сидни

Изола — Сидни

14 август 1946 г.

Скъпи Сидни,

Джулиет каза, че изпращаш някакъв специалист по почерците да погледне писмата на баба Фин, за да установи дали са от Оскар Уайлд. Обзалагам се, че са негови, но дори и да не са, историята за Соланж пак ще ти хареса, както на мен, на Кит, а и на баба Фин. Тя ще се обърне от радост в гроба, че толкова много хора ще разберат за онзи добър мъж и неговите забавни измислици.

Джулиет спомена, че ако писмата са на Уайлд, десетки учители, училища и библиотеки ще искат да ги притежават и ще ми предлагат сума ти пари за тях. Щели да ги пазят на сухо и хладно място, за да се съхранят.

Няма да стане! Те и сега са си на сигурно, сухо и хладно. Баба ги е държала в кутията за бисквити и там и ще си останат. У дома е добре дошъл всеки, който желае да ги види, няма да изгоня никого. Джулиет твърди, че вероятно ще има голям наплив, което ме радва, защото и аз, и Зенобия обичаме компания.

Ако искаш да издадеш писмата в книга, ще ти ги дам. Надявам се да ми позволиш да напиша предговора, както предложи Джулиет. Ще ми е приятно да разкажа на повече хора за баба Фин. Имам нейна снимка с Мъфина до кладенеца. Джулиет ми каза, че ще получа пари от авторските права и най-сетне ще си купя мотоциклет с кош, има един червен, втора употреба, в гаража на Лену.

Твоя приятелка:

Изола Приби

Джулиет — Сидни
18 август 1946 г.

Скъпи Сидни,

Сър Уилям дойде и си замина. Изола ме покани да присъствам на събитието и аз на драго сърце се възползвах от тази възможност. Сър Уилям се появи на вратата точно в девет. Като го видях в строгия му черен костюм, се уплаших — ами ако писмата на баба Фин се окажеха дело на някой чудат тукашен селянин? Какво ли щеше да ни стори сър Уилям — а и ти също, — задето сме ви изгубили времето?

Той се настани сериозно сред китките бучиниш и исоп на Изола, избърса пръстите си със снежнобяла кърпичка, втъкна монокъла и бавно извади първото писмо от кутията за бисквити.

Последва дълга тишина. Изола и аз се спогледахме. Сър Уилям взе второ писмо. Спотаихме дъх. Сър Уилям въздъхна. Ние потрепнахме. „Хмм...“ — изхъмка той. Кимнахме окуражително, но това не произведе желаната реакция, отново настъпи тишина. Тя като че ли се проточи с дни.

Накрая сър Уилям се обърна и кимна.

— Да? — откликнах, като едва-едва успях да си поема дъх.

— С радост мога да потвърдя, че притежавате осем писма на Оскар Уайлд, мадам — рече той на Изола с лек поклон.

— ВЕЛИКИ БОЖЕ! — изрева тя и го сграбчи в обятията си.

В първия момент той застина като препариран, а после се усмихна и я потупа лекичко по гърба.

Сър Уилям взе една страница със себе си, за да получи потвърждение от друг учен, макар че това било просто заради „процедурата“. Бил убеден, че е прав.

Вероятно не е споделил, че Изола го повози на мотоциклета на господин Лену. Тя караше, той беше в коша, а Зенобия беше кацнала на рамото му. Глобиха ги за превишена скорост, но сър Уилям убеди Изола, че за него ще е удоволствие да плати фиша. Както казва тя, „за изтъкнат графолог е читав човек“.

Но не може да те замени. Кога ще дойдеш да видиш писмата, а и мен покрай тях? В твоя чест Кит ще танцува степ, а аз ще направя челна стойка. Все още мога, да знаеш.

Няма да споделя нищо повече. За да научиш другите новини, ще трябва да пристигнеш тук.

С обич:
Джулиет

Били Бий — Джулиет, Телеграма
20 август 1946 г.

НАЛОЖИ СЕ ГОСПОДИН СТАРК ДА ЗАМИНЕ
СПЕШНО ЗА РИМ. ПОМОЛИ МЕ ДА ДОЙДА ДА
ВЗЕМА ПИСМАТА ТОЗИ ВТОРНИК. МОЛЯ,
ПОТВЪРДЕТЕ ДАЛИ Е УДОБНО. НЯМАМ ТЪРПЕНИЕ
ЗА РЕТИТЕ VACANCE^[5] НА ПРЕКРАСНИЯ ОСТРОВ.

БИЛИ БИЙ ДЖОУНС.

Джулиет — Били Бий, Телеграма

ЩЕ СЕ РАДВАМ ДА ВИ ВИДЯ. УВЕДОМЕТЕ МЕ
ЗА ЧАСА НА ПРИСТИГАНЕТО СИ И ЩЕ ВИ
ПОСРЕЩНА. ДЖУЛИЕТ.

Джулиет — Софи

22 август 1946 г.

Скъпа Софи,

Брат ти нещо се е възгордял, изпраща секретарката си да вземе писмата на Оскар Уайлд. Били Бий пристигна със сутрешния пощенски кораб. Морето било бурно, краката ѝ трепереха и стомахът ѝ се бунтуваше, но тя се държеше стоически. Отказа обяда, ала за вечеря се окопоти и дори присъства на сбирката на литературния клуб.

Странно, но Кит не я хареса. Били се опита да я целуне, а тя извърна глава и се отскубна от нея. Ти какво правиш, когато Доминик се държи невъзпитано — наказваш го веднага, което е смущаващо за всички, или оставяш мъмренето за после, щом останете сами? Били Бий не направи сцена, ала това показва нейните добри обноски, а не тези на Кит. В случая аз изчаках и ѝ се скарах после, интересно ми е ти как би постъпила.

Откакто научих за смъртта на Елизабет и че Кит остава сираче, започнах да се тревожа за бъдещето ѝ, както и какво ще правя аз без нея. Мисля, че няма да го понеса. Ще уговоря среща с господин Дилуин, официалния ѝ настойник, когато се върне от почивката със съпругата си. Искам да обсъдим дали е възможно да осиновя Кит или поне да получа настойнически права. Предпочитам да я осиновя, разбира се, ала не знам дали господин Дилуин ще приеме една неомъжена жена с несигурен доход и без постоянен адрес за подходящ родител.

Не съм споменала и дума за това на никого, дори на Сидни. Трябва да обмисля толкова много неща — какво ще каже Амелия, Кит ще приеме ли, достатъчно голяма ли е, за да я оставим да реши сама? Къде ще живеем? Как да я отведем от любимия ѝ остров в Лондон? Кое е за предпочитане — затвореният живот в града или лодките и

игрите на гоненица в гробището? В Англия Кит ще има теб, мен и Сидни, но какво ще стане с Далси, Амелия и всички други, които са я отгледали тук? Няма как да ги заместя, нито да им намеря двойници. Можеш ли да си представиш учителка в лондонска детска градина с плама на Изола? Не, разбира се.

По цял ден си блъскам главата по тези въпроси и още не съм измислила нищо. Сигурна съм обаче в едно — искам да се грижа за Кит.

С обич:
Джулиет

П.П. Ако господин Дилуин откаже, може просто да грабна Кит и да дойдем да се скрием в плевнята ти.

Джулиет — Сидни
23 август 1946 г.

Скъпи Сидни,

Наложило се е да заминеш по спешност за Рим, така ли? Да не са те избрали за папа? Нищо друго не може да те извини, задето изпрати Били Бий да вземе писмата вместо теб. И защо копията да не ти вършат работа? Били каза, че си настоял да видиш оригиналите. Ако не ставаше дума за теб, Изола за нищо на света не би се съгласила писмата да напуснат дома ѝ. Моля те, внимавай много с тях, Сидни, те са гордостта на живота ѝ. И гледай да ѝ ги върнеш лично!

Не че не харесваме Били Бий. Тя не се спира за миг, даже в момента е навън и рисува диви цветя, отдалече се вижда малката ѝ шапчица сред тревата. Снощи ѝ беше приятно на сбирката на литературния клуб. Накрая дори взе думата да благодари за гостоприемството и попита Уил Тисби за рецептата за „божествения ябълков сладкиш“.

Това беше малко прекалено, защото въпросният сладкиш беше клисав, с гаден жълтеникав крем в средата, а отгоре беше обилно наръсен с ядки.

Жалко, че те нямаше, тъй като Огъст Сар говори за любимата ти книга „Кентърбърийски разкази“. Бил решил първо да прочете „Разказът на свещеника“, защото му било ясно с какво се занимава той, докато за другите — стюарда, франклина, църковния пристав и останалите — не знаел нищо. „Разказът на свещеника“ обаче така го отвратил, че захвърлил книгата.

Имаш късмет, че слушах внимателно и запомних всичко, така че сега мога да ти предам същността на неговите забележки. А именно: Огъст не би позволил на децата си да четат Чосър, защото това щяло да ги настрои като цяло срещу живота и по-конкретно срещу Бог. От думите на свещеника излизало, че животът е клоака, в която човек трябва да си проправя път през мръсотията; злото винаги ще го преследва и винаги ще го намира. (Не смяташ ли, че Огъст има поетична дарба?)

Горкият човек, трябвало цял живот да се покаява, да изкупва греховете си, да пости и да се бичува, и то не заради друго, а защото е роден в грях и в грях живее до последния си дъх, и чак тогава евентуално можел да получи Божията милост.

„Помислете само — рече Огъст, — Бог ви подлага на какви ли не изпитания цял живот, а накрая, в последния миг, хоп и се смилява над вас. Не, благодаря, не я ща тая милост! И това не е всичко. Човек не бивало да има високо мнение за себе си, това било горделивост. Та нали този, който не харесва себе си, няма как да харесва и ближните си! Как ще дадеш на другия нещо, което сам нямаш, било то обич, нежност или уважение. Затова мнението ми е категорично: срам за свещеника! Срам за Чосър!“

Последваха два часа оживено обсъждане на първородния грях и предопределението. Накрая стана Реми, за първи път взимаше думата и всички притихнаха. Тя каза тихо: „Ако има предопределеност, тогава Господ е

Сатаната“. И е права — що за Господ би създал Равенсбрюк?

Изола ни покани на вечеря в чест на Били Бий и каза, че макар да не обичала да се ровичка в косите на непознати, щяла да разчете черепа на Били Бий като жест към скъпия си приятел Сидни.

С обич:
Джулиет

Сюзан Скот — Джулиет, Телеграма
24 август 1946 г.

СКЪПА ДЖУЛИЕТ, УЖАСЕНА СЪМ ОТ ПОЯВАТА НА БИЛИ БИЙ В ГЪРНЗИ. НЕ Й ВЯРВАЙ! НЕ Й ДАВАЙ ПИСМАТА. АЙВЪР, НОВИЯТ ПОМОЩНИК-РЕДАКТОР, Я Е ВИДЯЛ С ГИЛИ ГИЛБЪРТ ОТ „ВРЯВА И БЕЗУМСТВО“, КОГОТО ТИ ЗАМЕРИ С ЧАЙНИКА, ЦЕЛУВАЛИ СА СЕ В ПАРКА. ДВАМАТА СА ЗАМИСЛИЛИ НЕЩО. ИЗГОНИ Я ВЕДНАГА БЕЗ ПИСМАТА НА УАЙЛД. С ОБИЧ: СЮЗАН.

Джулиет — Сюзан
25 август 1946 г.
2:00 ч.

Скъпа Сюзан,

Ти си герой! Изола те удостои с почетно членство в литературния клуб, а Кит ти прави специален подарък от пясък и лепило (добре е да отвориш пакета някъде навън).

Телеграмата пристигна точно навреме. Изола и Кит бяха излезли рано да събират билки, а Били Бий и аз бяхме сами в къщата — или поне така си мислех, — когато мина пощальонът. Втурнах се нагоре по стълбите, но стаята й беше празна. Нямаше ги нито куфара, нито ръчната й чанта, нито писмата!

За малко да получа удар. Слязох долу и се обадох на Далси, за да ми помогне да издирим Били Бий. Той пък телефонира на Букър и го помоли да изтича до пристанището и в никакъв случай да не позволи на Били Бий да напусне Гърнзи. След няколко минути Далси дойде и двамата тръгнахме по пътя към града. Аз подтичвах зад него, надничайки над плетовите и храсталаците, без да поглеждам много-много напред. Когато наближихме къщата на Изола, изведнъж Далси спря и избухна в смях. Пред бараката, в която Изола пуши риба, седяха тя и Кит. Кит държеше новия си плюшен пор (подарък от Били Бий) и един голям кафяв плик. Изола се беше настанила върху куфара на Били Бий — самата невинност, — а от бараката се носеха ужасени писъци.

Грабнах в обятията си Кит (и плика), Далси отвори вратата на бараката и там, коленичила в тъгла, се беше свила Били Бий. Зенобия, папагалът на Изола, кръжеше около нея. Беше отскубнала малката й шапчица и във въздуха се носеха късчета ангорска вълна.

Далси я вдигна и я изведе навън. Били Бий крещеше като побъркана. Смахнатата вещица и малката й помощница, изчадие адово, й се нахвърлили и я отвлекли! Щели сме да съжаляваме! Щяло да има съдебен процес, арести, затвор за всички! Няма да видим ден да видим!

— Ти няма да видиш, подла твар такава! Крадла! Неблагодарница! — развика се Изола.

— Откраднала си писмата! — включих се и аз. — Отмъкнала си ги от кутията за бисквити на Изола и си се опитала да избягаш! Какво щяхте да ги правите с Гили Гилбърт?

Били Бий изпищя:

— Не е твоя работа! Изчакай само да му кажа как сте се държали с мен и ще видиш!

— Кажи му, дребно нищожество! Целият свят ще узнае за теб и Гили. Ще ви разнасят по вестниците: „Гили Гилбърт прелъстява момиче, за да извърши престъпление!“. „От любовното гнездо право в затворническата килия! Повече на трета страница!“.

Това ѝ затвори устата и в този момент — с точността и самочувствието на първокласен актьор — пристигна Букър, придал си официален и леко заплашителен вид с един стар шинел. С него вървеше и Реми, грабнала мотика! Букър застана пред Били Бий и я изглежда така свирепо, че почти ми стана жал за нея. След това я хвана за ръката и каза: „Съберете си нещата и заминавайте. Този път няма да ви арестувам. Но кракът ви повече да не е стъпил тук! Ще ви придружа до пристанището и лично ще ви кача на борда на първия кораб за Англия“.

Били Бий се запрепъва напред, вдигна куфара и дамската си чанта, след което изведнъж скочи към Кит и изтръгна от ръцете ѝ плюшената играчка с думите: „Не биваше да ти я давам, малко изчадие такова!“.

Как ми се дощя да я шамаросам! И го направих, и то така, че зъбите ѝ изтракаха. Виждаш ли как ми се е отразил животът на острова?

Очите ми се затварят, но ще ти разкажа и защо Кит и Изола са излезли да берат билки рано-рано. Снощи Изола демонстрираше уменията си да разчита черепи на Били Бий и това, което установила, хич не ѝ се понаряло. „Хълмчето на лицемерието“ на Били Бий било колкото гъше яйце. Освен това Кит ѝ споделила, че е видяла Били Бий да ровичка в кухнята ѝ. Това пробудило подозренията им и двете изготвили план за наблюдение. Щели да проследят Били Бий и да разберат какво е замислила.

Станали рано, скрили се зад храстите и видели Били Бий да излиза на пръсти от задната врата с голям плик в ръка. Поели след нея и когато наближили бараката, Изола скочила и я набутала вътре. Кит останала да пази куфара и

плика, а Изола отишла да вземе Зенобия, която изпитва ужас от затворени пространства, и я хвърлила при Били Бий.

Едно не разбирам, Сюзан — за какво са им били на Били Бий и на Гили Гилбърт писмата? Не ги ли е било страх, че ще ги арестуват за кражба?

Добре, че бяхте ти и Айвър. Моля те, благодари му за всичко, за набитото му око, за подозрителния му ум и за добрия му нюх. Даже по-добре го целуни от мен. Той е невероятен! Ако питаш мен, Сидни трябва да го повиши в главен редактор.

С обич:
Джулиет

Сюзан — Джулиет
26 август 1946 г.

Скъпа Джулиет,

Да, Айвър е невероятен. Лепнах му една целувка от теб, а после и няколко от мен! Сидни наистина го повиши и макар и Айвър да не е още главен редактор, уверено върви към този пост.

Какво са планирали Били Бий и Гили ли? С теб не бяхме в Лондон, когато гръмна „случаят с чайника“, и пропуснахме вдигналата се шумотевица. Всички журналисти и издатели, които ненавиждат Гили Гилбърт и „Врява и безумство“ — а те далеч не са малко — бяха във възторг. Отвсякъде се сипеха жлъчни коментари по адрес на Гили и изявлението на Сидни, вместо да сложи край на тази история, даде нов повод за присмех и подигравки. Ето това Гили и „Врява и безумство“ не могат да простят. Те вярват в отмъщението и тяхното мото е: „Върни им го тъпкано! Сниши се, бъди търпелив и изчакай да дойде денят, в който ще си отмъстиш!“.

Били Бий, горката влюбена глупачка, също страдала за публичното унижение на възлюбения си. Представям си как двамата са кроели планове за отмъщение в леглото. И накрая са решили Били Бий да се промъкне в „Стивънс и Старк“ и да намери нещо, каквото и да е, което да уязви теб и Сидни и да ви превърне в посмешище.

Наясно си, че в издателските среди слуховете плъзват като пожар. Вече всички знаят, че си в Гърнзи и пишеш книга за окупацията, а от две седмици насам се говори, че си открила там неизвестен ръкопис на Оскар Уайлд (сър Уилям може да е достолепен, но не е дискретен).

И съответно Гили не устоя на изкушението. Планът му е бил любовницата му да открадне писмата, да ги публикува във „Врява и безумство“ и така да изиграе теб и Сидни. Да ви натрие носа! За съдебния процес е щял да се тревожи после. И, естествено, изобщо не се е замислил какво е щял да причини на Изола.

Направо ми се свива сърцето, като си дам сметка колко близо са били до успеха. Благодаря на Господ за Айвър и Изола, както и за издутото хълмче на лицемерието на Били Бий.

Айвър ще пристигне в Гърнзи във вторник да препише писмата. Намерил е за Кит жълт пор с искрящи зелени очи и зъби от слонова кост. Предполагам, че тя ще го разцелува за този подарък. Позволявам ти и на теб една целувка, но не повече. Не те заплашвам, Джулиет, ала Айвър е мой!

С обич:
Сюзан

Сидни — Джулиет, Телеграма
26 август 1946 г.

НИКОГА ПОВЕЧЕ НЯМА ДА НАПУСКАМ ГРАДА.
ИЗОЛА И КИТ ЗАСЛУЖАВАТ МЕДАЛ, ТИ СЪЩО. С
ОБИЧ: СИДНИ.

Джулиет — Софи

29 август 1946 г.

Скъпа Софи,

Айвър дойде и си замина, а писмата на Оскар Уайлд са отново на сигурно място в кутията за бисквити на Изола. Нещата малко се поуспокоиха, чакам Сидни да прочете писмата и изгарям от нетърпение да чуя мнението му.

През целия онзи напрегнат ден не позволих на вълнението да ме завладее, но после, след като сложих Кит да спи, изведнъж се притесних, не можех място да си намеря. По някое време на вратата се почука. Мярнах през прозореца Далси и изненадана, дори, честно да си призная, с известни тръпки на възбуда се втурнах да му отворя. Но какво да видя — на прага стояха той и Реми. Били дошли да проверят как съм. Колко трогателно! И потискащо също така.

Не е ли време на Реми да ѝ стане мъчно за родната Франция? Прочетох една статия от Жизел Пелтие, която е прекарала пет години в Равенсбрюк. Тя описва колко е трудно човек да възстанови живота си, след като е оцелял в лагер. Никой, нито приятелите, нито близките ти искат да знаят през какво си преминал; всички смятат, че колкото по-скоро изхвърлиш този епизод от съзнанието си (и не им досаждаш с него), толкова по-добре.

Мадмоазел Пелтие твърди, че хората като нея не желаят да вгорчават живота на другите с тези подробности, ала това наистина им се е случило и не можеш да се преструваш, че не е било. Според нея сега апелът във

Франция бил „Нека го оставим зад гърба си. Всичко — войната, режимът на Виши, милициите, Дранси, евреите — всичко това вече приключи. В крайна сметка всеки е страдал, не само ти“. Пред лицето на тази институционална амнезия, пише тя, единственото спасение са разговорите с други оцелели. Те знаят какъв е бил животът в лагерите. И когато си говорят, се разбират. Приказват, ругаят, плачат, разказват си истории — едни трагични, други абсурдни. Понякога дори се смеят. И това им носи облекчение.

Може би средата на други оцелели ще се отрази по-добре на Реми, отколкото селският живот на острова. Вече е по-укрепнала физически, не е така плашещо слаба, но още изглежда изтерзана и преследвана от призраците на миналото.

Господин Дилуин се върна, трябва в скоро време да си уговоря среща с него за Кит. Постоянно го отлагам, защото ме е страх, че може да ми откаже. Ще ми се да имам вдъхващ надежда майчински вид. Може би не е зле да си купя някой дантелен шал. Ако поиска препоръки, ще се застъпиш ли за мен? Доминик познава ли буквите? Би ли го накарала да напише следното:

*Уважаеми господин Дилуин,
Джулиет Драйхърст Аштън е много мила дама,
трезва, спретната и отговорна. Моля ви, позволете ѝ да
стане майка на Кит Маккена.*

*Искрено ваш:
Джеймс Доминик Страхан*

Разказах ли ти за плановете на господин Дилуин за наследството на Кит? Възложил е на Далси да събере работници и да стегне голямата къща, да подменят перилата, да пребоядисат стените, да прокарат нов водопровод, да сменят дограмата, да почистят комините, да

прегледат електрическата мрежа и да изчеткат облицовъчните камъни на терасата или каквото там се прави със старите камъни. Все още се колебае за дървената ламперия в библиотеката, немците са използвали красивите дърворезби за мишена и са стреляли по гроздовете и ябълките по фриза.

Тъй като едва ли някой ще реши да отиде на почивка на континента през следващите няколко години, господин Дилуин се надява Нормандските острови отново да се превърнат в туристически рай и смята да дава къщата под наем като семейна ваканционна вила.

Продължавам с още по-странни истории. Сестрите Беноа ме поканиха на чай заедно с Кит този следобед. Не ги познавах, а и в поканата си отправяха доста необичайни въпроси — дали Кит имала точно око и сигурна ръка и дали обича игрите.

Реших да потърся съвет от Ебен. Попитах го дали сестрите Беноа са с всички си и дали е безопасно да заведе у тях Кит. Ебен се разсмя гръмко и отвърна, че сестрите не били опасни и били с всички си. Джейн и Елизабет им ходели на гости всяко лято в продължение на пет години. Старите моми ги посрещали с колосани престилки, лъснати обувки на висок ток и дантелени ръкавици. Щели сме да си прекараме страхотно, увери ме той, хубаво било, че старите традиции се възраждат. Очаквало ни божествено угощение и специално представление след това, задължително трябвало да отидем.

Никой не ме предупреди какво да очаквам. Сестрите Беноа се оказаха осемдесетгодишни еднояйчни близначки. Изключително спретнати и изискани, с рокли от черен жоржет до глезените, украсени с кехлибарени мъниста по деколтето и подгъвите, и с бели коси, събрани като водовъртеж от бита сметана върху главите. Бяха очарователни, Софи. Наистина пихме греховно вкусен чай, ала веднага щом оставих чашата си, Ивон (по-голяма с десет минути) каза: „Сестро, смятам, че детето на Елизабет

е все още твърде малко“. Ивет отвърна: „Мисля, че си права, сестро. Навярно госпожица Аштън ще ни окаже честта?“.

Струва ми се, че моят отговор: „С радост“, беше твърде смел, предвид че нямах представа за какво става дума.

„Много мило, госпожице Аштън. Въздържахме се по време на войната. Някак си щеше да е нелоялно спрямо короната. Уви, през тези години артритът ни се влоши и сега не можем да участваме с вас. Но за нас ще е удоволствие да ви гледаме!“

Ивет заровичка в едно чекмедже на бюфета, а Ивон издърпа плъзгащата се врата между гостната и трапезарията. Върху нея беше залепен голям черно-бял портрет на херцогинята на Уиндзор, госпожа Уолис Симпсън, изрязан, както се оказа, от светските страници на „Балтимор Сън“ в края на трийсетте.

Ивет ми подаде четири отлично балансирани стрели със зловещо проблясващи сребърни върхове.

— Цели се в очите, скъпа — рече тя.

Подчиних се.

— Браво! Три от четири, сестро. Почти толкова добре, колкото и милата Джейн. На Елизабет ръката ѝ винаги трепваше в последния момент! Нали ще опитате отново догодина?

Историята им е простичка, но тъжна. Ивет и Ивон обожавали Уелския принц. „Изглеждаше невероятно по бричове! Танцуваше ненадминато! Беше изключително елегантен със смокинг! Толкова красив и внушителен! Но после онази уличница му стъпи на врата. Свали го от трона! Сне му короната от главата!“ Това им разбило сърцата. Кит не беше на себе си от възторг, както можеш да се досетиш. Аз ще трябва да потренирам малко, новата ми цел в живота е да постигна „четири от четири“.

Представяш ли си какво щеше да е, ако познавахме някой като сестрите Беноа, когато бяхме малки?

Обич и XXX:

Джулиет — Сидни

2 септември 1946 г.

Скъпи Сидни,

Този следобед се случи нещо и макар всичко да приключи благополучно, аз доста се притесних и сега не мога да заспя. Реших да пиша на теб, вместо на Софи, защото тя е бременна, а ти не си и състоянието ти не е деликатно, пък на Софи е — ама че изречение написах, извинявай.

Кит беше с Изола да правят джинджифилови курабийки. На мен и на Реми ни трябваше мастило, Далси искаше маджун за ремонта на голямата къща и тримата решихме да отидем до Сейнт Питър Порт.

Тръгнахме покрай скалите към залива Фърмейн. Там е много красиво, пътеката криволичи покрай брега и на едно място се стеснява, така че аз минах най-отпред, а Далси и Реми вървяха зад мен. По едно време иззад завоя се показва червенокоса жена с куче вълча порода, доста едро. Беше го пуснала да тича свободно и то страшно ми се зарадва. Дотича до мен, изправи се, като опря лапи в гърдите ми и се опита да ме близне по лицето. Аз се разсмях на лудориите му, а жената каза: „Не се притеснявайте. Не хапе“.

В този момент иззад гърба ми се разнесе ужасяващо хъхрене, спазматично поемане на дъх, гадене, даване — кошмарен звук, който не мога да опиша. Обърнах се и видях, че Реми се е превила надве, Далси я придържаше, а тя повръщаше неконтролируемо върху себе си и върху него. Отвратителна гледка.

Далси изкрещя: „Изгони кучето, Джулиет! Веднага!“.

Избутах животното настрани. Собственичката му сипеше извинения, самата тя също беше почти в истерия, разплака се. Хванах нашийника на кучето и го издърпах напред, опитах се да я успокоя: „Всичко е наред! Всичко е наред! Не е ваша вината. Моля ви, вървете. Вървете!“. И тя най-сетне си тръгна, теглейки горкото озадачено животно за нашийника.

Реми едва-едва си поемаше дъх, имах чувството, че всеки миг ще припадне и ще се свлече на земята. Далси вдигна глава и каза: „Най-добре да я заведем у вас, Джулиет. Най-близо е“. Вдигна я на ръце и пое с бързи крачки, аз се влачех след него безпомощна и уплашена.

Реми цялата трепереше, изкъпах я да се стопли и я сложих в леглото. Тя веднага се унесе, а аз събрах дрехите ѝ и слязох долу да ги изпера. Далси стоеше до прозореца и гледаше навън.

— Веднъж спомена — рече той, без да се обръща, — че пазачите в лагера гледали големи кучета. Насъсквали ги по жените по време на вечерната проверка ей така, без причина, да се забавляват. Колко съм се лъгал, Джулиет! Мислех, че тук, при нас, по-лесно ще го забрави. А се оказва, че само добрата воля не е достатъчна. Нали, Джулиет? Изобщо не е достатъчна...

— Да, не е — отговорих аз.

Далси не каза нищо повече, кимна и си тръгна. Обадох се на Амелия да я предупредя, че Реми е у дома, и се захванах с прането. После Изола доведе Кит, вечеряхме и играхме карти, докато стана време да си лягаме.

Но не мога да заспя.

Срамувам се от себе си. Наистина ли вярвах, че Реми е добре и може да си замине, или просто така ми се искаше? Наистина ли мислех, че е крайно време да се върне във Франция и да го преодолее, да го забрави? Да, така беше и направо ми се гади от това.

С обич:
Джулиет

П.П. Така и така съм тръгнала да се изповядвам, ще добавя още нещо. Докато стоях там с оповръщаната рокля на Реми и усещах миризмата на кисело от съсипаните дрехи на Далси, в главата ми отекваха думите му „Само добрата воля не е достатъчна.“ Дали това означава, че не изпитва към нея нищо повече от добра воля? Тази натрапчива мисъл не ми излиза от ума цяла вечер.

Сидни — Джулиет, Нощно писмо
4 септември 1946 г.

Скъпа Джулиет, тази натрапчива мисъл означава не друго, а че си влюбена в Далси. И това не би трябвало да те изненадва. Чудно ми е само защо още не си го проумяла, предполага се, че морският въздух избистря ума. Искам да дойда да те видя и да зърна писмата на Оскар, но не мога да се измъкна до тринайсети. Става ли?

С обич:
Сидни

Джулиет — Сидни, Телеграма
5 септември 1946 г.

СКЪПИ СИДНИ, ТИ СИ НЕПОНОСИМ, ОСОБЕНО
КОГАТО СИ ПРАВ. ЩЕ СЕ РАДВАМ ДА ТЕ ВИДЯ ПО
ВСЯКО ВРЕМЕ. С ОБИЧ: ДЖУЛИЕТ.

Изола — Сидни

6 септември 1946 г.

Скъпи Сидни,

Джулиет каза, че ще дойдеш да видиш със собствените си очи писмата на баба Фин. Крайно време беше! Не че имам нещо против Айвър, той ми е симпатичен, въпреки ужасните си вратовръзки, вързани на фльонга. Рекох му, че не му отиват, ама той бързо-бързо насочи разговора към Били Бий, кое било пробудило подозренията ми, как съм я била проследила и заключила в бараката. Накрая ме похвали, че съм била като истински детектив и мис Марпъл едва ли би се справила по-добре.

Тази мис Марпъл не му била приятелка, а героиня от романи, която използва всичко, което знае за ЧОВЕШКАТА ПРИРОДА, за да разгадава мистерии и да разкрива престъпления, пред които дори и полицията е безпомощна.

Мина ми през ума, че ще е чудесно и аз да се хвана да разкривам загадки. Само че не се сещам за нито една, казах му. Айвър обаче рече, че навсякъде имало нещо скрито-покрито и с моите добри инстинкти можело да стана като мис Марпъл. „Определено притежавате отлични наблюдателни способности. Само трябва да се поупражнявате малко. Бих ви препоръчал да си записвате всичко, което ви направи впечатление.“

Отидох при Амелия и взех няколко книги за мис Марпъл. Тя е страшна скица. Седи си кротко и си плете по цял ден, а вижда неща, на които другите не обръщат внимание. И аз бих могла да държа ушите си отворени и да наблюдавам с крайчеца на очите си. Само дето тук, в Гърнзи, няма никакви неразрешени мистерии. Това обаче не означава, че един ден няма да се появят и тогава аз ще съм готова да им изляза насреща!

Книгата за издутините по главата, дето ми изпрати, все още ми харесва и се надявам, че няма да се обидиш, ако

си намеря друго призвание. Вярвам в твоя научен метод, ала вече разчетох главите на всички, които харесвам (освен твоята) и взе да ми омръзва.

Джулиет рече, че пристигаш следващия петък. Мога да те посрещна на летището и да те закарам до тях. Ебен е организиран празненство на брега в събота и каза, че си повече от добре дошъл. Той рядко кани гости, това било по специален повод, имал да ни съобщи добра новина. Каква ли ще е тя? Да не би да е решил да се жени? Дано не съм права, че жените обикновено не пускат мъжете си сами вечер и ще ми липсва на сбирките ни.

Твоя приятелка:
Изола

Джулиет — Софи
7 септември 1946 г.

Скъпа Софи,

Най-накрая събрах кураж и казах на Амелия, че искам да осиновя Кит. Нейното мнение е от огромно значение за мен, тя е обичала силно Елизабет, познава Кит много добре, а и мен долу-горе. Надявах се да получа благословията ѝ и ужасно се страхувах, че може да ми откаже. Задавих се няколко пъти с чая, докато се мъчех да намеря подходящите думи. Но облекчението ѝ беше толкова видимо, че чак се сепнах. Не съм и предполагала колко е била разтревожена за бъдещето на Кит.

После заяви: „Ако можех да... — замълча, не се доизказа и започна ново изречение. — Смятам, че това ще е най-добре и за двете ви. Би било прекрасно...“

После се разплака и извади кърпичката си. А след това, естествено, и аз извадих моята.

След като се наревахме, седнахме да помислим сериозно. Амелия ще дойде с мен на срещата с господин

Дилуин. „Познавам го от дете — рече тя. — Няма да посмее да ми откаже.“ Амелия да застане на твоя страна, е като да имаш Трета армия зад гърба си.

Случи се и още едно прекрасно нещо, което дори ме зарадва повече от подкрепата на Амелия. Последното ми съмнение се сви до размерите на върха на игла.

Помниш ли, веднъж ти писах, че Кит навсякъде разнася една кутия, омотана с връв, дето си мислех, че в нея може да има умрял пор. Тази сутрин Кит дойде в стаята ми и ме събуди, погалвайки ме по лицето. Носеше и кутията си.

Без да продума, свали връвчиците и отвори капака. Разбута хартиите вътре и ми я подаде. След това отстъпи и ме гледаше как изваждам нещата и ги подреждам на леглото. Вътре имаше следното: дантелена бебешка възглавница, снимка на Елизабет, която копае в градината и се смее на Далси, ленена кърпичка с едва доловим аромат на жасмин, мъжки пръстен и кожено томче на Рилке с кратко посвещение:

„На Елизабет, която превърна мрака в светлина. Кристиян“.

От книгата стърчеше сгънато листче. Кит ми кимна, така че аз внимателно го извадих и прочетох:

„Амелия, целуни я от мен, когато се събуди. Ще се върна до шест. Елизабет. П.П. Краченцата ѝ са божествени, нали?“

Най-отдолу беше медалът на дядото на Кит от Първата световна война, вълшебният медал, който Елизабет беше дала на Илай при заминаването му за Англия. Явно той го беше върнал на Кит, Господ да го поживи.

Тя ми показваше съкровището си, Софи. Не ме изпускаше от поглед. И двете бяхме неописуемо тържествени. Не знам как не заплаках, само протегнах ръце и Кит се хвърли в обятията ми. После се пхна под завивката и заспа. Аз обаче не успях. Бях превъзбудена, щастлива и заета да планирам живота ни заедно.

Не държа да се върна в Лондон, обичам Гърнзи и искам да остана тук, дори и след като свърша книгата за Елизабет. Не мога да си представя Кит в града, където няма да може да ходи боса, да тича на воля и да се отбива при прасетата. Нито пък да лови риба с Ебен и Илай, да ходи при Амелия, да помага на Изола за отварите ѝ и най-вече да се разхожда с Далси.

Мисля, че ако ми позволят да я осиновя, ще можем да останем тук и да даваме голямата къща под наем през лятото на богати безделници. С парите от продажбата на „Изи...“ ще купя апартамент в Лондон, за да има къде да отсядаме, когато отиваме там с Кит.

Нейният дом е тук и аз лесно бих могла да го приема като свой. Гърнзи е благодат за писането, виж Виктор Юго. Единственото, което би ми липсвало от Лондон, са Сидни и Сюзан, близостта до Шотландия, новите пиеси и „Хародс“.

Стискай палци господин Дилуин да прояви здрав разум. Знам, че той е здравомислещ човек и ме харесва, знам също така, че си дава сметка колко ме обича Кит и че за момента съм достатъчно добре финансово осигурена, а кой може да предложи нещо повече в тези времена? Амелия смята, че дори и да ми откаже да осиновя Кит, защото не съм омъжена, ще се съгласи да ме направи неин попечител.

Сидни пристига в Гърнзи следващата седмица. Ще ми се и ти да можеше да дойдеш, липсваш ми.

С обич:
Джулиет

Джулиет — Сидни
8 септември 1946 г.

Скъпи Сидни,

С Кит решихме да обядваме навън, за да видим докъде е стигнал Далси, който днес трябваше да започне да оправя съборения зид към зеленчуковата градина. Това беше прекрасно оправдание, за да го шпионираме и да го погледаме как работи. Първо оглеждаше внимателно камъка, претегляше го в ръка и след това го поставяше. Ако паснеше там, Далси се усмихваше и преминаваше нататък, но ако нещо не му харесаше, търсеше друг камък. Беше много успокояващо.

Останахме при него доста време и той така свикна с възхитените ни погледи, че ни покани на вечеря. Кит беше обещала да отиде у Амелия, но аз приех с неприлична припряност и след това се разтреперих абсурдно при мисълта, че ще бъда сама с него. И двамата се чувствахме малко неловко, Далси обаче можеше да се оправдае с приготвянето на храната и да се скрие в кухнята. Възползвах се от възможността да се поровя в книгите му. Не са много, но говорят за добър вкус — Дикенс, Марк Твен, Балзак, Бозуел, милият Лий Хънт, „Писмата на сър Роджър де Ковърли“, Ан Бронте (нейните романи някак си не ми се вписваха сред останалите) и моята книга за нея. Не знаех, че я има, не я е споменавал, може би не му е харесала.

По време на вечеря говорихме за Джонатан Суифт, отглеждането на прасета и процесите в Нюрнберг. Виж какъв широк кръг от интереси, нали? Не бяхме сковани, но като че ли няхахме апетит, макар че супата му от киселец беше много вкусна (далеч по-добра от моята). След кафето се разходихме до кочината. Големите шопари не могат да ме развълнуват, но малките прасенца са трогателни. Тези на Далси са на петна и са страшно игриви. Всеки ден изкопават нова дупка под оградата, уж да избягат, а всъщност се забавляват да гледат как Далси я запълва. Трябва да ги видиш как се ухилват, когато той се приближи.

В кочината на Далси е чисто като в аптека. А и сеното си подрежда красиво.

Не ми се смей! Това далеч не е всичко. Май съм влюбена в мъж, който отглежда цветя и прасета, може да зида, да дяла камъни и да работи с дърво и живее на село. Не, не „май“, а съм напълно сигурна. Утре може и да се измъчвам, че той не ме обича и сигурно е влюбен в Реми, но точно в този момент предпочитам да се отдам на еуфорията. Главата ми е замаяна и дори стомахът ме присвива, това трябва да означава нещо.

Ще те чакам в петък. Сигурно ще пристигнеш с вирнат нос, задето първи се досети, че съм влюбена в Далси. От мен да мине, позволявам ти да се надуваш, колкото си искаш. Но ще ти е за пръв и последен път!

Обич и XXXX:

Джулиет

Джулиет — Сидни, Телеграма

ОТЧАЯНА СЪМ. ВИДЯХ ДАЛСИ И РЕМИ ПОД РЪКА В СЕЙНТ ПИТЪР ПОРТ, БЯХА УСМИХНАТИ ДО УШИ И КУПУВАХА КУФАР. СИГУРНО СЕ ГЛАСЯТ ЗА МЕДЕН МЕСЕЦ. КАКВА ГЛУПАЧКА СЪМ! ТИ СИ ВИНОВЕН! НЕЩАСТНАТА ДЖУЛИЕТ.

ЗАПИСКИ ОТ НАБЛЮДЕНИЯТА НА ИЗОЛА ПРИБИ

ПОВЕРИТЕЛНО: ДА НЕ СЕ ЧЕТЕ ДОРИ И СЛЕД СМЪРТТА!

Неделя

Тази тетрадка с редове ми е подарък от моя приятел Сидни Старк. Пристигна вчера по пощата. Отпред пишеше със златни букви PENSÉES, но аз ги изчегъртах, защото

това значи „мисли“ на френски, а аз ще записвам само ФАКТИ. Факти, събрани от зорки очи и остър слух. Не очаквам кой знае какво в началото, първо трябва да се науча да бъда наблюдателна.

Ето някои от наблюденията, които направих днес. На Кит ѝ харесва да е с Джулиет, изглежда по-спокойна, когато Джулиет влезе в стаята, и престава да прави физиономии зад гърба на хората. Освен това, откак Джулиет е тук, Кит се е научила да си мърда ушите.

Моят приятел Сидни ще дойде да види писмата на Оскар. Този път ще спи при Джулиет, защото тя е разчистила килера на Елизабет и му е сложила там легло.

Видях Дафни Поуст да копае голяма дупка под бряста на господин Фере. При всяко новолуние го прави. Мисля, че трябва да ѝ купим един сребърен чайник, че да престане да обикаля по нощите.

Понеделник

Ръцете на госпожа Тейлър са зачервени. От какво? Или от кого? Доматите или мъжа ѝ? Да се следи!

Вторник

Нищо за отбелязване.

Сряда

Отново нищо.

Четвъртък

Реми намина да ме види. Тя ми дава марките от писмата, които получава от Франция, те са по-шарени от английските и аз си ги събирам. Носеше кафяв плик, изпратен от ФРЕНСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО. Това е четвъртият поред. За какво ли ѝ пишат? Да се проучи!

Днес започнах да се упражнявам да наблюдавам, скрих се зад сергията на господин Салъс, но ме видяха и се отказах. Няма значение, Ебен организира празненство в събота на брега, там не може да не намеря нещо за наблюдаване.

Попадна ми една книга за художници, в която обясняваха как те оглеждат това, което ще рисуват. Да речем, портокал. Не насочвали погледа си право в портокала, а подлъгвали очите си да се втренчат в банана до него или пък се обръщали и го гледали измежду краката си. Така виждали портокала по съвсем различен начин. Това се наричало „да уловиш перспективата“. Мисля да го изпробвам, но не като надничам измежду краката си, а като не гледам право в това, което ме интересува, ще го гледам странишком или с премрежени очи. Ако притворя клепачи, никой няма да забележи. Да се упражнява!!!

Петък

Става! Да не гледаш директно, върши работа. Аз, Джулиет, Реми, Кит и Далси отидохме с неговата каруца до

аеродрума да посрещнем скъпия Сидни. И ето какво забелязах: Джулиет го прегърна и той я повдигна и залюля като брат. Запозна се с Реми и тайно я огледа с присвити очи, както правех и аз. Далси му стисна ръката, но после не влезе у Джулиет да хапне от кейка с ябълки. Той не се беше надигнал в средата, ама си беше вкусен.

Сложих си капки за очи преди лягане, защото от това надничане изпод спуснати клепки много се изморяват. Клепачите също ме болят.

Събота

Реми, Кит и Джулиет дойдоха с мен на брега да съберем дърва за празненството довечера. Амелия също беше излязла да се порадва на слънцето. Изглежда поотпочинала и спокойна, радвам се за нея. Далси, Сидни и Илай смъкнаха големия казан на Ебен. Далси е мил и любезен със Сидни, който също се държи добре с него, но през цялото време го оглежда някак си преценяващо. Защо?

Реми остави съчките и отиде при Ебен, каза му нещо и той я потупа по рамото. Защо? Ебен не е от хората, които се сближават лесно. После разговаряха известно време, но за съжаление бяха далеч.

Когато стана време да се прибираме за обяд, Илай се запиля по брега. Джулиет и Сидни хванаха Кит и тръгнаха нагоре по пътеката, като брояха: „Едно, две, три... ФЪЪЪРРР!“ и на това „фъъррр“ я вдигаха във въздуха.

Далси не тръгна след тях. Остана долу, загледан във водата. Направи ми впечатление колко самотен изглеждаше. Той винаги си е бил малко самотник, само че преди като че ли не му пречеше. Какво ли е станало?

Събота вечер

На празненството забелязах нещо важно и сега трябва да действам внимателно, както прави мис Марпъл. Беше хладно, небето изглеждаше навъсено. Това не ни пречеше, бяхме се облекли хубаво, ядохме омари и се смяхме с Букър. Той се качи на една скала и изнесе реч, правеше се на онзи римлянин, по когото си е изгубил ума. Притеснявам се за Букър, трябва да прочете и друга книга. Мисля да му дам Джейн Остин.

Наострила уши, седях край огъня със Сидни, Кит, Джулиет и Амелия. Тъкмо се бях навела да притурия съчки, когато Далси и Реми отидоха при Ебен. Реми прошепна нещо на Ебен, той се усмихна, взе голямата лъжица и удари по казана с омарите.

— Моля за внимание! — извика Ебен. — Имам съобщение.

Всички притихнаха, а Джулиет така рязко си пое дъх, че я чух. После не го изпусна, седеше скована, стиснала зъби. Какво ли й беше станало? Притесних се за нея, веднъж и на мен така ми прилоша изведнъж, едва не припаднах, после се оказа апандисит. Така или иначе, изпуснах първите думи на Ебен.

— ... така че тази вечер се прощаваме с Реми. Следващия вторник тя ни напуска и заминава за Париж. Там ще живее заедно с приятели и ще учи и работи при прочутия парижки сладкар Раул Гийемо. Обеща ми, че някой ден отново ще се върне в Гърнзи. При мен и Илай винаги ще има място за нея. Може да я поздравим и да се радваме на сполуката й.

Заваляха викове и поздравления, всички скочиха и се събраха около Реми. Само Джулиет остана на мястото си, издиша шумно и се строполи по гръб в пясъка като прободена с харпун риба.

Озърнах се наоколо, исках да видя какво прави Далси. Той не беше в групичката край Реми, изглеждаше тъжен и самотен. И изведнъж ме осени! Беше ясно като бял ден! Далси не искаше Реми да замине, страхуваше се, че тя никога повече няма да се върне. Той беше влюбен в нея, но тъй като беше срамежлив, не ѝ беше признал чувствата си.

Само че аз не бях като него. Съвсем спокойно можех да ѝ разкрия каква е работата, а после тя като французойка щеше да знае какво да прави и как да му покаже, че е готова да го приеме. После двамата ще се оженят и няма да има нужда тя да ходи в Париж и да живее там. Колко хубаво, че ми липсва въображение, но затова пък виждам нещата ясно.

Сидни се приближи към Джулиет и я побутна с крак. „Сега по-добре ли си?“, попита я той, Джулиет кимна и аз отхвърлих тази тревога от ума си. След това те отидоха да поздравят Реми. Аз останах до огъня, тъй като Кит беше заспала в скута ми, и се замислих усилено.

Реми, като повечето французойки, е практична. Ще поиска да види доказателства за чувствата на Далси, преди да промени плановете си. Следователно аз трябва да ги осигуря тези доказателства.

Малко по-късно, след като отворихме виното и вдигнахме няколко тоста, се приближих към Далси и му казах:

— Далси, забелязах, че подът в кухнята ти е мръсен. Ще дойда да го измия. В понеделник удобно ли е?

Той премигна изненадано, но кимна.

— Приеми го като подарък за Коледа — рекох. — Няма да ми плащаш. Само остави вратата отключена.

И така, всичко беше организирано, пожелах лека нощ на всички и си тръгнах.

Неделя

Съставих си план за утре. Малко ми е притеснено.

Докато чистя къщата на Далси, няма как да не намеря някое доказателство, че е влюбен в Реми. Например „Ода за Реми“, намачкана в кошчето за боклук. Или пък името ѝ, оградено в сърчице, на списъка му за покупки. Трябва да е на някое видно място, тъй като мис Марпъл никога не ходи да тършува из чуждите къщи. И аз няма да разбивам ключалки.

Намеря ли доказателство за любовта му към Реми, тя няма да се качи на самолета за Париж във вторник сутринта. Ще знае какво да направи и Далси ще е щастлив.

Целият понеделник:

Една сериозна грешка, една щастлива нощ

Събудих се рано и се занимавах с кокошките, докато стана време Далси да отиде на работа в голямата къща. По пътя прегледах овощните дървета, ала никъде нямаше издълбани сърца.

Влязох през кухненската врата с метла, кофа и парцали. Два часа чистих, търках, бърсах прах и нищо не намерих. Бях започнала да се отчайвам, когато се сетих за книгите му по полиците. Захванах се да ги изтупам, но от тях не падна издайническо листче, както се бях надявала. В един момент забелязах малката червена книжка за Чарлс Лам. Какво правеше тя тук? Бях видяла как Далси я поставя в дървеното сандъче, което Илай му беше направил за рождения му ден. Щом като книгата беше тук на лавицата, какво имаше в сандъчето? И къде беше то? Почуках по стените. Не кънтеше на кухо. Бръкнах до лакът в качето с брашно — само брашно. Дали не беше в плевнята? Да го нагризат плъховете? Никога. Какво оставаше? Леглото, под леглото!

Изтичах до спалнята, пропълзях под леглото и издърпах сандъчето. Повдигнах капака и надникнах. На пръв поглед — нищо. Исипах всичко на леглото и пак ударих на камък — нямаше стихове за Реми, нито нейна снимка, нито пък билети от „Отнесени от вихъра“, макар че ходиха заедно да го гледат. Къде ли ги беше дянал? Нямаше кърпичка с избродирано „Р“. Единствената кърпичка вътре беше на Джулиет, сигурно беше забравил да ѝ я върне. Имаше и разни други работи, но не бяха свързани с Реми.

Прибрах ги обратно в кутията и оправих леглото. Пълен провал! Утре Реми щеше да се качи на самолета и Далси щеше да си остане самотен. Чак сърцето ме заболя. Събрах си парцалите и кофата и се затътрих към къщи. По пътя срещнах Амелия и Кит, отиваха да наблюдават птици. Поканиха ме с тях, но дори и птиците не можеха да ме разведрят в този момент.

Джулиет обаче сигурно щеше да ме ободри, с нея винаги ми беше забавно. Нямаше да стоя дълго и да ѝ преча да пише, освен ако не ми предложеше чаша чай или кафе. Сидни си беше заминал сутринта, така че може би и тя се чувстваше самотна.

Речено-сторено. Заварих я вкъщи. По бюрото ѝ бяха разпилени книжа, но тя не пишеше, седеше и гледаше втренчено през прозореца.

— Изола, точно имах нужда от компания! — Стана и видя метлата и кофата. — Да не си дошла да чистиш? Остави това и ела да прием кафе.

След това ме огледа по-внимателно и попита:

— Какво се е случило? Да не си болна? Ела, седни.

Както бях сломена и обезнадеждена, добротата ѝ сломи съдържаността ми и се разциврих.

— Не, не, не съм болна. Провалих се, не изпълних мисията си. И сега Далси ще остане нещастен.

Джулиет ме заведе до канапето. Погали ме по главата. Когато плача, винаги започвам да хълцам, затова тя изтича да донесе чаша с вода. Беше ми го показала веднъж този номер, притискаш ноздри с показалци, с палците

запушваш ушите, а някой приятел надига чашата с вода, за да пиеш. Ако се задавиш, тропваш с крак, за да спреш. Безотказно е, винаги върши работа и като по чудо спиращ да хълцаш.

— Каква е тази мисия? — попита Джулиет. — Защо смяташ, че си се провалила?

Разказах ѝ всичко: как осъзнах, че Далси е влюбен в Реми; как предложих да почистя къщата му, за да намеря доказателства, които възнамерявах да занеса на Реми и тя щеше да остане, може би дори първа щеше да му признае любовта си, за да улесни нещата.

— Той е толкова стеснителен, Джулиет. Винаги е бил такъв. Сигурно досега никога не се е влюбвал и едва ли знае какво да прави. По-скоро ще събира скришом разни дреболии, които издават чувствата му, но няма да обели и дума за това. Не зная как да му помогна, отчаяна съм!

— Повечето мъже не са сантиментални и не пазят такива дреболии, Изола — отвърна Джулиет. — Не държат на вещите. Но това не означава нищо. Ти какво точно търсеше, за бога?

— Доказателство, както прави мис Марпъл. Но не открих абсолютно нищо, дори и една нейна снимка нямаше. Имаше няколко на теб и на Кит, както и една, в която си увита в пердето като „мъртвата булка“. Пази всичките ти писма, завързани с онази синя панделка, която мислеше, че си загубила. Знам, че е писал на Реми в приюта и тя сигурно му е отговорила, ама не намерих нито едно писмо от Реми. Нито пък нейна кърпичка. Иначе видях една от твоите, може да си я поискаш, много е хубава.

Тя се изправи и отиде до бюрото. Постоя неподвижно миг-два, после взе онова кристално нещо, на което пише *Carpe Diem*. Загледа се в него.

— Улови мига... Вдъхновяваща мисъл, нали?

— Сигурно — отвърнах. — Стига да се оставиш да те води някакъв си камък.

И тогава Джулиет ме изненада. Обърна се към мен и ми се усмихна с онази усмивка, заради която я харесах още при първото ни виждане.

— Къде е Далси? В голямата къща ли?

Кимнах и тя изхвърча навън.

Невероятната Джулиет! Ей сега щеше да нареди хубаво Далси, задето не се осмелява да признае чувствата си към Реми.

Мис Марпъл никога не тича. Тя върви бавно и тежко, както подобава на една стара дама. Помъчих се и аз да последвам примера ѝ и докато стигна до къщата, Джулиет вече беше влязла вътре.

Минах на пръсти по терасата и се притиснах към стената на библиотеката. Френските прозорци бяха отворени.

Чух Джулиет да отваря вратата на библиотеката и да поздравява:

— Добро утро, господа.

Теди Хекуит (бояджията) и Честър (дърводелеца) отговориха:

— Добро утро, госпожице Аштън.

Далси се обади от върха на стълбата (това го разбрах после, като го чух как падна):

— Здравей, Джулиет.

Джулиет рече, че искала да размени няколко думи с него насаме, и другите двама излязоха.

— Случило ли се е нещо, Джулиет? — попита Далси.
— Кит добре ли е?

— Да, да, добре е. Не идвам заради нея... Искам да те питам нещо...

Ето сега щеше да му каже да не бъде такъв пъзльо. Да се размърда и да отиде веднага да предложи брак на Реми.

Нищо подобно! Вместо това тя каза:

— Ще се ожениш ли за мен?

Идеше ми да потъна вдън земя.

Възцари се тишина, пълна тишина. Ни дума, ни вопъл.

Джулиет обаче продължи спокойно. Дори гласът ѝ не потрепна, пък аз не можех да си поема дъх.

— Влюбена съм в теб, затова реших да те попитам.

И тогава Далси, милият Далси, изригна. Спомена напразно името Господне.

— Боже мой, да! — изкрещя той и се разтропа надолу по стълбата, кракът му се закачи някъде, Далси падна и си изкълчи глезена.

Колкото и да се изкушавах, не надникнах вътре, съвестта ми не го позволяваше. Почаках малко, но не чух нищо повече и се прибрах вкъщи да размисля.

Какво, като се упражнявах да гледам, щом не виждам правилно? Бях разбрала всичко погрешно. Всичко! Краят е щастлив, страшно щастлив, но не и благодарение на мен. Не притежавам проникателността на мис Марпъл и уменията ѝ да наднича в дебрите на човешкия ум. Тъжно е, ала трябва да си го призная.

Сър Уилям беше споменал, че в Англия има състезания за мотоциклетисти, раздавали сребърни купи на победителите в надпреварите за скорост и по неравен терен. Може пък да се пробвам там, вече си имам мотор. Трябва ми само каска. И очила.

Първо обаче ще поканя Кит на вечеря и да остане да спи при мен, така че Джулиет и Далси да се порадват на малко усамотение, също както господин Дарси и Елизабет Бенет.

Джулиет — Сидни
17 септември 1946 г.

Скъпи Сидни,

Ужасно съжалявам, че те привиквам обратно и трябва отново да прекосиш Ламанша, но присъствието ти е наложително — ще се омъжвам. Улових мига, а и цялата нощ след него. Ще дойдеш ли да ме предадеш на съпруга ми в градината на Амелия в събота? Ебен е кумът, Изола е шаферката (шие си рокля за случая), Кит ще хвърля розови листенца.

Далси е младоженецът.

Изненадан ли си? Сигурно не си, за разлика от мен. Напоследък всичко ме изненадва. Всъщност, като си дам сметка, съм сгодена само от ден, но, изглежда, сякаш целият ми живот се осмисли в последните двайсет и четири часа. Представяш ли си, можехме да продължаваме да бленуваме един за друг и да се преструваме, че не го забелязваме, до края на света. Страхът да не урониш достойнството си може да ти съсипе живота, нали?

Мислиш ли, че е неприлично да се омъжа толкова бързо? Не искам да чакам, искам да започна веднага. Цял живот съм смятала, че историята приключва с благополучното сгодяване на героя и героинята — щом това е удовлетворило Джейн Остин, би трябвало да е удовлетворително и за всеки друг. Само че не е така. Историята тепърва започва и всеки ден ще носи нови събития и заплитания в сюжета. Може би следващата ми книга ще бъде за очарователна семейна двойка и за всички неща, които научават един за друг с годините. Виждаш ли колко благотворно влияе годежът върху писането ми?

Далси дойде от голямата къща и настоява незабавно да му обърна внимание. От прехвалената му стеснителност вече няма и следа, подозирам, че е било просто трик, за да спечели симпатията ми.

С обич:
Джулиет

П.П. Днес се натъкнах на Аделаида Адисън в града. Тя поднесе поздравленията си по следния начин: „Чух, че

вие и онзи свинар най-сетне ще узаконите връзката си.
Слава на Бога!“.

[1] Игра на думи: произнесено по определен начин, името буквално означава „пчеличката Били“. — Б.пр [↑](#)

[2] Марш, композиран от сър Едуард Елгар (1857–1934). — Б.пр.
[↑](#)

[3] Национален съюз на интернираните и депортираните участнички в Съпротивата. — Б.пр. [↑](#)

[4] Норвежка състезателка по фигурно пързаляне (1912–1969). — Б.пр. [↑](#)

[5] Кратка ваканция (фр.). — Б.пр. [↑](#)

БЛАГОДАРНОСТИ

Семенцето на тази книга беше посято съвсем случайно. Бях в Англия, за да направя проучване за друга книга, и там научих за германската окупация на Нормандските острови. Не се сдържах и отлетях за Гърнзи и неговата история и красотата му бързо ме заплениха. В резултат на краткия ми престой на острова се роди и тази книга, макар и много години по-късно.

За жалост, книгите не излизат готови от главите на своите автори. Зад този роман се крият дълги години проучване и писане, и най-вече търпението и подкрепата на съпруга ми Дик Шафър, както и на дъщерите ми Лиз и Морган, които твърдят, че за разлика от мен, никога не са се съмнявали в успешния завършек на това начинание. Освен че вярвах в писателските ми заложби, те настояваха да седна на компютъра и да започна да реда думата след дума, и така благодарение на тях се появи тази книга.

Към тези поддръжници у дома трябва да добавя и една по-голяма групичка навън. На първо място сред тях се нареждат моите сестри по перо Сара Лойстер и Джулия Попи, които ме държаха изкъсо, подмамваха ме и ме приласкаваха да не се отказвам и изчетоха първите пет чернови. Ако не бяха те, тази книга наистина нямаше да я има. Ентусиазмът на Пат Аригони и нейните редакторски умения също бяха от голямо значение в първите етапи. Сестра ми Сини не изневери на себе си и както обикновено ме прищипорваше да работя, за което в този конкретен случай съм ѝ дълбоко благодарна.

Благодарна съм и на Лиза Дрю, задето насочи ръкописа към агента ми Лайза Досън, която притежава невероятна комбинация от внимание, търпение, редакторска мъдрост и познания за издателския процес. Колежката ѝ Анна Олсвангер ми помогна с много прекрасни идеи, за което съм ѝ длъжна. Благодарение на тях ръкописът ми стигна до бюрото на страхотната редакторка Сюзан Камил, която съчетава изключителен интелект с дълбока човечност. Бих искала да благодаря и на Чандлър Крофорд, който занесе книгата в издателство

„Блумсбъри“ в Англия и след това с публикуването ѝ в десет други страни я превърна в световно явление.

Дължа специални благодарности и на племенницата си Ани, която се отзова на молбата ми и довърши книгата, след като неочакван здравословен проблем ми попречи да продължа работа малко след подписването на договора. Без да се двоуми, тя зарязва книгата, която пишеше, запретна ръкави и се залови с моя ръкопис. Да имаш писател като Ани в семейството си, е небивал късмет, без нея тази книга нямаше да я има.

Ако не друго, надявам се героите и тяхната история да хвърлят светлина върху страданията и силата на жителите на Нормандските острови по време на германската окупация. Надявам се също така, че моята книга ще разпръсне семенцата на моето убеждение, че любовта към изкуството — било то поезия, разказване на истории, рисуване, скулптура или музика — позволява на хората да се извисят над всяко издигнато от човека препятствие.

Мери Ан Шафър

декември 2007 г.

* * *

Имах късмета да се захвана с това начинание, въоръжена с многобройните истории на леля ми Мери Ан и подкрепяна от редакторските умения на Сюзан Камил. Ясната представа на Сюзан как трябва да изглежда книгата беше от огромно значение за крайния резултат и за мен беше истинска привилегия да работя с нея. Поздравления също и за безценния ѝ помощник Ноа Икър.

Благодарна съм също така на екипа на „Блумсбъри“. Александра Прингъл беше самото олицетворение на търпението и чувството за хумор, както и безценен източник на информация как би следвало да се титулуват потомците на един херцог. Задължена съм и на Мери Морис, която се справи превъзходно с една горгона, както и на прекрасната Антония Тил, без която британските герои щяха да носят джинси, да се возят във фургони вместо в каруци и да пият джулеп. В Гърнзи ни помогнаха много Лин Аштън от местния музей и Клер Ожие.

Накрая още веднъж изказвам специални благодарности на Лайза Досън, на която дължим всичко.

Ани Бароуз

декември 2007 г.

ПОСЛЕСЛОВ

Израснала съм в семейство на разказвачи. При нас нямаше въпроси, на които може да се отговори с да или не, с прости обяснения или с голи факти. Достатъчно беше да помолиш да ти подадат маслото, и това отприщваше някоя история; на големите празници жените се събираха около масата и се заливаха от смях, а мъжете седяха в съседната стая и клатеха глави.

Няма как при това положение да не се гордеем с добри разказвачи, но леля ми Мери Ан Шафър беше перлата в короната. Защо се получаваше така? Мери Ан беше безкрайно духовита, но остроумието не беше същността на нейната дарба. Езикът ѝ беше цветущ, изборът на момента беше винаги точен, дикцията ѝ носеше красота и радост, ала и това не може да опише правдиво нейната магия. Тази магия се крепеше на способността ѝ да цени хората, техните думи, слабости и величави мигове. Заедно с нея вървеше и желанието на леля ми да споделя; Мери Ан разказваше така, че слушателите да усетят насладата ѝ.

Да разказваш, е едно, но да се посветиш на белия лист, е друго. Откакто се помня, Мери Ан винаги е работила върху нещо, но така и не оставаше доволна от постигнатото, докато не се захвана с „Клуб на любителите на книги и пай от картофени обелки“.

Историята на това литературно приключение започва през 1980 година, когато Мери Ан е запленена от историята на Катлин Скот, съпругата на полярния изследовател Робърт Скот. За да напише биографията ѝ, Мери Ан заминава за Кеймбридж, където се съхраняват архивите на Катлин Скот. Там открива обаче само пожълтели хартийки и нечетливо надраскани с молив бележки. Безкрайно разочарована, тя се отказва от идеята си, но не се завръща веднага у дома, а неznайно защо, решава да посети остров Гърнзи, почти край бреговете на Франция.

Мери Ан пристигнала там и, разбира се, последвала драма. В мига, в който самолетът ѝ се приземил, от морето се надигнала

непрогледна мъгла и обгърнала острова. Фериботите спрели, летището затворило. Проскърцвайки и дрънчейки като ръждясали вериги, последното такси се скрило пред очите ѝ в сумрака и тя се озовала изоставена на летището в Гърнзи, забравена, самотна и премръзнала до кости. (Добихте ли представа как разказва Мери Ан?) Там, докато часовете се нижели бавно-бавно, тя се греела на немощния сешоар за ръце в мъжката тоалетна (този в женската не работел) и се мъчела да поддържа трептящия пламък на живота. Той обаче се нуждаел не само от храна за тялото (шоколад и десертчета от машината), а и за душата, или с други думи — от книги. Мери Ан не можеше да издържи и минута, без да има нещо за четене, и затова се нахвърлила на наличното в павилиона за вестници на летището. През 1980 година там очевидно преобладавали книги за окупацията от германците през Втората световна война. И когато мъглата се вдигнала, Мери Ан напуснала острова, без да е видяла нищо, но с няколко книги и с пробуден интерес към преживяванията на Гърнзи по време на войната.

Двайсет години по-късно, насърчена от писателската си група, Мери Ан се захвана с „Клуб на любителите на книги и пай от картофени обелки“. В романа членовете на литературния клуб разбират, че общуването може да ни помогне да превъзмогнем почти всяко наложено или въображаемо препятствие, и по същия начин приятелите на Мери Ан — като я придумват, критикуват, хвалят, изискват и предизвикват — я подкрепят да извърви дългия път от идеята до финалната права на завършения ръкопис.

„Исках само едно — каза ми веднъж Мери Ан, — да напиша книга, която някой ще хареса и ще публикува.“ И го получи. Издатели от цял свят се надпреварваха за романа. Това беше триумф не само за нея, но и за всички нас, дългогодишните ѝ слушатели. Най-сетне получихме сигурно потвърждение на убеждението си, че нашата Шехерезада може да омае света. Щяхме да се пръснем от гордост.

Но тогава — все едно се бяхме озовали в някоя от онези ужасни приказки, в които за всяко нещо си плащаш — изведнъж здравословното състояние на Мери Ан се влоши. Скоро след това редакторът на книгата поиска да се направят съществени промени в текста. Мери Ан знаеше, че няма силата да се захване с тази задача, и тъй като аз бях другият писател в семейството, се обърна към мен за помощ.

Съгласих се, разбира се. Писателите рядко са в позиция да решават чужди проблеми и това беше уникална възможност да помогна на човек, когото обичам. Но тайно в себе си мислех, че това е невъзможно, не виждах как ще проговоря с гласа на леля ми, как ще приема героите ѝ и ритъма на сюжета за свои.

Така или иначе, нямаше какво да се направи, трябваше да започна. И в момента, в който започнах, установих, че ми е лесно. Беше лесно, защото бях израснала с историите на Мери Ан — те не просто се пораждаха от подаването на маслото, а бяха самото масло. Те засищаха глада ни. През годините, в които живях сред историите ѝ и при всяко преминаване през всекидневната улавях някой странен израз или необичаен факт, бях попила и нейния начин на разказване. Бях приела стила ѝ така, както някои хора приемат акцента или пък политическите убеждения на тези, с които живеят.

Докато работех по книгата, все едно седях до Мери Ан — героите ѝ бяха хора, които познавах (понякога в буквалния смисъл на думата), и съзирах ясна логика и в най-безразсъдните им действия. Когато Мери Ан почина в началото на 2008 година, писането ми носеше утеха, защото тя присъстваше между редовете. „Клуб на любителите на книги и пай от картофени обелки“ е красноречиво доказателство за таланта на Мери Ан, но и пример за нейната щедрост. С книгата си тя ни подарява всичко онова, което ѝ носеше наслада — странностите, които са я пленявали, изразите, които са я забавлявали, книгите, които е обожавала.

Струва ми се, че Мери Ан знаеше, че книгата ѝ ще бъде приета добре, но никой не очакваше лавината от възторжени рецензии, която ни затрупа. Романът премина първо през ръцете на книжарите, после на критиците и най-сетне на читателите, но отзивите на всички малко или много си приличаха, всички казваха, че книгата е чудата, различна, пленителна, жива, духовита... С други думи, тя беше като самата Мери Ан. Изведнъж целият свят се настани на масата, на която бях пирувала цял живот, и както на семейните ни събирания, всички ронеха сълзи от смях или от мъка, заслушани в историите на Мери Ан.

Единственият недостатък на всяко пиршество е, че има край. Ако имах право на едно желание, бих си избрала история без край и явно много хора мислят като мен. Получих писма от читатели от цял свят, които негодуваха, че книгата свършва. „Искам да продължи вечно —

твърдяха те. — Искам да отида в Гърнзи и да се присъединя към литературния клуб. Искам да съм член на клуба.“ Добрата новина е, че стига да не се вторачваме в пространствено-времевия континуум, книгата наистина няма да стигне до своя край, докато има читатели, които да говорят за нея. Членската маса на литературния клуб на Гърнзи се увеличава с всяко нейно прочитане. Най-хубавото на книгите — това, заради което те се превръщат в убежище за жителите на острова по време на окупацията — е, че те ни откъсват от времето, мястото и възприятията ни и ни пренасят не само в своя свят, а и в света на останалите читатели с техните собствени истории.

След излизането на книгата редица читатели споделиха, че тя им е напомнила за преживяванията им по време на войната. Един човек от Гърнзи ми разказа как е бил евакуиран в Англия заедно със стотици други деца седмица преди нахлуването на германците. За него най-вълнуващ бил мигът, в който за първи път зърнал черна крава. Дотогава и през ум не му било минавало, че има и черни крави. Една жена от Германия сподели, че през войната, когато била малка, носела храна на криещите се на тавана на къщата им френски войници; само тя от семейството можела да се промуши през тясната капандура. Но не всички истории бяха свързани с войната. Писаха ми и хора, които искаха да разберат дали наистина Мери Лам е намушкала майка си с длето (да!), как да си направят пай от картофени обелки (не го препоръчвам), а също и такива, които желаят да прочетат друг епистоларен роман (вижте *Daddy Long Legs*).

Това изобилие от въпроси, удивления и истории е продължението на клуба. Неговите членове са пръснати по целия свят, но са обединени от любовта към книгите и разговорите за тях, както и към събратята си читатели. По някакъв вълшебен начин ние образуваме литературен клуб всеки път, когато услужим на някого с книга, всеки път, когато зададем въпрос за нея, всеки път, когато кажем: „Щом еди-коя си книга ти е харесала, значи, ще ти хареса и тази“. Когато пожелаем да си доставим наслада и да я споделим с околните, както правеше Мери Ан, ние ставаме част от несекващата история на „Клуб на любителите на книги и пай от картофени обелки“.

ЗА АВТОРА

Мери Ан Шафър (1.01.1934–1.02.2008) е работила като библиотекар, редактор и продавач в книжарници. Мечтата на живота ѝ била някога самата тя да напише книга. Вдъхновена от едно свое пътуване до о. Гърнзи, тя се решава на тази стъпка и след много записки и изследвания създава романа „Клуб на любителите на книги и пай от картофени обелки от остров Гърнзи“. За съжаление тя се разболява от рак и моли племенницата си детската писателка Ани Бароуз да ѝ помогне да довърши книгата. Смъртта спохожда Мери Ан Шафър месеци преди да бъде публикувана.

Издание:

Автор: Мери Ан Шафър, Ани Бароуз

Заглавие: Клуб на любителите на книги и пай от картофени
обелки от остров Гърнзи

Преводач: Анелия Николова

Година на превод: 2013

Език, от който е преведено: английски

Издание: първо

Издател: Колибри

Град на издателя: София

Година на издаване: 2013

Тип: роман

Националност: американска

Печатница: Инвестпрес

Редактор: Владимир Молев

Художник: Стефан Касъров

Коректор: Нели Германова

ISBN: 978-619-150-135-9

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/3708>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.